יו"ט **ראש השנה** תשפ"ד לפ"ק | גליון תתתקט"ו שנה כ"ו

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

יו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת

דואג ועצוב, עטוף ביגון קודר, התהלך לו אותו בעל עסק אנה ואנה, מבלי שיוכל לשות עצות בנפשו האיך להינצל מהמשפט הקשה שעומד להגיע בימים הקרובים, כאשר לבו יודע מרת נפשו שעבר על כמה וכמה חוקים שענשם גדול מנשוא, ומה יעשה לעת מצוא.

במשך הזמן טרם בוא יום הדין לא התמהמה בעל העסק והלך לדפוק על דלתי עורכי הדין עד שנגנבה שמועה לאזנו שיש אדם מוצלח ובעל כשרון שמוכן בכל עת ועידן לקחת על עצמו להגן ולטעון לטובת כל נאשם, אפילו למי שאשמתו טופחת ועולה עד לשמים, ואוזר אומץ ועוז ובחלקלקות לשונו מצליח להטות את המשפט לזכות, ובדמעות שליש התחנן על נפשו, שיחום עליו ועל נפש ביתו ויסכים לעמוד לצידו ביום המשפט, והלה הסכים לבקשתו.

יום הדין הגיע, אותו בעל עסק הובל לספסלי הנאשמים ולצידו נעמד אותו העורך דין אשר בא לעזרתו וניסה להוכיח את צדקתו בטענות ומענות שונות, אך כמובן לא היה ביכולתו להלחם נגד תובעי המדינה שהאמת בצידם, או אז נתגלה מול עיניו עומק וגודל הצרה שנקלע אליה.

ויהי בראותו כי כלתה אליו הרעה והשופטים מתכוננים להוציא עליו גזר דין קשה, התחיל להתחנן לפניהם במטותא מיניכו תמתינו לי עוד יום אחד להביא עוד ראיות ועדות לדברי, ומחר אבוא עמהם לפני השופטים ומהם תראו איך שהצדק אתי ותוציאו לצדק דיני.

ואכן כך היה וממחרת הופיע בעל העסק ואזר כגיבור חלציו בראיות והוכחות חדשות עד שלתדהמת כל הנאספים יצא הלה זכאי בדינו.

עפ"י משל זו ביאר רביה"ק בעל "דברי יואל" זי"ע דהנה ידוע מה דאיתא בזוה"ק (פ' פנחס) ובכתבי האריז"ל (פע"ח שכ"ד פ"א) דיום א' דר"ה הוא דינא קשיא ויום ב' דר"ה הוא דינא רפיא, ומובן כי ביום א' שבו דנים בדינא קשיא אז גדול הפחד על כל אחד ואחד כי מי יאמר זכיתי לבי טהרתי מחטאי, ומי יודע אם יוכל לצאת זכאי מיום הדין הנורא הזה.

אמנם בשאר שנים כשחל בחול ותוקעין בשופר הרי סגולת השופר להמתיק הדין ולהפכו לרחמים כמ"ש חז"ל במדרש רבה (פ' אמור) אבל כשחל להיות בשבת ואין תוקעין בו בשופר אזי אנו מתחננים לפני הקב"ה שיחום עלינו ולא יוציא את הפסק דין שלנו היום אלא ימתין לנו עד יום מחר שאז נתקע בשופר וע"י עבודה זו נוכל לצאת זכאי בדין, וביום השני שהוא דינא רפיא אז כבר יכולין לצאת זכאי בדין אף שאיננו זכאים כל כך.

נמצא דע"י מה שתקנו לנו חז"ל שלא לתקוע בשופר ביום א' דראש השנה שחל להיות בשבת, עי"ז מגיע לנו טובה גדולה, שעי"ז יתעכב הוצאת הפס"ד עד יום השני שתוקעין בו בשופר ואז הוא כבר דינא רפיא.

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
ובשופר גדול יתקע ..... ב
דגש תפרים - לקיטת תפרים ..... ג
בשפתי צדיקים - לשון חכמים ..... ד
פרפראות לחכמה - דורש טוב ..... ה
שבח"י רפבן ..... ו
פינת קרית ..... ז
לוח הילולא ..... ח
דגל בעתו ..... ט
נועם שבת ..... י
פשולחן פלכים ..... יא
דברות קודש ..... יב



להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לע"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

זכות
הוצאות הגליון
ליו"ט ראש השנה

נתנדב ע"י

ידידינו הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר

יחזקאל רוד
בערקאוויטש

שליט"א

מראשי הנהלת מוסדותינו וקהלתינו הק'
בעיר ווילליאמסבורג יצ"ו

ישא ברכה מאת ה' להתברך בכתיבה וחתימה טובה
מתוך אושר ועושר והרחבת הדעת
וכל מילי דמיטב

לקוטים יקרים, מפי סופרים וספרים,
ע"ד מוסר וחסידות נאצלים

לקח טוב

קראוהו בהיותו קרוב

יסודות איתנים לעבודת התפילה בימים הנוראים הבעל"ט

פנה אל תפלת הערער. אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, **אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים, ולא תבזה אותו מהם. הוי, ולא בזה את תפלתם.** תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא. וכי עדיין אומה עתידה להבראות שהוא אומר ועם נברא כו', רבנן אמרי, אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם, **ובאין ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים ואתה בורא אותן בריה חדשה.** ומה להם לעשות, ליקח הדם ולולב ולהלל אותך, שנאמר, ועם נברא יהלל יה:

(**מדרש רבה תהלים** ק"ב)

א) על צער השכינה והגאולה שלימה ◇ ב) בתפילה על נשמיות יבקש רק עבור 'כלל ישראל' ◇ ג) לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה ◇ ד) התפילה בהתקשרות עם הצדיקים ◇ ה) צעקת הלב מתעורר ע"י התקי"ש ◇ ו) ממך אליך אברח, ימי מברח ומנוס ◇ ז) הנשמות באים לעזרינו בתפילתינו, מעלים תפילות כל ימות השנה

א

להתפלל על צער השכינה וכבוד שמים

"אף שבאמת צריך האדם להתפלל בר"ה ויוה"כ על בני חיי ומזוני". אבל עיקר התפלה צריך להיות בר"ה ויוה"כ דווקא על בנין בית המקדש שיבנה במהרה בימינו ועל גלות השכינה וכל יהיה מחשבתו על עצמו ח"ו. ואם יאמר האדם מה לי לבנין ביהמ"ק, דע מה שאמרו חז"ל (ירושלמי יומא פ"א ה"א) 'כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו, כאילו נחרב בימיו' והרי אנו ח"ו כאילו אנחנו המחריבים את הביהמ"ק. **לכן צריך אדם לחשים עיקר מחשבתו ותפילתו על בנין ביהמ"ק שיבנה ב"ב ואז יתגלה מלכותו בעולם וכו'.**

אוהב ישראל (לקוטים חדשים, ימי"נ. עיי"ש)

עיקר התשובה בימים אלו שבעונותיו מנע הגאולה שלימה

"ראש השנה ועשרת ימי תשובה ויוה"כ **עיקר התשובה שיעשה האדם בימים אלו על חטאותיו הוא, שיהיה נאנח ובוכה על חורבן בית המקדש ועל חילול שמו הגדול ותורתו הקדושה אשר עונותיו מנעו הטוב, והיה מסייע לעכב הגאולה,** וזה צע"ר השמים, אפס לא תהיה תפארת התשובה כדי שיושפע בפרנסה טובה ויהיה הוא וזרעו, רק כל מגמתו תהיה על דבר כבוד שמו. וזה רמז המפרשים בתוספת נופך בפסוק: 'הישאג אריה ביער וטרף אין לו' (עמוס ג, ד), ונודע (ראה שלה"ק ריש מס' ר"ה) כי הקדמונים אמרו ארי"ה ר"ת: א'לול ר'אש השנה י'ום ה'כיפורים. וזהו שאמר: הישאג ארי"ה אם שאג תשאג בארי"ת, יהיה ביער שהוא בית המקדש, כדכתיב (תהלים קלב, ו): 'מצאנוה בשדי יער', **וכל מגמתך יהיה ביער, על חרבן בית המקדש, וטרף אין לו כי בחורבן בטלו הקרבנות וטרף אין לו.** וזה פירש הרב מהר"ר יוסף אב"ד בפוזנא: 'אך אם יום או יומים יעמוד לא יוקם כי כספו הוא' (שמות כא, כא), הכונה, אך אם יום רמז על יוהכ"פ, או יומים שני יו"ט של ר"ה, יעמוד ישראל בתשובה, לא יוקם ולא יהיה התקוממות, כי כספו הוא כל מגמתו אינו אלא על דבר הכסף שיושפע עליו ברכות".

מדבר קדמות להחיד"א זצ"ל (מערכת ר אות י)

'תפילה על הגאולה' הכונה ג"כ להתפילה שחש"י גאל אותו בפרטיות משבי היצר

"כמו שמתערבב השטן בגאולה כללית דיתקע בשופר גדול, כך מתערבב השטן בגאולה פרטית, כמו שכתוב (תהלים סט, יט): **'קרבה אל נפשי גאלה'**, וכמו ששמעתי בשם מורי [הבעש"ט הק'], **שעל זה יתפלל כל חסיד לגאול נפשו מיצר הרע, בפרט בראש השנה ויום כפור** וכו' ודפח"ח".

תולדות יעקב יוסף (פר' וילך. וע"ע בתשואות חן פר' וארא)

ב

ביום א' להתפלל על כבוד שמו ית', וביום ב' על צרכי כלל ישראל וצריך כ"א לזכור חבירו

"להבין הטעם מפני מה נקרא ראש השנה יום הזכרון" כי ראש השנה הוא שני ימים, ביום א' דינא קשיא וביום ב' דינא רפיא (זוה"ק פינחס רלא:), ומפני כן, **ביום א' העיקר להתפלל עבור כבוד הבורא, על צער גלות השכינה** כו'. **אך ביום ב' צריך כל אחד מבני ישראל לזכור כללות ישראל לעורר רחמים עליהם להשפיע להם כל טוב וחסד** כו'. ומכל שכן **מי שהוא זוכר את חבירו בתפלתו, בוודאי זה רצונו של הקב"ה, לכן ראש השנה נקרא יום הזכרון שמחוייב כל אחד ואחד להתפלל על חבירו".**

תפארת שלמה (לר"ה, ד"ה להבין)

בר"ה יתפלל רק על צרכי כלל ישראל

כי דורשיך לעולם לא יכשלו כו' כי זכר על המעשים לפניך בא ואתה דורש מעשה כולם (פיוטי זכרונות בתפלת מוסף לר"ה). "הנראה לי על פי מה שאיתא בתיקוני הזוהר (תי' ו כב.) צווחין כנ"ל בהב הב, **כי דרך האמת למבקשי ה' בימים האדירים האלו, לבל ישים האדם מגמתו בתפלתו בכל ענינו מה שחסר לו לבדו, רק ישפוך שיחו לטובת הכלל כל ישראל** וזה הרמז: **'כי דורשיך לעולם'** מה שמתפלל עבור כללות ישראל בעולם, בזה **'לא יכשלו'** כי אינו נוגע בדבר, לכן יעלה תפלתו לרצון למעלה".

תפארת שלמה (לר"ה, ד"ה כי דורשיך)

הבקשות על גשמיות יהיו ג"כ עבור כבודו ית', כי זה כבודו ותפארתו שיהיה לישראל כל טוב

מצינו בר"ה שנתקנו כל התפלות שאלות חיים ופרנסה טובה, ובזוהר הקדוש [תקו"ז תקונא שתיתאה, דף כב.] אמר דלא טוב לבקש צרכיו בר"ה ולמה זה תקנו לנו אנשי כנסת הגדולה כו', והל"ל ולכן נראה לי דזה הוא הדבר דהנה אמרו חז"ל [ר"ה יא.] מעשה בראשית לדעתם נבראו, ופי' רש"י ז"ל שאלם אם רצונם שיבראו ובצביונם כדרך שנראה להם ולפי רצונם [וכו'], **והנה ידוע שבכל שנה מתחדש העולם כתחלת הבריאה מבראשית, לזה כביכול הקדוש ברוך הוא שואל מישראל שהמה עיקר הבריאה אם רצונם להתחדש השנה ועל איזה אופן יחודש,** ולכן תקנו אנשי כנסת הגדולה שיהיה בקשתינו ולומר לפני יוצרנו שאנחנו חפצים בחיים ופרנסה והרוחה וכל טוב ובדרך זה יהיה חידוש השנה, אך הכל לא לטובת עצמות האדם ורק למלאות רצון הבורא ברוך הוא וברוך שמו, **"כי זה כבודו ותפארתו שיהיה לעמו ישראל כל טוב", וכמו שברא הכל לכבודו בתחלת הבריאה ונאמר בהם כי טוב, כמו כן בכל שנה נתחדש העולם בטוב ולכבודו יתברך.**

דברי חיים (פ' נצבים ד"ה בפסוק אתם)

[ונכון לציין לדברי הזה"ק (פר' עקב, דף רע"א ע"ב) וְאַתֶּם לָא אִתְקְרֵי, בַּר יַד אִינּוּן מִתְקָרְבִין לְגַבֵּיהּ, וּמִתְבָּרְכָן. וּמַלְכָּא אִיהוּ אִקְרֵי מַלְכָּךְ. יַד רַבְרְבָנוֹי אַתְיָין לְגַבֵּיהּ עָתִירִין, מִסְתַּפְּקָן בְּכָל מַה דְּאִצְטְרִיכוּ, בְּלָא חֶסְרוֹנָא, כְּדֵין אִיהוּ מַלְכָּךְ]

ג

לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה

באין מליץ יושר כו'. דעיקר הוא דאדם אף על פי שחטא רק כיון שיודע שחטא ומבקש מלפניו יתברך שימחול לו **ומכיר בשפלותו זה הוא גופא למליץ יושר לפניו.** וזהו **'באין'**, במדה שאדם מחזיק עצמו לאין, זה גופא **'מליץ יושר'**.

קדושת לוי

[בס' תכין לבם (עמ' קע"ד) כתב וז"ל: כשהייתי אצל דרשתו (של רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע) לפני התקיעות, עורר את הציבור במה שאומרים "באין מליץ יושר מול מגיד פשע" דבחורינו אין מי שימליץ טוב בעדינו, שלפני החורבן היו הרבה צדיקים וקדושים שהמליצו טוב בעדינו, **אולם כוחינו הוא שיש כ"כ לבבות נשברות, וצעק "און איך בין אויך איינער פון זיי",** והמשיך בדברי הקדושת לוי דמפרש באין מליץ יושר וכו'.]

כונות הם מפתחות, ולב נשבר בקרדום

אמר הבעל שם טוב הקדוש ז"ל להרב הקדוש רבי זאב קיצעס ז"ל שהיה הבעל תוקע שלו, ולפני ראש השנה למד אתו כל הכוונות ורשם לו אותם בכתב, וכשהגיע זמן התקיעות לקח ממנו הכתב ובל הכוונות, **ואמר לו כי כוונות הם כמו מפתחות לפתוח שערים, אך לפעמים העלה המנעול חלודה שאי אפשר לפתחו במפתח, אבל לב נשבר הוא כמו קרדום ברזל שבכוחו לשבור כל המנעולים וכל דלתות נחושת.**

בית אברהם (פ' נשא ד"ה ואני)

בר"ה כמה דכייף אינש דעתיה טפי עדיף

איתא במדרש בר"ה ויו"כ **נעשים ישראל בריה חדשה** שנאמר ועם נברא וגו' והטעם **כי בר"ה כמה הכייף טפי מעלי וכשנעשה 'אין' אז נתחדש ונעשה בריה חדשה כמו גרגיר חזרע כשנרקב אז נתחדש.**

אמרי פנחס – קאריץ

לדידן עיקר הכונה הוא שבירת הלב ופי' המילות, וידיעת הסודות הם בשבילנו בעיקר לעורר הלב

ובאמת אתה ידעת אף על פי שבילודתי למדתי קצת כוונות, אבל עיקר הכוונה היא שבירת הלב כנ"ל, ואהבה

ויראה ותמימות וניצוח כנ"ל, **ואם היינו זוכים לזה, בנקל היינו יכולים לכוון כל כוונת האריז"ל כו', לזאת בחרתי לי לכוין כוונה אחת, לכוין הלב להשי"ת בכל מה דאפשר, לכוונת התיבות והמלות כפי האפשר,** ועם כל זה אם אוכל לפעמים לכוין ברגע איזה כוונה כו' ושלא לטרוח על זה ושלא לילך מן הכוונה האמיתית הנ"ל אזי טוב כו', אבל עם כל זה טוב מאד ללמוד הכוונות של כל התפלות, **שעל ידי זה תתעורר הנפש כשתדע עד היכן הדברים מגיעים, שהם מתקנים תיקון גדול מאד למעלה נורא מאד, אזי על ידי זה יבא התעוררות גדול, שנכוין דעתינו ונמסור כל כחותינו לכוין כוונה הישרה, שיהיה פינו ולבנו שוים באהבה ויראה, שעל ידי זה יקבל השי"ת את תפלתינו, ויפעל בהם הפעולה הצריכה, אף שאנחנו לא נדע מה נעשה,** מעשה ידינו כוננה עלינו, כמו שכתוב בזהר (יתרו צ"ג:) על זה הפסוק כוננה ואתקן תיקונך וכו'.

יושר דברי אמת

תפילה לעני כי יעטו"ף ולפני ה' ישפוך שיחו

הרה"ק רד"מ מטשארטקוב זצ"ל סיפר שזקינו הרה"ק ר' שלום פראבישט'ער זצ"ל כשהי' אצל חותנו הרה"ק ר' נחום מטשערנאביל זצ"ל, אירע פעם שבערב ר"ה במנחה בזמן שהרה"ק ר' נחום מטשערנאביל התפלל בהתלהבות גדולה, כידוע מהצדיקים שבזמן המנחה האחרונה של השנה יכולים להעלות כל התפילות של השנה שעברה, **ופתאום באמצע התפלה נפל הר"ר שלום מהמוחין שלו ולא הי' יכול להמשיך להתפלל ומאוד נשבר לבו שדוקא בזמן כזה יארע לו כך, ומתוך שברון הלב התאמץ בכל כוחו להתפלל ולא יכול עד שלבסוף עלתה לו להתפלל בקושי גדול כמו אדם פשוט, דהיינו רק פירוש המילות.** לאחר התפלה ניגש אליו ר' נחום מטשערנוביל ואמר, **בני עשית היום רעש גדול למעלה בהמנחה שלך ותדע שהתפלה שהתפללת בלב נשבר עלה למעלה למעלה, וכמה אלפי נשמות נידחות היו להם עכשיו עלי' ע"י תפלתך.**

ילקוט מאורי אור

(ובזה י"ט תפילה לעני כי יעטו"ף היינו שמתעטפין בתפילתו כמה נשמות המקבלות תיקונם ע"י, כי לפני ה' ישפוך שיחו, כי תפילתו נכנסת לפני ה')

ד

"אשרי העם יודעי תרועה" תפילתינו מתקבלת ואנו זוכין בדין בזכות התקשרותינו עם הצדיקים

אשרי העם יודעי תרועה. 'העם' רומז על הפחותים שבעם, היינו הרשעים (ראה זוה"ק בשלח מה:; שם רע"מ קכה.) **'תרועה'** רומז על הצדיקים, כמו שכתוב (במדבר כג, כא): **'ותרועת מלך בו'** [ופירש"י: **"לשון חבה ורעות"**] יען כי "הם באהוה וריעות כביכול עם הקב"ה, ונקראים ריעים להקב"ה, כמ"ש (תהלים קכב, ח) 'למען אחי ורעי' (וראה שבת לא. ברש"י ד"ה דעלך: "רעך זה הקב"ה"), **ובא הכתוב להורות, כי הגם "שבכל השנה היה חלילה משוקע בכל העוונות ובכל התאוות, הקב"ה נושא עון, ונעשה כבריה חדשה, בחינת 'אני היום ילדתיך'** (תהלים ב, ז), **ואפילו אם אדם אינו יכול לעורר את עצמו לשוב ולהתחרט על מעשיו בנקודת הלב, כמו שיש אנשים שגם בראש השנה אינם יכולים לעורר את עצמם לדבר דבורים מקורות הלב, מכל מקום על ידי התכללותם עם כלל ישראל, ועם הצדיקים, שהם מדברים מקורות הלב, נכתבים כולם לאלתר לחיים.**

וזהו שאמר: **'אשרי העם'** הם הרשעים והפחותים, מכל מקום על ידי שהם: **'יודעי תרועה' "שמתחברין עם הצדיקים, שעליהם מרמז 'תרועה',** אשרי להם, שעל ידי זה כולם נכתבים לאלתר לחיים והקב"ה נושא עון, ומהפך כל העונות לזכיות (ראה ר"ה יז.). וזהו (דברים כט, ט): **'אתם נצבים היום כולכם',** ואיתא (זוה"ק הנ"ל) **'היום'** זה ראש השנה. היינו: אתם נצבים היום כולכם שלכולם, **אף לרשעים יש מעמד ומצב בראש השנה, על ידי כולכם שמתכללים ביחד עם הצדיקים,** (כיון שאתם נצבים היום 'כולכם' בהתקשרות עם 'ראשיכם') **ועל ידי זה הקב"ה מאיר בתוך אפילתם ומהפך כל עונותיהם לזכיות, ועל ידי זה נשפעים כל הטובות וכל הברכות על כל העולמות ועל כל ישראל,** אכי"ר.

מגן דוד להרה"ק ר"ד מטאלנא זי"ע

(לר"ת, ד"ה אשרי איש שלא ישכחך וד"ה כתיב והר סיני. וראה תפארת שלמה לר"ה ד"ה והיה כשבתו)

ה

"ח' שמעה בקולי" קול צעקה ממעמקי הלב שמתעורר על ידי שמיעת קול השופר

"בראש השנה ובכל עשרת ימי תשובה אומרים הקאפיטל (תהלים קל): **"שיר המעלות ממעמקים כו' ח' שמעה בקולי תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני".** ולהבין הלשון 'שמעה בקולי', הלא אמרו חז"ל (ברכות כה:) "המשמיע קולו בתפלתו הרי זה מקטני אמנה", כי אצל השי"ת אין חילוק אם אפילו מתפלל בלחש, כי הוא עונה לחש. **אמנם המכוון הוא על קול צעקה היוצא ממעמקי הלב עד שאינו יכול לפרוט בשפתיו אפילו בחיתוך הדיבור, רק שצועק בקול פשוט מכאב לבו. ותפלה כזו מקובלת ביותר** כמו שנאמר (שם קב, א): 'תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו', שתפלת העני עוטפת שאר התפלות מפני ש'לפני ה' ישפוך שיחו', היינו כמי שמשיח צערו ודאגתו לפני אוהבו כדי להפיג הצער מלבו כו'. וזה הפירוש: 'תהיינה אזניך קשובות לקול תחנוני, לקול דייקא ולא להתחנונים, כי לתפלה נצרך

עת רצון, ולא בכל עתים נענה. **אבל הקול צעקה היוצא מאנקת מעמקי הלב, זה נשמע תמיד מצד מדת הרחמנות שלפניו ית' שנקרא האב הרחמן.**

והענין הזה נפעל בכללות נפשות ישראל בראש השנה על ידי שמיעת קול שופר שיהיה נתעורר בהם על ידי זה הצעקה שיהיה מפנימיות נקודת הלב, כדאיתא ברמב"ם ז"ל (הל' תשובה פ"ג ה"ד) הרמז על תקיעת שופר בראש השנה מפסוק 'עורו ישנים מתרדמתכם'. ועל זה נאמר הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה' יודעי דייקא, היינו שנכנם בהם הדעת של התרועה, היינו **ההכרה והדעת של שבירת הלב בפנימיות נקודת עומק הלב, כי בחינת דעת הוא על ידי חיבור המוח עם הלב ועל ידי זה נכנס ההכרה בעומק הלב, ועל ידי זה מבקשים 'ה' שמעה בקולי'** וגו', כי זה נפעל על ידי שאנו מקיימים מצות שמיעת קול שופר, כמו שמברכין: 'אשר קדשנו וגו' לשמוע קול שופר', **שעל ידי זה נתעורר הדעת בפנימיות מעמקי הלב, וממילא על ידי זה השי"ת שומע בקולנו ואזניו קשובות לקול תחנונינו,** כמו דאיתא שהשי"ת גם כן מקיים כל המצות, וכדאיתא בשם הבעש"ט זצ"ל על פסוק 'ה' צלך'. ועל זה אנו מסיימין בברכת שופרות: **'כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה'**, היינו הקול היוצא מעומק שבירת הלב, וחותם: **'שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים'.**

פרי צדיק (ר"ה, אות ט. עע"ש)

'מפחדך אנוסה לעזרתך' הפחד והיראה בימי הדין מביא אותנו לברוח אל אבינו אב הרחמים

הנה בנוהג שבעולם הוא, שיש סגנון תרועה מיוחד שהוא סימן וקריאה לכל העם להתאסף, ויש סגנון תרועה מיוחד המעורר פחד ורעדה, שהוא רמז וסימן לעם שכל אחד ינום ויברח למלט את נפשו, ולכל סגנון תרועה מיועד כלי מיוחד, כי אי אפשר לעשות בכלי אחד שתי פעולות מנוגדות. **ואילו בני ישראל כששומעים את קול השופר מתעוררים לשתי הפעולות ביחד, והיינו שמתמלאים פחד וחרדה מקול השופר,** וכדכתיב (עמוס ג, ו) "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", שהוא סימן וקריאה למנום ובריחה.

אבל לחיכן בורחים ונסים בני ישראל, מתכנסים ומתאספים אל הקב"ה, כלומר, מהשי"ת אל השי"ת, 'פון דיר צו דיר' בבחינת 'מפחדך אנוסה לעזרתך', 'אברח ממך אליך' (כתר מלכות לרשב"ג, ועוד שם: וְאִם לֹא אוֹחִיל לְרַחֲמֶיךָ. מִי יָהוּם עָלַי חוּץ מִמֶּנָּךְ. לְבַד אִם תִּקְטָלֵנִי. לְךָ אֲיַחֵל. וְאִם תְּבַקֵּשׁ לַעֲוֹנִי. אֶבְרַח מִמְּךָ אֵלֶיךָ. וְאֶתְכַּפֵּה מֵחֲמָתְךָ בְּצִלֶּךָ. ועי' פיה"מ להרמב"ם (ר"ה פ"ד מ"ז), וזה לשונו: "ראש השנה ויוה"כ, הם ימי עבודה והכנעה, ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו, ומברח ומנום אליו, ותשובה ותחנונים ובקשה כפרה וסליחה").

'מפחדך אנוסה לעזרתך' הפחד והיראה בימי הדין מביא אותנו לברוח אל אבינו אב הרחמים

הנה בנוהג שבעולם הוא, שיש סגנון תרועה מיוחד שהוא סימן וקריאה לכל העם להתאסף, ויש סגנון תרועה מיוחד המעורר פחד ורעדה, שהוא רמז וסימן לעם שכל אחד ינום ויברח למלט את נפשו, ולכל סגנון תרועה מיועד כלי מיוחד, כי אי אפשר לעשות בכלי אחד שתי פעולות מנוגדות. **ואילו בני ישראל כששומעים את קול השופר מתעוררים לשתי הפעולות ביחד, והיינו שמתמלאים פחד וחרדה מקול השופר,** וכדכתיב (עמוס ג, ו) "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו", שהוא סימן וקריאה למנום ובריחה.

אבל לחיכן בורחים ונסים בני ישראל, מתכנסים ומתאספים אל הקב"ה, כלומר, מהשי"ת אל השי"ת, 'פון דיר צו דיר' בבחינת 'מפחדך אנוסה לעזרתך', 'אברח ממך אליך' (כתר מלכות לרשב"ג, ועוד שם: וְאִם לֹא אוֹחִיל לְרַחֲמֶיךָ. מִי יָהוּם עָלַי חוּץ מִמֶּנָּךְ. לְבַד אִם תִּקְטָלֵנִי. לְךָ אֲיַחֵל. וְאִם תְּבַקֵּשׁ לַעֲוֹנִי. אֶבְרַח מִמְּךָ אֵלֶיךָ. וְאֶתְכַּפֵּה מֵחֲמָתְךָ בְּצִלֶּךָ. ועי' פיה"מ להרמב"ם (ר"ה פ"ד מ"ז), וזה לשונו: "ראש השנה ויוה"כ, הם ימי עבודה והכנעה, ופחד ומורא מהשם ויראה ממנו, ומברח ומנום אליו, ותשובה ותחנונים ובקשה כפרה וסליחה").

וזהו פירוש הפסוק (תהלים פט, טז) **"אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון", 'יודעי'** הוא לשון שבירה, מלשון הכתוב (שופטים ח) "ויודע בהם את אנשי סוכות", והיינו **שמקול השופר נופל על בני ישראל פחד וחרדה ולבם נשבר בקרבם,** ו**'תרועה'** הוא מלשון ריעות והתחברות, כלומר, **מרוב פחד הם רצים להתקרב ולהתחבר אל השי"ת.** ועל ידי זה **"ה' באור פניך יהלכון",** כי מיד כאשר בני ישראל רוצים להתקרב אל השי"ת, מאיר הי פניו אלידם ומקרבם אליו, וממילא **"בשמך יגילון כל היום"** (שם, י), שכן כאשר התשובה היא באופן זה, יכולים להיות בשמחה. וזה שאמר במדרש (ויק"ר כט, ד) על פסוק זה: אמר רבי יאשיה **"שמכירין לפתות את בוראם בתרועה", כי על ידי קול השופר המעורר חרדה ופחד, שהוא סימן לבריחה וניסה, מתקרבים ומתחברים בני ישראל אל השי"ת, כמו תינוק בעת שמתייירא ריץ להתגונן אצל אמו,** "מפחדך אנוסה לעזרתך", כאמור.

הרה"ק מוהר"י מבעלזא זללה"ה

נשמות האבות הקדושים מצטרפות עמנו בתפילותינו

על דרך שקבלנו שבראש השנה ויוהכ"פ הנשמות הקדושות שכבר מתו ונשמות האבות מצטרפים עמנו בבית הכנסת בתפילתינו. ועל דרך זה יש לפרש מאמר חז"ל פרק קמא דערכין (י:) שאמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה: מפני מה אין ישראל אומרים שירה בראש השנה ויוהכ"פ. אמר הקב"ה: ספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפניו ויאמרו שירה. פירוש, כי המתים, אע"פ שמתפללים עמנו ותפלתם עושה רושם, מכל מקום שירה אינם יכולים לומר עד תחיית המתים, דאז כתיב (ישעי' כו, יט) 'הקיצו ורננו שוכני עפר', אבל בעולם הזה 'לא המתים יהללו י–ה ולא כל יורדי דומה', על כן, כיון שספרי חיים וספרי מתים פתוחים, אי אפשר לומר שירה מפני המתים המצורפים בתפילתינו. **והיינו דכתיב** (שם סה, יד): **'עמקים יעטפו בר יתרועעו אף ישירו', כשהעמקים יעטפו בר, הם שוכני עפר ממעמקי קבר, אז יתרועעו בראש השנה וגם ישירו, שיאמרו שירה אפילו ביום תרועה".**

דרשות חתם סופר

כתבו הקדמונים, שכל התפלות של כל השנה שנפסלו מחמת מחשבת חוץ ונדחו כפסולי המוקדשים, תלויות ועומדות עד עשרת ימי תשובה, ואז כשמתפלל בלב שלם בימים אלו, אז כל יום מעלה עמו תפלת אותו יום, למשל תפלות של יום ראשון (בשבוע) של עשי"ת, מעלה עמו את כל התפלות של יום ראשון שהתפלל באותה שנה.

דרשות חת"ם סופר ח"ב דף ש"ע

ובשופר גדול יתקע

מעבודת הצדיקים בהכנה לתקיעת שופר ומליצותיהם הישרות על כלל ישראל ביום הדין

כשבא הרה"ק מבייטש לבהמ"ד לתקיעת שופר, ופתח הדלת ואמר למנצח לבני קרח בנהוג, אחז לו פחד גדול שאין לשער, וכך היה בכל שנה ושנה, עד שעלה במחשבתו של אחד מחסידיו, אשר בשנה זאת יתחבא בחדרו ויראה מה עושה הרה"ק בחדרו קודם תקיעת שופר. והלך מקודם להחדר, והצפין עצמו שהרה"ק מבייטש לא יראה אותו, וכאשר בא הרה"ק מבייטש לחדרו, והתחיל להתחנן לפני בוראו ואמר: רבש"ע, אומרים לי שאני אהיה הסרסור בין הקב"ה לישראל, מה אני, מה אני חשוב, היכן אני עורך הימים, והיכן אני עורך הלילות, והיכן אני עורך השבתות, וכך אמר כל יו"ט בפני עצמו, עד שאמר אלא מאי בזכות אבי זצ"ל, וזקני הרבי ר' אליעזר, וזקני הרה"ק מראפשיץ, וחותני הרה"ק מצאנז, והי' לו אז בשעת מעשה חפצים מאלו הצדיקים, ואחז אותן בידיו וכה הרבה צדיקים, עד שאמר בזכות הסרסור של ישראל רבי לוי יצחק בן שרה שאשה. וככה הלך לפתח ביהמ"ד ופתח אותו וצעק למנצח לבני קרח.

(נזר הקודש)

הרה"ק מצאנז זי"ע היה רגיל לספר בבל יו"ט מהתנהגות הרה"ק מבארדיטשוב באותו יו"ט וסדר שלחנו הטהור, כמו למשל בר"ה סיפר איך שהבארדיטשאווער הלך לתקוע שופר בבל בתי כנסיות שבעיר, והי' מטפס בידיו וברגליו ונוהם כארי.

(חמדה גנוזה)

דרכו בקודש של הרבי ר' אלימלך הי' בכל ר"ה קודם תק"ש הלך בחדר מיוחד וסגר הדלת בעדו. פ"א בושש מאוד לצאת מן החדר ויחרדו תלמידיו הקדושים מאד ודפקו על הדלת, ואין קול ואין עונה, ויגשו לשבור הדלת וימצאו את הרב ז"ל מושכב על הארץ בפישוט ידים ורגלים. ואח"כ אמר לתלמידיו כי הי' גזירות רעות על ישראל וביטל אותם בתפלתו, והביא השפעה גדולה על העולם, וכן הי' בשנה הזאת שנת שפע ברכה והצלחה בכל העולם, והזקנים שבאותו הדור אמרו כי אינם זוכרים שנת שפע כמו שנה זו.

(אהל אלימלך)

הרה"ק רבי יוסף מטורטשין זצ"ל פעם אחת לפני התקיעות בא לבהמ"ד ואמר: מוסר לא אניד לכם, תוכחה לא אומר לכם, רק מעשה אספר לכם. בעיר אחד היה גביר אחד מוכר יין, נכבד ותלמיד חכם. והרב מהעיר ההוא גדול הדור ורצה לחלק כבוד לו. והלך אליו לביתו לקבל פניו ברגל להראות לו בזה אות כבוד. והגביר ההוא בראותו הרב בא לביתו, נבהל מאד וכבדהו מאד לשבת יחדיו ולהמשרת קרא הגביר ואמר לו לך מהרה להמרתף ותביא לכאן תיכף בקבוק מהטוב ומוטב העומד שם בהשורה שלישית חמשה חביתין, ומהחבית האמצעי תקח היין להבקבוק, כי היין הזה הטוב מכולם, רק לך מהרה. והנה עבר זמן רב והגביר יושב ומשיח עם הרב בדברי תורה, והעלם לא בא בחזרה עם היין. השתומם על זה הגביר וביקש מחילה מהרב שימתין מעט והוא בעצמו ילך להמרתף להביא היין ולראות מה זאת שלא בא העלם. ויהי בבואו להמרתף נבהל לראות כי אין שם סדר בהמרתף, כמה חביתין פתוחים, כמה חביתין מגולים תחת מגרפותיהם כי לא נסגרו, כמה בקבוקים יין מונחים נשברים כמה נשפכים, והעלם איננו. כשבא מהמרתף בלב נשבר מההזיקות שגרם לו העלם המשרת הזה. התחיל לבקש ולדרוש איה איפה העלם. וקרא בקולות בשם העלם הזה שוכב על התנור וכירים מלמעלה (הנקרא פיעקאליק), והוא עונה לו משם: אני רוצה שתוסיפו לי לזמן הזה הבא על שכרי הוספה כך וכך כי השכירות שלי מעט וקטן הוא. והנמשל מובן.

(אור הנפלאות)

הרה"ק רבי ישראל מרוזין נכנס פעם לבית מדרשו ואמר לחסידים שהיו מסובים שם אספר לכם מעשה: כפרי אחד בא פעם על ראש השנה לעיר הסמוכה. מבני הכפר בימים קדומים היו הרבה אנשים פשוטים שלא יכלו גם להתפלל ואף כפרי זה היה כמותם. כשבא בראש השנה בבוקר לבית הכנסת, עמד והסתכל אנה ואנה מבלי לפצות את פיו. כשהגיע הציבור לתפלת שמונה עשרה, והמתפללים התחילו לבכות, תמה הכפרי, מה זו בכיה, הרי לא היתה שום קטטה בבית הכנסת, ומה פתאום התחילו לבכות, והחליט, שמסתמא הם בוכים על שמאחרים כל כך בבית הכנסת, כי רעבים הם. והיות והוא, הכפרי, היה גם כן רעב, התחיל אף הוא לבכות. אחר תפלת שמונה עשרה, כשפסקו מלבכות חזר ותמה, למה זה אינם בוכים עתה, ועלה בדעתו שהיות וראה בביתו קודם שהלך לבית הכנסת שנתנו בתוך הלפתן, שקורין צימע"ס התיכת בשר קשה, והיא צריכה בשול רב, וכל מה שיצטמק יותר הבשר יהיה

הלפתן יותר טוב, לכן אין להצטער על איחור הזמן, נתקררה דעתו אף הוא וחדל מלבכות. כשהגיע לתקיעות שופר, והקהל התחיל שוב לבכות, חזרה תמיהתו למקומה, עד שנתיישב, הן אמת שהלפתן יהיה יותר טוב כשיארך יותר הזמן, אבל הלא אין בכוחנו לחכות כל כך והתחיל אף הוא לבכות בקול יחד עם כל הקהל. לאחר שיצא הצדיק, אמרו החסידים: הרי זה משל על הגלות.

(לקוטי ישרים)

הרב הקדוש מבארדיטשוב היה שנה אחת בר״ה בעיר אחת עם הרב הקדוש המגיד מקאזניץ, ושאל אותו המגיד מתי עומד מעלת כבודו להתפלל, ענה לו הרב מבארדיטשוב שמתאחר בתפילתו. ובפרט בימים נוראים כי צריך הכנה דרבה, א״ל המגיד מקאזניץ: איך מאך דאם פריער פארטיג, א״ל הרב מבארדיטשוב אם כן אראה למע״כ שאני אתקע שופר מקודם שאתם תתקעו. ויהי היום זה ראש השנה והמגיד הקדוש מקאזניץ הכין את עצמו לתקיעות שופר כדרכו. והיה לו מסטין בכבל אסור עדי נרדם בשינה ובתוך שינתו ראה כי עומד בשמים ויש קטרוג גדול רח״ל. ופתאום שמע קול שובר ארזים בוקע חלונות הרקיע, ושאל מה זה. ואמרו לו כי הרב מבארדיטשוב הולך עתה להמקוה לטבול את עצמו לפני תקיעות שופר, ובזה תבר גזיזי דברדא וביטל כל הדינים והמעוררים והקטרוגים, אמר המגיד זללה״ה: אם כן הדבר מוכרחים אנחנו להמתין עדי יתקע בשופר גדול הרב מבארדיטשוב ואחר כך נוכל גם אנחנו לתקוע.

(עשר אורות)

דברי התעוררות זכות ורחמים אמר הרב הקדוש מבארדיטשוב זי״ע, הלא אתה צויתה לנו בתורתך הקדושה רק איזה תיבות ׳יום תרועה יהיה לכם׳ (במדבר כ״ט א׳), ועל אלו המילין קצרות דרשו חז״ל (ראש השנה לד.) ולמדו מפי התרגום יומא יבבא יהא לכון, והמציאו שזהו הכוונה על תקיעה, שברים, תרועה, תקיעה, ומפני ספיקא אתקין ר׳ אבהו בקסרי וכו׳ עד שנהגו ישראל לתקוע מאה קולות, ובב׳ ימים ראש השנה בכל מקום נמצא ב׳ מאות קולות בכל בי כנישתא, ובכל תפוצות ישראל לאלפי אלפים בשנה, וגם מאז ועד עתה זה מאות רבות בשנים ותוקעין כן בכל ישראל בכל שנה ושנה, אם כן זהו עולה סך הכל לאלפי אלפים תקיעות לאין שיעור. ולעומת זה, אנו מבקשים ממך שתתקע רק תקיעה אחת ׳תקע בשופר גדול לחרותנו׳, וזה התפלה שאנו מבקשים ממך מבקשים כל כלל ישראל כל אחד בפני עצמו ג׳ פעמים בכל יום, זה בערך אלף ושמונה מאות שנה מעת חורבן בית המקדש, ומבקשים רק שתתקע תקיעה אחד, מדוע לא תמלא עוד בקשתינו, עד כאן דברי הרב הקדוש הנ״ל.

(קדושת לוי)

הרה״ק מטשארטקוב זי״ע סיפר בליל ראש השנה אחר קידוש, מהרה״ק מבארדיטשוב זי״ע שהיה רגיל תמיד בר״ה להמליץ טוב על ישראל, והיה אומר: רבש״ע כל המוז של ישראל נבנם כולו לצרכיך, כי מה עושה ישראל כשיש לו פרנסה בריווח הוא מגדל את בניו לתורה, מפזר על עונג שבת, פותח ידו לצדקה וכדו׳, ועיקר הוצאותיו של יהודי נכנסים רק עבור מצות ה׳, וא״כ איפוא מדוע לא תושיע את ישראל, ועפי״ז יש לפרש מה שאנו מבקשים בר״ה ועשי״ת: זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים כי הלוא למענך אלקים חיים. פי׳ כל חיותינו וכתיבתינו הטובה, הכל לטובתך שנוכל לעבוד את ד׳ ולשמור חוקיו ונחיה למענו.

(תפארת ישראל)

מעשה בהרה״ק הר״ר זוסיא מאניפולי זי״ע שיצא פעם בראש השנה קודם התקיעות מבית המדרש, וראה תינוק מישראל מבני עניים, לבוש קרעים ופניו רעים. בני, שאל אותו הרבי זוסיא, כלום אין אתה מקנא בבני הערלים האוכלים משמנים ושותים ממתקים ולובשים מלבושים מלבושי כבוד, משיב התינוק, לא, אין אני מתקנא בהם כלל, שלי גדול משלהם, ישראל אני ומאמין באלקי ישראל. חזר הר״ר זוסיא זי״ע לבית המדרש ופתח ואמר: רבון העולמים הבט משמים וראה מי כעמך ישראל עם סגולה, תינוק מישראל אפילו כשהוא רעב וצמא ולבוש קרעים ובלואים, מקבל הכל באהבה, ובלבד שישראל הוא.

(דורש טוב)

הרב הקדוש בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי״ע אמר פעם אחת בדרשה לפני תקיעת שופר: רבונו של עולם, אין עם קדוש כישראל, אתה אמרת ׳לא יראה לך חמץ׳ בפסח, ולא העמדת על זה שום שוטר או משגיח שיחפש ויעניש את העובר, ואף על פי כן נסתי בערב פסח אחר זמן ביעורו לחפש רק כזית חמץ בבית יהודי, גם הבטחתי עבורו מחיר עצום ולא היה באפשרות למצוא. אולם הטוטי״ן (הטאבאק) של חוץ לארץ אשר הקיסר אסרו להביאו למדינה והעמיד על זה אלפים שוטרים ומשגיחים ומענשים את המביא, ואף על פי כן יראה וימצא מאותו המין המין המונות המונות די והותר, וכי אינם קדושים וטהורים.

(תולדות קדושת לוי)

פעם אחת אמר [הרב הקדוש בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי״ע] לפני תקיעת שופר: רבונו של עולם, סובר אתה שאתקע שופר, למה לא יתקע הקיסר יר״ה המיצר לנו, ואולי יתקעו הרשעים שהשיגו שלוי עולם, שוב חזר ואמר אבל באמת אהבת עולם אהבתיך וכיון שרצונך שאני אתקע, אבטל רצוני מפני רצונך. ותקע בהתלהבות נורא.

(תולדות קדושת לוי)



בילדותי שמעתי מאבא מארי הגאה"צ מוי"ה אלעזר ניסן זללה"ה אבדק"ק דראהביטש שדרש סמוכין לכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל בראשית ברא וגו', כלומר לכל המורא הגדול אשר עשה משה ושמא תאמר הלא כתיב אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ובמה יזכה אדם את ארחו, והתי' לזה שמפני כן קבע הי' זמן תשובה בחודש תשרי ואז סולח ומוחל ומכפר ברי"ה ויוהכ"פ עד שעי"ז נעשה האדם בריי חדשה וגם השמים והארץ נעשים בריה חדשה, וי"ש לעיני כל ישראל "בראשית" - אותיות באי תשרי (כדאי' בתיקונים) ברא אלקים את השמים ואת הארץ שהכל נעשית כבריה חדשה מפני התשובה, כי תחילה והארץ היתה תוהו ובוהו וחושך ממעשה הרשעים, ואח"כ ורוח אלוקים מרחפת על פני המים, שהוא כינוי לתשובה כדכתיב שפכי כמים לבך נוכח פני הי', ואז ויאמר אלוקים יהי אור ויהי אור, וזהו אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לרצות את "בוראם" בתרועה דהיינו שנתחדש הבריאה באי תשרי ע"י התרועה, ואז הי' באור פניך יהלכון כמאמה"כ ויאמר אלוקים יהי אור, ע"כ דבריו ביתר ביאור.

(רב טוב)

☆

ביום השביעי באחד לחודש זכרון תרועה יהיה לכם. ונראה דאיתא במדרש ויאמר אל תשלח ידך וגו', אמר אחנקנו, א"ל אל תשלח ידך אל הנער, אוציא ממנו טיפת דם, א"ל אל תעש לו מאומה. ומזה מבואר כי אברהם אבינו ע"ה מרוב אהבתו לחשי"ת היה רוצה בכל לבבו ובכל נפשו לחקריב את בנו יחידו לעולה לה', אך כי מנע את עצמו מבלי לעשות לבנו מאומה בשביל מצותו ית"ש אשר צוהו אל תשלח ידך ואל תעש לו מאומה. והנה אאמו"ז זללה"ה בייטב פנים ביאר ברוחב הענין שהיה בזה נסיון אחר נסיון, שתחילה נסהו שאמר לו לשחוט את בנו, אחר זה נסהו לאמר לו אל תשלח ידך אל הנער, אם גם בזה שיש בו הנאתו לא יכוון להנאתו כי אם בשביל שגזר לו הי שלא ישלח ידו אליו, אולם יצחק לא נתנסה רק בנסיון הראשון, ולכן לא הזכירו התורה רק נסיון של אברהם, כי זכות הל"ת שנמנע מלשוחטו כדי לקיים מצות בוראו, ביקש אברהם שזה יראה לבניו אחריו שילכו בדרכו שגם בצורכי הגשמיות לא יכוונו בעבור הנאת עצמם כי אם למענו ית"ש, ע"י"ש דבריו כי נעמו. ועל פי דבריו י"ל עוד טעם על מה שהזכיר התורה רק הנסיון של הל"ת, על פי מה שכתב הרמב"ם בפי' המשניות אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, ופי' הרמב"ם בעבור שינהג מנהג טוב בין בני אדם, ימצא טוב בעולם הזה, ועל שעשה רצון קונו בזה ימצא טוב בעולם הבא, ע"י"ש. והכי נמי י"ל דעל זה שרצה לשוחטו שהוא מצוה בינו לבין קונו, מקבל שכרו רק בעולם הבא, אבל במה שקיים הציווי שלא לשוחטו בעבור שכן צוה לו הי שהוא מצוה בין בני אדם, על זה מגיע לו שכר בעולם הזה, ולכן הזכיר התורה רק הנסיון של אל תשלח ידך וגו', כי בעבור זה מגיע שכר לישראל בעולם הזה, אבל בעבור נסיון הראשון שנצטווה לשוחטו שהוא מצוה בינו לבין קונו הא בזה קי"ל שכר מצוה בהאי עלמא ליכא. וכמו כן י"ל דכאשר ראש

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, ע"פ רבותי"ה"ק עצי התמרים

לתקיעה שלנו צריכין לצרף את האלופו של עולם

מקשה הטו"ז (שו"ע או"ח סי' תקפ"ה סוסק"ז) על הא דמביא הטור ז"ל (בסוף הסימן) רמז לדבר **אין ש'טן ואין פ'גע ר'ע ראשי תיבות "שופר"**, והקשה היכי רמיזא אין שטן, כי חסר אל"ף. ותירץ הרב הצדיק בעל המחבר ספר 'ישמח משה' זללה"ה **דצריכין לצרף את האלופו של עולם, דהיינו שיעשה המצוה לשמו יתברך, ועל ידי זה יהיה גם האל"ף**, עד כאן.

אך פרי תבואה (פרשת מקץ)

ברוב רחמיו הש"י מאזי"ן יותר לבעלי התשובה מהצדיקים

שמעתי מפי הרב הצדיק מאוהעל זלל"ה על מה שאנו אומרים (בזכרונות במוספי ראש השנה) **"כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה"**, ד'שומע' היא רק שמועה בעלמא, ו'**האזנה**' היא יותר מענין שמועה, והנה שופר היא רומז על הצדיק ותרועה להבעל תשובה, ולכן **ואין דומה לך**, שאין כן דרך בני אדם להיות אוהב יותר למי שחטא, ע"כ.

אך פרי תבואה (פ' האזינו) **אור הנר** (עמ' ח"י)

השנה חל בימות החול, אין מקבלים שכר תקיעת השופר בעולם הזה, שהרי מצות תקיעת שופר הוי מצוה שבין אדם לקונו, והשכר שמור לעולם הבא, אבל בראש השנה שחל להיות בשבת שאין תוקעין, כאשר גזרו חז"ל משום שאין הכל בקיאין בתקיעת שופר, גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים. אם כן שפיר מקבלין שכרה מושלם בעולם הזה, דהרי זה הוי מצוה שבין אדם לחבירו, שהרי הטעם שגזרו שלא לתקוע הוא בכדי שגם אלו שאינם בקיאין לא יכשלו בחטא. וזה שאמר הכתוב ביום השביעי באחד לחודש זכרון תרועה, ופירשו חז"ל שהכתוב מדבר בראש השנה שחל להיות בשבת, שאין בו תקיעת שופר אלא זכרון תרועה, ולזה המשיך הכתוב יהיה לכ"ם, הכוונה על דרך שדרשו חז"ל לכם לכל צרכיכם, שעל זה שאין תוקעין בשופר כאשר ציוה לנו חכז"ל, נוטלים השכר בעולם הזה ובעולם הבא (ועי' מ"ש בדרושים לר"ה אות מ"ג).

(עצי חיים, מובא בס' אמרי חיים מתלמידו הרה"ג חיים ארי' לערנער זצ"ל רב דקהל חברה בני יוסף דגל מחנה אפרים בניו יארק אשר שמעו מפ"ק)

☆

בנוסח התפילה, ותתן לנו ה' אלהינו באהבה את יום הזכרון הזה יום תרועה מקרא קודש זכר ליציאת מצרים. וכשחל ראש השנה בשבת מוסיפים ואומרים, זכרון תרועה באהבה מקרא קודש, אמנם כתב הטורי זהב בשם הלבוש, שאין אומרים באהבה בראש השנה שחל בשבת, כי תרועה מורה על הדין ואין אהבה בדין, וכן העתיק להלכה במטה אפרים, אך כתב בליקוטי מהריי"ח כי בכל סידורי ומחזורי דידן איתא גם בראש השנה שחל בשבת באהבה מקרא קודש, וכן נהוג עלמא, ויש להבין מאי טעמא לא נקטינן כדברי הלבוש שלא לומר באהבה מטעם שאין אהבה בדין. ואפשר לומר כי מתאמרא משמיי דהרה"ק בעל הקדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע לפרש המשנה יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת, וקשה אריכות הלשון יו"ם טוי"ב של ראש השנה, ולכאורה הול"ל ראש השנה שחל בשבת ותו לא, אך הכוונה שאם חל ראש השנה בשבת הוא יום טוב לישראל, כי אמרו חז"ל שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה. ובכן בשלמא בכל שנה ושנה הכתיבה מותרת ביום טוב שמצותו בכך, אבל כשחל בשבת אסור לכתוב רק לצורך פיקוח נפש, ואם כן לטובה ולחיים מותר לכתוב שהוא פיקוח נפש, אבל לרעה אסור לכתוב בשבת, ולכן יום טוב הוא כשחל ראש השנה בשבת, עכדה"ק. ולפי זה שפיר אנו אומרים בראש השנה שחל בשבת הנוסחא באהבה מקרא קודש, דאף על פי שהוא יום תרועה ויום דין, מכל מקום כשחל בשבת נמתק הדין לטובה ולברכה, כיון שאסור לכתוב בשבת אלא כתיבה שהוא לחיים טובים ולשלום, ועל כן שייך לומר בו הנוסח באהבה מקרא קודש.

(ברך משה)

☆

אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון. ונראה לפי מה שפיי בקהלת יעקב דברי התנא (אבות פ"ג מ"ט) כל שיראתו קודמת לחכמתו חכמתו מתקיימת, כי שופר נקרא חכמה (שבת קיג), וצריך להקדים לו היראה, ואז חכמת"ו, היינו תקיעת שופר, מתקיימת עכ"ד, ועל כוונה זו צרח הנביא (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, כי הנביא מתמה ואומר אם יתקע שופר בעיר, האיך יתקע השופר לעורר לבב ישראל, וכי עד הנה ועם לא יחרדו, הלא עד עכשיו היה צריך דמאימת הדין תבחיל נפשינו, והנה יש עצה לזכות ליראת שמים והוא על ידי עסק התורה, כמו שאמרו רז"ל (אבות פ"ב מ"ח) אין בור ירא חטא, ומכלל לאו אתה שומע הן, כי העוסק בתורה זוכה להיות ירא שמים ולהשמר מכל דבר פשע, וזה שאמר הכתוב אשרי העם יודעי תרועה, שיודעים לרצות את בוראם בתרועה, ולפעול רב טוב לבית ישראל על ידי מצות תקיעת שופר, וטעם הדבר הוא כי הי' באו"ר פניך יהלכון, היינו שהם הולכין באור התורה ועל ידי זה הם זוכים ליראת שמים, ועל כן חכמת"ם מתקיימת.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א)

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבות יה"ק עצי התמרים

בסוף מוסף של ג' שעות בשים שלום היה עם פרישקייט כאילו התחיל עכשיו

פעם הראשון שהייתי [כ"ק אדמו"ר מפשעווארסק זצ"ל] אצלו [הרה"ק מרן מסאטמאר זי"ע], הי' בשנת תש"י, ואז היה אחר המלחמה, ועוד זכר כל מה שעבר על יהודי אונגארן. יום ראשון של ר"ה חל בשבת, ואמר את הדרשה ביום ראשון, דרש לערך שעה בבכיות וסיפר מה שעבר באונגארן, ביום שני של ר"ה **התפלל מוסף למשך שלש שעות, והי' חידוש אצלי, דכשהגיע לברכת כהנים' ו'שים שלום' הי' עדיין כמו שהתחיל עכשיו.** בדרך כלל, אפילו מי שהוא בעל תפילה טוב, הוא עייף בסוף התפילה, **"אבער ער איז געווער פריש", כאילו התחיל עתה.** חותני ז"ל אמר, בדורינו אין עוד אחד שמבזה עצמו עבור כבוד שמים כמו הרב מסאטמאר.

שיח זקנים (ה"ג עמו' קכ"ה)



סיפורי צדיקים, בגיליון הפסוקים הפלאים זיו ונוגה מפיקים

לדוד מזמור

פע"א כשהגיע הרה"ק מצאנז לאמירת "לדוד מזמור" אמרו במהירות גדול, והי' תמוה מאוד בעיני קהל החסידים, אמנם בשנה זו ראו נפלאות כי היה עת רצון לכמה ענינים, והרבה עקרות נפקדו בשנה זו, לשנה אחרת בעת סעודת הלילה רבו מאוד החסידים אשר הפצירו בהרה"ק מצאנז שיברכם להיפקד בזרע של קיימא, כי ראו משנה העברה כי בלילה זו הוא עת רצון, ואפשר לפעול כל טוב, נענה להם הרה"ק מצאנז ואמר: אסביר לכם את הענין באמירת "לדוד מזמור", דהנה תלמידי האר"י ז"ל לא רצו להטריד את עצמם להתפלל כל השנה על עניני גשמיות, ולכן מסר להם רבם הק' כוונות לכוון במזמור הנ"ל, המסוגלים לכל הדברים הצרכים, והיה הכל בבחינת סוד ה' ליראיו, אבל כעת הסודות הרמוזים שם גלוים הם כמעט לכל איש ובכל עת ובכל זמן הם צועקים הב הב, ממילא שוב אינם מסוגלים כל כך לפעול בהם כל הנצרך, אמנם בשנה העברה היה עת רצון בשעה זו, וע"י הכוונות היתה שנה מבורכת, אבל לאו בכל יומא מתרחיש ניסא.

וידע כל פעול כי אתה פעלתו

אצל המגיד הק' ממעזריטש זי"ע היה המנהג שבשבת ויו"ט היו גם החבריא קדישא אוכלים אתו יחד בשולחנו הטהור, ופעם אחת בליל ראש השנה וכולם ישבו כבר ליד השולחן והנה מקום הרה"ק הבעל התניא זי"ע עומד פנוי כי לא בא עדיין אל השולחן, וישלח המגיד אחריו אל הקלויז לראות היכן הוא, ודרכו של בעל התניא הי' להתפלל אצל השולחן, וימצא אותו השליח כשהוא שוכב על הקרקע ובשתי ידיו אחז בשתי הרגלים של השולחן וקורא וחוזר: וידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יציר כי אתה יצרתו, וחזר השליח וסיפר להמגיד זי"ע את אשר ראה, ויאמר המגיד עליו כי הגיע למדריגה שגם לדומם נתן חיות להתבונן שה' פעלם ועשאם.

ומלכותו בכל משלה

בעיר של הבית אהרן זי"ע הי' הגאוועלנער (שר ומושל) גוי רשע, והבית אהרן היה שולח לו כמה גולדן ע"י איש אחד בשם ר' משה כדי שלא יבוא לבדוק הפעסער (פאספורט) של אנשי שלומו שבאו על הימים נוראים, פעם אמר המושל הנ"ל שביום ראש השנה יבוא לבדוק את הפספורטן, ומגודל עגמת נפש קיבל ר' משה הנ"ל חום ונפל למשכב, ושני ימים לפני ראש השנה אמר הבית אהרן להגבאי לך אל מזה לראות מדוע לא בא אלי כדרכו, ותקראוהו אלי וכן עשה, ור' משה אף שהי' לו חום הגיע להבית אהרן, ור' משה סיפר להרה"ק את כל מה שאמר המושל, אמר לו הבית אהרן: ראש השנה הוא מן "ומלכותו בכל משלה", ועוד יתגלה מלכותו ית"ש בכל העולמות, וכן היה כי בליל ראש השנה הניח עצמו המושל לישון ולא קם יותר ממיטתו.

ובכן תן פחדך

מסופר על הרה"ק רבי זאב וואלף קיצעס זי"ע מגדולי החבריא קדישא של הבעש"ט הק' שפעם ביקשו ממנו בני העיר מעזיבוז שיבא להתפלל לביהמ"ד הגדול דמתא להתפלל תפילות הימים נוראים לירד לפני התיבה ונעתר להם, בביהמ"ד זה הי' שליח ציבור קבוע שעבר לפני התיבה מימים ימימה, ונלוו אליו חבורת מנגנים, שעזרו לו להנעים תפילותיו, ולא היתה דעתם של באי ביהמ"ד נוחה הימנו, לכן החליפוהו בהרה"ק ר' זאב וואלף זי"ע, והעמידו את חבורת המנגנים להיות לו לעזר בתפילותיו, ביקש השליח ציבור להתנכל להרה"ק ר' זאב וואלף, ובהיותו ידיד לחבורת המנגנים ביקש מהם שאם כי נצטוו להיות לעזר לבעל התפלה החדש הרי שיעזרו לו באופן אשר יתבלבל בתפילתו, כראות הרה"ק רבי זאב וואלף כי המשוררים מועלים בתפקידם ועושים היפוך רצונו, התפלל כדרכו שלא כדרך החזנים באופן שלא יזדקק לעזרתם, ויהי בהגיעו בתפלת שמונה עשרה לתיבות ובכן תן פחדך נפלו המשוררים ארצה מגודל הפחד שנפל עליהם, ונעקרו שיניהם מפיהם.

ובאו האובדים בארץ אשור

חתנא דבי נשיאה הרה"ק ר' יחיאל, חתן הבעש"ט, ואביהם של האחים הקדושים ר' ברוך ממעזעבוז', ובעל דגל מחנה אפרים, היה נקרא בשם "דייטשל" מפני שהיה ממדינת אשכנז, אביו של הדייטשל היה איש חשוב וירא שמים ועשיר, ובניו היו כולם מופלגים בתורה ובמידות, פעם אמר להם אביהם אני נותן לכל אחד מכם סכום מסויים להוצאותיו, וכל אחד יסע למקום שלבו חפץ, ואם יזדמן לכם שידוך הגון, תוכלו לעשות השידוך כרצונכם, רק תנאי אחד אני מתנה, שככלות חמש שנים תתאספו כולכם כאן, ואראה מה נעשה עמכם, וכן הוה, כל אחד נסע למחוז חפצו, והדייטשיל נסע למדינת פולין, ונשא את הצדקנית מרת אדל בתו של הבעש"ט, כשהגיע זמן המוגבל להתוועדות הבנים אצל אביהם, נכנס הדייטשיל להבעש"ט לקבל ממנו ברכת פרידה, והבעש"ט ברכו שיסע לשלום ויחזור בשלום, וביקש ממנו הדייטשעל שיברכו שיבוא בחזרה לראש השנה, ולא ענהו הבעש"ט דבר, ולכן הזמין לו שופר ולקח עמו מפני שהבין מזה שלא יהיה כאן לראש השנה, ומי יודע באיזה מקום יתגלגל להיות בר"ה, כשבאו הבנים אצל אביהם עשה סעודה גדולה, והזמין את כל לומדי העיר לבוא להסעודה, בתוך הסעודה כיבד את בניו להשמיע בפני המסובים דברי תורה, ובכל זמן הדרשות הקשיבו כולם להחידושי תורה

שנאמרו בגאונות נפלאה, ובהגיע תור הדייטשיל להגיד, אמר שאין לו מה לומר, לאחר הסעודה אמר לו אביו, בני מדוע גרמת לי עגמת נפש ובזיון גדול בפני כל המסובים להראות שאינך יכול ללמוד, ובכה האב בכי רב, וניחם הדייטשיל את אביו, ואמר לו אל תצטער, אבי קיבלתי שלימות במשך הזמן יותר מאחי, ובכן תעשה מחר עוד הפעם סעודה כזאת, ואז אראה לך מה שקיבלתי, ותתענג ממני יותר מכל בניך, וכך הוה, שעשה סעודה והזמין שוב את לומדי העיר וכיבד שוב את האחים לומר תורה, ויהי אך התחיל הבן להגיד, יצא הדייטשל ממקום מושבו, וניגש אל הדורש והעביר את ידו על פניו, ותיכף נעשה כמבולבל, והתחיל להתוודות ולספר עניני העבירות שעשה מנעוריו, עד היום הזה ונתפלאו מאוד המסובים על החזיון הנפלא הזה, ואזי סיפר להם הדייטשיל שיש בעש"ט בעולם, והוא קדוש ונורא צדיק יסוד עולם, והרחיב הדיבור לפניהם, על גודל קדושתו ועבודתו, ואביו התענג מאוד ממנו, ואחרי כמה ימים נסעו כל אחד לדרכו, והדייטשל אף הוא נסע, והימים ימי חודש אלול, וכשנכנס לספינה נעשה רוח סערה על הים, והרוח הוליך את הספינה למרחקים, עד שהגיע ערב ראש השנה ואז שתק ונח הים מזעפו, והספינה הגיעה לנמל אחד ועמדה שם, והמקום היה כרך גדול, ושום יהודי לא היה גר שם, הדייטשיל הבין שכל הסערה היה בשבילו, ושרצון השי"ת שיהיה שם על ראש השנה, וקיבל עליו את הדין באהבה, יצא מהספינה ושכר לו חדר בבית סמוך לים, כדי שיוכל לטבול שם בכל זמן שירצה.

בערב ראש השנה סמוך למנחה הלך לטבול בים, והתפלל מנחה בדביקות נפלאה, ובקול חוצב להבות אש וכדרכו של תלמידי הבעש"ט, ויהי כי שמעו אנשי העיר את הקולות המשונות, נתאספו כולם לראות מה נעשה עמו, ויחשבוהו למשוגע, ויהי בבוקר הלך שוב לטבול בים, והתפלל תפילת שחרית ג"כ בבכיות וקללות, ואח"כ לקח השופר שהזמין לו מראש ותקע כל התקיעות, ושוב נתקבצו הרבה אנשים, ועמדו סביב הבית, לשמוע החידוש המשונה הזה, והמלך של אותו מקום, בנסעו מהיכלו לטייל סביב הים, וראה על שפת הים עומדים אנשים רבים, שאלם לפשר הדבר, ואמרו לו שאיש אחד בא מהים, ומתאכסן כאן, ואתמול צעק ובכה זמן רב, וכן היום רחץ בבוקר בים ושוב צעק ובכה, ואחז קרן ותקע בו, והמלך שהיה מלומד במדעים ובלשונות הבין שהאיש הזה אינו משוגע כמו שחשבוהו ההמון, ויצו על כל האנשים, שלא יעשו להאיש שום דבר רע ח"ו, כי איש אלוקים קדוש הוא, למחרתו שלח המלך לקרוא את הדייטשל, והמלך שאל אותו מי הוא ומה מעשהו כאן, והשיב לו שהוא יהודי ממדינות פולין ועמד עליו רוח סערה בים עד שבא לכאן, ושוחח עמו המלך זמן רב על שלום היהודים ושאלו אם יוכל להביא למדינתו שלש מאות יהודים כמותו, כי הוטבו מאוד בעיניו, והשיב לו הדייטשיל, מפני ב' דברים לא אוכל למלאות בקשת המלך: א) מפני שאין אני שר או מושל שאוכל לצוות עליהם לעקור ממקומם, ולבוא להתיישב כאן. ב) מפני שאילו היה רצון השי"ת שידורו יהודים במדינתך היו באים לכאן בשלשלאות של ברזל, ואחר שאין במדינתך שום יהודי, הרי סימן שאין רצון ה' שידורו כאן, והוטבה התשובה בעיני המלך ופטרוהו לשלום, והדייטשיל נסע משם והגיע לביתו בשלום, ונכנס לקבל שלום מחותנו הבעש"ט והבעש"ט נתן לו שלום בחביבות יתירה, ואמר לו: דע לך שבמקום הזה היו ניצוצית קדושים רבים, ואילו לא באת לשם היו מוכרחים בני ישראל לירד לשם בשלשלאות של ברזל, אבל ע"י שהיית שם בראש השנה, ובכוח תפילתך שם בכוונה נתעלו כל הניצוצות ועד ביאת הגואל לא יצטרכו יהודים לדור שם.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק ומישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

אבינו מלכנו הרם קרן ישראל עמך. בשם הרב הצדיק הקדוש מ"מ (-מגיד מישרים) **מקאזניץ זצוק"ל, בדרך הלצה**, דהנה איתא בגמרא (פסחים פז:) **לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים**, ועניין גרים הוא ענין כמו שנותן מעות לחבירו שיתן לו רוחים. והנה דרך בני אדם אם הלוה הוא איש בטוח, אזי מלוה לו מעותיו, ויניח אצלו מעותיו על זמן, כדי שיעלה לו רוחים, ואם הלוה אינו איש בטוח גם על הקרן, אזי תובע את הלוה שיתן לו מהר הקרן, ואף אם הלוה מבטיח לו שיתן לו רוחים, אינו משגיח על זה, כיון שהקרן אינו בטוח. והנמשל מובן, כיון שישראל בעוונותינו הרבים בהגלות נשקעים בין האומות, ובכל יום הולכים ודלים הן בנפש הן בגוף, ולומדים ממעשי הגוים כמאמר הקרא (תהלים קו, לה) ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם, אם כן כשהקרן אינו בטוח אינו רוצה בהרוחים, והגרים המה הרוחים להקרן. **על כן אנו מתפללים הרם קרן ישראל עמך, ר"ל כיון שהקרן, היינו ישראל בעצמם, אינם בטוחים, אם כן פדה אותם כדי שלא יפסיד ח"ו הקרן, דהוא ישראל, ואל תשגיח על הרוחים וזהו 'הרם קרן ישראל עמך'.**

דביר המוצנע

אל ארך אפים אתה ובעל הרחמים נקראת. רגיל אני לפרש על דרך הלצה, דהקב"ה הוא ארך אפים מאריך אפי וגבי דילי' ואינו מוותר רק שמאריך אפו כדי שנוכל לשוב בתשובה ואז ימחול לנו לגמרי, והעולם בראותם שהש"י אינו נפרע מהם מיד טועים ואומרים שמעצמו ברחמיו ויתר לגמרי החטאים. והיינו אתה 'אל ארך אפים אתה' ולא ווותרן, אבל 'ובעל הרחמים נקראת' בפי הבריות שחושבים שברחמיך ויתרת, ובאמת אינו כן רק ש'דרך תשובה הורית', על כן נתפלל להקב"ה **כשם שהפליא חסדו עם הגוף לחיותינו על פני האדמה כהיום הזה והאריך אפו עמנו עד עתה, כן יתן בלבבנו לידע את ה' אלקינו ולתקן דרכינו באמת שנהיה ראויים למחילה גמורה בחסד וברחמים.**

דרשות חת"ס, ח"א סב

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו כי חוק לישראל הוא משפט לאלוקי יעקב. וי"ל עפימ"ש הר"ן (הובא בתוי"ט ר"ה פ"ח מ"ב) ב' טעמים לקביעות המשפט בא' תשרי, א. אליבא דר"א דבכ"ה אלול נברא העולם ובשישי נברא אדם הראשון ובו ביום חטא ונדון ויצא בדימום, ולכן הוקבה יום זה לדורות, וטעם ב' הוא לפי שעשרה בתשרי הוקבע ליום סליחה לישראל במדבר, לכן קבעו מתחילת החודש עד יוהכ"פ לימי דין, עכ"ד הר"ן, והנה לפי טעם הא' לא היה ראוי לקבוע יום הדין בר"ה כשנתעבר אלול שאז אחד בתשרי הוא יום השביעי לזמן בריאת העולם ואינו ביום שנידון בו אדם הראשון, ואפ"ה נידון העולם בו וע"כ צריך לומר כטעם הב' לפי שהוא אחד לחודש תשרי שבעשור לחודש הוקבע לישראל יום סליחה לכן קבע הקב"ה תחילת הדין בא' לחודש כדי לעורר בו את העם לתשובה ע"י השופר, אכן לפי טעם זה לא היה ראוי לקבוע יום הדין בר"ה אלא לישראל ולא לאוה"ע, ובזה יתבאר מאמה"כ תקעו בחודש שופר דהיינו שיתקעו בר"ח בשופר אף בזמן שהירח נתכסה ונתקדש החודש ביום ל"א שהוא שביעי לזמן תחילת בריאת העולם אפ"ה ראוי לתקוע בו כי הוא יום חגינו שהקב"ה דן אותנו ברחמים ביום ההוא, ולכן כי חק לישרא"ל דייקא מפני שיום העשירי הוקבע ליום סליחה לישראל ולא לאוה"ע. **(בנין אריאל)**

☆

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו. ונל"פ הכוונה דהנה בזמן הבית היה ר"ח כעין מועד, כמאמ"כ (ישעי' א' י"ד) חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי, אמנם רק בשאר חודשי השנה היה האפשרות לערוך שמחה מיוחדת מפאת הר"ח, אבל לא כן הוא בר"ח תשרי לא היתה ניכרת שמחה של ר"ח כי נתכסה שמחה זה מחמת השמחה ששמח ביום זה לרגל היו"ט של ראש השנה, ובזה יובן תקעו בחודש שופר בכסה כמו שדרשו חז"ל איזהו חג שהחודש מתכסה בו דהיינו שהיו"ט של הר"ח נתכסה מחמת יום חגינו. **(שפת היריעה)**

☆

באין מליץ יושר מול מגיד פשע. ויש לומר בהקדם דברי הגמרא (ברכות כ:) אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, כתבת בתורתך (דברים י יז) אשר לא ישא פנים, והלא אתה נושא פנים לישראל, דכתיב (במדבר ו כו) ישא ה' פניו אליך, אמר להם וכי לא אשא פנים לישראל שכתבתי בתורה (דברים ח י) ואכלת ושבעת וברכת, והם מדקדקים על עצמם עד כזית עד כביצה, אשר לא ישא פנים והלא אתה נושא פנים דכתיב ישא ה' פניו אליך אמר להם וכי לא אשא פנים שכתבתי בתורתי ואכלת ושבעת וברכת והם מדקדקים על עצמן עד כזית ועד כביצה והקשו איך מתרץ בזה הקרא אשר לא ישא פנים אמנם פירוש הכוונה כי הנשיאות פנים מגיע להם מצד הדין כיון דעושים מרשות מצוה ומכניסין את עצמן עדי חיוב ע"כ מדה כנגד מדה משפיע להם מטובו אף מה שאין מגיע להם מן הדין הרי מצינו שבזכות אכילת הרשות בדרך מצוה מגיע לנו נשיאות פנים לטובה וזה פירוש בקשתינו באין מליץ יושר מול מגיד פשע דהיינו כששורה מידת הדין על ישראל אז תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט חוק לישנא דמזוני (ביצה ט"ז) היינו מה שבית יעקב מדקדקים על עצמם עד כזית ועד כביצה ומגיע לנו נשיאות פנים משפע ממעל גם על פי המשפט וצדקנו במשפ"ט. **(צמח דוד)**

☆

באין מליץ יושר. ונל"פ דהנה אי' בגמ' (סנהדרין יז.) סנהדרין שראו כולן לחובה פוטרין אותו והוא חוק בלי טעם דאינו מתקבל על הדעת דברשע וודאי שהכל מחייבין אותו יהיה פטור, אך בדיני שמים אין הולכין אחר הרוב וראיה דכתיב אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעהו, א"כ יוכל חלילה להיות בדין שמים כשכולם אומרים חייב שלא יהיה זכאי, לזה אמר באין מליץ יושר מול מגיד פשע ויהיה כולה חייב, אז תגיד ליעק"ב דבר חו"ק ומשפט שיעשו המשפט כאן על פני הארץ וכאן ההלכה כחו"ק שסנהדרין שראו כולם לחובה פוטרין אותו ולכן וצדקינו במשפט שנצא זכאי בדין. **(קדושת לוי)**

☆

בגמ' איתא (מס' תענית ט"ז:) שלשה ספרים נפתחים וכו' צדיקים נחתמין לאלתר לחיים וכו' בינונים תלוים ועומדים. ויתכן לפרש בזה בדרך צחות מה שאמר שלמה המלך בחכמתו (קהלת י"ב י"ב) "עשות ספרים הרבה אין קץ", דהנה אמרו חז"ל (סנהדרין מ.) אין בן דוד בא אלא בדור שכולו זכאי או בדור שכולו חייב, נמצא שכאשר יבוא הגואל צדק לא יצטרך הקב"ה יותר מספר אחד או לצדיקים גמורים או לרשעים גמורים, וזהו שאמר "עשות ספרים הרבה", כלומר דכל זמן שצריך כמה ספרים, של צדיקים בינונים ורשעים, זהו סימן ש"אין קץ" דהיינו שלא הגיע עדיין קץ הימין וביאת משיח צדקינו. **(דברי מהרי"א)**

☆

בגמ' איתא (מס' תענית ט"ז:) שלשה ספרים נפתחים וכו' צדיקים נחתמין לאלתר לחיים וכו' בינונים תלוים ועומדים. וי"ל דהנה אי' דאסור לומר לחיים בפתח לפי שמשמע לא חיים, רק בצירי, ובזה יש לומר שצדיקים גמורים נכתבין לאלתר לחיים בנקודתן בצירי ורשעים גמורים נכתבים לאלתר למיתה דהיינו לחיים בפתח, ובינונים תלוים ועומדים שנכתבים בר"ה באותה ספר לחיים רק בלי נקודות, לכן תלוים והתיבה לחיים עומד ומצפה לנקודתן, וביוהכ"פ נכתב החתימה כלומר הנקודות שהוא סוף דבר של התיבה אם לחיים או למוות, וזהו שאמר הן לחיים והן למוות חז"ל חי יזכור שבין כך ובין כך תיבת לחיים נכתב ורק הנקודות משתנים ובזה יל"פ הפיוט (מוסף ליום ב' דר"ה) "היום יפתחו שלשה ספרים מנוקדים" דהיינו שהנקודות משתנים בכל ספר, וזהו גם כוונת הפייט "הן למוות הן לחיים חי חי יזכור", שבין מי שנכתב למוות ובין מי שנכתב לאלתר לחיים כולם נזכרים באותיות "חיים", ורק הנקודות משתנות. **(הגה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע)**

פנינים יקרים – דברי מוסר והתעוררות – מתוך

דרשת הרמב"ן על ראש השנה[1]

מהות השם 'ראש השנה', הרי ראש השנה בחודש השביעי, וכיצד שביעי הוא ראשון? * על מה דנים בראש השנה על עוה"ז או עוה"ב? 'צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים', וכי כל הצדיקים חיים, וכל הרשעים מתים? * דברים כדרבונות בגודל מעלת וחובת התשובה.

חודש השביעי או 'ראש' השנה?

בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה וגו'. "בתחלה יש עלינו לפרש מה שאומר 'בחודש השביעי', כי יכול השואל להקשות לנו האיך זה חודש השביעי, והלא כל ישראל קוראין אותו 'ראש השנה', ומפי עוללים ויונקים ראש השנה שמו... ואם הוא ראש השנה, החודש שלו ראשון לשנה על כל פנים, שזה קשר של קיימא הוא שהחודש הראשון הוא ראש השנה, שהשנה מחוברת היא מחדשים. ואל יתפתה אדם להפריש ביניהם ולומר שזה לחדשים וזה לשנה, כי הראשון לשנה על כל פנים הוא ראשון לחדשי השנה, למי שיודע הדבר בלי שבוש. **ותשובת השאלה הזאת:** כי מה שאומר בתורה בניסן 'החדש הזה לכם ראש חדשים ראשון הוא לכם לחדשי השנה', **אין פירושו שיהיה ניסן ראש, אלא שיהא נקרא ראשון 'לנו' כלומר ראשון לגאולתינו,** שנמנה החדשים לגאולתינו שיצאנו ממצרים, כי מנהג התורה שימנו החדשים והימים למצוות....."וזהו פירוש 'ראשון הוא לכם', **שאינו ראשון בשנה, אבל הוא ראשון 'לנו' שנקרא אותו ראשון לגאולה שלנו....**

וכל זה נתחדש ביציאתנו ממצרים, אבל קודם לכן החדשים הנזכרים בתורה כגון במבול 'בראשון באחד לחדש, ובחדש השני והשביעי והעשירי' הנמנים שם אינן אלא למנין השנים, **והראשון הוא תשרי שהוא ראש השנה לזרע וקציר וממנו כולם, שכבר הסכימו הכל לדעת רבי אליעזר וקבעו בתפילות 'זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון' כמו שאמרו בגמרא 'במאן מצלינן וכו'. ובתורה מפורש 'וחג האסיף בצאת השנה', ואמר תקופת השנה כמו שהזכרתי, וכן היה הענין עד שיצאנו ממצרים, ואז נצטוינו לעשות שני מנינים אחד לחדשים, ויהיה פירושו ראשון ושני לגאולה, ואחד למנין השנים, ויהיה ראש השנה מתשרי".**

---

1 **הדרשה אמר הרמב"ן בראש השנה של שנת ה'כ"ט בעיר עכו. שכן לאחר פטירת רבי יחיאל מפריס מבעלי התוספות שנעלה עם ישיבתו לעכו, ביקשו מהרמב"ן לבוא לעכו למלא את מקומו בראשות הישיבה. הדרשה ארוכה מאד ועוסקת בהרבה עניינים של ראש השנה: ביאור הפסוקים, הלכה, סדר התפלה, וכן ביאורים ע"פ הסוד. ובמאמר זה נלקט פנינים יקרים מאוצרו ובלשונו של רבינו, בבחינת אפס קצהו תראה.**

*

בראש השנה דנים על עניני עוה"ז, וביום המיתה על עניני עוה"ב

"ועכשיו אנו צריכים לפרש מהו הדין הזה שאדם נידון בו, והלא אמרו חכמים כי בשעת מיתתו של אדם נידון, כמו שאמרו בפרק קמא דתענית (יא א) 'בשעת פטירתו של אדם כל מעשיו נפרטין לפניו, ואומרים לו כך וכך עשית ביום פלוני, והוא אומר כך וכו', ולא עוד אלא שמצדיק עליו את הדין ואומר יפה דנתוני וכו", וכן במקומות הרבה. ואם נאמר שהאדם נדון בראש השנה ונחתם ביום הכיפורים, אם כן אין דינו בשעת מיתה אלא על מה שעשה מראש השנה עד יום המיתה, ורבותינו אומרים בפירוש שכל מעשיו נפרטין לפניו...

אבל כך הוא הענין הזה, בראש השנה כל באי העולם עוברין לפניו, ונדון כל אחד ואחד על עניני העולם הזה, אם זכה לתת לו חיים ושלום ועשר ונכסים וכבוד, או נתחייב למות בשנה זו או ליסורין וצער ועוני. כללו של דבר על כל ענין שבגוף ושבעולם הזה, כגון בני חיי ומזוני,

אבל אינו נידון על הנפש, אם תזכה לגן עדן ולחיי העולם הבא או תתחייב לגיהנם ואבדון. כך תקנו חכמים בתפלה, 'זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון, כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב. ועל המדינות בו יאמר אי זו לחרב ואי זו לשלום אי זו לרעב ואי זו לשובע, ובריות בו יפקדו להזכירם לחיים ולמות'. אמרו 'על המדינות', כלומר דין הרבים, שהעולם נדון אחר רובו (קידושין מ ב), והזכירו בהן חרב ושלום ורעב ושובע, וחזרו ואמרו 'ובריות בו יפקדו', שהוא דין כל יחיד ויחיד, והזכירו בו חיים ומות. וכן בגמרא (ר"ה טז ב) אמרו 'שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, רשעים גמורין נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה', הזכירו בכאן

חיים ומיתה, ולא אמרו לגיהנם ולחיי העולם הבא, כמו שהזכירו בבריתא הסמוכה שם בשלש כתות ליום הדין. ועוד אמרו בבא בתרא (י א) 'כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, כך חסרונו קצוב לו מראש השנה', שבכל הריוח וההפסד אדם נידון ביום זה...

כללו של דבר: ראש השנה יום הדין הוא לעולם הזה, שעת מיתתו של אדם הוא יום הדין שלו שהוא נדון בנפשו על אותו עולם שהוא עולם הנפשות, וכל מעשיו נפרטין לפני בראו ית' ויצ', אם תזכה נפשו לגן עדן העליון והתחתון ולאי זו מעלה תזכה ממנו, או תתחייב נפשו לגיהנם ויסורין הרבים, ובאי זה דין תתחייב להיות נדונות בו. הרי למדנו יום הדין לגוף ויום הדין אחר לנפש...

*

הגדרת צדיק בינוני ורשע

"מכל מקום למדנו לראש השנה שהוא יום הדין לכל העניינים שבעולם הזה, וכמו שאמרו במימרא זו שלשה ספרים נפתחין בראש השנה, שאלו השלשה ספרים כל באי העולם הם כוללים. **ויש לשאול והאיך פסק ר' יוחנן פסק הדין הגדול והעמוק הזה שכל רזי עולם תלוין בו, צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים, וכי כל הצדיקים חיים, וכל הרשעים מתים,** והלא עולם וכל חמדה שלו לרשעים הוא, והכתובים צווחו כנגדו 'יש צדיק אובד בצדקו' (קהלת ז טו), וכתיב (שם ח' ד') 'כי יש צדיקים שמגיע אליהם כמעשה הרשעים, וכל שכן שפסק רשעים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר למיתה, שהכתוב אומר (שם ז טו) 'יש רשע מאריך ברעתו' וכל הנביאים אינן תמהין אלא על זה...

אבל המימרא הזו נאמרה בחכמה ועל פי ההגיון, שידוע הוא לכל מבין עם תלמיד, שאין נדונין בעולם אלא ארבעה, וכן כל הדברים מושלמין בריבועים, והנדונין כולם ארבעה חלקים הם, אחד שלא יבא לפני בית דינו, והשני שבא לפניו ולא גמרו דינו, והשלישי שחייבוהו בית דין, והרביעי שזכוהו בית דין. החלק הראשון כסאו בטל, שהכל עוברין

לפני הקב"ה, אין חשך ואין צלמות להסתר שם, נשארו בנדונין שלשה, **כל הזוכה בדינו נקרא 'צדיק גמור', כל המחוייב בדינו נקרא 'רשע גמור'. המעויין שמשקלו שוה לכאן ולכאן נקרא 'בינוני'. אם כן הרשע הגמור המוחלט שעבד עבודה זרה ועשה גילוי עריות ושפיכות דמים ועשה מצוה אחת לבדה, שדינו של הקב"ה לשלם לו שכרה בעולם הזה שיחיה השנה הזאת, נקרא בכאן צדיק גמור, לפי שנצטדק בדין... וכן הרשעים גמורים לאלתר למיתה, אפילו קיים כל התורה כולה, והורה הלכה אחת לפני רבו ונתחייב מיתה בכך, נקרא בכאן רשע גמור, לפי שהוא מחויב בדינו.** נמצא כל הכתובים בספר החיים שזכו לחיות עד ראש השנה הבא כולם צדיקים גמורים בדינם. וכל הנכתבים בספר המתים שימותו בשנה ההיא כולם רשעים גמורים בדינם.

וכל לשון התורה כך הוא, 'והצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע' (דברים כה א) צדיק ורשע בדין זה. 'ונקי וצדיק אל תהרוג' (שמות כג ז). וכן מה שהזכירו 'חיים' ו'מיתה' **אינן כינוים בלבד, אלא תפסו הם חיים, אב לטובת כולם, ומיתה אב לרעות כולן, וכינו כל עונשין שבעולם, נגעים ומיתת בנים ועניות וכל מאורעות רעות של גוף בכנוי מיתה, וכינו כל הטובות עושר ונכסים וכבוד ובנים ושלום ובריאות בכלל חיים,** וכן עושין הפסוקים בכל מקום. **זהו פירוש מימרא זו בלא קושיא ובלא פיקפוק".**

*

דברי מוסר והתעוררות לחזור בתשובה

"כיון שאמרנו שראש השנה יום דין לכל אדם, וכולן נדונין בו, צריכין הכל לשים הדבר על לבם, ולשוב בתשובה, ולהתחרט על עונותם ופשעיהם, ולהרבות תפילה ותחנונים שימחול הקב"ה על לא הודע שלהם, שאין יום הכיפורים מכפר אלא על השבים. **והתשובה חסד גדול על הבריות, אבל עונש גדול היא להם,** שבזמן שאדם חוטא עובר על רצון בוראו שעה אחת בשעת החטא, וכשהוא עומד ואינו שב בתשובה עומד במרדו כל ימיו ואינו חושש לעשות רצון בוראו. וכל שכן ישראל שמתפללין ומתודין ומלחשין בפיהם, וצועקים בקולם 'חטאנו' 'עוינו' 'ופשענו', ואינן מניחן העונות כלל, שזה בודאי מרד גדול הוא, ומוסיף על עצמו כעס וחרון אף.

משל ללסטים ששולל את הדרכים ומלסטם את הבריות, והוא בא לפני המלך, אדוני מחול לי שהרגתי אנשיך ושללתי אנשי מדינותיך ולסטטתי דרכיך, ולמחר חוזר לרעות שעשה שאין כל פיוסין שאמר למלך, אלא ניאוצין ומיעוט כבודו ומוראו של מלך. ולכן אמר הכתוב (עמוס ג ב) 'רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה על כן אפקד עליכם את כל עונותיכם', אמר הקב"ה גליתי לכם דין יום הכפורים והודעתי לכם שאני מכפר בו לשבים, וספרתי לכם כל תכסיסין של יום בתענית ובתפלה וקרבנות, ולא חששתם לדברי לשוב כלל, נמצא הרי זה מרד גמור. נמצא קרובן של ישראל אצל הקב"ה הוא הגורם רחוקם. **וכל שכן הזוכים לישב לפני הקב"ה בארצו, שהם כמו רואי פני המלך,** ואם זהירים בכבודו, טוב להם ואשריהם, ואם ממרים בו אוי להם יותר מכל הבריות, שהם עושים מלחמה ומכעיסין את המלך בפלטרין שלו ומוציאן מן הפלטרין כמו שאמר הכתוב (ישעיה סה ג) 'העם המכעיסים אותי על פני תמיד'...

וזה מה שהוציאני מארצי וטלטלני ממקומי, עזבתי את ביתי נטשתי את נחלתי נעשיתי כעורב על בני, אכזרי על בנותי לפי שרצוני להיות טלטול [נ]שמתי בחיק אמי...

הדר העולם – ארץ ישראל, הדר ארץ ישראל – ירושלים, הדר ירושלים – בית המקדש, הדר בית המקדש – בית קודש הקדשים, הדר בית קודש הקדשים – מקום הכרובים ששם השכינה שורה שנאמר (שמות כה כב) 'ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הכרובים', **ואומר** (תהלים פ ב) "רועה ישראל האזינה נוהג כצאן יוסף יושב הכרובים הופיעה", **ואומר** (יחזקאל י כ) 'היא החיה אשר ראיתי תחת אלוה ישראל בנהר כבר ואדע כי כרובים המה וגו'.

באשמורת הבוקר קראתיך א'ל מהולל (ב)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

הנה אנו עומדים כבר בימי הרחמים והסליחות, רבבות אלפי בני ישראל חסידים ואנשי מעשה בכל מקומות מושבותיהם מתקדמין באשמורת לומר סליחות לפני הקב"ה ולהתפלל ולהתחנן לפני בא יום הדין, והזמן גרמא לחקור ולעיין אימתי הוא הזמן הראוי והמוכשר לעמוד לפני המקום בסליחה.

ובאמת ראינו שכמה צדיקים וקדושים ובתוכן הרה"ק מרוזין זצוק"ל ואדמור"י קארלין זצוק"ל אמרו סליחות עוד לפני חצות, ולכאורה לפי מה שביארנו בשבוע העבר דלהלכה אסור לומר פסוקים וי"ג מדות לפני חצות הלילה, פליאה היא.

ובספר 'משמרת שלום' (סימן מ"א סעי' ד) כתב בזה"ל: "אותן שקשה להם לעמוד באשמורת לומר סליחות יאמרו בחצות הלילה ואותם **שקשה להם להמתין או שלא יהי' להם מנין אז יכולים לומר אחר שעה עשירית מחצות היום היינו כב' שעות שקודם חצות הלילה**", עי"ש. ובסק"ד שם האריך לבאר הטעם בזה, וז"ל: "וזה למדתי מדברי רבינו הרב בעל התניא בסידור שלו לענין אמירת תיקון חצות, וז"ל: 'והנה הגם שהזמן המובחר הוא בחצות האמיתי דוקא, אעפי"כ אין זה לעכב אלא תחלת זמנה מתחלת האשמורה התיכונה כמ"ש בזוהר פ' ויקהל שהוא ב' שעות קודם חצות האמיתי בין בקיץ בין בחורף וסוף זמנה נמשך עד אור היום למי שלא הי' יכול להקדים כמ"ש בפע"ח', עכ"ל, וא"כ פשוט דה"ה לסליחות, וכן נהגו כמה צדיקים וגדולים וכמדומה לי כמעט בבירור ששמעתי מאבא מארי שכן נהג הצדיק מופה"ד מהר"י מרוזין", עי"ש. וזה חידוש גדול דב' שעות קודם חצות נחשב כחצות. אבל באמת כן מבואר בספה"ק 'מקדש מלך' על הזוהר פ' ויקהל (דף קצ"ה) בשם מהר"ם די לונזאנו שזמן תיקון חצות מתחיל כשעתיים לפני חצות לילה, עי"ש.

אולם בספר 'מחשבות בעצה' להגאון אב"ד טוראו זצ"ל תלמיד הרה"ק בעל הבית אהרן זצוק"ל (בסוף הספר סי' ח) מעתיק מש"כ בספר 'מקדש מלך' על הזוה"ק פר' ויקהל (שם) שנחלקו המקובלים איך היא הגירסא שם בזוה"ק, דיש גורסין אשמורה חנינא בשירותא דארבע שעות קאמרי על נהרות בבל ואילין איקרון אבלי ציון כו', ויש שגורסים: בשירותא ידעי שעי וכן גרס הרב צמח ז"ל עכ"ל בספר מקדש מלך. היינו דלגירסא ראשונה היינו דמתחילת אשמורה ב' מתחיל לומר סליחות ותחנונים כל ארבע שעות של האשמורה והיינו מב' שעות שקודם חצות עד ב' שעות לאחר חצות, ולגירסא ב' היינו מחצות עד ב' שעות אחר חצות.

וכתב ליישב דלא פליגי ב' הגירסאות דיש מקומות שצריך לומר בהם אחר חצות ויש מקומות שצריך לומר לפני חצות והכל תלי בחצות שבירושלים דבארצות שממזרח לירושלים צריכים לומר אחר זמן חצות שאצלם, ובארצות שממערב לירושלים צריכים לומר לפני חצות שלהם בזמן חצות בירושלים, וזוהי כוונת הגורסים בזוהר בשירותא דארבע שעות דהיינו הזמן העיקר הוא חצות אלא הכל הולך אחר חצות שבירושלים ולכך נמצא שבארצות המערב הוא ב' שעות קודם חצות.

וה"ה הכי, הא דאמרו שאין לומר סליחות קודם חצות תלוי בזמן חצות שבירושלים שאז כבר מתעוררים הרחמים ע"כ יכולים לומר כבר מאז סליחות וי"ג מידות

אף שבמקום בו האדם מצוי הוי עדיין תחלת הלילה, ולכן אלו הנוהגין בחו"ל לומר סליחות בתחילת הלילה העצה הנכונה בזה להפוך רצון הציבור שימתינו עכ"פ עד חצות הלילה בירושלים שהוא עת רצון לכל העולם ושפיר יש להקל לומר י"ג מדות קודם חצות שבחו"ל, עי"ש.

ומילתא דתמוה הוא שזמן חצות יהא תלוי בחצות דא"י, ואדרבה ב'שלחן ערוך הרב' חלק או"ח (מהדו"ת סימן א' סעי' ח) מבואר להיפוך, וזל"ק: "וזמן חצות לילה הוא שוה בקיץ ובחורף, לעולם י"ב שעות אחר חצי היום שהוא אמצע הלילה ממש והיא עת רצון למעלה בכל זמן ובכל מקום, ואף שהימים והלילות משתנים לפי האקלימים וריחוק המדינות זו מזו ממזרח למערב אין בכך כלום וכמו זמן קריאת שמע ותפילה וזמן כניסת שבת ויו"ט שהוא ג"כ בכל מדינה ומדינה לפי זמן הימים והלילות שלה, **כי עת רצון שלמעלה ויחודים עליונים שבקריאת שמע ותפילה וקדושת שבת ויום טוב הוא למעלה מגדר המקום והזמן רק שמאיר למטה לכל מקום ומקום בזמנו הראוי לו**, וזהו ג"כ הטעם ששורה קדושה עליונה בחוץ לארץ ביום טוב שני של גליות ולכן גם בני ארץ ישראל הבאים לחוץ לארץ חייבים בקדושת היום אף שדעתם לחזור", עי"ש. וכן מסיק ה'מהרי"א אסאד' ז"ל בשו"ת 'יהודה יעלה' סימן ח' עי"ש, וע"ע ב'ארצות החיים' או"ח סי' א', ובשו"ת 'רב פעלים' [סוד ישרים] דנקטו כן.

אולם גם היעב"ץ ב'מור קציעה' (או"ח סי' א) האריך לבאר שם דחצות תלוי בא"י, וזל"ק: "והנה יקשה מאד, כי הלא אין עת ורגע בכל כ"ד שעות היום שסובב הגלגל היקף אחד, שלא יהא חצות לילה באיזה מקום, ויתחלף לפי מצב המקומות והמדינות בכדור הארץ לארכו, כמו שנודע היום הזה גלוי לכל רואי השמש, באופן שאי אפשר להכחיש עגולת הכדור וסבוב הגרמים השמימיים, גם הזוהר עצמו מודה בו, א"כ איפה במה יוודע שעת החצות האמיתי, ואיך ובמה יבדל רגע אחד מחברו בבחינה זו, אחר שכל חלקי הזמן שוין באופן זה, עת שבמקום אחד הוא חצות לילה ואפלה, במקום אחר המקבילו הוא חצות היום ואור, וכל ישראל פזורי הגולה אין חצות לילה אחד להם, לכן לא מצאתי מקום בשכלי להכיל דבר זה אם לא על פי מה שכתב הכוזרי סי' י"ח בענין קדוש החודש ושמירת שבת, ששבתות ה' ומועדי ה' תלוים בנחלת ה' שהיא העיקר ושאר ארצות טפילות, וכן הוא דעת הרמב"ן בפירוש התורה וכמה מחברים עמו, והוא ודאי דבר מוכרע מעצמו, שאם לא כן לא מצאנו ידינו ורגלינו בשמירת שבתות ומועדים בכל חלקי הישוב, וכן יראה דעת המקובלים שכל שאר מקומות יונקים מנקודת ציון, א"כ מה שעושים תקון חצות בשאר מקומות בחו"ל אינו רק זכרון בעלמא על דרך אם אשכחך ירושלים, וציון היא דורש אין לה מכלל דבעיא דרישה", עי"ש.

וכן מבואר בספה"ק 'יערות דבש' ח"א (סוף דרוש ט"ו) וזל"ק: "ויש לדקדק כי חצות לילה בכדור ארצי סובב בסבוב הכדור באופן שאין לך מדינה ומדינה שלא ישתנה בו עת חצות, ומה שהוא חצות בצרפת אינו חצות בספרד, וא"כ למעלה דעת רצון הוא לגבי הקב"ה, וכדאמרינן (זוהר ח"א ע"ז) הקב"ה נחית לשעשע עם צדיקים שבגן עדן, אין ספק שאין כל חצות לכל מדינות דא"כ כל מעת לעת זימנא הוא למעלה שיהיה עת רצון, וברור ופשוט שרגע אחד מן כ"ד שעות הוא לבדו עת רצון למעלה, **וע"כ דחצות שהוא בארץ ישראל הוא רצון למעלה, כי למעלה הכל נדון לפי ארץ ישראל**, היא הארץ אשר תמיד השגחת ה' בה ועץ חיים למעלה וזה השער לה' להשפיע בו כלל האמצעי, **והכל נדון לפי ארץ ישראל וכל התורה ומצות הכל בארץ ישראל**, הם עיקר ושם ה' יקרא על ארץ ישראל, וא"כ **ה' שאמר בחצות הלילה אני יוצא בתוך מצרים כי אז עת רצון, מילתא כוון על רגע חצות של ארץ ישראל**, אבל אם יאמר סתם בחצות, יטעו אצטגניני פרעה ויחשבו דמחצות של ארץ מצרים דיבר ובאמת במצרים לא היה אז חצות, כי יש הבדל בין מצרים לארץ ישראל ברוחב מעלה כנודע למפות הארץ, וא"כ יאמרו משה בדאי, ולכך אמר 'כחצות' שבמצרים אינו חצות ממש רק רגע סמוך לחצות", עכל"ק, וע"ע ב'חתם סופר' (תורת משה פ' בא).

ובדרך אגב ראוי לציין שבספה"ק 'שלחן הטהור' (להרה"ק מקאמרנא זצוק"ל) בסימן רס"א כתב: שבימים הקדמונים היה מנהג כל חכמי ישראל לשבות ממלאכה בערב שבת בחול מזמן שקיעת החמה בארץ ישראל וכמו כן במוצש"ק בחורף לא עשו מלאכה עד זמן מוצש"ק בארץ ישראל ומסיים שם שכן ראוי לבעל נפש, וכן נהגו הרבה צדיקים וקדושים ובתוכם הגה"ק מרן הקדושת יו"ט זצוק"ל.

שיטה מחודשת מצינו מההרה"ק מהרצ"א מדינוב זצוק"ל בספרו הק' 'אגרא דפרקא' (אות קמ"ז) דאדרבה הזמן לומר סליחות הוא דוקא לאחר שהאיר השחר, וזל"ק: בזוהר פ' וישלח (קע"ח ע"א) אמר ליה בגין דכד נפיקנא לא הוי זמן צלותא ולא מטא זימנא דק"ש, השתא דשמשא נהיר צלינא, אבל עד לא נפקנא לאורחא בעינא בעותא מיניה ואמלכנא ביה אבל צלותא דא לא צלינא, דהא אנא אשתדלנא באורייתא מפלגות ליליא וכד אתא צפרא, עד כען לא הוי עידנא לצלי צלותא בגין דצפרא דקדרותא שעתא דההוא בבעלה משתעיא אתתא אשתכח, ואינון ברזא כחדא דבעיא איהי למיהך למשכנא בעולמתהא דיתבי בהדה, ובגין כך לא בעי ליה לבר נש למיפסק מילייהו דמתחברן כחדא ולאעלא מלה אחרא בינייהו, והשתא דנהיר שמשא הוא עידן צלותא לצלאה כמה דאוקמוה דכתיב (תהלים עב, ה) ייראוך עם שמש וגו', לנטרא נהורא דשמשא בהדן לאנהרה לה, דהא יראה בהדי שמשא איצטריך ולא לאפרשא לון, וכד לא נהיר יממא לאו הוא יראה בהדי שמשא ואצריכא לחברא לון כחדא ודא הוא עם שמש עכ"ל הזוהר [פי' דברי הזוה"ק: פירוש ר' אלעזר ור' יצחק היו מהלכין בדרך והגיע זמן ק"ש קודם נץ החמה קם ר' אלעזר וקרא ק"ש כותיקין והתפלל שאלו ר' יצחק הרי מדין היוצא לדרך היה לך להתפלל כמוני קודם היציאה לדרך בעלות השחר, והשיב לא יכולתי לפי שאז עדיין לא הגיע זמן ק"ש שאוכל לסמוך גאולה לתפלה עתה שהאיר השמש התפללתי וסמכתי גאולה לתפלה ומ"מ לפני צאתי ג"כ התפללתי ונטלתי רשות מקוני והיא תפלת הדרך אבל תפלת שחרית לא התפללתי שכן עסקתי בתורה מחצות לילה ואילך לצורך יחוד יעקב ולאה וכשהגיע הבוקר עדיין לא הגיע זמן תפלה, וזאת משום שבאותה שעה השחרות של הבוקר גובר ואז אשה מספרת עם בעלה [דהיינו בחי' יעקב ולאה בסוד אילת השחר] ואין מן הראוי להפסיק ביניהם ולהכניס ענין אחר ביניהם [ק"ש ותפלה שהוא יחוד יעקב ורחל], אבל עתה שהאיר השמש כבר הגיע זמן תפלה כמו"ש ייראוך עם שמש [פי' לייחד השכינה הנקראת יראה עם ז"א הנקרא שמש וזהו יחוד יעקב ורחל], אך קודם שהאיר השמש לא היתה השעה ראויה לכך [ליחוד יעקב ורחל] ע"כ פירש דברי הזוה"ק], **ומשום הכי ראיתי כמה מאנשי מעשה נמנעים לומר סליחות בקדרותא דצפרא**, ועי' ב'מקדש מלך' שכתב שאין קפידא רק בתפלת שמונה עשרה אבל סליחות ותחנונים מותר לומר", עכל"ק באגרא דפרקא.

הרי מבואר מדבריו הק' שיש עמוד גדול בדברי הזוה"ק שלא לומר סליחות קודם עלות השחר. ובספר 'דברי תורה' [להרה"ק ממונקאטש זצ"ל] מהדורא קמא (אות ע"ז) האיר ע"ז, וז"ל: "ולא ידעתי מהו כונתם וטעמם של האנשי סליחות לומר שנמנעים מעשה בקדרותא דצפרא ובעל כרחן גם בימי אלול ועשרת ימי תשובה היו נמנעים מלומר סליחות באשמורת הבוקר מבעוד ליל רק המתינו עד שהאיר היום, וזהו תמוה כיון שזהו נגד הנגלה והנסתר, כי על פי הנגלה מבואר בטור ושלחן ערוך אורח חיים (סימן תקפא) שצריכין לומר הסליחות באשמורת הבוקר, וכתב ה'מגן אברהם' (סק"א) "מפני שהקדוש ברוך הוא שט בי"ח אלף עולמות ובסוף הלילה שט בעולם הזה והוא עת רצון", עכ"ל, עי"ש. ואם כן צריכים לומר מבעוד ליל דוקא, וכן מיוסדים הנוסחאות בסליחות בכמה מקומות, ולא באור בוקר. וכנגד הנסתר הוא כי מי לנו גדול משר בית הזוה"ר הוא האר"י החי זי"ע וכתוב משמו בשער הכונות ענין ראש השנה בריש דבריו וב'פרי עץ חיים' שער ראש השנה פ"א שהיה נוהג האריז"ל לומר הסליחות באשמורת הבוקר מלה במלה עם הצבור והרי בפירוש דהיינו באשמורת הבוקר שהוא משמורה האחרונה של הלילה.

ואולי כונתו באגרא דפרקא שהאנשי מעשה הנזכרים אמרו הסליחות מיד אחרי חצות לילה כמו שנהגו כמה צדיקים ברוסי"א ואז הוא מוקדם הרבה קודם האשמורה האחרונה דאשה מספרת עם בעלה כביכול עיין שם בדברי הזוהר הקדוש (רנג) ואז בודאי העת לומר סליחות ותחנונים כיון שהוא גם כן עת רצון משום חצות לילה וזמן תיקון רחל לעורר רחמים על גלות השכינה ולהתפלל על ביאת גואל צדק במהרה בימינו ותיקון עולם. אך על כל פנים כיון שנהג כן האריז"ל לומר דוקא סליחות באשמורה האחרונה שהוא סוף הלילה וכן הוא גם כן על פי שלחן ערוך ומגן אברהם בטעמו על סוף הלילה דוקא כנזכר לעיל, על כרחך בודאי הכונה בזוהר הקדוש הנזכר רק על תפלת שמונה עשרה אבל לסליחות הוא עת רצון וכמו שכתב שם במקדש מלך בשם הרמ"ז ז"ל, עי"ש.

תכלה שנה וקללותי', תחל שנה וברכותי', לנו ולכל ישראל

א' תשרי

הגה"ק רבי מאיר לייבוש מלבי"ם זי"ע

ואלה תולדות

נולד לאביו ר' יחיאל מיכל בעיר וואלאטשיסק, בשנת תקס"ט, בן ו' ה' כנשפטר עליו אביו ונתגדל אצל אביו חורגו הג"ד יהודא ליב האבד"ק בוואלאטשיסק, כבר משחר טל ילדותו עסק באורייתא תדירא, את תורתו הנגלה למד אצל רבו המובהק הגאון ר' משה סג"ל הארוויץ זצ"ל, אשר ממנו קיבל את דרך לימודו, וכשהי' עוד רך בשנים כבר יצא שמעו בשם הכבוד ה"עלוי מוואהלין". כשהגיע לפרקו נשא את בתו של הג"ר חיים אויערבאך זצ"ל אב"ד לונטשיץ בעל "דברי משפט" על חו"מ, אחר חתונתו ישב ללמוד ביתר שאת וביתר עז, וחותנו דאג לספוק כל צרכיו לבל יפריע לו מלימודו, וישב באין מפריע על התורה ועל עבודה יום וליל, עיין בספר הכרמל שמביא בשם הגה"צ הקול ארי' ממאד זצ"ל שקבלה היתה בידו שבעת שהי' המלבי"ם אברך כבן י"ח שנה הי' רגיל להסתופף בצל בית מדרשו של הגה"ק ר' צבי הירש מזידיטשוב זי"ע, וברוח קדשו סמכוהו ללמוד חכמת הקבלה, וישב אחר כך בביתו סגור ומסוגר בחדר שנה ומחצה, עד שהשלים את הספה"ק הפרי ופרי עץ חיים וכל כתבי האריז"ל, עד שנעשה בנעוריו בקי בנגלה ובנסתר, ובהרבה חכמות, גם הי' דרשן מפואר, ובאו ונתקבצו אליו רבים לשמוע דברי תורה מפיו, ב"ילקוט שלמה" מביא בשם הגה"ק בעל הדרכי תשובה זצ"ל ששמע מפי קדשו של מרן בעל הדברי חיים מצאנז זי"ע שאמר על הגאון המלבי"ם שכל דרשותיו וכל כוונתו לשם שמים, שמה התחיל לסדר ספרו הגדול "ארצות החיים" על שו"ע או"ח אוסף גדול של דינים מספרי קדמונים ושו"ת האחרונים בדרך פלפול וסברה ישרה, בהיותו בן עשרים ושבע הוציא את ספרו הנ"ל ועוד חיבורים בכל מקצועות התורה, וגדולי הדור בהסכמותיהם על ספריו כותבים עליו גדולות ונצורות, הגאון בעל "שערי תורה" כותב עליו "הגאון החריף הגדול, בקי בחדרי תורה, קולע אל השערה, ארי שבחבורה, גלי דרעי' ונפל נהורא, וברכתי עליו ברוך שככה לו בעולמו, הגאון ר' נחום טרעביטש זצ"ל מכנהו לשר התורה מאיר עיני חכמים.



ימי ההילולא

א' תשרי

- שרה אמנו ע"ה
- גדליהו בן אחיקום
- הקדוש רבי אמנון ממאגענצא בעל "ונתנה תוקף" הי"ד
- רבי מאיר לייבוש ב"ר יחיאל מיכל (מלבי"ם) - תר"מ

ב' תשרי

- רבי אליעזר דשינו הי"ד מגדולי חכמי צרפת
- רבי נחמן צבי ב"ר יצחק עפשטיין אב"ד קאלאמיי - תק"צ
- רבי ישראל הינוקא מקארלין ב"ר אשר מסטאלין - תרפ"ב

ג' תשרי

- השר דון גדלי' יחיא הרופא בן הג"ר דוד יחייא זצ"ל מספרד (שבעה עינים) - רמ"ח
- רבי אברהם אבלי הלוי ב"ר חיים גומבינער (מגן אברהם) - תמ"ג
- רבי ישראל ב"ר גדלי' ליפשיץ (תפארת ישראל על משניות) - תרפ"ב
- רבי שמעון נתן נטע ב"ר דוד בידערמאן (לעלוב) - תר"ץ

ד' תשרי

- רבי יואל היילפרין זצ"ל אב"ד לבוב (תולדות אדם) - תע"ג
- רבי צבי הירש הלברשטאם ב"ר נפתלי הירץ אשכנזי (כוס הישועות) - תק"ח
- רבי אברהם ב"ר יחיאל מיכל מדאנציג (חיי אדם) - תקפ"ב
- רבי יצחק ארי' ב"ר מתתי' (הבעש"ט ממיכעלשטאדט) - תר"א

על כס הרבנות

בשנת תקצ"ט נתקבל לאב"ד וורשנא, אשר עד מהרה נתחבב על בני הקהילה, בעת ההיא כשישב שם הפצירו ממנו קהילה המפוארה פוזנא שיבוא אליהם למלא מקומו של רבם הגדול ה"ה הגאון ר' עקיבא אייגר זצ"ל אולם קהילת וורשנא לא הניחו לו לילך מעמהם ע"כ נשאר שם בוורשנא, שבע שנים ישב שם והרבה תקנות תיקן, שם הוציא את ספרו "ארצות השלם" בדורש ואגדה וספר "שירי הנפש" על שיר השירים, משם נתקבל לעיר קעמפען לכהן כאב"ד, חמש עשרה שנים יש על כסא הרבנות דשם, שם

לחם מלחמת מצוה נגד כופרי ופוקרי זמנו ונגד חוקרי ומבקרי התוה"ק, והתחיל לחבר נגדם חיבורו הגדול "התורה והמצוות" על ספרא וספר "מקרא קודש" על תנ"ך, מקעמפן נקרא לכהן לאב"ד בוקארעסט שם מצוהו צרות רבות ונוראות כי הקהילה ה' מאד מאד ירוד בעיניני רוחניות, והוא לחם נגדם בכל כוחו, מסופר שפ"א אמר בדרשתו שם בבוקארעסט "דידוע שבזמן שביהמ"ק ה' קיים ה' בני ישראל מצווין לקיים מצות של לתת לכהן "זרוע" לחיים" וקיבה", ועתה בעוונותינו שחרב ביהמ"ק ואין לנו כהנים בעבודתם, אז נחשבו הרבנים והת"ח לכהנים, אז אמר מבקש אני מכם שתתנו את השלש דברים א) "זרוע" שתניחו תפילין על הזרוע, ב) "לחיים" שתגדלו את זקנכם שעל הלחיים, ג) "קיבה" שתכניסו אל תוך קיבכם רק אוכל כשר... , חמש שנים לחם עם הפושעי ישראל, ורדפוהו ושטמהו בעלי חיצים עד שמסורהו לשרי הממשלה, וביום הש"ק באמצע הדרשה תפסוהו ונתנוהו לבית האסורים, עד שהשתדל בעבורו השר משה מונטיפיורי ז"ל ושחררו אותו, כששחררוהו אותו הלך משם לעיר לונטשיץ למלא מקומו של חותנו, חמש עשרה שנים שם, אולם גם שם לא רוה נחת וקפץ עליו רוגזו של בעלי מחלוקת והוצרך לעזוב את העיר, והלך לעיר חערסאן, ומשם למאהליב, וגם שם לא נח ולא שקט, כי המלשינים פעלו שממשלת רוסיא גירש אותו מכל מדינת רוסיא, באותו זמן ביקשו עדת ישראל שבאמריקא למנותו כרב הכולל לארצות הברית, אולם בגלל זקנותו לא נתנוהו בניו לנסוע לעבר הים, ועבר לקעניגסבערג, והי' שם ג' שנים.

לוחם מלחמות ה'

כל ימיו ובכל מקום בואו לחם בכל תוקף נגד פושעי ישראל המשכילים חוקרי ומבקרי התוה"ק למיניהם, גלל זה התחיל לחבר נגדם ספריו "ארצות השלום" "אילת השחר" על דקדוק וכיוצא בזה, עד כדי כך שהמשכילים בראותם שכ"כ עוסק בהגיון ובדקדוק חשבם שהוא אחד משלהם, מסופר שכשבא לקעניגסבערג והמשכילים ראו שעוסק בדקדוק חשבו שהוא אחד מהם, וזה ה' מתחילת חודש אב בתשעת הימים שבנ"י לא אוכלים בשר רק חולים וכדו' וע"י שאלת חכם, והיות שכבר ספחת המינות התוערה בקרבם, ורצו לבטל המנהג שלא לאכול בשר, אך לא הרהיבו עדיין לאכול בלי שאלת חכם, ע"כ באו לפניו שיתיר להם אכילת בשר באמרם אליו שהנם חולים, המלבי"ם כשראה שאחד יוצא ואחד נכנס וכל אחד באותו בקשה, הרגיש בערמתם, אמר ע"ד צחות "אתרנגולא ואתרנגולתא", שהמה רוצים לאכול בשר, "חריב טור מלכא" אומרים אנשי קעני"גסבער"ג שהם חולים (ברכה משולשת), והכן ע"י ספרו זכה להשיב הרבה מעון, סיפר הגה"צ ר' משה קליערס זצ"ל (קונטרס "מפי דודי") שהמלבי"ם כתב את ספרו "ארצות השלום" ארבע עשרה שנים, לאחר שיצא לאור עולם נסע פ"א לאחת המרחצאות, ויהי היום נכנס לחדרו איזה "געגעראל" שניכר ה' ע"י אותות הצטיינות שעליו שהוא געגעראל גדול, ויהי כאשר נכנס התעלף המלבי"ם, אחד שהשיבו את רוחו, אמר: התעלפתי מרוב פחד לחיי שנפל עלי, כי געגעראל זה, ה' תלמידי מובהק ונתפקר, ויחבר ספר שאלות וקושיות על ההגדות, ועם ראותי את ספרו רציתי להשיב לו על אותן שאלות וקושיות, אך מיראתי להשיב בגלוי סדרתי כל הישובים במשך ארבע עשרה שנים בצורה דרושית בשם "ארצות השלום", ועתה בראותי אותו חשבתי בבטח שלהנקם בא ואתעלף, אח"כ ניגש אליו הגענעראל ואמר לו שראה את ספרו "ארצות השלום" והוא נוכח שהוא טעה ומתחרט על מה שכתב, ובקש שיתן לו דרך תשובה, גם לקח ממנו הרבה מהספר "ארצות השלום" והפיצם בין אלה שהפיץ את ספרו למען ויכחו גם הם את האמת וישובו למוטב.

ימי ההילולא

ה' תשרי

- **נפתלי בן יעקב אבינו ע"ה משבטי י-ה - ב"א שכ"ז**
- **רבי נפתלי כהן צדק ב"ר יצחק הכהן אב"ד לובלין - ת"י**

ו' תשרי

- **רבי יצחק חיות ב"ר מאיר טיסמעניטץ - תקס"ח**
- **רבי ארי' לייב ב"ר ברוך משפאלע (שפאלער יידע) - תקע"ב**
- **רבי דוד ב"ר אברהם אפענהיים מניקלסבורג - תצ"ז**
- **רבי נחום מומאקרוב ב"ר מרדכי מטשערנאבל - תרי"ב**
- **רבי מרדכי ב"ר דוד מטאלנא - תרל"ב**

ז' תשרי

- **זבולון בן יעקב אע"ה משבטי י-ה**
- **רבי דוד ב"ר אברהם אפענהיים זצ"ל אב"ד פראג (מועד דוד) - תצ"ז**

ח' תשרי

- **רבי נח מלעכאוויטש ב"ר מרדכי - תקצ"ג**
- **רבי אלעזר ניסן ב"ר משה טייטלבוים מדראביטש - תרט"ז**
- **רבי שמעון ב"ר זוסמאן סופר אב"ד פאקש - תרצ"א**

והשיב

אחר כך כשראוהו המשכילים שהחטיאו את המטרה והוא לא אחד מהם, התחילו לצעוק בשאלותיהם וגם סתם צרות, הרבה הרבה יסופר מתושבותיו החכמות הקולעת אל המטרה שהשיב המלבי"ם להם, ונצטט כמה מהם, פ"א ברצותו לצעוק שלח לו משכיל אחד בפורים למשלוח מנות ד"א מטוגן, המלבי"ם השיב ע"י השליח שיאמר להמשלחו שעד היום לו ידע כמה הגיע אהבתו הגדולה אליו, שגם מאוכל שבפיו הוא מצמצם לשלוח לו, אך מוכרח לשלחו בחזרה כי מדומה לי שהוא סעודה שאינה מספקת לבעליה, לשנה אחרת שלח לו הלה איזה מאפה בצורה של ד"א, לקח המלבי"ם תמונה שלו (של המלבי"ם) ושלחה להמשלח, הלה בראותו תמה על הדבר, ולא עצר כח בנפשו עד ששאלו ע"ז, ענה לו המלבי"ם אתה שלחת תמונתך וע"כ שלחתי לך תמונתי..., פ"א שאל אותו משכיל אם יש היתר לעשן מקטרת בשבת ע"י שינוי, ענה לו המלבי"ם שיש היתר, תמה הלה כיצד, ענה לו, בצד השני של המקטרת במקום האש..., פ"א ישב עם חמשה רע–בנים שנטו כבר קצת מדרך התורה, נענה ואמר שהחמשה רבנים הם נגד חמשה חומשי תורה, לפליאתם של המקורבים, ענה, שהם מתנהגים נג"ד החמשה חומשי תורה.

ובא השמש

בשנת תרל"ט נתקבל לאב"ד קרעמענטשוג, כשנסע לשם עבר בדרך את העיר בריסק, ויצא לקבל פניו הגאון ר' יוסף בער בלווית כל העיר, משם נסע לקאברין, וחלה שם מאד, כשהוטב לו המשיך דרכו ונסע לקיוב, שם גברה חולייתו, ואחר זמן קצר נפטר בקיוב ביום א' תשרי יום א' דראש השנה שנת תרל"ט, וכל מקום שהגיעה הבשורה רעה על פטירתו עשו אבל גדול ומספד כבד.

מורשתו הרוחנית

השאיר אחריו ברכה ספריו הרבים ואלו הן "ארצות החיים" על שו"ע או"ח, "ארצות השלום" דרושים, "התורה והמצוות" על ספרא, "מגילת סתרים" על קבלה, "אילת השחר" על דקדוק, "שירי הנפש" על שיר השירים, "משל ומליצה" נגד מדת החנופה, "ארץ חמדה" על התורה דרך פרד"ס ועוד, בעיקר נתקבל ונתחבב אצל בני תורה פירושו על התורה והנ"ך, בספר נהרי אש מביא בשם הגה"צ ר' שמעון ז'עליחוב זצ"ל שדיבר על גדולת המלבי"ם ופרושיו, אמר שפירושו ביחזקאל (מ–מו) על צורת בנין הבית העתיד הפי' היא בוודאי כתב ברוה"ק ששרה עליו בעת כתיבתו, על פירוש שיר השירים אמר כי ברור כי זאת היא אחת מן הכוונות של שלמה המלך ע"ה.

ד' תשרי

הגה"ק רבי יצחק ארי' ממיכלשטאט זי"ע

ואלה תולדות

הגה"ק רבי יצחק ארי' המכונה רבי זעקל לייב ווארמזער – ונודע בפי כל בשמו המקודש "הבעל שם ממיכלשטאדט זי"ע נולד בשנת תקכ"ח במיכלשטאדט שבאשכנז, לאביו הגה"ק רבי מתתיהו ז"ל, עוד בשחר טל ילדותו נודע לעילוי ומתמיד נפלא, כשהוא מקדיש לילות כימים והוגה בתורה תמימה, בהיותו כבן ט"ו שנה עבר ללמוד תורה בפראנקפורט הסמוכה, תחילה אצל הגה"ק רבי פנחס האראוויטץ בעל ההפלאה, ואח"כ בישיבתו של הגה"ק רבי נתן אדלער, שם למד בחברותא עם מרן החתם סופר.

לאחר נישואיו בשנת תקמ"ט חזר לעיר מולדתו מיכלשטאדט, ועל אף שיסורים הרבה אפפוהו כשסבל מצער גידול בנים ושיכל כמה מילדיו בילדותם ר"ל וגם אשת נעוריו מתה עליו, מ"מ לא נשברה רוחו וקיבלם באהבה.

בנוסף ליגיעתו העצומה בתורת הנגלה, החל בצעירותו כבר להגות בתורת הרז ובקבלה מעשית, דבר זה היה לו בעוכריו, כי עיסוקו בנסתרות עורר עליו התנגדותם של כמה מחברי הקהילה, אשר מנעו ממנו את כס הרבנות ולא נחו עד אשר הביאו דיבתו רעה לפני השלטון ואף נאסר לפרק זמן קצר בבית המאסר, לאחמ"כ עבר לק"ק מאנהיים, אך לא ארכו ימי שבתו שם, וכעבור כמה שנים חזר למיכלשטאדט, ונתקבל לכהן פאר כרבה של מיכלשטאדט והגלילות, בכל מקום בואו יסד ישיבה גדולה ודאג לקיומם של תלמידיו הרבים שנהרו אליו מרחבי גרמניא.

פרישותו וחסידותו המופלאה היו לשם דבר, כן נודע בשעתו איש אלוקים קדוש ועושה נפלאות גדולות, בעשותו גדולות ונצורות עבור ישועת ישראל, והכל ע"י כוח תורתו, רבים הם הסיפורים המתהלכים בעם אודות כוחו המופלא שנתקיים בו "ותגזר אומר ויקם לך" וכל היוצא מפיו הק' עשה רושם בשמים ובארץ, גם אצל אנשים שאינם מבני ברית היה רישומו ניכר וסיפרו עזוז נפלאותיו מתוך יראת הכבוד.

בחודש תשרי שנת תקפ"ה כילתה אש את ביתו ואת רכושו כולל את אוצר הספרים הגדול שהיה ברשותו, שמע השריפה יצא למרחקים וקהילות שונות שלחו לו כספים לבנות את הריסות ביתו מחדש ופתיחת ישיבתו ורכישת הספרים.

ביום א' דראש השנה שנת תר"א בעת שכבו על ערש דוי ביקש לשמוע את התקיעות, אולם התוקע לא הצליח

בשום אופן להוציא קול שופר, עד שהורה לו הרה"ק לכסות את פניו במטפחת ואז מיד כשעשה כן עלו תקיעותיו יפה בלי שום קושי ויהי לפלא. ביום ד' תשרי שנת תר"א לפ"ק השיב את נשמתו ליוצרו בשנת השמונים לחייו ומנו"כ במיכלשטאדט.

ו' תשרי

הגה"ק רבי ארי' לייב משפאלע זי"ע "דער שפאלער זיידע"

מתולדותיו

נולד בשנת תקפ"ה לאביו ר' ברוך שהי' נין ונכד להרה"ק המהר"ל מפראג זי"ע. כשראה אביו במעלליו שמצטיין בכשרנותיו שלחו לביתו של הרה"ק ר' פנחס מקאריץ זי"ע ושם נתגדל, ועל ידו גם זכה ליצוק מים על ידי הבעשטה"ק זי"ע, הי' תלמיד מובהק להגה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע.

לא רצה לקבל עליו שום משרה של רבנות, מתחלה נדד עפ"י עצתו של הבעשטה"ק מכפר לכפר ומעיר לעיר ברחבי רוסיא ואוקריינא, להחזיר את בני ישראל לאביהם שבשמים, וכל מקום בואו הי' משמש או כמשמש ביהכ"נ או כמלמד, שבע שנים נדד גלות, ואח"כ התיישב בעיר שפאלע ועל שמה נתפרסם.

נפטר בשיבה טובה ביום ו' תשרי שנת תקע"ב, ועל פי צוואתו לא כתבו כלום בנוסח מציבת קבורתו, רק את יום פטירתו.

דער "שפאלער זיידע"

אודות השם שנקרא בתפוצות ישראל מסופר עובדא כדהלן, מרן הבעש"ט הק' זי"ע לפני שנתפרסם הי' צדיק נסתר, והי' הולך גלות מעיר לעיר, פ"א הגיע לכפר הסמוכה לעיר אומן, ששם הי' גר ר' ברוך, ר' ברוך הי' עשיר גדול ובעל מכניס אורח גדול, והבעש"ט הלך ללון בביתו של ר' ברוך, בלילה כאשר שכב ר' ברוך לישון ראה פתאום אור גדול בוקע מחדר שהי' ישן הבעש"ט, ירד ממטתו מהר לראות מה האור הגדול הזה, והלך ליד אותו החדר והציץ לתוכו, וראה שאחד מעניים יושב על הארץ ואומר תיקון חצות בבכיה רבה ולידו עומד איש גבוה קומה וזקנו יורד על פי מדותיו ופניו מזהירים מאוד, פחד גדול נפל על ר' ברוך ונפל בחלשות על הארץ, כששמע הבעש"ט את קול הנפילה הלך לראות מה זאת, וראה את הבע"ב ר' ברוך בחלשות, התחיל לטפל בו עד שהעיר אותו מחלשותו, הבין ר' ברוך שהעני לאו איש פשוט הוא, ובקשו מחילה על שלא נהג בו כבוד הראוי, הבעש"ט גזר עליו שבל יגלה דבר מאשר ראו עיניו, וברכו שיושע בזרע של קיימא, הרהיב ר' ברוך ושאל את העני מי הי' האיש השני שראה שם, השיבו הבעש"ט כיון שזכית לראות אגלה לך מי הי', הזקן הי' זקינך הרה"ק המהר"ל מפראג זי"ע והגיע הזמן שנשמתו הוכרחה לרדת לעולם לתקן תיקונים גדולים ואתה זכית שבבן אשר תוליד יתגלגל נשמה קדושה זו, וע"כ תקרא את שמו של בנך אשר יולד לך על שמו "לייב", והוסיף הבעש"ט בעזרת ה' אני יהי' על הברית ואברך את הילד, ואכן כך הי' ולר' ברוך נולד בן זכר ור' ברוך עשה משתה גדול וקרא כל עניי העיר להסעודה, וגם הבעש"ט הגיע להברית והי' עומד בין העניים, ודרכו הי' שאחר הברית כשהוציאו את הדך הנימול ואצל מי שעברו עם הילד בירך את הילד, אמר ר' ברוך לה"קוואטיר" שילך עם הילד גם אצל העניים שגם הם יברכו את הילד, כשעבר ליד הבעש"ט הניח הבעש"ט את ידו על הילד ואמר: הנה אנכי עם הארץ ואיננו יודע לברך ברכות בלשון הקודש, אבל אני זוכר מה שאבי לימדני בחומש בפסוק "ואברהם זקן" ש"זקן" הוא פשט "זיידע" שאברהם אבינו נעשה "זיידע של כלל ישראל", ועל כן אני מברך את הדך הנימול שיהי' זיידע של כלל ישראל כמו אברהם אבינו, שחוק גדול נפל על כל השומעים את הפשט של אברהם זקן ומהברכה, והתחיל לקראותו בשם זיידע'לע, וכך נשאר בשם זה אף לאחר שנתפרסם והתיישב בעיר שפאלע, הי' כולם קוראים אותו "דער שפאלער זיידע".

ענותנותו

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענותנותו, התבטל עצמו לפני כל אחד, ולא נתן מעולם לקראו בשם רב או רבי וכדו' רק בשם "זיידע", פ"א בליל שב"ק בעת עריכת שלחנו הטהור אמר להחסידים שיש לו עגמת נפש שנדמה לו כאילו איחר היום להדליק את הנרות, והחסידים התחילו כל אחד לדבר על לבו להרגיע אותו, ואמרו לו שהדבר אין יכול להיות כי כתוב לא יאונה לצדיק כל און, וכדו', כאלו דברי תנחומים, אחד מהחסידים שהי' יושב שם שהי' ידוע לאיש אמת מאד, אחרי שכולם אמרו את דבריהם, נענה ואמר "ודאי שהרבי צריך לעשות תשובה, וכי דבר קל הוא ספק חילול שבת", נהנה הרה"ק משפאלע ואמר בתרעומת להחסידים שוטים שכמותכם, הלא יכולתי בגללכם למות בלי תשובה.

לדורון ולתפלה ו"למלחמה"

בשנת תק"מ הי' רעב גדול במדינות רוסיא ופולין, והסבל והצער הגיע עד לב השמים, עיני ישראל היו נטיות למנהיגי וצדיקי הדור שישתדלו וירבו בתחנה ובקשה לפני מלך קל רם ונשא שירחם על עמו ישראל, הרבה צדיקים שלחו מכתבים להרה"ק משפאלע שירעיש עולמות, כי ידעו כי מלומד בנסים הוא.

הדבר נגע עד לבו הטהור, ואמר: יעקב אבינו הכין עצמו לשלשה דברים לדורון ולתפילה ולמלחמה, ולתפילה, אנו מתפללים כל היום ועדיין לא נענו, לדורון אנו מונעים לחם מפינו ונותנים צדקה, אין לנו ברירה אחרת אלא לקחת את הדרך השלישי "למלחמה".

כתב מכתבים לעשרה צדיקים גדולי הדור, ומהם הרה"ק הרבי ר' זושא, הרה"ק ר' יעקב שמשון משיפיטווקא, הרה"ק ר' וועלוויל מזיטאמיר, זי"ע, שיבואו אצלו, הצדיקים אכן באו לקול קריאתו, לאחר שבאו אצלו אמר להם: דעו נא רבותי שיש לי דין תורה עם הקב"ה ואני עושה אתכם לדיינים, ואף שלפי דין תורה התובע הולך אחר הנתבע, אבל כיון ד"לית אתר דפנוי מיניה" ובפרט כאן דעל כל "בי עשרה שכינתא שריא" אפשר לקיים כאן את הדין תורה, ופקד להשמש שיכריז ש'לייב בן רחל תובע את השי"ת לדין תורה, והדין תורה יתקיים כאן לאחר שלשת ימים.

כל השלשת ימים ישבו הצדיקים בתענית לא פסק פיהם מתורה ותפילה, והתקדשו עצמם בסילודין, וביום הרביעי ישבו הצדיקים מעוטפים בטלית ותפילין, ונתנו רשות הדיבור להרה"ק משפאלע.

הרה"ק משפאלע התחיל לטעון טענותיו ואמר: בשם אנשים והילדים של יהודי רוסיא וכו' אני תובע את השי"ת לדין תורה, ואני שואל למה גזר עליהם רעב, הרי חז"ל אמרו שהקב"ה מקיים משמרתו של תורה וא"כ הרי כתוב בתורה כי לי בני ישראל עבדים, ואנו פוסקים שהאדון חייב במזונות אשתו ובניו של העבד, ואיך יתכן שהקב"ה יעשה תורתו פלסתר, ואם יטען המקטרג שהעבד אינו עובד את אדונו כראוי, שתי תשובות בדבר א) לא מצאנו הלכה שאם העבד מתעצל בעבודה האדון פטור ממזונות של אשתו ובניו, ב) הלא כל מה שהעבד מתעצל בהעבודה היא משום שהאדון העמיד מסית יצר הרע להסיתו למנעו מעשות פקודת האדון, א"כ המניעה היא מצד האדון ולא מצד העבד, וסיים הרה"ק משפאלע מוכן אני לישבע שאלמלא היצר הרע הי' כל יהודי עובד את ד' כראוי.

הדיינים עיינו בדין, והסכימו בדיניהם שהדין עם הרה"ק משפאלע והכריזו שלשה פעמים שהקב"ה חייב לפרנס את נשי ישראל וילדיהן, וכשם שהסכים בית דין של מטה כן יסכים בית דין של מעלה, ושתו לחיים בשמחה רבה ונסעו כל אחד לביתו.

עברו כמה ימים וממשלת רוסיא מצאו פתרון להביא הרבה תבואה ממקומות נדחים שברוסיא שעד עכשיו לא הי' אפשרות להביא משם, וע"י זה הוזלו כל התבואות בזול גדול והרעב כלה מן הארץ.

אהבת ישראל

פ"א בא נכנס אליו איש אחד מצורע מכף רגל עד הראש עם קוטל, כשיצא האיש ראה המשמש שהאיש נתרפא כולו, ולא הי' ניכר עליו שום רושם של צרעת, אח"כ נכנס המשמש אצל הרה"ק משפאלע וראה שהרה"ק משפאלע מלא צרעת, והתחיל לצעוק על מה עשה הרבי ככה, והרה"ק משפאלע לא ענה כלום, אח"כ נכנס המשמש עוד פעם וראה שהרה"ק כבר נתרפא מהצרעת, התפלא המשמש ושאל את הרבי על פשר הדבר, ענה לו הרה"ק משפאלע כי כשנכנס האיש אלי לא הי' לי שום רפואה בשבילו, הייתי מוכרח לקחת זאת על עצמי והאיש נתרפא, אח"כ טענתי לפני השי"ת מה פשע שלקיתי בצרעת, אז ריפאו גם אותי.

מליצה ישרה

פ"א אמר הרה"ק מרוזין זי"ע שהרה"ק משפאלע הי' רגיל להתחנן לפני הקב"ה: רבש"ע, וכי בשביל נצחון בדבר מועט שיש לך עם ישראל, יסבלו כל כך את עול אורך הגלות, יש לך סכסוך עם בני ישראל הם אומרים "השבינו ד' אליך ונשובה" ואתה אומר "שובו אלי ואשובה אליכם", ובשביל כך אתה מעכב את הגאולה וממתין עד שיעשו ישראל תשובה, אני נשבע לך בדיקנא קדישא שלי שישראל לא יעשו תשובה קודם הגאולה, הוסיף הרה"ק מרוזין אף אני אומר כך, אבל את זה אני מבטיח בבירור שכשיבוא מלך המשיח בוודאי יעשו תשובה, שכן יש להם לישראל טענה צודקת, אנו אומרים בתפילה "ומפני חטאינו גלינו מארצנו" מפני פירוש לפני, כלומר עוד טרם שחטאנו כבר נגזר עלינו גלות, שהרי בברית בין הבתרים נגזרו עלינו ארבע גליות, וכשם שגזרת גלות קודם שחטאו כך אתה צריך לגאלם קודם שעשו תשובה.

דבר בעתו

גדולת יפי ראש השנה

לקט מדברי קודש מפי צדיק וקדוש עלין לשבח קדושת היום וגדולתו

מהתנהגותו בר"ה נרשם לכל השנה

כמו שאדם נוהג בר"ה כך יתנהגו עמו כל השנה, והוא מורה גדול ביום הזה שהוא נעשה רושם על כל השנה ולכן אין לאדם בר"ה כי אם לבלות כל היום בתורה ובתפלה, והסביר ענין ר"ה, כמו שאדם רוצה לבנות בית אזי מצייר תחלה על הטבלא הבית צורתו עם חדריו וכו', ועל דרך זה הוא הבנין, כך הוא רשימו של ראש השנה על כל השנה. (הרה"ק ר' פנחס מקוריץ זצ"ל)

◆◆◆

ראש של השנה

ראש השנה הוא ראש של השנה כמו שאנו אומרים מה שנקרא ראש חודש ולא ראשון של חודש, שהוא הראש של החודש, ובתר רישא גופא אזיל לכן יכולין לזכות בראש השנה שיהי' כל השנה טובה שנזכה בו להאור כי טוב. (פרי צדיק)

◆◆◆

המ"ח שעות שבראש השנה

אשרי מי שהוא זוכה לקדש ולטהר עצמו ומחשבותיו, ולהכין עצמו לקראת אלקינו בכל המ"ח שעות שבראש השנה, שבזה ימשוך קדושה ודביקות השם על כל השנה שיוכל להיות דבוק בנועם השם כל היום, וכל חלק מחלקי השעות שבראש השנה יתנו עזר וסעד לכל יום מימי השנה להמליך הבורא ברוך הוא. (מאור ושמש)

◆◆◆

שערי רחמים פתוחים

מורי ורבותי, הנה עכשיו הוא עת רצון הגדול ביותר, כמו שאיתא דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ואמרו חכמינו ז"ל אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים שבימים אלו שערי רחמים פתוחים, והבורא יתברך כביכול קרוב אלינו, והיום הוא יום הראשון מימים האלו והרחמים הם יותר גדולים, וגדול הרעש בכל העולמות, שמצפים שבשנה זו כבר נפעל בתקיעותינו ובתפילותינו, נראה שלא להניח לעבור זו השעה בלא כלום ולא נצא ריקם ח"ו, והנה עכשיו מצות היום לפנינו, נפיל נא תחינתינו לפניו יתברך. (דברי יואל)

◆◆◆

טעם קריאת ראש השנה "היום"

ויש להסביר טעם הדבר בקריאת "היום" לראש השנה דייקא כי נודע שבכל יום ויום צריך האדם לידע שאין לו עוד רק זה היום שעומד בו עתה, כי מי יודע מה יולד יום, ואמרו ז"ל שוב יום אחד לפני מיתתך, וזה שאמר הכתוב וידעת היום שאם תדע שאין לך רק היום אז ממילא והשבות אל לבבך, והנה בכל יום ויום אין האדם משים אל לבו זאת כי עולם כמנהגו נוהג, אולם ביום הדין ראש השנה אשר מלך במשפט יעמיד ארץ, ויודע כל אחד ואחד אשר עתה דנין עליו כפי מעשיו בין לחיים, כי מי לא נפקד כהיום הזה, ולזה נקרא ראש השנה "היום" שכל העומד בו אינו מובטח רק ליומו, ולא ליום שלאחריו, והבן. (קדושת יו"ט)

◆◆◆

תיקון השני ימים של ר"ה

השני ימים של ר"ה יום א' שייך לתיקון שנה שעברה ויום ב' להבא, בכדי לכלול סופו בהתחלתו, ובהשני ימים יכולים לתקן שנה שעברה ושנה הבא עלינו. (בית אהרן)

◆◆◆

השכמה

בראש השנה נוהגין לקום קודם אור היום, משום שאמרו רבותינו ז"ל הישן בראש השנה מזליה גם כן ישן, ובוודאי הכוונה על שינת היום, כי בלילה הוא זמן שינה, וכל שכן דראוי לקום קודם אור היום מחמת חרדת אימת הדין, משום שאמרו רבותינו ז"ל דבשעה ראשונה מהיום הוא התחלת הג' שעות הראשונות, שבהן הקדוש ב"ה דן את כל העולם כולו, ואם ישן אז מראה בעצמו כאילו אינו חושש לדין שדנין אותו למעלה. (אלף המגן)

תפלה

מעלות כל התפלות של כל השנה

על ידי מחשבות זרות נפסל התפלה ומשליכן במקום פסולי המקודשין, ואם מתפלל בר"ה בכוונה מעלה כל התפלות של כל השנה שחרית לשחרית ומנחה למנחה וכו'. (תולדות יעקב יוסף)

◆◆◆

העיקר הוא פירוש המילות

העיקר ביום הקדוש הבעל"ט הוא לראות לתקן הכל בתפלה כי בתפלה יש תיקון כל העניינים עניני הגוף ונפש לשפוך נפשו לפני ה', הרוצה יוכל להבין ולהרגיש כל המקומות, אך אין צורך לזה רק להתקשר ולכוין פירוש התיבה, ודי בזה. (בית אהרן)

◆◆◆

העיקר הוא הכוונה

ולכן אם שבראש השנה נוהגין להתפלל בקול זכרינו לחיים לא זה העיקר, כי אם לכוון בלבו, ובחשאי בתחנונים ידבר בלב נשבר ויבקש רחמים שישיע לו ה' שיתחרט בלבו על העבר, ויתקנו בתשובה שלימה לפניו יתברך, ואחר זה לפתוח פיו לבקש חיים וכל טוב על העתיד. (ייטב פנים)

◆◆◆

צריך תפלה לתפלתו

הנה נכנסנו ליום איום ונורא בו נדונים כל ברואי תבל, ואנו נגשים עכשיו אל התקיעות ותפלת מוסף, ואנו זקוקים לעורר רחמי שמים, שהרי בשמים דנים עתה על הכל על הכלליות ועל הפרטיות של כל העולם, ואין אתנו יודע עד מה על מה להתפלל, על כן עלינו להתחנן אל השם יתברך על זה גופא שישפיע לנו דעת, שנדע על מה להתפלל, ועל מה לבקש ושנוכל להתפלל כדבעי, שהרי הלבבות אטומים וזקוקים לסייעתא דשמיא, שהשם יתברך יהי' עם אמרי פינו בעת תפלתנו, ויתקבלו אמרינו לרצון לפניו ונמצא חן בעיני השם יתברך. (דברי יואל)

תפלה לכבודו ית"ש

בזה בוודאי יזכה בדין

אתם נצבים היום בא ללמדנו הפסוק, האיך איפוא נוכל להמלט ולעמוד על נפשינו ביום הגדול והנורא, דא היום ראש השנה, כאשר יבואו בני האלקים להתייצב על ה' מיימינים ומשמאילים, ואם כל אחד ואחד ילך וישיב לדרכו לחנן ולחלות רק בעדו ובעד ביתו, האיך נזכה בדין בקום למשפט גבר בחקר אדם, אם יבוקר על כל פרט ופרט מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר, ועל זה אומר הכתוב אתם נצבים היום באיזה צד ואופן תזכו במשפט ותהיה נצבים וקיימים כפירוש רש"י, כלכם לפני ה' אלקיכם היינו באם כלנו נהפך פנינו נוכח פני ה', לשפוך שיח תחינתינו רק על הגלות שם הנכבד והנורא שיתגדל שמו במהרה בימינו, כי צדיק הוא ה' וראוי כי יבוא מועד עת קיבוץ גליות, ואז יתפרדו ויבדלו כל המשטינים והמקטריגים, ראשיכם שבטיכם כל איש ישראל, היינו מי אשר רק שם ישראל יכונה אף אם אינו ראוי וכדאי לעצמו, עם כל זה הקדוש ברוך הוא בודאי כדאי שיתגדל ויתקדש שמו בב"א.

(קדושת יו"ט)

◆◆◆

מדוע בן ישי לא בא

מקובל בידינו מאבותינו הקדושים זי"ע בשם הגה"ק רבי ר' שמעלקא זי"ע מניקלשבורג כי בא לתקיעת שופר ביום א' דר"ה לבית הכנסת ונתעוררו מאוד הצבור ובכו בכי רב, וגם ביום ב' דר"ה בבואו לתקיעת שופר גער בבכי' מאוד, והמליץ ופירש אז ביום ב' דראש השנה לפני תקיעת שופר הפסוק מדוע לא בא בן ישי, היינו שתסובב השאלה, מדוע לא בא בן ישי משיח צדקינו לבוא ולגאלינו מגלות המר הלזה, וכבר ראיתי בעת רצון תקיעת שופר נתעוררתם בבכיה, אמנם "גם תמול" ביום א' דראש השנה, "גם היום" ביום ב' "אל הלחם", רק על הפרנסה וצרכי גשמיות, שאין משימים לב על צער גלות השכינה מאריכות גלותנו לבקש על הגואל צדק כראוי, כי על כן עדיין בן ישי לא בא עדה"ק. (שער ישכר)

◆◆◆

אין חיות בלא דביקות

זכרינו לחיים וכו' דקשה הזוהר צווח וכו' הב לן חיי וכו' ואיך יסדו אנשי כנסת הגדולה כן, והנראה לי, דאלו המתפללים על החיים רק למענו שרוצה בחיים, על אלו צווח הזוהר, מה שאין כן אם רוצה בדבקות השם יתברך, וזכרינו לחיים היינו הדביקות, כי נאמר ואתם הדבקים בה' וכו', אם כן אין חיות בלא דביקות, ואם כן זכרנו לחיים, היינו שנהיה דבוקים בך שהוא החיות האמיתי, והבן. (ישמח משה)

◆◆◆

משל מכעל הישמח משה זי"ע

ק"ז זלה"ה הישמח משה היה מרגלא בפומי' להסביר ולתאר, איך שבכל שנה ושנה ביום הזה באים למעלה כל שרי האומות, כל אחד ואחד לבקש על עצמו ועל מדינתו, ובתוכם בא גם המלך המשיח ואף גם הוא שואל ומבקש מתי יגיע זמני לילך לגאול את ישראל עם קדושו, ושרי האומות אומרים לו למה אתה בא, הלא הנך רואה שבכל שנה ושנה אתה יוצא בפחי נפש ובלא כלום, והוא בעיניהם ללעג ולקלס, ואם אומרים ח"ו למלך המשיח שעדיין לא הגיע זמנו, אז הוא יוצא בחרפות ובבושות, וכל השרי האומות כולם שוחקים ממנו ומלעיגים עליו, ואי אפשר לצייר את ההרגש שלו, וכמה קשה הוא בזיונו אחר שהוא בוכה ומבקש ומתחנן ומפיל תחנה לפני הבורא כל העולמים, ועד מתי נהי' עוד בגלות המר והנמהר הזה, ומתי יגיע גם זמני כמו שמגיע לשאר שרי האומות, אם אח"כ אומרים לו בעוה"ר שעוד לא בא זמנו.

אמנם הנה אף אם לבזיון הזה כבר הורגל המלך המשיח בעוה"ר, שאומרים לו כן בכל השנים ומלעיגים עליו, מ"מ עכשיו בדורינו אלה גדולה חרפתו, דלא די שלא בא זמנו,

אדרבה נעשה עוד הס"מ השולט והמשפיע על ארצינו הק' באלו השנים האחרונות, וכמבואר אצלינו מדברי הב"ח דא"י אינה נתונה תחת שום שר ומושל, וחלילה ע"י העונות גורמים לסילוק שכינתו ית', ונעשה הס"מ המשפיע שם, יעי"ש, ובאלו השנים האחרונות נסתלקה משם שכינתו יתברך בעוה"ר, ואם גם עכשיו יאמרו להמלך המשיח שחלילה עדיין לא הגיע זמנו עבור עונותינו הרבים, אזי עוד נתוספה וגדולה חרפתו שגם הס"מ לועג ממנו, כי הוא נעשה המושל בארה"ק, על כן נתעורר נא ונשפוך לבבינו לפני אל חי, ונפיל תחנה לפניו יתברך שמו, שבמהרה יתבטל ממשלת הרשעה שבארה"ק ע"י מלך המשיח. (דברי יואל)

◆◆◆

<u>שאין לשכוח להתפלל על העיקר</u>

ובעמדנו כעת ביום הקדוש והנורא הזה, אשר דנין בו בשמים על הכלליות ועל הפרטיות, מוטל עלינו להתחזק ולהתעורר שלא להניח לעבור ח"ו זמנים יקרים כאלו בלא כלום, כי עלינו לדעת מה שדרשו חכמינו ז"ל דרשו ה' בהמצאו קראהו בהיותו קרוב שבעשרה ימים שבין ר"ה ויום הכיפורים, הוא עת רצון וזמן תפלה, ועל כן בואו ונקרא על ה' בחזקה, ואזי יעזור לנו הקב"ה שיתעורדו עלינו רחמיו המרובים, ויעזור לנו השי"ת שיהיה שנה הזאת הבא לקראתינו שנת קבול תפלות, שיוושע כל אחד בכל הישועות הנצרכות לו, אבל מהעיקר ג"כ אין לנו לשכוח לבקש ולהתחנן לפני הקב"ה, שישמע הקב"ה ויראה בצער גדול של השכינה הקדושה, וכנסת ישראל אשר יושבת בגלות בעוה"ר, וירחם עלינו בישועה כללית, שלא נצא עוד מיום הדין בצער ובחרפה כמו בכל שנה ושנה. (מהר"ם ט"ב)

תפלה בהשני ימים

<u>יום שני הוא שעת מוכשר ביותר מיום הראשון</u>

כבר נתבאר לעיל שעת מוכשר ביותר הוא ביום שני של ר"ה, כי אז דינא רפיא, ונכון ביותר להתפלל לפניו יתברך, ולעורר את רחמיו וחסדיו עלינו לגאלינו במהרה מגלות המר הזה וירחם על קרן התורה וקרן ישראל. (קדושת יו"ט)

◆◆◆

<u>ביום א' להתפלל בעיקר על תיקון הנשמה</u>

הדרך הנכון לכל אדם להתפלל ביום ראשון דר"ה עיקר על תיקון הנשמה ועל עסקי עבודת השם יתברך שזה פנימית העולמי' וביום השני להתפלל על צרכיו בני חיי ומזוני ולהשפיע לכל ישראל. (עבודת ישראל)

◆◆◆

<u>ביום ב' צריך לזכור כללות ישראל</u>

להבין הטעם מפני מה נקרא ר"ה יום הזכרון כי ר"ה הוא ב' ימים ביום א' דינא קשיא, וביום ב' דינא רפיא, ומפני כן ביום א' עיקר להתפלל עבור כבוד הבורא על צער גלות השכינה כנזכר לעיל, אך ביום ב' צריך כל אחד מבני ישראל לזכור כללות ישראל לעורר רחמים עליהם להשפיע להם כל טוב וחסד, וזה שכתב אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב בספר זכרון לפניו וכו', ומכל שכן מי שהוא זוכר את חבירו בתפילתו בוודאי זה רצונו של הקב"ה, לכן ר"ה נקרא יום הזכרון שמחויב כל אחד ואחד להתפלל על חבירו. (תפארת שלמה)

פסוקי דזמרה

<u>העיקר הוא להתפלל בכוונות</u>

צריך אני לעוררך ולהזכירך ולהזהירך, אף שכבר ידוע הוא לך אבל להזכיר אני צריך, בענין התפלות של ראש השנה ויום הכפורים שהעולם אומרים אותם באמת בהתעוררות גדול, אך עיקר מגמתם שהם מתעוררים הוא בפיוטים ותפלות החדשות הנאמרים במחזור, אבל התפלות הסדורה בפסוקי דזמרה וקרבנות וקריאת שמע ותפלה הם אומרים במרוצה כמו בכל השנה, ואינם יודעים כי זה העיקר, וזה התוספות, ולא יקובל התוספות בלתי העיקר, ובדרושים של הרב ר' בער זלה"ה בהכתובים יש שם דרוש ארוך על גנות האנשים האלו, ואתה ידעת זה מעיקרא מעצמך ממנהג הקדוש מו"ה מנחם מענדל זלה"ה מפרעמישלאן שעשה העיקר עיקר בפרט ביום נורא כזה צריך לשום נפשו בכפו לכוונת התיבות ואותיות כידוע, ובזה מעלים התפילות הפסולות של כל השנה. (יושר דברי אמת)

שמונה עשרה

<u>כוונת השמונה עשרה</u>

כאשר מבקשין מלוך על כל העולם צריך להיות עיקר הבקשה על עצמינו, שכל אדם מישראל נקרא עולם בפני עצמו, וכפי מה שמקבלים על עצמינו כך נצמח מזה הארה לכל העולם, ולכן כמו כן על ידי הרשעים מרגישין הצדיקים שאינם יכולים לקבל על עצמן בשלימות ולכן מבקשין מלוך וכו' ודוק ותבין. (שפת אמת)

◆◆◆

<u>אי אפשר לעמוד בתפלה בלי מסירות נפש</u>

הנה הימים האלה נקראים ימי הרצון, הוא בשביל שבימים הקדושים האלו נתעורר רצון השם יתברך לעם סגולתו, ונתן דעת ותשוקה בקרבם להלהיב לבבם לעבודת יתברך שמו, כמו

שכתוב פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון, ולהבין פי' לכל חי, דהנה כל איש ישראל מחויב למסור נפשו וכל חיותו לעבודת השם יתברך ברוך הוא ועל קידוש שמו יתברך, ובפרט בר"ה בתפילותינו ותמלוך אתה ד' מהרה לבדך, מלוך על כל העולם כולו בכבודך, שאי אפשר לעמוד בתפלה הזאת בלי מסירת נפש, כי כן מבואר בגמרא כי שעה אחת קודם תחיית המתים ישוב האדם לעפרו ע"ש, הנה בעל כרחך כשיגיע במהרה העת שימלך ד' לבדו ביום ההוא הנה צריך האדם לשוב אל עפרו תחלה ואחר כך יתנער מעפר כמבואר, לכך הנה בתפלה זאת צריך לקבל עליו מסירת נפש בלב שלם, אך שיתגדל ויתקדש שמו בעולם במהרה, ועל זה הוא שאמר דוד המלך ע"ה, כלתה לתשועתך נפשי אליך ד' נפשי אשא, ובזה פירוש לכל חי רצון, שיהי' מוסכם בלב האדם ברצון גמור למסור כל חיותו במסירת נפש עבור כבודו יתברך שמו. (תפארת שלמה)

דמעות

רחל מבכה על בניה

קול ברמה נשמע, אם אותו קול שופר שנשמע ברמה עולה בבכי תמרורים בתשובה ומעשים טובים, אז רחל מבכה על בניה והשם יתברך מבטיח לה, ושבו בנים לגבולם, על גאולתינו ועל פדות נפשינו לחדש עלינו שנה טובה וחיים ושלום. (מראה יחזקאל)

◆◆◆

מי שאינו בוכה אין נשמתו שלמה

האר"י ז"ל היה נוהג לבכות בראש השנה וביוה"כ ומי שאינו בוכה בימים אלו אין נשמתו שלימה, ומי שמתעורר בבכיה גדולה מאליו, באותה שעה דן אותו בבית דין של מעלה ונפשו מרגשת, ולזה באה לו הבכיה. (אור צדיקים)

◆◆◆

ממשקה ישראל למנחה

משל למדינה שהיו חייבים מאוד למלך וגזר עליהם גזירות רעות משונות, אשר לכל השומע תצילנה אזניו, והנה היו ברעה ובחרפה ויחשבהו מחשבות ותחבולות, ועשתונות משתנות לפייס את המלך ולא יכולו והיו בצרה גדולה, והנה באחד מעבדי המלך אשר הי' רגיל בבתי גנזיו ויודע מהותו ואיכותו ונטרד ג"כ ונדחה מחמת מרדו ואמר להו דעו שאני שר המשקים של המלך שיודע אני ומכיר באיכותו ומהותו כי אין דבר חשוב לפניו, כסף וזהב כעפר לפניו, רק משקה אחד יש שחביבה לפניו מאוד מאוד יותר מכל סגולת מלכים אשר לו וכל חפצים לא ישוו בהן והוא אינו מצויה רק במדינתכם, והמביא לפניו המשקה הזה לא ימנע שאלתו ממנו שכל אשר ישאל יעשה כחפצו.

בכן ישתדלו בכל כוחכם להביא לפניו המשקה ואל תמעיטו רק כל מה באפשרי תרבו מאוד כפי פשעכם, רק תראו שלא תביאו אליו בכלים מכוערים רק בכלים יפים שדרכו להשתמש בהן, וכל א' יתן בצנצנת חתום בחותמו כדי שיכיר בפרטיות כל אחד ובצירוף הוא חשוב מאוד וגם אני נותן את צנצנת שלי בידכם ואז בשעת שתביאו המשקה הזה תתראו לפניו החרטה הגדולה והגמורה על כל פשעכם שפשעתם לנגדו ותבקשו מחילה בלב שלם ותקבלו מעתה מלכותו עליכם ואדנותו שתעבדו אותו מעתה בלב שלם ובוודאי ימחול לכם ויקבל אתכם בשמחה ובכבוד גדול ותקבלו נבזיון סגיאין ישיש עליכם לטוב אך זה תעשו לי באם שישאלכם המלך מנין אתם יודעים הדבר החביב אצלי כ"כ תאמרו אחד מבני פלטרין שלך הנדחה מחמת פשעו הוא גילה לנו והזהיר אותנו מאוד על זה וגם הוא השתדל להביא מן המשקה ההוא אך מה הוא ומה השתדלותו כי איש אחד הוא ואנחנו הרבים ובצירוף הוא ראוי לעלות לפני מלך כמוהו ונתן גם את שלו בתוכינו, ויאמר המלך יכנס גם הוא לשלום וכן הוי.

והנמשל מובן, המשקה הוא דמעות שנאמר ותשקמו בדמעות שליש ודמעות של ישראל חביבים לפני הקב"ה מן הכל וסופרן ומניחן בבית גנזיו מלך מתרצה בדמעות. (ישמח משה)

◆◆◆

דמעה אחת אמיתית

ונקבל עלינו עול מלכותו יתברך באמת ונתפלל לפניו בדמעות אמיתיות, כי בדמעה אחת אמיתית של יהודי יכולים להביא הגאולה. (דברי יואל)

◆◆◆

המלך מתרצה בדמעות

והנה ביום הדין הקדוש ברוך הוא בעצמו הוא אצלנו, ואיתא שביום הדין הזה הקדוש ברוך הוא בכבודו מקדים לבתי כנסיות לשמוע תפלות מלבות באות, ומה אנו עושים אנו בורחים כלנו לבית הכנסת במקום אשר אבינו שם, ועל זה אמר הנביא דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, הנה העת יאתה לבכות ולהתחנן לפניו, הואיל והוא אצלינו ודאי ישמע תפלתינו וירחם עלינו הנה העת לספר לפניו תלאותינו, הנה העת לפייסו על כל מה שעשינו, ובמה מפייסין אותו הנה השי"ת נקרא מלך מתרצה בדמעות שיכולין לפייסו בדמעות אין אנו יכולין לפייסו בדבר אחר רק בדמעות. (ערבי נחל)

תשובה

על ידי תשובה בתק"ש מביאים אורות לכל השנה

באמת כשישראל עושין תשובה בר"ה, ובפרט בעת תקיעת

שופר מביאים על ידי השופר אורות עליונים עד שמאיר להם בכל השנה. (בית אהרן)

♦♦♦

הניצוצות הקדושים באים לביהמ"ד לבקש להעלותן

לכן צריך האדם לשום אל לבו בעת תקיעת שופר לתקן המעוות ולקבץ הנדחין, כמבואר בספרים הקדושים שאותן ניצוצין הקדושים ונשמות דאזלין ערטלאין, באים לבית הכנסת למען להעלותן, ועתה זכרו מה שהיה ומה שנעשה זה כמה שנים, גודל הלחץ זה הדחק אשר מצאתנו, ובשגם מפני חטאינו זה גלינו מארצינו וכו', אמנם לתקן הדבר ולהסיר דין להמתיקן ברחמים הרפואה לזה הוא מצוה לשמוע קול שופר ולשוב בתשובה כמבואר בספרים. (ייטב פנים)

♦♦♦

ע"י התשובה מעוררין זכות רחל אמנו

קול ברמה נשמע, אם אותו קול שופר שנשמע ברמה עולה בבכי תמרורים בתשובה ומעשים טובים אז רחל מבכה על בניה והשי"ת מבטיח לה ושבו בנים לגבולם על גאולתינו ועל פדות נפשינו לחדש עלינו שנה טובה וחיים ושלום. (מראה יחזקאל)

♦♦♦

שופר בלא תשובה אין מועיל כלום

ועיקר מצות תקיעת שופר הוא, אם יש תשובה, שעל ידי זה משברים כל הקליפות והמקטריגים, וכמו שכתב האר"י ז"ל להתוודות בלחש בעת התקיעות שאז השטן מעורבב ואין התקיעה מזיק, משא"כ שופר בלא תשובה אין מועיל כלל והלואי שלא יקלקל, שהוא כמזמין המלך לביתו ויוצא בעצמו לחוץ ומניח המלך לבדו, הלא יכעוס המלך מדוע באתי ואין איש, ככה ע"י מצות עשה של תקיעות שופר ממשיכים להשראת השכינה ואם לבו אין שם לשים לבו לתשובה הרי הוא מניח המלך לבדו ח"ו כי הלב הוא עיקר האדם, הלא ח"ו יאמר הקב"ה מדוע באתי אליכם ואין איש מכם פונה אלי בקירות לבו, ולכן אע"פ שתוקעין הרי הוא בכלל שנה שאין תוקעין בתחלה ח"ו מריעין לה בסופה. (ערבי נחל)

♦♦♦

מצות שופר הוא הצעקה מפנימיות הלב

מצות התפלה לדעת הרמב"ם ז"ל הוא פעם אחת בשנה ובוודאי העיקר בראש השנה שמצוה הוא בקול שופר הרומז להצעקה מפנימיות הלב והוא עיקר התפלה. (תורת אמת)

♦♦♦

התכלית של שופר הוא לשפר המעשים

הנה יש להקשות דאם כך הוא דעל ידי תקיעת שופר מסלק הדין לגמרי מעל בני ישראל ונשאר כולו רחמים, אם כן תמיד ראוי להיות כתיבה טובה, ומהיכן נצמח שנה רעה, שנה שעברה השם ישמרנו עוד משנה רעה כזו, וגם משיח צדקינו למה לא בא כיון שנסתלק הדין לגמרי, רק התירוץ מובן מאליו כי קול השופר אינו פועל רק כשיש תשובה עמו, דאם לא כן לא מקרי קול שופר, כמו שביארנו במקום אחר דשופר היינו שפרו מעשיכם. (ישמח משה)

♦♦♦

בתקיעות שופר נא לעורר רחמי שמים

ובעת שאנו הולכים לתקיעת שופר "לאמיר נישט פאפאטשקען די פאר מינוט, אין די פאר מינוט וועלדט זיך אלעס", נעורר נא רחמי שמים שיהיה כבר סוף וקץ לכל צרות ישראל, ומלך המשיח יצא השנה בשמחה וטוב לב ובזה יהיו נכללים כל הישועות. (מהר"ם ט"ב)

ווידוי

שום בית דין יכול לסלוח, אלא הקב"ה בעצמו

לפרשא חובוי בשתיקה ובבכיה בין התקיעות של תשר"ת תש"ת תר"ת, ואין כח ביד שום בית דין לסלוח, אלא קודשא בריך הוא יאמר סלחתי בפומא קדישא, לכך בהכרח שמתודה דן ליה הקב"ה בעצמו ומחיל ואומר סלחתי. (זוהר חי' פ' פינחס)

♦♦♦

בתשובה בעת תק"ש מובטחים אנו לשבור החומות

כי בהגיע הימים האלו, יש קליפות ר"ל אשר הם מטמטמין לבות בני אדם, וכמ"ש האריז"ל כי מי שאינו בוכה בימים האלו בידוע שאין נשמתו מתוקנת והוא מלא עונות, והן הן המחיצה של ברזל המפסקת, אכן אבן טוב יש בידינו מאוצרות אבינו ממעמד הר סיני שאז היו כל האוצרות בידינו, ונשאר אצלינו אבן טוב אשר סגולתו לשבר החומה הלזו, והאבן הטוב הלזה הוא תקיעת שופר אשר סגולתו לשבר החומה, אך אנו עושים זאת מידי שנה בשנה ואין מועיל ואין קץ ותכלית לגלותינו, הטעם לפי שאין עושין כפי הצורך, וגם צריך להיות בהכנעה גדולה ובבכיה ובחרדה וזולת זו אין מועיל, לזה אמר הנביא אפילו אם יתקע שופר בעיר, רק והעם לא יחרדו, אזי הוא כלא תקעו כלל ומריעין ח"ו, ועתה אחינו בנ"י יש לנו לחרוד מזה עצמו ולקונן ולילל מה יהיה התכלית, עד מתי לא תרחם את ערי יהודה וירושלים אשר זעמת זה כמה שנים, ועל מי יש לנו להשען פנינו לימין ואין עוזר לשמאל ואין סומך וח"ו אבדה תקותינו, כי כל התקוה שלנו הוא על האבן טוב הלזה הוא המצוה של תקיעת שופר ואם לא נעשה זאת כראוי ח"ו אין

תרופה, לכן אנשי לבב שמעו ותחי נפשכם להתעורר בעת התקיעות שופר בכביה ובתשובה בעזיבת החטא ובחרטה ובוידוי כמו שכתב האר"י ז"ל שבעת התקיעות יתוודה כל האדם בלחש, ואזי אנו מובטחים לשבור החומה ויופיע אור כבוד ה' עלינו ואז נצעק לפני אבינו שבשמים ויכמרו רחמיו עלינו ויגאלינו. (ערבי נחל)

כוונת התקיעה

<u>הכוונה לתקוע הוא שרחמנא אמר תקעו</u>

אמר אדוני מורי ורבי הרב הקדוש רבינו אלימלך זצוק"ל, על הגמרא למה תוקעין רחמנא אמר תקעו ופירש הוא ז"ל שהגמרא מקשה למה תוקעין כלומר מה היא הכונה של התקיעות ותירץ רחמנא אמר תקעו פירש שזאת תהיה עיקר הכוונה לעשות רצון הבורא ברוך הוא, ועל ידי תקיעתינו לעשות רצון הבורא ב"ה אנו ממתיקין הגבורות ונהפכו לרחמים. (מאור ושמש)

◆◆◆

והנה ידוע כי בשופר יש טעמים הרבה למה תוקעין, ועוד איתא טעמים ע"פ סוד וגם כוונת נעלמות שצריך לכוון ולייחד ע"י התקיעות, אבל עכ"ז העיקר לעשות כאשר צוה השי"ת כי הוא היודע מקומה וערכה ושעתה וזהו יותר מכל הכוונת אשר ביד השכל אנושי להשיג. (עצי חיים)

◆◆◆

<u>להתגבר על היצר הרע</u>

עיקר כוונת השופר על דרך הקרא, לבי חלל בקרבי, להזכיר את האדם להתגבר עצמו על יצר הרע עד שיהיה חלל בקרבו בלי פתיות היצר כלל, על כן השופר הוא דבר חלל, ולזה תוקעין מאה קולות העולה ל"ב עם חל"ל ותיבת בקרבי עולה מטטרו"ן המוליך מאה קולות למעלה. (אמרי נועם)

◆◆◆

<u>לזכור בריאת האדם שהי' ע"י הקב"ה</u>

טעם פשוט על מצות תקיעת שופר, יש לומר שהוא לזכר ולהזכיר את האדם אשר בו ביום ההוא בר"ה נעשה ונברא כידוע, והוא על פי המבואר בזוהר הקדוש על ויפח באפיו וכו' שכביכול הנופח מעצמו נופח וכו' ולכן תמצא ביום ההוא שנברא לנפוח בהבל פיו דייקא כדי להזכירו מאן דנפח באפיו נשמת חיים ברוך הוא וברוך שמו, ועל ידי זה יתעורר לתשובה ולהיטיב מעשיו. (צבי לצדיק)

◆◆◆

<u>סגולה לזכור את בוראו</u>

במצות תקיעות שופר תקנו חז"ל להאריך בתקיעות שופר, ולתקוע שתי פעמים בתקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד, ולא חששו שע"י השהיות יתערבו מחשבת בלתי רצויות, והטעם יש לומר על פי מה שכתוב הרמב"ם אף על פי שתקיעות שופר בר"ה גזירות הכתוב רמז יש בו, כלומר עורו ישנים משנתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה, עכ"ל, הרי שסגולת השופר לעורר את לבב ישראל לזכור את בוראם ולעזוב מחשבות לא טובות, ובכן מטעם זה לא חששו חז"ל במצוה זו לעשותה בלי שהיות, דאדרבה כל כמה שיאריכו בתקיעות יותר יחרד לבם מאימת הדין ויעזבו המחשבות לא טובות. (ברך משה בא)

◆◆◆

<u>כונת התקיעות מיושב ותקיעות מעומד</u>

י"ל דתקיעות דמיושב נתקנו בעיקר שכל יחיד ויחיד יכוון בהם על עצמו, לשוב בתשובה שלימה על כל החטאים ועוונות ופשעים שעשה, ואף שאין מזכירים בר"ה את החטאים בפה, אעפי"כ צריכין להתוודות בלחש בשעת תקיעות שופר בינו לבין עצמו, ולשוב בתשובה שלימה, ואח"כ נתקנו התקיעות דמעומד, אצל מלכיות זכרונות ושפרות, לכוון בו על ישועה כללית, למען כבוד שמים שהקדוש ב"ה למענו יעשה, ולמען כבודו יתברך שמו המחולל בעונותינו הרבים ושיהא בקשתינו למען כבוד יתברך שמו, אז אין פגע רע וקטרוג כנ"ל וזהו אמרו לפני בר"ה מלכיות היינו לכבודו של השי"ת, כדי שתמליכוני עליכם, שעיקר בקשת ישראל יהיה בר"ה עבור מלכיות שמים, ואז יעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר, אשר אנו תוקעין למענו ית"ש.

ובזה יש לפרש דברי הגמרא אמר ר' יצחק למה תוקעין בר"ה וכו' כדי לערבב השטן, ופירשו התוס' דזימנא חדא בהיל ולא בהיל, כי פעם הראשון הוי התקיעות עבור כל אחד ואחד לעצמו, ובזה אינו מתיירא כל כך, אבל כד שמע תניין היינו התקיעות השניות, שתיקנו עבור ישועת הקב"ה, והתגלות כבוד שמים, שעל זה אין שייך שיהי' קטרוג, אז הוא אומר וודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול, ומטא זימנא להתבלע, ומתערבב וכו', כי מזה יש לו שפיר על מה להתיירא.

על כל פנים היוצא לנו מכל זה, דביום הקדוש הזה שאנו עומדים בו יש לנו עוד איזה מינוטען קצרים להכין עצמינו לקיים מצות תקי"ש, נתעורר כולנו ביחד להשים על הלב לשוב בתשובה שלימה ואמיתית לפניו יתברך שמו, ואף שאין מזכירין חטאים בר"ה, אף על פי כן כל אחד יודע נגעי לבבו מה שצריך לקבל על עצמו לשוב ולתקן את מעשיו במחשבה בדיבור ובמעשה, כי צריכים להאמין באמונה שלימה מה שאמרו חז"ל אין יסורים בלא חטא, והתשובה ומעשים טובים הם כתריס בפני הפורעניות, ועל ידי תשובה אמיתית יכולים

להתהפך ברגע אחד להיות נחשב כצדיק גמור כידוע מ"ש חז"ל דהמקדש את אשה על מנת שאני צדיק גמור אפילו רשע גמור מקודשת, שמא הרהר תשובה בלבו, ועל ידי זה יהי' כח לכוון בתקיעות דמעומד לבקש ולהתחנן עבור כבוד שמו ית' ובזכות זה נזכה שימלא הקב"ה עלינו רחמים, וירחם עלינו ויהפוך עלינו מדה"ד לרחמים. (מהר"ם ט"ב)

מסירות נפש

<u>לעורר זכות אבות</u>

ענין מצות תקיעת שופר, שהוא חק וגזירת הכתוב עם כל זה רמז וטעם יש בו, למען לעורר זכות אבות, כמו שאמרו חז"ל אמר הקדוש ב"ה תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק וכו', ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמיכם לפני, ביאור הדבר כי בעת תקיעת שופר ראוי לכל אחד לקבל על עצמו ענין מסירת נפש בשביל קדושת שמו יתברך, ואם כי אינו מוציא הדבר מכח אל הפועל בגלוי כמו אברהם ויצחק עם כל זה מחשבה טובה מצטרף למעשה והרי אנו הולכים על כל פנים בעקבי אבות ראוי להתקומם עלינו בזכות אבות וביום צרה יענינו. (ייטב פנים)

סגולת השופר

<u>קול שופר מעלה התפילות</u>

והנה סולם מוצב ארצה, כי סול"ם גמטריא צום, קול, ממון, כל אחד גימטריא סול"ם מוצב ארצה, ועל ידי הקול שופר יוכל לעלות התפילות מארצה להיות וראשו מגיע השמימה, והבן. (תורת חיים)

◆◆◆

הכח של תקיעות ראש השנה להשפיע ולקרב כל התפילות שיעלו למעלה לרצון מראשית השנה עד אחרית שנה. (תפארת שלמה)

◆◆◆

<u>תיקון על החטא הידוע</u>

נודע ענין השופר הוא לתקן הברית הקדוש ולהעלות הניצוצין הקדושים שיצאו לבטלה רח"ל ועל ידי שמיעת קול שופר יכופר ויתעלה הכל. (דעת משה)

◆◆◆

באלו ימים הוא עת רצון ובפרט בראש השנה שאנו תוקעים בשופר ושמעתי בשם הרב היהודי זצלה"ה מפרשיסחא שאמר שר"ת שופר הוא ש'ורש פ'ורה ר'אש ו'לענה הכוונה אפילו מי שנפל כל כך לסטרא אחרא אף על פי כן השופר יכול לעלות אותו. (אהל שלמה)

◆◆◆

<u>יש לו התחזקות נגד היצר הרע</u>

ויהי קול השופר הולך וחזק מאד פירוש על ידי השופר זוכה האדם להיות בחינת הולך, כמו שכתוב אשרי כל ירא ה' ההולך בדרכיו, וזה הולך וחזק מאוד שיהי' לו התחזקות לעמוד נגד היצר. (תפארת שלמה)

◆◆◆

<u>התקיעות של כל שנה ושנה מצטרפים</u>

וכן הוא בר"ה בכל שנה ושנה שע"י התקיעות שישראל תוקעין ביום הזה נעשה רעש גדול בשמים שהתקיעות של השנים הקודמים מתגברים לעלות, וכל כמה שהזמן מתאחר מתרבים כח התקיעות ביותר בהצטרפם אל התקיעות של שנים הקודמים ונעשה הרעש יותר גדול בכל העולמות ומצפים שבשנה זו יעלו כל התקיעות והתפילות ונווש בגאולה שלימה. (דברי יואל)

תפלת מוסף

<u>להרבות בפסוקי מלכיות</u>

ואמר הקב"ה, אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות בראש השנה מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שתבוא זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר, ולכאורה שתי תיבות לפני וכדי מיותר, ומהראוי לומר אמרו מלכיות שתמליכוני עליכם, אמנם נאמרו לרמז דברים נפלאים כי תיבת כדי משמעו לשון די והכוונה אמרו לפני כל כך פסוקים מלכיות עד שיהיה די בדיבורים אלו להמשיך מלכותי עליכם לייחד עליכם המלוכה, כנזכר אשר עיקר מגמתינו וכוונתינו עתה בראש השנה סוד הנסירה וכו', ולזה העמיקו במאמרם, אמרו לפני כל כך פסוקי מלכות במדה ומשקל והכונת הלב, שהיא די בפסוקים להמליכוני עליכם שתבנה ותכונן עשרה פרקין של קומת המלכות לבא פנים אל פנים, וזהו הרמז במלת לפני דייקא להביאה לבחינת הפנים, וכן הכוונה בזכרונות כדי לשון בפסוקי זכרונם שתבא זכרוניכם לפני דייקא לטובה.

ומכאן תוכחת מגולה על רבות בני עמינו כשמאריכים בתפילה בראש השנה אזי כמשא כבד יחשבו להם ואין לך חיך מתוק מזה שהאדון ה' צבאות ביקש כזאת מידינו לאמר לפניו מלכיות וזכרונות כנזכר כדי שתבוא זכרוניכם לפני לטובה, ונמצא כל עצמו יתברך דורש טובתינו להטיב לנו באחריתנו. (אור המאיר)

◆◆◆

קבלת עול מלכות שמים נוכע מראש השנה

אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני, ולכאורה מה היום מיומים הלא בכל יום אנו אומרים ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד, אמנם זה הכח שלנו בכל ימי השנה להמליכו יתברך נובע ממקור ראשית השנה, על ידי שהוא יתברך זיכה אותנו במצות עשה לומר לפניו מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, והיינו שעל ידי זה יהיה לנו הכח בעצמינו להמליכו יתברך עלינו תמיד. (תורת אמת)

◆◆◆

העיקר להמליך הקב"ה ממש ולא לאמרו בהפה

מאמר חכמינו זכרונם לברכה אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, ר"ל כי אין זה מספיק שהאדם יאמר בפיו המלכיות, אלא שיאמר ויחזרו כל כך עד שתמליכוני עליכם ממש, עד שכל עצמותיו תאמרנה וכו'. (תורת אבות)

◆◆◆

תקון דיבור מעשה מחשבה

וזהו שסדרו לנו רבותינו זכרונם לברכה מלכיות זכרונות שופרות מלכיות הוא נגד עולם הדיבור שפגם בו, וזכרונות הוא נגד עולם המחשבה, ושופרות הוא מחשבה, לתקן הפגם בענינים הדקים גם כן. (שארית ישראל)

◆◆◆

ונתנה תוקף שבמוסף ר"ה אמר שיש בו כל כוונת תקיעת שופר. (מדרש פנחס)

תשליך

נוהגין לילך לנהר לומר תשליך במצולות ים וגו' נראה לי טעם הדבר להתעורר בתשובה על ידי מי הנהר על דרך שהביא מורי זקני זלה"ה בספר תפלה למשה על תהלים פירוש הפסוק על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו, מה וגם, ופירש הגאון מהר"ל ז"ל דאיתא במדרש כי גדול כים שברך מי שעתיד לרפאות שברו של ים הוא ירפא לך, ויובן למה דאיתא במדרש שמים התחתונים הי' בוכים על שנתרחקו משמי מרום וניחם אותם ה' שיקחו מהם לניסוך המים בחג ומלח שהוא ממים לקרבנות, ולפי זה שברו של ים שנתרחקו מאור העליון ורפואתן ניסוך המים ומלח, וכשחרב בית המקדש ואין עבודה חזר השבר למקומו והיינו כי גדול כים שברך מי שעתיד לרפאות שברו של ים הוא ירפא לך, וכיון שחזר השבר למקומו בחורבן בית המקדש חזר הבכיה למקומו וכיון שבאו אל המים השיגו בכיה של מים לכך אמר גם בכינו עכ"ד וכבר אמרו שזה ענין גלי הים כי רוצים להתנשאות לשוב למעלה למקומם.

ומזה יקח האדם מוסר השכל, איך ישא נפשו אל ה' לדבק בו ואיך ירד עשר מעלות יתר אחורנית להתרחק מאור של מעלה על ידי חטאיו ופשעיו, הנה העת לשוב אל ה' בבכיה ודמעה תרדנה עיניו מאין הפוגות כמו שמים התחתונים בוכים ומתנשאים לשוב למקור עליון ק"ו אדם שיש בו נשמת רוח חיים חלק אלקי ממעל מהראוי לפשפש במעשיו ושישוב אל ה' וירחמהו וגו' וזהו שכתוב פלגי מים ירדו עיני כמו שמים נפלג ונחלק מלמעלה וירדו למטה, כמו כן ירדו עיני על לא שמרו תורתיך, וזה טעם שהולכין לנהר לישא ממנו קל וחומר הנזכר לעיל. (ייטב פנים)

◆◆◆

ואפשר ליתן בזה טעם למנהג שהולכין בר"ה לנהר לומר ותשליך במצולות ים וגו' דמתנאי התשובה הוא להתקרב לפניו יתברך בכל לבו ולדבקה בו, ובחי' דביקות זו תושג רק בבחי' מקום טהרה, על כן לרמוז על כך הולכין אל הנהר שהוא מקום טהרה ועושין שם תשובה על החטאים ומזה נקח מוסר לשוב לבוראנו ולהתקרב עליו עד"ז שנהי' טהורים ומוכנים לקבל השפעות קדושתו יתברך. (דברי יואל)

מעלת היום

פקידות עקרות

בראש השנה נברא העולם והוא עת פקידת עקרות. (זרע קודש)

◆◆◆

בני חיי ומזוני

ביום הזה בוודאי מתעורר כל מיני שפע להשפיע בני חיי ומזוני כאשר היה נשפע בראשית הבריאה ביום זה חיי, נאמר כיום זה ויפח באפיו נשמת חיים ויהי האדם לנפש חיה, ובני נשפע גם כן הכח המולידו במאמר פרו ורבו וכאשר היו מיד בפועל כידוע, ומזוני הוכן לו עוד במאמר תדשא הארץ. (תורת אמת)

◆◆◆

סגולה לבני חיי ומזוני

סגולה והבטחה לבני ומזוני, מאדמו"ר הגה"צ הק' בעל קדושת יו"ט זי"ע שמעתי ממנו בדרוש שדרש קודם התקיעות בנוכחות כמה אלפים אנשים והרעיש עולם על המאדעס הארורים שנשים הולכות בשערות, ושערות צדדית הנקרא בי"א האר ועל מה שלובשים בגדים עם מאדעס כגון כובע על הראש ומתוך דבריו החוצבים להבות אש ביקש מהאנשים שעמדו שם שיפרסמו על העתונות בשמו הק' "שהוא מבטיח לכל מי שימנע המאדעס הנ"ל, מתוך ביתו יוושע בבנים ובפרנסה, עכלה"ק. (זכרון יעקב יוסף)

עשרת ימי תשובה

מעלתה

הרמב"ם כתב אף על פי שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה ימים שבין ר"ה ויוה"כ היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר דרשו ה', וברבים כל זמן שעושין תשובה וצעקה נענין, מן המדרש זה מוכח דאף לרבים יש חילוק שנתקבלה יותר בעשרה ימים, שהוא עת רצון שערי שמים פתוחין, וגם משמע מזה שכתוב ואדון אתכם לכף זכות משמע אף אם התשובה לא הי' כדבעי, אף על פי כן אדון אתכם לכף זכות, והוא למשל בעוה"ז אם אחד חטא למלך בשר ודם ואח"כ יש לו חרטה, ואף שמפייס למלך עד שימחול אעפ"כ יש לו צער וחושש שמא לא ימחול בלב שלם, שמא נשאר בלבו שום טינא ומחפש עת שיהי' עת רצון אצל המלך דהיינו שהמלך יעשה חתונה לבנו ואז המלך בשמחה גדולה ויכולין לפעול אצלו מה שאחד צריך, ואז מחמת שמחה יהי' מוחל לכל האסורין בתפיסה בדרך העולם, ע"כ זה שיש לו חרטה גדולה מצפה שיזדמן לו עת כזאת, ואם יזדמן עת רצון אצל מלך הוא בשמחה גדולה, ומשמר הזמן לכנס למלך מחמת שהוא עת רצון שאז ימחול המלך בלב שלם, ואם לא ישמור זה הזמן לכנס למלך אז סימן שאין לו חרטה גמורה ובפעם ראשונה שהי' מפייס למלך הי' רק להיות יוצא ואין דאגה שלו שימחול לו המלך ברצון גדול, כך כל שכן אם אדם חוטא, ואף אם עושה תשובה אין אדם מבין על עצמו אם הי' התשובה כדבעי', ואף שכתב רמב"ם כל זמן שציבור צועקין בלב שלם, וכי יכול להיות מבין אדם אם הוא בלב שלם, והשי"ת יודע מה שבלב אדם שאינו בלב שלם, על כרחך שצריך לצפות ולשמר העת עשי"ת שהוא עת רצון גדול ושערי שמים פתוחין, והשי"ת רוצה מאד שיעשה אדם תשובה, ואז ידין השי"ת את אדם לכף זכות, על כן צריך האדם לשמור בין ציבור ובין יחיד, זמן עשרה ימים לעשות תשובה, והא השב צריך כל השנה לעשות תשובה, כש"כ וכש"כ שצריך לשמר הזמן העת רצון שמבין שבאותו זמן יכול לפעול יותר מכל השנה שהוא עת רצון יותר, וגם שהוא ימים נוראים וצריך להיות שוכב על אדם יראה גדולה בזמנים הללו, ואם אדם אין משגיח על זה נראה שאין לו חרטה גמורה, וזה שעשה באמצע השננה תשובה היא בחיצוניות הלב ולא בפנימיות הלב כלל וד"ק. (ביכורי אבי"ב)

◆◆◆

הטעם שעשי"ת הם אחרי ר"ה, כי בר"ה הכל עושין תשובה אבל היא עדיין במחשבה, וצריך שתהיה התשובה במעשה שזה לא יתכן בר"ה שהוא יו"ט וזה מתקנין בעשי"ת שהם ימי חול. (אבני נזר)

◆◆◆

מבואר בסידור האריז"ל שבכל יום דעשי"ת יכולין לתקן בכל יום ויום מה שפגם כל ימיו ביום זה עכ"ד, והנה לפי זה הי' די שבעה ימי תשובה נגד שבעה ימי השבוע, ויש לומר דהנה בר"ה העיקר להמליך הבוית"ש דאז אין לחשוב בחטאים רק דצריכים להעשות עצמו כקטן שנולד ולהמליך הבוית"ש ולאחר שהמלכנו הבורא יתברך שמו ניתן לנו שבעה ימי תשובה להתחיל לפשפש בכל מעשינו מיום הולדנו ולתקנם, וביום הכיפורים לבא כולו נקי. (דברי יחזקאל)

◆◆◆

וכתוב בספרים שהפרש יש בין עשרת ימי תשובה לשאר הימים לענין תשובה ותפלה כהפרש האור מן החושך ויפה שעה בתשובה ומעשים טובים בימים האלו מימים שלמים בשאר הימים אשר על כן ראוי לחוש על כל רגע של ימים אלו שלא לאבדו. (פלא יועץ)

◆◆◆

תשובה בעשי"ת

ומי שתורתו אומנתו בימים האלה יניח עסק פלפולו ויהיה רק עסוק בקריאת ספרי מוסר ובדרכי התשובה ולשפוך שיח לדרוש סליחה ולהקדים תפלה על כל צרה שלא תבוא, אשרי מי שמשכיל להתבודד לחשוב עם קונהו, בד קודש ילבש ולפחות בימים אלו יקיים להקריב שני תמידים כהלכתם שויתי ה' לנגדי תמי"ד וחטאתי נגדי תמי"ד ואם ימצא חבר טוב מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד טובים השנים אז נדברו יראי ה' איזהו דרך ישרה ואיש את רעהו יעזרו ולאחיו יאמר חזק. (פלא יועץ)

◆◆◆

בעשרת ימי תשובה יתבודד אדם ויפנה עצמו מעסקי העולם שהימים האלה הם ימי דין ואם מלך בשר ודם היה קורא אותו לדין כיצד היה עומד באימה וביראה ולפשפש במעשיו כן יעשה בימים האלו ואני אומר שלא יעסוק במלאכה בכל יום מאותם הימים אלא מה שיספיק לו בצמצום כי ימים אלו מקודשים שיום טוב לפניהם ולאחריהם והם כמו חולו של מועד, וכבר ידעת כי הם רומזים במקום התשובה העליונה לכן יעסוק ברוב היום בתורה ובתשובה. (רבינו יונה)

◆◆◆

לכך העשי"ת המה בזמן בריאת העולם להורות כי ע"י התשובה האדם נעשה בריה חדשה כמבואר ברמב"ם, שאצל בע"ת הוא שינוי השם כי אחר התשובה הוא איננו החוטא רק אחר. (חסד לאברהם)

◆◆◆

פרנסה

אמר להתפלל על פרנסה בעשרת ימי תשובה וגם פעם אחר צווה לומר בעשרת ימי תשובה פרשת המן. (מדרש פנחס)

מאמר התעוררות לראש השנה

הכנה לתקיעת שופר

דברי התעוררות נוראים, מועט המחזיק את המרובה, לפני תקיעת שופר, לעורר נפשות ישראל להצטער בצער השכינה הק', ולהתעורר לתשובה שלימה, ובהם רמוז ענין גודל כח קדושת מצות שופר, ועוצם נוראת מעלת שעת הרצון הזו. **ומראה כי כל כח פעולת השופר הוא רק ע"י התעוררות תשובת ישראל קדושים בשעה זו.** נעתק מהספה"ק 'נהר שלום' להמקובל האלקי הרש"ש ז"ל, וזה לשון קדשו: **"נכון ללמוד זה קודם תקיעת שופר, וכן נוהגים בבית אל שבירושת"ו, כי התעוררות תשובה מעט היום, הוא כנגד טורח גדול בזמן אחר"**

כמו כן הביאו בספר פלא יועץ (ערך ראש השנה) ובהקדמה כותב זל"ק : וכדי לעורר את עצמי ואת בני גילי רציתי להעתיק דברי קדוש המקובל האלק"י מוהר"ש שרעבי מזרחי זלה"ה הובא בספרו הקדוש נהר שלום מה שהיה אומר בשעת התקיעות ומה טוב לדורשם ברבים **כי דבריו דברי אלקי"ם חיים והם כגחלי אש דברים היוצאים מן הלב ונכנסים ללב כי יתן האדם את רוחו אליהן הם נוקבים את הלב עד בית חללו** וז"ל וכו'.

הנה כבר נודע כי פשט טעם מצות שופר הוא לעורר הלבבות הישנים בתרדמת חלאת היצה"ר, וק עתה היתקע שופר בעיר והעם לא יחרדו, לכן נחפשה דרכינו ונחקורה כי הן בעוונתינו שולחה אמינו זה כמה וכמה שנים רבים, והצדיק אבד למטרוניתא, ולכן כל מגמת פנינו בתפילתינו תהיה בכונה שלימה לפדות את השכינה וניצוצי הקדושה מהגלות, ולתברא בית אסורים דילה, כמו שכתוב בתיקוני זוהר הקדוש על פסוק ויפן כה וכה, אי אית מאן דיתער בתיובתא לתברא בית אסורים דילה לאמר לאסורים צאו, אי אית מאן דקרא לה בתיובתא (שמתפלל בתשובתו) דיחזיר קודשא בריך הוא שכינתא לגביה וכו' אלא בצלותין וכו' הב לנא מזוני סליחה וכפרה כתבנו לחיים וכו' (והעיקר יש לנו) לקרא ליה בתיובתא דיחזיר קודשא בריך הוא שכינתא לגביה.

וכל איש חירא את דבר ה' לבו יחיל בקרבו מפחד ה' ומהדר גאונו ויתן אל לבו כי היום יביאו את דינו למשפט לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה שופט כל הארץ, מגופו, מבניו, וממונו, מעשה איש ופקודתו, ועלילותיו מחשבותיו ותחבולותיו, שהוא יודע כל תעלומות לב, ואין צריך לפניו לא עדים, ולא ראיה, כי הוא הדיין, הוא עד, והוא בעל דין, ויראה ופחד יבא בו לאמר: מה אעשה כי יקום אל, וכי יפקוד מה אשיבנו, ובכן בעיניו יראה ולבבו יבין ויפשפש במעשיו, וברגע קטן עיניו יחזו למצוא עונו מצדו אלף ורבבה מימינו, ובפרט כמעט שעבר על כמה לאוין ובפרט התלויים בלב כגון לא תשנא את אחיך בלבבך, לא תקום, לא תטור, ולא תאמין ולא תקפוץ, ועשין ליראה את ה', ולאהבה אותו, ללכת בדרכיו, ועשה דואהבת לרעך כמוך, שהוא כלל גדול בתורה, והיא היא שההריבה את בתינו, ועדיין לא נטהרנו מנגע צרעת עון שנאת חנם ולשון הרע הקשה מע"ז ג"ע ושפ"ד, וכיוצא מעבירות קלות וחמורות כביר מצאה ידינו.

על זה ידוו כל הדווים **האם לכך נוצר האדם לעבור על רצון יוצרו ח"ו. או שמא החיים והשלום דשמיא מיהב יהבי לאבד הזמן להבל וריק,** והלא האדם נידון על כל הרגעים ותובעים ממנו במה הוציא כל רגע לא ירפנו, ובפרט עוון ביטול תורה העולה על כולנה, על מה אבדה הארץ עליונה ותחתונה, ותחלת דינו של האדם הוא על דברי תורה, וכל שעה ורגע שאינו עוסק בתורה וחסרון לא יוכל להמנות, וכל שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף כי דבר ה' בזה, ובכל יום בת קול יוצאת ואומרת אוי כו' מעלבונה של תורה, ואפילו היושב בטל נקרא לץ מד' כתות כו' כל שכן השח שיחה בטילה שהוא בעשה,

ומגיד לאדם מה שיחו אפי' דברים שאין בהם ממש נכתבים ונקראים אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה. וכ"ש הנכשל בעון ד' כתות הפוגמים בכל ד' העולמות, אצילות בריאה יצירה עשיה, דהיינו לציים חנפים שקרנים לשון הרע. **ובפרט בשכינה שכל חטא הוא קיץ מכאיב ומזיק בית אסורין דילה, ומוסיף מכאוב על מכאובים, ערות אמך לא תגלה, ומה הלשון אומרת קלני כו' הגמול הזה קויתי, אוי כי בני יצאוני. צעקה הנערה נתנני ה' בידי לא אוכל קום.** ועפ"ז התורה שמתקן להקב"ה ושכינתיה צריך לשמה בלי פניה כמו שכתוב בתיקונים כמה מאמרים וכו' כנ"ל.

לכן עתה עת רצון היא חזק ונתחזק להכניע לבינו ולשוב בתשובה שלימה, כי שערי תשובה היום הם פתוחים, כי אותה אנחנו מבקשים כהיום הזה, כי כל עיקר השופר תלוי בתשובה כמו שכתוב בזוהר כנודע. [ואז תשוב הה"א שהיא אימא להתפשט המוחין בזעיר אנפין] **והוא הכרח גדול התעוררות הלב בתשובה כיום הזה, כי אין קול השופר פועל** [באימא הנקראת אוזן והנקראת תשובה להמשיך המוחין בזעיר אנפין] **אם לא שעולה הקול בהתעוררות הלב בתשובה,** ואז דברים היוצאים מן הלב נכנסים באוזן וכו' וכו' וכפי מה שעבר על מצות לא תעשה כן הוא מייבש ומעוות אברי נפש רוח נשמה חיה יחידה, ומשליט עליהם ח"ו ס"א ח"ו. ועתה בהתעוררות לבו אל התשובה מתעוררים איברי הנפש רוח נשמה חיה יחידה ההם [שפגם בהם], כי החפץ והתשוקה אל התשובה שהיא נשמה הוא גורם להמשיך חיות הנפש רוח נשמה חיה יחידה אל האברים, ומחיה אותם, וכמו כן גורם כי בעלות קול השופר בהתעוררות הלב בתשובה [וגורם שהזעיר אנפין שהוא הלב–דכללות יתעורר להעלות מיין נוקבין מניצוצי אחו' דאימא ובזה מתפעלת אמא להתייחד באבא ולהמשיך המוחין בזעיר אנפין שכבר הוא מוכן לקבלם].

ונראה שאפילו יהיה בידו של האדם חטא מהחטאים המעכבים את התשובה כגון שהיה סיבה להחטיא את חבירו, בזה ההתעוררות תשובה היום, גורם לפתוח לו שערי התשובה, כי שערי התשובה פתוחים, **כי התעוררות תשובה מעט היום הוא כנגד טורח גדול בזמן אחר** ולכן עת לחננה ושעת רצון להתחרט חרטה גמורה על כל אשר נואלנו ואשר חטאנו בכלל ובפרט ולקבל כל אחד ממנו לשוב מאיזה עוון שבידו ואל יפחות כל אחד לשוב מאיזה חטא קל או חמור כי בזה זוכה להיות צדיק בעל תשובה ומכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. וכן כתבו הראשונים **שמי שלא שב בתשובה באותם ימים שקודם ראש השנה, ונכתב ונחתם בר"ה בין הרשעים ח"ו "שאם הרהר בתשובה באותו היום בציבור, יקרע רוע גזר דינו ויכתב ויחתם בספר החיים",** יען שערי תשובה פתוחים דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, ובפרט על גלות השכינה ועל חרבן בית קדשינו ותפארתינו, כי כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, כו'

ידוע למורי ורבותי פשט טעם מצות שופר הוא לעורר הלבבות הישנים [וכמבואר ענינו לעיל] כמו שכתב הרמב"ם ז"ל וזה לשונו: אע"פ שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב, רמז יש בו כלומר **עורו ישינים משנתכם, ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם, וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם** אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן, ושוגים כל שנתם בהבל וריק, אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם, והטיבו דרכיכם ומעלליכם, ויעזוב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. ע"כ. ויתחרט על בטול תורה ומיעוט מצות ומעשים טובים ועל אשר לא טוב עשה. **ולא על מעשיו של שנה שעברה לבד אלא על כל מעשה ימי שני חייו וגם על כל גלגוליו שעברו, על הכל יביא האלקים כו' ולכן יתחרט חרטה גמורה על אשר לא טוב עשה,** ובזה יזכה להיות צדיק ומכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות. **וכל אחד ימחול בלב שלם לכל בן ישראל ושלא יענש שום בר ישראל בסיבתו לקיים מצות "ואהבת לרעך כמוך":**

<u>הערה בענין הזכרת פרטי העונות שבפנים המאמר:</u> הן נודע הענין שכתבו בספרים שלא להזכיר כלל בפה עונות בראש השנה, ולכן במקום להוציאם בפה די להרהר בהם, דעיקר החרטה בלב וכמוש"כ הרבינו יונה בשערי תשובה. וכמו שהאריך בזה הרה"ק בעל בני יששכר זי"ע בהקדמתו לספה"ק דרך פקודיך (הקדמה א) וז"ל"ק שם: **בענין דרך התשובה כו', תדע ידידי, שרוב ההמון טועים באיכות מצות עשה של התשובה, ורוב ההמון סוברים דעיקר התשובה הוא להתענות ולסגף את עצמו בסיגופים שונים, תדע ידידי שטעות גמור הוא, כי לא נאמר בתורה הענין הזה, רק נאמר בתורה 'ושבת עד ה' אלקיך ושמעת בקולו', וענין התשובה הוא רק החרטה באמת על מה שעשה עד היום, ויתמרמר בלב באמת על אשר הכעיס לבורא עולם יוצר רוחו ונשמתו, ואם יש און בידו עוד מאותן העבירות ישליכם מידו, ויקבל קבלה אמיתיית שאפילו יהבי ליה כל חללי דעלמא לא ישוב עוד לדבר הרע הזה: וכו'. והנה אומר לך, המאמין בתורתינו הקדושה שאמרה** [דברים ל, יד] **כי קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו, לא יעלה בלבו שום מיחוש, רק יעשה את שלו ויתחרט בחרטה גמורה על העבר וישליך העבירה מידו, ויקבל בלב קבלה גמורה כנ"ל על העתיד, ויאמין בהשי"ת כי חנון ורחום הוא ואמר לנו ע"י נביאו** [יחזקאל לג, יא] **חי אני נאם ה' אם אחפוץ וכו' כי אם בשוב רשע מדרכו וחיה.** (דרך פקודיך, הקדמה א') [אמנם לדעת החת"ס ועוד מותר להתוודות בלחש בלי להשמיע לאוזנו, ונהרא נהרא ופשטי']



זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ

לקט ביאורים, דברי צדיקים, ומוסר חכמים

בעניני ראש השנה שחל להיות בשבת

יום זה אם יקרה בשב"ק – זכרון תרועה מקרא קודש

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה וכו' (ר"ה כט:) ובגמרא דריש לה, מדכתיב בפר' אמור (ויקרא כג, כד) **"בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה מקרא קודש"**, ובפר' פנחס כתיב (במדבר כט, א) **"ובחודש השביעי באחד לחודש מקרא קודש וגו' יום תרועה יהיה לכם"**, **'זכרון תרועה'** מיירי ביו"ט שחל להיות בשבת (זכרון תרועה ולא תרועה ממש, אלא מקראות של תרועה יאמרו. רש"י שם) **'יום תרועה'** מיירי ביו"ט שחל להיות בחול. ועיי"ש מסקנת הגמרא.

ואמנם, שיעור הכתוב כך הוא: בחודש השביעי באחד לחודש יהיה לכם כשיהיה לכם באחד לחודש **'שבתון'** אז הוא: **'זכרון תרועה'** כלומר, כשחל ר"ה בשבת אין בו תרועה, אלא זכרון תרועה בעלמא, ולכך אנו אומרים בתפלה בר"ה שחל להיות בשבת: **'את יום הזכרון הזה זכרון תרועה'**, ובפרשת פנחס לא כתב **'שבתון'** רק **'יום תרועה יהיה לכם'**, פירוש, כשאירע בחול אומרים בו **'את יום הזכרון הזה יום תרועה'**. וכן יסד הפייט בקרובין של ר"ה (שחרית יום ב' דר"ה ד"ה אדר והוד) **יוֹם זֶה אִם יִקָּרֶה בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ – זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ: טִכְּעוּ אִם בְּחֹל יְבוֹאֲכֶם. צַוּוּ לְתָקֵעַ בְּכָל גְּבוּלְכֶם – 'יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם':**

חזקוני (וע"ע בכלי יקר פר' אמור)

כשאין עושין בפועל רק בזכרון צריך להיות בקדושה יתירה

שמעתי מפה קדוש בעל המחבר ספר 'ישמח משה' זלל"ה (ראה יש"מ פרשת אמור ד"ה בחודש השביעי באחד לחדש) **על הפייט** (ביוצר ליום ב' דראש השנה) **חִכֵּם חֲנִיטָיו לְתָקֵעַ בְּזֶה חֹדֶשׁ. יוֹם זֶה אִם יִקָּרֶה בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ – זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ: טִכְּעוּ אִם בְּחֹל יְבוֹאֲכֶם. צַוּוּ לְתָקֵעַ בְּכָל גְּבוּלְכֶם – 'יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם':** דאם אין יכולין לתקוע **כאמת צריך הזכרון להיום קודש**, אבל אם עושה הדבר בעצמו, אז אין צריך כל כך להיות בקדושה יתרה. **ולכן אצל זכרון כתיב 'מקרא קודש'**, עד כאן לשונו. (ועי' במאמרי התעוררות שהעתקנו חלק גדול מהמאמר ביש"מ)

אך פרי תבואה (פרשת צו)

רמז נפלא בזמירות ש"ק בענין ר"ה שחל בשב"ק

ראש השנה שחל להיות בשבת 'להבין הענין למה אין תקיעת שופר בשבת' (עי' ר"ה כט:) י"ל, כי עיקר תקיעת שופר הוא לעשות **אתערותא דלתתא**, כמאמר חז"ל (ויק"ר כט, ג) בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, **וכשתוקעין בשופר עולה מכסא דין ויושב על כסא רחמים**, עיי"ש. והנה בשבת הוא **אתערותא דלעילא**, כי שבת היא קביעא וקיימא, ולכך אומרים 'מקדש השבת', כידוע (ביצה יז.) וזהו בשבת היא בחינת **'עתיקא קדישא'** כמו שאומרים בהזמנת כל הסעודות של שבת: **'אתקינו סעודתא דעתיקא קדישא'** ועתיקא היינו אתערותא דלעילא, ובזוה"ק (ח"ב מח.) **מה תצעק אלי בעתיקא תליא מילתא, לא בעי קודשא בריך הוא דיתערון ישראל אתערותא לתתא כלל דהא אתערותא לעילא הוא** (שם מז) לכך בשבת כל דינין מתעברין מינה, וממילא שורה מדת הרחמים. וזהו שאומרים (בזמר "אספר לסעודתא" ביום השבת) **'חדו חצדי חקלא'** היינו לזמר עריצים ולהכרית הקוצים הוא **'בדבור ובקלא'** היינו בדיבורי תפלה וקול שופר, ועל ידי זה **'ומללו מלה'** כדאי' בזוהר הקדוש (ח"א רמט.) 'מי ימלל גבורות ה" וכו' (תהלים קו, ב) מהו ימלל ידבר מבעי ליה וכו',

אלא מי ימלל, כדכתיב (דברים כג, כו) 'וקטפת מלילות', עיי"ש, והיינו, למול את הגבורות והדינים עד שיומתקו הדינין ויהיו **'מתיקא כדובשא'** אמנם בשבת, מפני שהוא **'קדם רבון עלמין'** הוא **'במילין סתימין'** בלי דבור וקלא, כי **'אלין מליא יהון לרקיעא'** כי בשבת בעתיקא תליא מילתא באתערותא דלעילא, והבן.

ישא ברכה (מאדזשיץ, ר"ה עמ' קמה)

הכנה מיהי מיבעיא

פעם אחת כשראש השנה חל להיות בשבת עלה הרה"ק ה"ישמח ישראל" מאלכסנדר זי"ע על הבימה ואמר **שצריכים להתכונן לתקיעת שופר.** דהענין למה אין תוקעין בשב"ק הוא מחמת גזירת חכמים שמא יעבירהו ד' אמות ברשות הרבים (ר"ה כט) הא ניחא אם הכינו את עצמם לתקיעת שופר ולא תוקעין מחמת גזירת חכמים, אבל אם לא עשו הכנה הרי אי אפשר לתקוע בכלל... **ולזאת צריכים מקודם לעשות הכנה דרבה כדי שנוכל לתקוע, ואז מקיימים אח"כ מצות חכמים שלא לתקוע בשבת מחמת הגזירה דשמא יעבירנו.**

אורות רבותינו (אלכסנדר, עמ' כו)

התיקונים נעשים ע"י זמירות ותשבחות לה' ובפעודת שב"ק

כשחל ראש השנה בשבת צוה רבינו (הרה"ק רבי ברוך מגארליץ זי"ע) בשולחנו לשורר הזמר **"שבת היום".** ופירש על חרוז **מעבור דרך וגבולים מעשות היום פעלים לאכול ולשתות בהלולים זה היום עשה ה' שבת היום לה',** כי בר"ה שחל בשבת מבואר בגמרא (ר"ה כט:) דאין תוקעין משום שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים. ויש שכתבו הטעם משום שמא יתקן כלי שיר (ע' מג"א סי' תקפ"ח סק"ד). והנה **כל התיקונים שנעשו בכל ר"ה על ידי התקיעות, יש ביכולת לתקנם בר"ה שחל בשבת ע"י זמירות ושירות ותשבחות בפעודה לחשי"ת, שזה יעלה לפני הקב"ה ויתקן כל התיקונים כמו תקיעת שופר.** ולזה מרמז החרוז: **מעבור דרך וגבולים,** רומז על טעם א' למה אין תוקעין שופר בשבת משום שמא יעבירנו, וגם מפאת טעם הב' שמא יתקן כלי שיר ויעשה מלאכה, וזה: **מעשות היום פעלים,** ומה יעשו בתיקונים שצריכים להעשות ע"י תקיעת שופר, העצה לזה: **לאכול ולשתות בהלולים,** וזה יחשב כתקיעת שופר. ואימתי הוא זה: **זה 'היום' עשה ה' שבת היום לה',** פירוש כשחל ר"ה להיות בשבת (היום' רומז על ר"ה. ראה זוה"ק ח"ג רלא.) **אז יש ביכולת לתקן כל הנצרך לתקן על ידי זמירות שירות ותשבחות.**

דברי בירוך (עמ' עב)

זקיני הקדוש מרן מצאנז זי"ע אמר בראש השנה שחל להיות בשבת, על החרוז (מזמור "שבת היום") "מעבור דרך וגבולים, מעשות היום פעלים, לאכול ולשתות בהלולים, זה היום עשה ה". ופירש זקיני הקדוש זיע"א, שכוונת החרוז הוא בלשון שואל ומשיב, ר"ל ששואל: **'מעבור דרך וגבולים'** מפני גזירה דרבה שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים, **'מעשות היום פעלים'** ימנעו מעשות היום פעלים של תקיעת שופר, שהוא פעולה גדולה אצל בני ישראל. ועל זה תירץ **'לאכול ולשתות בהלולים זה היום עשה ה'** ר"ל מה שאנו אוכלים שלש סעודות בשבת, ומזמרים שירות ותשבחות, נחשב בעיני השם יתברך כפעולת תקיעת שופר.

בספר חיים (צאנז)

ושמעתי מספרים על הרה"ק שר שלום מבעלז זללה"ה, דבראש השנה שחל להיות בשבת, אשר אין תוקעים בשופר, היה פעם שהביאו לפניו הטשאלעניט' והיה חם, והוא היה נופח בו כרגיל, והיה שם במסיבה על השולחן אחד מגדולי הדור, **והרגיש שכיוון בנפיחה הכוונות של תקיעת שופר,** והמשכיל יבין.

קול יעקב (תהלים קיט, מה)

דברי סניגורן של ישראל בראש השנה שחל בשבת

הרב הקדוש בעל קדושת לוי מבארדיטשוב זי"ע אמר פעם אחת בראש השנה: **רבונו של עולם, אם תכתוב את עמך ישראל בספרן של צדיקים הרי טוב, אין כאן חילול יום טוב, שפיקוח נפש דוחה אפילו שבת החמורה. ואם אין כן בדעתך, חס ושלום, אומר אני לוי יצחק הרב מבארדיטשוב, שאסור לך על פי התורה לכתוב ביום טוב.** ופירש בזה המשנה יום טוב של ראש השנה שהל בשבת, כלומר אז הוא יום טוב, שאיסור שבת נוסף, ואסור לכתוב רק מטעם פיקוח נפש לצדקינו בדין, וממילא הוא יום טוב.

תולדות קדושת לוי

בשבת ראש השנה הקב"ה הבעל תוקע

מה דאמרו חז"ל (ב"ק דב"ח) אונס רחמנא פטרי'. אין הפי' שהוא מחויב **רק שאין יכול לעשות מחמת אונס וחקב"ה עושה בשבילו.** וזהו "רחמנא פטרי'ה", וזהו פי' יום טוב של ר"ה שחל להיות בשבת. (ר"ה דף כ"ט) שישראל אנוסים הם שאין יכולים לתקוע. **הקב"ה תוקע בשבילם.** וזהו "יו"ט של ר"ה, **אם חל בשבת. מפני שהשי"ת הוא נעשה בעל תוקע**

כשביל ישראל עם כל הכוונת המיוחדים בהם ויעלו זכרונם לטובה וחבן".

הרה"ק מפרשיסחא זללה"ה

חדותא דשבת ממלא מקום השופר

אז ימלא שחוק פינו (תהלים קכו ב). אמר הגה"ק מזידיטשוב, 'אז' הוא אותיות **א' ז'**. ר"ל כשחל **א'** דראש השנה ביום **ז'** הוא שבת קודש, ימלא **ש**'חוק **פ**'ינו ו'לשוניני **ר**'נה ר"ת **'שופר'** דחדוותא דשבת מסייע לעשות הסגולה כמו שופר, וימלא זה במקום זה.

הוד והדר

המסירות נפש לקיום גזירת חז"ל פועל בתקיעת שופר

בהרבה מהספה"ק כתבו בחינה שעצם המניעה מתקי"ש בר"ה שחל להיות בשבת הרי הוא ענין של מסירות נפש לקיים גזירת חז"ל, ולכן זה גופא מזכיר זכות העקידה שמשם נמשך כל כח המסי"פ לכלל ישראל, ופועל פעולתו בשמי השמים להיות הקב"ה יושב על כסא רחמים. וכמוש"כ בספה"ק דברי יואל (ר"ה עמ' קמ"א) זל"ק: וזה טעם שממך המדרש כל הני דרשות דמיירי בסגולת תקי"ש, שהקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, לקרא דזכרון תרועה דמיירי בשבת ולא לקרא דיום תרועה דמיירי כשחל בחול (עיי"ש לעיל קושיא ט'), ולכאורה הא בשבת אין תוקעין בו כלל, ולדרכינו ניחא דבחל בשבת קודמת מדת הרחמים לבוא מבחול, באמצעות מה שאנו נמנעין מלתקוע ע"י תקנת חז"ל, ולהכי שפיר אסמכינהו המדרש להני דרשות אקרא דזכרון תרועה שהתעוררות הרחמים ממהרת לבא בשבת והקב"ה עומד מכסא דין ויושב על כסא רחמים, עכל"ק.

הטעם שאין תוקעים בר"ה שחל בשבת, מסיק בגמרא (ר"ה כט:) משום "גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברשות הרבים", ולכאורה, איך גזרו חכמים וביטלו מצות עשה דאורייתא מפני חשש רחוק כזה, מה גם דאיתא בגמרא (שם טז:) "א"ר יצחק, כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה. מאי טעמא, דלא איערבב שטן". ואמנם בתוס' שם (ד"ה שאין) הביאו מבה"ג, דבמה דברים אמורים, כשאירע איזה אונס שלא תקעו, אבל אם חל ר"ה בשבת, אע"פ שלא תקעו בתחילתה אין מריעין לה בסופה. ובאמת יש להבין ביאור הדבר, שהרי ידוע ד'אונס רחמנא פטריה', ולמה אם כן ייענשו אם לא תקעו לה בתחילתה מחמת אונס; מאידך, מה נשתנה אונס זה ר"ה שחל בשבת משאר אונסים גמורים, דאין אומרים בו "מריעין לה בסופה".

אלא אין מצות תקיעת שופר כשאר כל המצות, כי כל המצוות, אם לא קיימה במזיד ייענש, ובאונס רחמנא פטריה, אולם מצות תקיעת שופר היא כמו רפואה לחולה, שאף אם ייאנס החולה ולא יקח מזור ורפואה, האם יתרפא' "כן כשנעדר הזכרון שופר, שמכנסת זכרונות ישראל לאביהם שבשמים, תו ח"ו החולי בלא מזור ורפואה, וקטרוג השטן במקומו ר"ל".

אולם שונה היא שבת קודש, שהרי חלק אחד המיוחד ממצות שופר הוא לתקוע בשופר של איל, [כדי] להזכיר זכות העקידה שופר של איל, כמו שאמרו פרק קמא דר"ה (דף טז.) והתקיעה מכנים זכות ישראל מה שנחלו בירושה מיצחק, למסור עצמם לחרפה ולמכה ולביזה עבור השי"ת כי נקרא עליהם זהו זכות עקידה, שבניו עוקדים כל תאותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת ה' ותורתו. והנה, ידוע כי בני ישראל והשי"ת המה כשני אוהבים נאמנים, אשר כל אחד חושש על כבוד רעהו, וזהו (ברכות ג.) תפילין דמארי עלמא מה כתיב בהו' 'ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ', והשי"ת אמר (במדבר לא, ב) 'נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים', ומשה אמר (שם פסוק ג) 'לתת נקמת ה", וכיוצא בזה הרבה.

לכן אחרי שידוע לנו גודל התועליות ממצות שופר, אשר אם יבוטל אף באונס הסכנה גדולה (כי לא נתערבב השטן, ומריעין לה בסופה) ובכל זאת אמרו ישראל פן יבולע חלילה למצות שבת אשר מעיד על קדושת שמו יתברך, כי חידש עולמו מן האין הגמור, יהיה מה, יעבור עלינו מה ויתקדש שמו יתברך, ואף שלעינינו נראה שח"ו יקטרג השטן ולא יכנס זכרונינו לאבינו שבשמים לטובה, אעפי"כ לא יבולע לשבת המעיד על קדושת שמו יתברך פן יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים ויתחלל שמו חלילה... יתגדל ויתקדש שמיה רבא, ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך. וכיון שכן, הרי זה גופיה, מה שאין אנו תוקעים בראש השנה שחל בשבת, זה גופא עקידה רוחנית מופלגת ומועיל לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר.

משך חכמה (פר' אמור. ועד"ז בעו"ס, ע' בספר נאות דשא סאבטשוב)

הקב"ה כביכול בעצמו תוקע

"אמר בראש השנה שחל בשבת, [הרה"ק רבי ישראל מרוזין זי"ע] שאז אסור לתקוע, **אזי הקב"ה בעצמו הוא הבעל תוקע, והוא יודע לכוין הכוונות היטב, ואז יש לנו תקוה טובה לראות בישועתו יתברך, כי הוא מקור**

הרחמים. וזה מרומז במה שאנו אומרים בתפלה: **תקע בשופר גדול לחרותינו** כו'.

רזין דאורייתא (וארשא תר"ץ, יג:)

קדושת שבת ויו"ט משלים בחי' נפש רוח ונשמה יתירה ביחד

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אמר הרה"ק מאלכסנדר זללה"ה בשם הרב הקדוש בעל נועם אלימלך זי"ע. דהנה איתא בשם האר"י ז"ל דבראש חודש יש לאדם נפש יתירה, וביום טוב רוח יתירה, ובשבת נשמה יתירה. **ואימתי באים לאדם נפש רוח ונשמה היתירים ביחד, קאמר התנא דזה הוא ביו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת, שנשתתף קדושת ר"ח ויו"ט ושבת ביחד.**

חשבה לטובה

בר"ה שחל להיות בשבת זכרון השופר מרצה ביותר

בְּזִכְרוֹן שׁוֹפָר אֲרַצֶּנּוּ וּבְבֶרֶךְ בְּרִיעָה. בְּמִנְּגַּת רֵעִים בְּנַגְּנוֹ אֶתְרוֹעֲעָה, (שחרית יום א' דר"ה). היות ובראש השנה שחל להיות בשבת אין אנו תוקעים בשופר, **הרי בשמים נעשה הכל בכח כאילו היינו תוקעים בשופר בפועל. וכשהכל נעשה בשמים אזי בוודאי נעשה בשלימות** יתר על מה שאנו, דרי מטה, היינו יכולים לעשותו. וזהו כוונת הפייט: "**בְּזִכְרוֹן שׁוֹפָר**" היינו בר"ה שחל להיות בשבת, שאין תוקעים בשופר בפועל, ואנו רק מזכירים שהוא יום תרועה "**אֲרַצֶּנּוּ**" תהיה תקיעת השופר רצויה ומקובלת ביותר, והוא מפני "**בְּמִנְּגַּת רֵעִים בְּנַגְּנוֹ אֶתְרוֹעֲעָה**", כי התקיעות נעשות למעלה, והם בשלימות הרצויה ביותר.

הרה"ק מהרי"ד מבעלזא זללה"ה

ר"ה שחל להיות בשבת נעשים כל תיקוני השופר למעלה מאליהם

"שאלה. בזמן הזה כשחל ראש השנה בשבת, דאין תוקעין משום גזרה שמא יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים, וכן ה"ה כשחל יום ראשון דסוכות בשבת שאין נוטלין לולב ואע"פ שהוא מ"ע מן התורה, איך משום גזרה דשמא יעביר ד"א ברה"ר יבטלו חז"ל שחל להיות בשבת מ"ע מן התורה, והלא אין ודאי נדחה מפני הספק, ובעלמא אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת, וכאן העשה נדחה מפני ספק של ל"ת דילמא יעביר; ועוד רצונו לידע, מאחר דעל ידי מ"ע של תקיעת השופר נעשה הנסירה ונתקן הפנימיות, א"כ כשחל ר"ה בשבת, במה נתקן ונעשה כל דברים הנעשים ע"י תקיעת שופר למעלה, וכן בענין נטילת לולב שהוא המשכת החסדים דבר יום ביומו, במה יהיה המשכת החסדים אותו היום. יורנו המורה לצדקה וכו'.

תשובה. הטעם דשמא יעבירנו ד"א ברה"ר לא אמרו רז"ל אלא בשביל לעשות טעם פשטי ונגלה לגזרתם לפני המון ישראל, כדי שתתקבל גזרתם אצל כל אדם ולא תהיה גזרה שאין בה טעם, אך אין זה עיקר הטעם שלהם, אלא העיקר הוא מפני שהם ידעו ברוח קדשם שהתיקון הנעשה ע"י מצות אלו ביום זה, הנה כאשר חל יום זה בשבת הנה הוא נעשה מאליו מכח קדושת השבת, ואין צריך לעשותו על ידינו, לכן בעבור כבוד שבת תקנו שלא לתקוע ביום זה, ולא יטלו לולב, להורות שהתיקון של המצות האלה הוא נעשה מאליו ע"י קדושת השבת, אך זה הטעם הוא סוד ונסתר, ולא יספיק להמון ישראל, ולכן הוכרחו לעשות טעם אחר לגזרתם והוא: שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר, ומאחר שהם מוכרחים לגלות זה הטעם, על כן במקדש דלא שייך זה הטעם דשמא יעביר ד"א תוקעין, וכן במקום שיש סנהדרין של כ"ג שהם סנהדרי קטנה ג"כ תוקעין, משום דבפני ב"ד לא שייך טעם זה, ולעולם עיקר הטעם הוא משום דהתיקונים הנעשים ע"י מצוה זו הם נעשים מאליהם מכח תוספת קדושת השבת. וכל זה בחלק המעשה, אבל בחלק הדיבור גם כשחל בשבת אנחנו מקיימים המצוה, כי חלק הדיבור של מצות תקיעת שופר מתקיים ע"י פרשת המפטיר שקורין 'יום תרועה יהיה לכם', וגם ע"י הפסוקים שמזכירין בתפילת מוסף, וכן כשחל יום ראשון של סוכות בשבת אנחנו מקיימים חלק הדיבור של מצות לולב ומיניו בפרשה שקורין בס"ת שאומרים פסוק 'ולקחתם לכם ביום הראשון' וכו'

שו"ת תורה לשמה להגה"ק בעל "בן איש חי" זצ"ל (סימן תלו)

מאמרי מוסר והתעוררות

נשחל ר"ה בשב"ק ואין בו אלא זכרון תרועה צריך שיהא בהכנה ובקדושה יתירה

זֶבַח קֹדֶשׁ כְּהִכְשֵׁר אָז בְּעֵינָיו. רֶגֶל תְּמוּרָתוֹ אַיִל לְהַקְרִיב לְפָנָיו, אַחַר נֶאֱחַז בַּסְּבַךְ בְּקַרְנָיו. חִכֵּם חֲנִיטָיו לְתִקְעַ בְּזֶה חֹדֶשׁ. יוֹם זֶה אִם יִקָּרֵא בְּשַׁבַּת קֹדֶשׁ, זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. מַטְעוֹ אִם בְּחֹל יְבוֹאֲכֶם. צַוּוּ לְתִקְעַ בְּכָל גְּבוּלְכֶם, יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם.

(פייט 'שמו מפארים', שחרית יום ב' דר"ה). הלשון 'טבעו' אין לו ביאור, כי טבע מאי בעי הכא; גם מה ענין סמיכות 'זבח קדש' וכו' (שמדבר מעקידת יצחק), ל'חכם חניטיו' וכו' (לר"ה שחל בשבת). ונ"ל על דרך משל, דהנה מי שהוא מאוד רעב, הוא משביע את רעבונו

בכל מאכל שיהיה, אף הפחות והגרוע שבמאכלים. אך אם ירצה להשקיט רעבונו שלא על ידי מאכל, כי אם ע"י שמיעה או ראיה, לא יתכן הדבר על ידי שמיעת או ראיית איזה דבר טבעי ומצוי, אלא רק אם ישמע איזה דבר נפלא הפלא ופלא, כגון בשמיעת קול זמר נפלא שלא נשמע כמוהו או ראיית דבר נפלא מאוד, ואז על ידי שמתענג בו מאד, שוכח ומשביע את רעבונו לזמן מה. והוא דבר מוחש אין להכחישו. ולהבין טעם הדבר דעת לנבון נקל שהוא, משום שהמאכל טבעו להשביע מצד התולדה, לכך משביע אף במאכל פחות וגרוע, אבל שמיעה וראיה אין טבען להשביע נפש רעבה, ולכן אם צריכין לשמש במקום מאכל, שישבע האדם ויהא נחשב כאלו אכל, צריך שיהיה איזה דבר נפלא שישנה טבעו. סימן לדבר "ויחזו את האלקים ויאכלו וישתו" (שמות כד, יא) שראיה זו השביעתן, והבן.

"והנמשל, כל המצות כולם המה תועלת לנו בטבע, אף שאין אנו יודעים סיבת התועלת, אלקים הבין דרכה והוא ידע את מקומה. ונמצא העושה המצוה בפועל, הוא בנקל שיעשה התיקון והיחוד שראוים להיות על ידי מצוה זו, אף בעשיה כפשוטו אמר ונעשה רצונו אף בלי כונת סודות נסתרים, ואף אם אין כאן הטהרה והקדושה הגדולה והיראה והאהבה הראויה. מה שאין כן כשאין עושה המצוה בפועל, רק דוגמא במקומו, שזה אין טבע התיקון, צריך להיות בטהרה וקדושה נפלאה וכונה זכה שיעלה כאלו נעשה בפועל".

והנה שמעתי לפרש הפסוק בפרשת העקידה (בראשית כב, טז): "יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת את בנך" וגו', על פי אמרם (ברכות ו.) "חשב לעשות מצוה ונאנס ולא עשאה, מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה". והנה, אברהם כבר גמר בלבו ולקח את המאכלת לשחוט, אלא שנאמר לו "אל תשלח ידך" ונאנס ולא עשאה, וכל כך גמר בלבו בכונה רצויה, עד שנחשב למעשה ממש. וזה שאמר הכתוב: "יען אשר עשית את הדבר הזה", כלומר עמדת על הנסיון הזה ועשיתיו ממש, הגם ש"ולא חשכת את בנך" וגו' שלא חשכתו מן העולם ונשאר חי. ולי נראה, שגם למעלה הפירוש כן, שאמר המלאך: "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה ולא חשכת" וגו' (שם פסוק יב), כי מקודם לא היה במדריגה שיפעול בלא עשיה בפועל, ואם לא היה עושה בכונה זכה כל כך, היה צריך לשחוט בפועל ממש, אבל עכשיו מחמת שהיה בכונה זכה, נתעלה למדריגה זו שהמחשבה נחשבת למעשה ממש. "והנה השאיר רושם קיים לדורות", כמו שפירשתי בפרשת העקדה בפסוק (שם פסוק יד): 'ה' יראה אשר יאמר היום' וגו', דהיינו בעת שמזכירין מעשה העקדה, הוי כאלו נעשה עתה בפועל, וכן הוא לעולם, וזה פעל הצדיק אברהם אבינו ע"ה ברוב כונתו, והבן".

והנה, "ידוע גודל התועלת של השופר בראש השנה, וממש זה כל הקיום של האומה הישראלית, 'כִּי חֹק־ לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפַּט לֵאלֹקֵי יַעֲקֹב', 'בְּחֹן מַעֲשֵׂה כָּל יוֹם', 'מעשה איש ופקודתו ועלילות מצעדי גבר מחשבות איש ותחבולותיו', ועתה נחפשה דרכינו ונחקורה באיזה פנים נעמוד, וראוי לחרוד חרדה גדולה מפחד ה' ומהדר גאונו כי בא לשפוט הארץ, כמבואר ב'אבן שוהם' (דרוש יד). והנה יום א' דראש השנה הוא העיקר ראש השנה של תורה ותועלת השופר, כמבואר שם בא"ש בשם הזוהר (ח"ג ק"ב ע"ב) כו', וכמו שדרשו (ויק"ר כט, ג) על הפסוק (תהלים מז, ו) 'עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר' כו'. ואם כן כל זה (תקיעת שופר) תוקפן של ישראל, ואף שאין אנו יודעין טעם הדבר, אלקים הבין דרכו וזה טבעו.

והנה כשחל בשבת דאין תוקעין בו בפועל ממש, ומחויבים אנחנו לעשות זכר 'זכרון תרועה' על ידי תפילותינו בפינו שיהיה נחשב כאלו נעשה בפועל, בודאי לזה צריך שקידה רבה לטהרה ולקדושה, ולא לקרא בפה מטונף כו', והעיקר חרטה גמורה ויתחרט כל אחד בלבו, ולשמור עצמו מכאן ולהלן בכל היכולת- והעיקר לשמור פיו ולשונו כו', וזה הוא דברי הפייטן: "זבח קודש כהוכשר אז בעיניו", רצ"ל כשעמד אברהם בנסיון בלב שלם, וכבר הוכשר הזבח קודש על ידי כונתו הזכה, אז רגל תמורתו איל' וכו', אבל לא מקודם שהוכשר. וכמו כן הכי נמי "חכם חניטיו לתקוע בזה חודש", דהיינו, אף שאין אנו יודעין סבתו וטעמו, מכל מקום הוא יתברך הודיענו החכמה הלזו כי הוא הבין דרכו, וגם כפשוטו הוא רומז לשופר של איל כמבואר בגמרא (ר"ה טז.).

ואמר "יום זה אם יקרה בשבת קודש" שאינו אלא "זכרון תרועה", ואינו בפועל ממש, על כן צריך להיות "מקרא קודש", שהקריאה תהא בפה קדש. ושמא תאמר, ולמה לא הקפיד כל כך בחול, לזה אמר "טבעו אם בחול יבואכם צוו לתקוע בכל גבולכם" בפועל, וזה טבעו, על כן "יום תרועה יהיה לכם", ולא נאמר בו 'מקרא קדש', מה שאין כן בשבת שצריך לפעול בדוגמא, או אז צריך שיהא בשקידה גדולה וקדושה יתירה.

ישמח משה (פר' אמור, ועעו"ש איך שמבאר באופן נפלא מקראי קודש)

דברי מוסר והתעוררות חודרי כליות ולב לר"ה שחל להיות בשבת

"יש לחקור אם ראש השנה בשבת אם זה סימן טוב, ובזה מצאנו ששנים קשות ביותר ושנים טובות ביותר היה ר"ה בשבת"; דשני שנים שנחרב בית המקדש היה ר"ה בשבת, כמו דאיתא בירושלמי פ"ד דתענית: יום שחרב בית ראשון ר"ח אב היה ואחד בשבת היה, ובית שני נחרב בט"ב ג"כ בא' בשבת, ושניהם מוצאי שביעית היו כדאיתא בבבלי. ולפי זה בבית ראשון ר"ח אב א', תמוז ו' ז' סיון ה', אייר ג' ד', ניסן ב', אדר ז' א', שבט ו', טבת ד' ה', כסליו ג', מרחשון א' ב', תשרי ז'; וכן בבית שני שנחרב בט' באב יום א' היה ר"ח אב ז', ולפי חשבון זה היה ר"ה ו'. אכן זה אי אפשר, כדאמרינן ר"ה דף כ', דאם כן יום הכיפורים חל לאחר השבת, ועל כן עשו שני חסרים שיהיה ראש השנה יום א' (ועיבור השנה ע"כ לא נוכל לאוקמא, דבמוצאי שביעית אין מעברין השנה).

בשנים שיותר טובות מצינו שמחילת עוון העגל הי' בשנה שחל ר"ה בשבת, וכן הקמת המשכן (דביום ה' יצאו ישראל ממצרים כדדרשינן בשבת פ"ט) כדכתבו התוס' במרובה דף פ"ב, ע"ש. וכן שנה שנכנסו לארץ הי' ג"כ בשבת, שמשה מת בשבת ז' אדר, א"כ ר"ח אדר יום א', והוי ר"ה בשבת (ועיין תוס' מנחות דף ל' וכן הרא"ש בפ' ערבי פסחים).

ויובן זה במשל: שר אחד בעבודת המלך חטא, והמלך קצף עליו עד מאוד, וצוה להשופטים לדונו כפי שורת הדין. וילך שר לבקש לו מליצים היותר טובים שיעמדו לו בשעת דינו, אבל המליצים שמטו להם אחד אחד, ולא נשאר איש שרצה לקבל עליו המשרה הזאת, באמרם כי אין לו התנצלות ואחת דתו להענש. והשר בראותו כי אין איש עומד לו בשעת דחקו, ויצר לו מאוד, ויגד לאשתו את כל הדברים האלה. ותנחמהו אשתו ותאמר אליו: למה פניך נופלים, ומה לך פנות אל המליצים, הלא אנכי יוצא ובא בחצר בית המלך הפנימית, וגם שם לי אוהבת קשורה בנפשי שתעמוד בעת צרתי, השקט ושמע, אנכי אדבר לך אל המלך ואל השופטים. ויהי כן כאשר אמרה, וכשהגיע יום הדין ותעמד האשה למליצה טובה בצד אישה, ומשפט השר נחרץ לזכותו.

ואך ימים מועטים עברו, והנה גם שר אחר בעבודת המלך חטא, כחטא שר הראשון, וגם אותו צוה המלך להתיצב לפני השופטים שיעבור עליו המשפט, ויאמרו לו אוהביו: לך נא ובקש לך איש שימליץ בעדך לפני השופטים. והשר בזכרו כי זה זמן קצר אשר גם חבירו צדק בדין, צחק להם והשיב: הלא גם לאשתי מכרים רבים בחצר בית המלך, גם היא תדבר טוב עלי אל המלך והשופטים, וגם אני אצא נקי. אמנם השר האחרון הזה היה איש זעף וקצף, ולא שמר כראוי אהבת וכבוד אשתו, ובחמתו קם והכה אותה מכות אכזריות עד אשר נשארו סימני אכזריותו בחוץ לעין כל. ובכל זאת האשה הלכה עמו אל הבית דין להמליץ בעדו לפני המלך. אכן אך פתחה פיה לדבר, והמלך בראותו צרבת המכה על פניה, שאלה: מה זה ועל מה זה, ותתחלחל האשה וענתה כך וכך, כדי לבקש אמתלה לאישה, ולא הצליח בידה.

ויען אחד מן העומדים שם ויאמר: הלא הם הסימנים ממכות אישה האכזרי. ויתמה המלך מאוד וידבר אל האשה: לאיש אשר אלה לו נעשית סניגור, הלא רק לקטיגור תוכל להגיש לפנינו. ומשפט השופטים יצא להרשיע את השר ולהעניש.

ובזה יתבאר איך ר"ה שחל בשבת פעמים שהוא לטובתינו ופעמים שהוא סימן לרעה ח"ו, כי ישראל שחטאו כל השנה, בעלות קול השופר ביום הדין מצפים שבתקיעתינו יעורבב השטן, וזכות התקיעות יהיו לסניגור. וכל זה כשחל ר"ה בחול, אבל כשחל בשבת איך ימצא לנו זכות להצדיקנו ביום הדין, אכן לזה בא השבת, שהיא בת זוגה לישראל, כמה דאמרו רז"ל בב"ר (פ' י"א), להיות סניגור בעדינו לפני מלך מלכי המלכים, והשבת יוצאת ובאה לפני כסא כבודו, כדכתיב (שמות לא, יז): 'ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם', ובזכות שישראל משמרים השבת כראוי, הקב"ה מוחל עונותיהם. אבל כל זה דוקא כל זמן שישראל מקיימין את השבת, אבל כשאין משמרים את בת זוגם כראוי, ואדרבא מחללין את כבודה ברבים, איך תעשה השבת סניגור להצדיק משפטינו, הלא תעשה קטיגור ח"ו.

ועל כן כשאמרו רז"ל לאסור לתקוע בשבת הוי כדי להרחיק מחילול שבת, משום גזירה שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר, אבל מי שמחלל כל השנה את השבת בטלטול, הלא אז לא לבד שלא נעשה סניגור לפנינו, אלא אחרי שלא איערבב שטן, שוב צריכים לדאוג לדברי ר' יצחק (ר"ה טז:) 'כל שנה שאין תוקעין בתחילתה מריעין לה בסופה'. ולכן בפרט בשנים כאלו, שר"ה חל בשבת, נתאמץ בתשובה בלי הפסק, כי המופלא מאתנו בל נדע ובמכוסה ממנו בל נשאל, ומי יודע אחרית השנה אם טוב ואם לא כן הוא ח"ו, וכבר אמרינן בר"ה דף ט"ז 'כל שנה שאין תוקעין לה בתחילתה מריעין לה בסופה' וכו'.

"ועל כן לא יקל האדם גם באיסור שבת הנראה בעיניו להיתר, ובפרט באיסורים החמורים, כדי שיקיים שבת שלמה בכל ענייניה מעין העוה"ב, ויתחדש כנשר נעוריו לטהרו מכל עוונותיו".

מנחת עני להגה"ק בעל ה"ערוך לנר" זצ"ל (פר' האזינו)



מזלא טב"א וגדיא יא"ה

בכבוד והוקרה, נברך בזאת השורה, ברכת מז"ט בשפה ברורה, קדם מע"כ פרי צדיק עץ חיים,
בהרבצת תורה ויראת שמים, איש חי ורב פעלים מקבציאל, צדקתו כהררי קל, איש האשכולות,
פה מפיק מרגליות, בדרשותיו הנלהבים ושיעוריו היקרים, באהבה מגולה ותוכחת מוסרים,
נודע ומפורסם בשערים, אר"י שבחבורה, ויוא"ל לשבת באהלה של תורה, ריבא בר ריבא
בהרמת קרן התורה והחסידות לשם ולתפארה, נערץ בארצי קודש הילולו בגזר ועטרה

הגאון הצדיק

רבי יואל טייטלבוים

שליט"א

רב דביהמ"ד בית ברוך בקרית יואל יע"א
בנו יקירו של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל שמחת אירוסי בנו למזל טוב

החתן החשוב והמצויין הרב חיים יחזקאל שרגא נ"י

ובהאי עידנא דחדוותא נודה לשמו ונהללו על אשר הופיע
בשליחות הקודש של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
לפאר בראש קהילתינו הק' ביו"ט שבועות העעל"ט

מריחוק מקום וקירוב לב שגורה זאת הברכה, שיזכה מע"כ לראות ולרווות רב
תענוג ונחת מכל המשפחה, מתוך הרחבת הדעת ורוב שמחה, ובכל אשר יפנה
ישכיל בהצלחה, וימשיך בהרבצת התורה ברביה והמשכה עד ביאת מלכא משיחא

המברכים ברגשי הוקרה והערכה

הנהלת המוסדות והקהילה

פה בני ברק יצ"ו

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לרגל יו"ט ראש השנה אמרנו ללקט עובדין טבין שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו שליט"א מעניני הימים נוראים בתוך שיחות שונות שכבר הופיעו בגליונינו הקודמים.

מ׳זאגט נאך אז דער בעל שם הקדוש האט מכבד געווען איינעם פון די תלמידים מיט די תקיעות, רבי וואלף קיצעס, איינער פון די תלמידי בעל שם הק׳, האט ער אים געהייסן עוסק זיין זיך צוגרייטן מיט די כוונות, און ס׳איז געקומען ראש השנה צו די תקיעות האט ער אלעם פארגעסן, האט ער אים געהייסן בלאזן אזוי, ער האט געבלאזן אבער ער איז געווען זייער צובראכן, דעמאלטס האט דער בעל שם הקדוש געזאגט, אז אזוי ווי די תקיעות דאם יאר, האט ער נאך קיינמאל נישט געהאט.[1]

פון רבי׳ן ר׳ אלימלך שטייט אזוי, ער טייטש די גמרא (ר"ה יז.) למה תוקעין, רחמנא אמר תקעו..[2] דער מאור ושמש ברענגט דאם צו.

כ׳האב געהערט דערציילן, איינער וואם איז געווען ביים בעלזער רב רבי ישכר בער אויף ראש השנה אין ראצפערט, פאר תקיעת סופר האט ער געזאגט, לאמיר פארגעסן אלע זאכן, למה תוקעין, רחמנא אמר תקעו, און דאם איז געווען זיין גאנצע דרשה יענעם יאר אין ראצפערט.

דער חתם סופר ז״ל האט אמאל געוויזן פארן בעל תוקע אינעווייניג, אין א חומש ״יום תרועה יהיה לכם׳ דאם זאלסטו אינזון האבן, אזוי ברענגן זיי פון חתם סופר.[3]

*

אין די אוהעלער געגנט דארט וואקסט טרויבן, ווי באקאנט, און די פרנסה פון אידן איז געווען מ׳האט געהאנדלט מיט ווין, מ׳האט געמאכט ווין, מ׳האט פארקויפט ווין, מ׳האט ארום געטראגן ווין, אלעם האט זיך געדרייט ארום ווין, דאם איז געווען דער מקור פון די פרנסה דארט, אין אוהעל

---

1 עיין בס׳ מעשה הגדולים (עמ׳ תקפ"ג) שמביא עובדא זו, ומוסיף שאחר התפלה אמר לו הרב הבעש"ט, דע, כי בהיכל מלך הכבוד שם נמצאים הרבה חדרים גם היכלות ומפתחות שונים לכל פתח, אך דע כי יש כלי שמו גרזן, ובו יכולים לשבור כל הדלתות, והלב נשבר בו יכולים לפתוח כל הדלת כגרזן וההיכלות כולם נפתחים בזה, כי שערי דמעה לא ננעלים.

2 וז"ל הספה"ק מאור ושמש (לר"ה בד"ה אשרי העם): "על ידי מה נמתקין הדינין ע"י השופר אם נכוין בתקיעתינו רק כדי לעשות רצון יוצרינו, כמו שאמר אדוני מורי ורבי הרב הקדוש רבינו אלימלך זצוק"ל על הגמרא ר"ה (שם.) למה תוקעין רחמנא אמר תקעו, ופירש הוא ז"ל שהגמרא מקשה למה תוקעין כלומר מה היא הכוונה של התקיעות, ומתרץ רחמנא אמר תקעו פירוש שזאת תהיה עיקר הכוונה לעשות רצון הבורא ב"ה, ועל ידי תקיעתינו לעשות רצון הבורא ב"ה אנו ממתיקין הגבורות ונהפכו לרחמים, עכלש"ק.

וכס׳ זכרון דברים להר"א מקומארנא (מאמר התשובה ד"ה ע"פ הדברים) כתב פירוש זה בשם הרה"ק מוהר"י החוזה מלובלין, וז"ל: שרבי יצחק היה שואל כונת התקיעות והשיב לו שעיקר הכונה העודפת על כל הכוונות היא כאשר ציוונו אלקינו, כלומר לעשות נחת רוח לרצונו ית"ש וזהו שהשיב לו, כוונת התקיעה הוא רחמנא אמר תקעו, כלומר שנתייחד מעשינו אליו ית"ש, וכ"כ בס׳ תפארת שלמה לר"ה ד"ה או"י תקעו.

ובספר פסקי חת"ס (בני ברק תש"ס עמ׳ קנ"ד) כתב, מרן החתם סופר זי"ע אמר בדרך צחות מדוע הרב הוא המקרא הלא גם אחר יוכל לעשות זאת, אלא שאם א׳ מההמון יהי׳ המקרא, ויראה נוסח התפלות ושמות המלאכים, ידמה בדעתו שרק טעם זה הוא יסוד מצות תקי"ש, מה"ט היתה התקנה שהרב שהוא יודע שכל אותן הנוסחאות עם שמות המלאכים רק דברים של מה בכך המה, ולא לעיכובא, ועיקר כונת המצוה רחמנא אמר תקעו, ורק עפ"י כוונה זו שהוא המקריא.

3 עיי׳ בס׳ משכיל אל דל (ח"ד) בליקוטי חבר בן חיים, שפ"א בא אל מרן זי"ע בעל תוקע דעיר פרעשבורג וביקש מאתו ללמוד עמו כונת התקיעות כמש"כ המג"א (בסי׳ תקפ"ה סקי"א בשם השל"ה), פתח החומש והראה לו ״יום תרועה יהיה לכם׳ ואמר לו כי לקיים המצוה, זאת הוא שיכוון לא זולת, עיי"ש.

איז געווען א איד מ׳האט אים געפרופן ר׳ פנחם סאמעטער, אזוי האט מען אים געפרופן ווייל ער איז געווען פון א שטעטל ׳סאמעטער׳ נעבן אוהעל, דער ישמח משה האט מכבד געווען דעם ר׳ פנחם ער זאל זיין בעל תוקע, און ער האט אים געפרופן אז ער וויל מיט אים אדורך גיין די ענינים פון תקיעת שופר, די כוונות, די טעמים וכדו׳, איז ער געקומען, און דער ישמח משה האט געזעהן אויף אים אז ער איז עפעס נערוועז, ער איז נישט רוהיג, האט ער אים געפרעגט וואס גייט פאר כ׳זעה אז דו ביזט נערוועז, האט ער געזאגט, אז איז אלול – וועך ס׳וויסט אלול איז דער זמן פון די לעיז – יעצט איז דער זמן וואס מ׳לעזט די טרויבן, ער האט געהאט אפגעקויפט אסאך טרויבן, און ער האט אויסגעפרעסט און געמאכט דערפון וויין, ער דארף האבן עמיצער זאל עס קויפן, ער דארף האבן א קונה, ער האט נישט קיין קונה, און ער האט אסאך וויין זיך אנגעגרייט, איז ער נערוועז דערפון, האט דער ישמח משה געזאגט, נו וועגן דעם דארף מען זיין נערוועז?

דעם אנדערן טאג איז אנגעקומען עפעס א גוי, און האט געפרעגט וועך ס׳האט צו פארקויפן וויין, מ׳פלעגט צו קומען פון די פרעמד, פלעגן צו קומען סוחרים זיכן צו קויפן וויין, איז אנגעקומען אזא גוי׳שער סוחר, און ער האט געזאגט אז ער וויל קאסטן, און ער האט טועם געווען און געזאגט אז ס׳איז זייער גוט, בקיצור ער קויפט אפ פון אים די גאנצע וויין, און ער האט געגעבן געלט, א גרויסן דעפאזעט, גאר א גרויסן סכום, און ער וועט קומען שפעטער מיט אפאר חדשים וועט ער עס קומען אפנעמען, שוין, איז ער געווען רוהיג, אז ער האט פארקויפט, ער האט א גוטן קונה.

עס איז אדורך געגאנגען דער זמן, און קיינער איז נישט געקומען אפנעמען, ער האט געווארט נאך א וואך און נאך א וואך, עס קומט נישט קיינער, איז ער געגאנגען צוריק צום ישמח משה, ער האט פארקויפט פאר א גרויסן סכום געלט דאם וויין, און יענער איז נאכנישט געקומען אפנעמען דאם וויין, האט אים דער ישמח משה געזאגט, קענסט עס גיין פארקויפן אויפן מארק, כ׳האב געזעהן אז דו ביזסט נערוועז האב איך געקלערט אז דו קענסט נישט מיטהאלטן די הכנות צו די הייליגע טעג, האב איך געמוזט שיקן עפעס איינעם ווי א מלאך ער זאל עס אפקויפן כדי דו זאלסט זיין רוהיג.[4]

*

איז ייטב פנים (מאמר אבני זכרון אות ל״א) איז דא א תורה וואס ער האט געזאגט ראש השנה נאך אלם רב אין גארליין, אז עם איז נעווען א מגיפה און ער איז ניצול געווארן.[5]

כ׳האב אבער געהערט פון ר׳ אברהם וועלצבערגער ע״ה וואס ער האט דאם געהערט פון זיין שווער אז וועך ער איז נעווען אין סיגעט אויף ראש השנה איז געקומען א איד פון גארליין קיין סיגעט, יענער איז שוין נעווען אן עלטערער איד, האט יענער דערציילט אז ער איז אמאל אהיימגעקומען שפעט אויפדערנאכט אין שטאט, און ער האט געדארפט אריבערגיין דעם בית החיים, האט ער ארויסגעהערט קולות פון בית החיים, האט ער זיך זייער דערשראקן, ער האט אבער געמוזט אריבערגיין, וועך ער איז געקומען נענטער האט ער דערקענט די שטימע פונעם רב, דער ייטב לב וועלכער איז דארט נעווען רב, ס׳איז אים נעווען זייער אויפפאלענד, וועך ער איז געקומען נענטער האט ער באגעגענט דעם ייטב לב, ער האט געזעהן ווי ער איז מקיף דעם בית החיים איינער אליין אינמיטן די נאכט, און ער האט איהם דערזעהן האט ער אים געזאגט ׳כאפ זיך אן אין מיין גארטל און ס׳וועט דיר גארנישט פאסירן׳.

דער ייטב לב איז ארומגעגאנגען דעם בית החיים מיטן שטעקן און ער האט געשריגן (דער ייטב לב האט גערעדט מיט א שטארקן גאליציאנער ר״ש) ״ארוים פון מיין שטאט! ארוים פון מיין שטאטז!״, און דער איד איז מיטגעגאנגען ארום דעם בית החיים.

וועך ער האט געענדיגט אפאר מאל אזוי מקיף זיין דעם בית החיים האט ער איהם געזאגט ׳דאם וואס דו האסט יעצט

---

4 מדי דברי בו יש להעתיק מה שסיפר מרן רבינו ז״ל תחת אחד השיחים ביום כ״ח תמוז, ענין פלא שהי׳ אצל ר׳ פנחס מסאמאטער ז״ל, שהי׳ במרתף שלו חבית אחת עם יין משובח מאוד, וגמר בדעתו שמחבית זו ימלא בקבוקים קטנים, ובכל שבת ושבת יקח לעצמו ממנו וגם יתן בקבוק אחד למרן הישמח משה ז״ל שיקדש עליו, וכן עשה זמן רב. בשבוע שבה נסתלק מרן הישמח משה ז״ל הלך ר׳ פנחס להמרתף ליקח עוד בקבוק אחד כדרכו, כחשבו שעדיין יש לו שם כמה וכמה בקבוקים, אבל נתפעל מאוד שלא מצא אף בקבוק אחד, וחשב בדעתו איך אפשר שנפסק היין בפתע פתאום, עד שראה שלפי חשבון גודל החבית הרי זה פליאה איך הי׳ לו יין עד עכשיו, שהרי החבית היא קטנה מהכיל כל כך הרבה יין, ואז הבין שבדרך הטבע באמת כבר הי׳ נפסק היין מזמן רב, רק כל זמן שהישמח משה ז״ל חי נעשה בו נס, וכעת אחרי הסתלקותו של הישמח משה נפסק היין, ויהי לפלא.

5 עיין שם שמאריך בענין שהקב״ה מטיב עם ברואיו בזכות מה שעתידים להטיב מעשיהם והקב״ה מצרף לזכותם גם מה שעתידים לעשות מצוות ומעש״ט, עיי״ש באריכות, ומסיים שם בזה״ל: ״דרוש זה אמרתי בגארליין בראש השנה אחר שנה שהיתה בו מגיפה ר״ל, ובחמלת ה׳ נצלנו, נודה לאלקינו שהחיינו וקיימנו הוא עשנו ולו אנחנו״, עכ״ל.

געזעהן, השמר והזהר אז דו זאלסט דאם וויטער דערציילן, זאלסט וויסן ס׳איז בנפשך.

האט דער איד דערציילט אז ער האט מורא געהאט צו דערציילן די מעשה, דער רבי האט אים געווארענט, נאר יעצט אז ער איז שוין אן אלטער איד, און ער זעהט אז ער וועט שוין נישט זיין לאנג אויף דעם עולם, האט ער שוין נישט קיין מורא צו דערציילן יעצט די מעשה וואם ער האט מיטגעלעבט.

אויף דעם איז דא א תורה אין ייטב פנים, דאם איז געווען אין די תקופה פון די מגיפה.

*

רבי פרין לעפקאוויטש האט מיר דערציילט אז דער באגאדער רב (הגה״צ ר׳ שלמה לייב ווינבערגער ז״ל) האט געלערנט ביים ייטב לב, און האט זיך געזעגנט פונעם ייטב לב און האט געוואלט אהיים פארן אויף ראש השנה, האט אים דער ייטב לב געזאגט (בגודל ענוותנותו) ׳געזינדיגט האבן מיר אינאיינעם, און תשובה טוהן פאהרסטו דיך אהיים?!׳

(ע׳ בספרו של הר״ר פרין הי״ו נפלאים מעשיך ח״ב).

כ׳האב נאכגעהערט פון רבי אברהם וועדצבערגער וואם האט עם נאכגעזאגט צי פון זיין שוועזער צי פון זיין זיידן,[6] אז דער ייטב לב האט געזאגט יום כיפור ביינאכט ביים דאוונען ׳אל נא תשת עלינו חטאת, אשר נואלנו מ׳האמיר זיך באנאריש (אזוי האט ער געזאגט, מיט א ר״ש, א שטארקער גאליציאנער ר״ש), ואשר חטאנו און מ׳האמיר געזינדיגט׳.

אזוי ווייט איז געווען זיין ענווות און שפלות רוח פונעם ייטב לב, דאם צובראכנקייט.

ער איז טאקע געווען א ענין, זיין ספר איז אויך שטארק געבויט אויף מדת ענוה.[7]

*

דער טאטע ז״ל האט אמאל פארציילט, ביים זיידן דער קדושת יו״ט איז געווען אמאל ראש השנה אויפדערנאכט, ס׳איז געווען א איד ר׳ נטע פון סוואליווע, אויף אים האט ער דערציילט די מעשה, א שטעטל סוואליווע, ס׳איז נישט מארמאראש, אבער ס׳איז אונגארין, בקיצור פון סוואליווע, און דארט אין סוואליווע איז געווען דער מויאר א גרויסער רשע און ער האט אויסגעטיילט צרות פאר אידישע קינדער דארט אין זיין שטעטל. אין סיגוט איז געווען א ׳קליינע שטוב׳, און ס׳איז געווען א ׳גרויסע שטוב׳, אין די ׳גרויסע שטוב׳ דארט האט מען געמאכט דעם אויבער טיש (פירוש טיש אחר ברהמ״ז בליל שב״ק), די קליינע צוזאמקומען וואם איז געווען נישט אין ביהמ״ד איז געווען אין די ׳גרויסע שטוב׳,

---

6 בא׳ השיחים כאשר סיפר רבינו עובדא זו הוסיף רבינו שליט״א ופירט את סדר יחוסיהם בזה״ל: ״.....ווייל ביי זיי איז געווען אזוי אינטערעסאנט, זיי זענען געווען דריי ברודער, קינדער פון ר׳ שלמה אינטערדאמער, ס׳איז געווען ר׳ בנציון (הרה״ח רבי בנציון וועדצבערגער ע״ה שר״ב מעיר סטרימבא) און ר׳ דוד יצחק (הרה״ח רבי דוד יצחק וועדצבערגער ע״ה שו״ב מעיר טעפטש) ביידע זענען געווען תלמידים פון זיידן דער ייטב לב, און דער אינגערער ברודער ר׳ אהרן (הרה״ח רבי אהרן וועדצבערגער ע״ה ש״ב מעיר קלויזענבורג), דער ר׳ אברהם איז געווען א זון פון יונגערן ברודער ר׳ אהרן וואם ער איז געווען א איידם ביים ברודער ביי ר׳ דוד יצחק, און ר׳ אברהם אליין איז געווען אן איידם ביים עלטערן פון די ברודער ר׳ בנציון, אזוי אינטערעסאנט איז אויסגעקומען אז די דריי ברודער איז איינער זיין טאטע, איינער זיין זיידע, און איינער זיין שווער! ...

7 עיין בס׳ נפלאים מעשיך (ח״ב עמ׳ כ״א) שמביא בשם הגה״צ מבאגאד זצ״ל ששמע מהבעה״ס עשר אורות שהיה מתלמידי הייטב לב, והיה ברוך הכשרונות ומושלם מאוד, וברבות הימים נתמנה לרב בא׳ מערי גאליציע ונכנס אל רבו הק׳ לקבל ממנו ברכה, וגם ביקש ממנו הדרכה לדעת את הדרך אשר ילך בה, והרה״ק ישב עמו שעה ארוכה והדריך את תלמידו בעצות ואופנים שונים איך להתנהג בעניני הנהגה והוראה.

ובתוך הדברים אמר לו הייטב לב דע, שאני מכיר עיירות גאליציע מקרוב (כי הוא היה רב בסטראפקוב שבמדינת גאליציע) ושם דרים בכל עיר מינים ממינים שונים, חסידי דזיקוב וחסידי בעלזא וכו׳, וחסיד זה נוסע לרבו על חג הסוכות, והשני נוסע לרבו על ראש השנה וכדומה, וכמובן שאתה בתור רב העיירה תאוה נפשך שישארו אצלך לימים טובים (און דו ביסט דאך א גוטער בעל דרשן און א גוטער בעל תפילה, ועכשו דאך א וודא וועלן או מען זאל בלייבן בי דיר אויף ימים טובים), אבל ואת אגיד לך, שאל תתערב כלל בזה כי יצמח מזה מחלוקת גדולה, ותעורר עליך ריב ומדון.

ועוד אמר לו הרה״ק - ותדע נאמנה שזה שדברי נשמעין בכל מקום, הוא משום שכשאני רוצה לתקן איזה דבר או לצוות איזה ענין אני מעיין מקודם בדבר, ואם אני רואה שממילא לא ישמעו לדברי אז איני אומר כלל, ועוד כי מעולם ידעתי בתוך תוכי שאני באמת כלום, וחזר על דבריו ׳און איך בין טאקע גארנישט׳, וכך הירבה לומר לו הדרכה.

וסיפר, שבאותו שעה שהרה״ק הייטב לב אמר ׳איך בין טאקע גארנישט׳ בצבץ ועלה ממנו גודל שברון לבו, עד שאותו תלמיד עמד משתאה מחריש לדעת שאותו רב המדינה ומנהיג עדה לאלפים שבור לרסיסים בגודל ענוות צדקו.

וכן ראה מש״כ המחבר עשר אורות בקונטרסו כתבי צדק שבו הדפיס שנים עשר מכתבים ממורן הייטב לב, ששם הקדים לתאר מקצת מגדולת רבו מורן הייטב לב ומידותיו הק׳, עיי״ש

ועיין בס׳ שיח זקנים (ח״ב עמ׳ צ״ג) שפע״א אמר הייט״ל באמצע דרשת כל נדרי: איך האב דאך שוין א וויסע בארד ולא עשיתי עדיין מאומה, ולבנים אומרים לנו עשו, ואח״כ אמר אונז האב מיר יא אויפגעטוהן, עשיתי שלום בהרבה עיירות שהיו שם מחלוקת, אתם יודעים למה, ווייל איך בין גארנישט, איך קען גארנישט, וע״כ היו דברינו נשמעים.

און נעבן דעם איז געווען א 'קליינע שטוב', דער זיידע איז געזעצן אין די 'קליינע שטוב', ראש השנה אויפדערנאכט נאכ'ן דאוונען וועלן מ'איז אהיים געקומען נאך וואס מ'איז אדורך געגאנגען זאגן לשנה טובה, ער איז געזעצן ביי זיך אין צימער אין די קליינע שטוב, און אין די גרויסע שטוב זענען געשטאנען אידן, ס'איז געווען אזוי ווי דער פאדער צימער, און ס'איז אנגעקומען דער גאסט, ראש השנה אויפדערנאכט איז דער זיידע געזעצן אזוי באימה וביראה, איז אריינגעקומען דער איד אינעם גרויסן צימער, און ער איז צוגעגאנגען צום קדושת יו"ט, ער איז געווען אזוי פאר'מוח'ט ראש השנה, און דער ר' נטע הייבט אהן צו זאגן 'רבי איך בין א שליח פון גאנץ סוואליווע, דער רשע האט זיך פארלייגט אויף אידישע קינדער, ער טיילט אוים צרות, יעצט האט ער זיך פארלייגט אויף די פרנסות פון אידישע קינדער, ער וויל אוועק נעמען די פרנסות פון אידן, און דער קדושת יו"ט איז געווען אזוי פאר'מוח'ט און קוקט אים אהן אזוי פארקאכט, ס'האט אים אזוי געאהרט אז ער שטערט אים אין דעם זמן, האט ער אים געזאגט אזוי קורץ 'כ'האב דיר שוין געזאגט ער וועט האבן א שווארצן סוף', דער ר' נטע האט געזעהן אז ס'איז א אנגעצויגענער מצב, האט ער זיך אזוי צוריק עצויגן, און ער איז אוועק געגאנגען.

ס'איז אדורך געגאנגען ראש השנה, קיין טעלעפאון איז דאך נאך נישט געווען דעמאלטס צי פרעגן וואס טוט זיך, קיין סעלפאון אויך נישט..., יום כיפור איז נישט געווען קיין סאך געסט, די אנדערע טעג סוכות איז אנגעקומען א איד פון סוואליווע וואס איז געקומען אויף יו"ט אויף די צווייטע טעג, וועלן ער האט געהערט אז ס'איז אנגעקומען א איד פון סוואליווע האט ער געפרעגט וואס טוט זיך אין סוואליווע מיט דעם מעיאר... יענער האט נישט געוואוסט אז ס'איז געווען דא א הזכרה ראש השנה ביינאכט, האט ער געזאגט, איך וויים אז ראש השנה אינדערפרי האט מען אים געטראפן געשאסן, מ'וויסט נישט צי ער האט זיך אליינס געשאסן, צי מ'האט אים געשאסן, אבער דאס וויסט ער אז ראש השנה אינדערפרי האט מען אים געטראפן געשאסן.

*

ס'איז אמאל געווען א מעשה ביים זיידן דעם קדושת יו"ט'ס צייטן, בימיו האט די רעגירונג אנגעהויבן זיך צו ארגאניזירן אדער מאדערניזירן וויי אזוי מ'זאל עס רופן, בעפאר דעם ווער ס'האט געוואלט עפענען א קרעטשמע צו פארקויפן בראנפן האט יעדער געקענט, שפעטער האט די רעגירונג אנגעהויבן איינצוצויכען די זאך, נישט יעדער זאל קענען פארקויפן, נאר מ'האט געדארפט האבן אן ערלויבעניש דערפאר, דאהי הייסט עס לייסענס, דארט האט עס געהייסן ליצענץ – זעהט אוים לייסענס קומט פון א דייטשע אויסדרוק – און מ'האט נישט געגעבן פאר יעדן איינעם, נאר מ'האט אנגעהויבן צו מאכן א סדר און אין יעדן שטעטל איינער אדער צוויי האט געקענט באקומען און די איבעריגע האבן דאם נישט געקענט באקומען.

פארשטייט זיך אז ס'איז ארויסגעקומען מחלוקת אין די אלע דערפער, דער האט יא געהאט, און דער האט נישט געקענט באקומען, און דער רעגירונג, און דער האט נישט געקענט באקומען, און דער זיידע ז"ל איז דאך געווען רב אין סיגוט, און ארום סיגוט איז דא אסאך שטעטלעך און דערפלעך און מ'האט זיך איבעראל געקריגט, און ער האט געלאזט רופן מענטשן פון דעם שטאט און פון דעם דארף, די אלע בעלי מחלוקת וואס האבן געהאט טענות, ער האט געהייסן איינער זאל באצאלן פארץ צווייטן, מ'זאל זיך אזוי אויסגלייכן.

נישט ווייט פון סיגוט איז דא א דארף מ'האט עס גערופן 'שווארץ–טומאה', ס'האט נישט געהייסן 'שווארץ–טומאה' נאר אידן האבן עס אזוי גערופן,[8] ס'האט געהייסן 'וויים–קירכע', און אידן האבן נישט געוואלט רופן 'וויים–קירכע', האבן זיי עס גערופן מיט אזא שם גנאי 'שווארץ–טומאה'.

בקיצור, דארט אין 'שווארץ–טומאה' האט מען זיך אויך ארום געקריגט דארט, די וואס האבן געהאט צוטוהן מיט דעם ענין, האט דער זיידע ז"ל געשיקט א שליח אויסצוגלייכן, אבער מ'האט נישט געקענט זיך פארגלייכן, ס'איז שוין געווען סוף זומער, ס'איז שוין געווען אנהייב חודש אלול, און דער זיידע דער קדושת יו"ט איז געפארן פון סיגוט קיין שווארץ–טומאה צוליב די קריגעריי, און ער האט אנגעהויבן צו רעדן מיט די בעל בתים, מיט דעם מיט יענעם, דו וועסט עס האבן, און דו וועסט באצאלן כך וכך,

---

8 המקור לאיסור הזכרת שם העיר המורה על שם ע"ז מובא בגמ' סנהדרין (סג:) דתניא ושם אלהים אחרים לא תזכירו וכו', כי אתא עולא בת בקלנבו, פירש"י לן באותה העיר, והיא נקראת על שם עבודת כוכבים שבה, אמר ליה רבא והיכא בת מר, אמר ליה בקלנבו, א"ל והכתיב ושם אלהים אחרים לא תזכירו, א"ל הכי א"ר יוחנן כל עבודת כוכבים הכתובה בתורה מותר להזכיר שמה, והא היכא כתיבא, דכתיב (ישעיה מו) כרע בל קרס נבו, ואי לא כתיבא לא. ע"כ. וכן נפסק בשו"ע יו"ד (סי' קמ"ז סעיף א) ע"ש.

דער האט יא מסכים געווען, דער האט נישט מסכים געווען, ענדליך איז מען שוין געקומען צו א הסכם, און כנהוג נאך וואס מ׳איז געקומען צו א הסכם האט מען חרטה געהאט, בקיצור ער איז דארט אפגעזעצן א וואך צייט, מ׳האט געמיינט אז ער האט מצליח געווען אבער צום סוף איז צופאלן די גאנצע זאך, נו ס׳איז שוין געקומען נאנט צו שבת, דאנערשטאג, איז ער אהיים געפארן, אז ער איז אהיים געפארן זענען אלע אים געגאנגען באגלייטן אזוי צום וואגן, ווען מ׳איז צוגעקומען צום וואגן האט ער זיך אויסגעדרייט אזוי צו די אידן דארט, און ער האט זיי געזאגט אזוי, הערט׳ס מיך אויס, דא אין די גאנצע געגנט האט מען זיך איבעראל ארום געקריגט, כ׳האב געשיקט א שליח און ס׳האט גענוצט, מ׳האט זיך אויסגעגליכן, אז נישט האב איך געלאזט רופן. דא בין איך פערזענדליך אראפ געקומען, איך זיין שוין דא דריי טאג און כ׳האב נישט מצליח געווען, וואס מיינט עטיץ? אז איך האב נישט וואס צו טוהן מיט די צייט?, ס׳איז חודש אלול און איך האב וואס צו טוהן?, וואס ס׳נאר וואס ס׳.... ער האט זיך אויפגעהויבן און איז אוועק געפארן.

אינעם הייליגן טאג אום יוה״ק האט אויסגעבראכן א שריפה אין דערפל, און דער ווינט האט געבלאזן, ס׳איז געגאנגען אזוי ווי מ׳האט פריער געזאגט ס׳איז געווען האלצערנע הייזער מיט שטרויענע דעכער, און ס׳איז געגאנגען פון הויז צו הויז, און ס׳איז געווארן א מהומה און מ׳האט זיך פראבירט צו ראטעווען וואס מ׳קען, און אידן האבן ליידער מחלל יו״ט געווען (בדברים האסורים עפ״י הלכה), ס׳איז דאך אדם בהול על ממונו, און מ׳האט געטוהן וואס מ׳האט געטוהן.

ס׳איז אדורך געגאנגען יו״ט שוין געווען נאך יום הקדוש א טאג צוויי, מ׳האט זיך אין אכט געגומען וואס דא איז געווען, אידן האבן געהאט מכשולות מכח די שריפה, נאך יו״ט זענען זיי אריין געקומען קיין סיגוט צום זיידן, זיי זענען געקומען ארוים נעמען א תשובה, דער האט געהאט אזא מכשול און דער האט געהאט אזא מכשול, האט ער געזאגט מ׳זאל אריין קומען אייניציוויז, און יעדער איז אריין געקומען עקסטער, און ער האט יעדן איינעם אויסגעפרעגט וואס האסטו געטוהן, וואס האסטו געהאט, ער האט יעדן אויסגעהערט, און ער האט מסדר געווען תעניתים, דו וועסט פאסטן איין טאג, דו וועסט פאסטן דריי טאג, במשך דעם ווינטער ווי אזוי מ׳זאל פאסטן, אזוי האט ער מסדר געווען, יעדער איז אריין געקומען ער האט יעדן איינעם אויסגעהערט, און פאר יעדן איינעם אויסגעשטעלט אזא תשובה, און ער האט פאר זיך אויפגעשריבן אויפן פאפיר אלעם וואס ער האט זיי געזאגט.

וען ס׳איז געקומען ווינטער האט מען אנגעהויבן צו זעהן אויף אים אליינ׳ס אז ער איז מרבה בתעניתים, מ׳האט געזעהן נאך א וואך און נאך א וואך, ער איז מרבה בתעניתים, איז מען אריין געקומען פרעגן, וואס איז געשעהן, פארוואס איז ער מרבה בתעניתים, האט ער געזאגט, עטץ וויסט דאך וואס איז געווען אין שווארץ–טומאה, אידן האבן מחלל יו״ט געווען, און כ׳האב ארויס געגעבן א תשובה פאר יעדן איינעם, כ׳האב אבער מורא אז אז איך האב אויך א חלק אין דעם..., איך וועל הייסן יענעם פאסטן און איך וועל נישט פאסטן? האט ער אויך געפאסט, ער האט געשפירט אז ער האט א חלק, מוז ער אויך פאסטן.

*

כ׳האב געהערט פונעם טאטן ז״ל האט ער דערציילט א מעשה אז עם איז געווען א איד וואס האט ל״ע נישט געהאט קיין קינדער. ער פלעגט פארן קיין ראזוואדוב, צו רבי משה׳ל ז״ל,[9] און ער האט זיך אלס מזכיר געווען פארן רבי׳ן, אמאל איז ער געווען אויף זומער אין עפעם א באד, דארט איז געווען דער דזיקוב׳ער רבי, דער אמרי נועם, ער איז געווען א ברודער מיטן ראזוואדוב׳ער רב. און ער האט געזאגט פארן דזיקוב׳ער רב אז ער האט נישט קיין קינדער. האט אים דער דזיקובער רב געזאגט ׳אז דו וועסט קומען קיין דזיקוב אויף ראש השנה, וועסטו געהאלפן ווערן׳.

דער איד איז געווען זייער נבוך, ער פלעגט דאך פארן יעדעם יאר קיין ראזוואדוב, און דא זאגט ער אים אז ער זאל קומען קיין דזיקוב, ער האט נישט געוואוסט וואס ער זאל טון. נו, אז ער האט א פראבלעם פרעגט מען דעם רבי׳ן, איז ער געפארן קיין ראזוואדוב, און געפרעגט דעם ראזוואדוב׳ער רב, ׳דער רבי זאל מיר מוחל זיין, איך בין דעם רבי׳נם חסיד, כ׳קום אלעמאל צום רבי׳ן זיך מזכיר זיין, און כ׳בין דערווייל נישט געהאלפן געווארן, נישט לאנג צוריק האב איך זיך געטראפן מיטן רבי׳נם ברודער דער דזיקוב׳ער רב, און ער האט מיר געזאגט אז איך זאל קומען צו פארן אויף ראש השנה קיין דזיקוב וועל איך געהאלפן ווערן מיט קינדער, מילא בין איך זייער מסופק צי איך זאל פארן קיין דזיקוב, וויייל כ׳פלעג דאך אלע יארן אהער קומען׳.

---

9 בן הרה״ק רבי אליעזר׳ל מדזיקוב ז״ל וחדב״נ מרן הגה״ק הייטב לב ז״ל.

זאגט אים דער ראזוואדוב'ער רב 'מיין ברודער איז נישט קיין ליגנער, אז ער זאגט אויב דו וועסט קומען צו אידם אויף ראש השנה וועסטו געהאלפן ווערן מיט קינדער, פָּאר קיין דזיקוב'.

האט ער שוין געהאט אן הסכמה פונעם ראזוואדוב'ער רב.

ראש השנה ביינאכט בשעת וועק דער גאנצער עולם איז אריבער געגאנגען זאגן 'לשנה טובה' פארן ראזוואדוב'ער רב, איז דער איד אויך אריבערגעגאנגען אין די שורה, דער ראזוואדוב'ער רב קוקט אידם אזוי אן 'וואם טוסטו דא? כ'האב געמיינט אז דו ווילסט פארן קיין דזיקוב'.

זאגט דער איד 'כ'וועל זאגן דעם אמת, איך קום שוין דא אלע יארן צו פארן צום רבין אויף ראש השנה, כ'האב זיך אלס מזכיר געווען ביים רבין און איך בין נישט געהאלפן געווארן, דא האט מיר דער דזיקוב'ער רב גזאגט אז איך זאל פארן צו אידם אויף ראש השנה, אז איך זאל געהאלפן ווערן, אבער כ'האב אריינגעטראכט 'וואם וועט דא זיין, איך וועל פארן קיין דזיקוב און איך וועל געהאלפן ווערן, ומה יאמרו הבריות? אז דער רבי קען נישט און דער דזיקובער רב קען יא...', האב איך מחליט געווען אויב אזוי פאר איך נישט קיין דזיקוב'.

דער ראזוואדוב'ער רב איז זייער נתפעל געווארן וען ער האט דאס געהערט 'אזוי? בין איך דיר מבטיח אז דו וועסט דאס יאר געהאלפן ווערן'. ער איז טאקע געהאלפן געווארן..

*

דער דברי חיים איז אמאל אריינגעקומען ר"ה אין בית המדרש צו תקיעות שופר, און האט נישט גזאגט קיין למנצח, נאר ער איז צוגעגאנגען און גזאגט די ברכה, און געבלאזן שופר, נישט קיין מן המיצר, גארנישט.

עמיצער האט עם איבער גזאגט פארן שינאווער רב, און האט אזוי גזאגט, 'דער טאטע האט נישט גזאגט גארנישט', האט דער שינאווער רב גזאגט, 'וען דער טאטע איז אריינגעקומען, האט ער אזוי געקאכט אין די מצוה פון תקיעת שופר, אז ער האט זיך שוין פשוט נישט געקענט איינהאלטן, איז ער צוגעגאנגען גלייך מאכן א ברכה, און קיינער זאל נישט נאכמאכן'.

*

דער צאנזער רב האט אמאל געדאונט ראש השנה די פסוקי דזמרה, און עם האט געדויערט שעות, נישט קיין גוזמא, נאר שעות, און נאכדעם מוסף איז עם געגאנגען איינם–צוויי.

אזוי איז אמאל געווען אין צאנז אום ראש השנה, אז אין פסוקי דזמרה האט ער זייער מאריך געווען, ביי 'ויברך דוד' האט אים זייער לאנג געדויערט.

*

רבי הירצקא'לע ראצפערטער איז געווען אין צאנז אמאל ראש השנה, און ער האט געוואלט זען דער דברי חיים טוט פאר תקיעות שופר, האט ער זיך באהאלטן אין געוואלט זען, דער דברי חיים האט נישט געזען ווי אזוי ער איז באהאלטן אין ער קוקט אים נאך, האט ער געזען דארט פון זיין באהעלטעניש אז דער דברי חיים האט געלערנט בני ישששכר, שפעטער ביים טיש האט דער דברי חיים גזאגט 'נערישע חסידים, ווייסן זיי נישט אז איך וועל נישט לערנען פאר תקיעות שופר א ספר וואם איז נישט געמאכט געווארן מיט רוח הקודש?...'.[10]

*

רבי הירצקע'לע ראצפערטער פלעגט צו פארן אויף ראש השנה קיין צאנז, איין יאר האט זיך געמאכט אז ער האט נישט געקענט פארן אויף ראש השנה, האט ער זיך מיישב געווען אז ער פארט אויף שבועות, ער האט גזאגט 'עצרת נמי ראש השנה (מגילה לא:)', וועט ער זיין אויף שבועות, איז ער אנגעקומען אויף צאנז ערב שבועות.

ערב יו"ט טראכט ער ביי זיך אז יעצט קומט ער דאך אנשטאט ראש השנה, די מנהג איז אז ראש השנה קויפט מען א נייע מעסער, וועט ער יעצט קויפן א נייע מעסער אזוי ווי ערב ראש השנה, איז ער ארוים געגאנגען אין מארק אוז האט געבעטן א נייע מעסער, רופט זיך אן דער וואם פארקויפט 'קוקט נאר, דער אונגארישער איד מיינט אז ס'איז ערב ראש השנה...'. ער האט הנאה געהאט פון דעם. שפעטער איז ער אריינגעקומען צום הייליגן דברי חיים און האט אים שלום געגעבן, האט דער דברי חיים אים גזאגט

---

10 יש לציין שכשהגה"צ מפאיע ז"ל סיפר שפע"א שאל לרביה"ק בעל הדבר"י זי"ע על מה שכותב בספרו הקדוש ויואל משה (מאמר ג' שבועות עמ' קע"ב) אחר שמצטט דברי הבני ישששכר בספרו מעין גנים, מסיים שם רבינו בזה"ל - העתקתי חלק מאריכות דבריו כי הרבה יש ללמוד מכל אלו הדברים היוצאים מלב קדוש להמתבונן בהם מהחל ועד כלה, ונודע אשר הקדוש הנ"ל היה מגדולי תלמידי הבעש"ט הק' בדורו, אשר הסכימו כולם שכל דבריו ברוח הקודש... עכלש"ק. ושאל את רבינו על מי היה כוונתו בשכתב שהסכימו כולם שדברי הבני ישששכר נכתב ברוח הקודש, אז סיפר לו רבינו הסיפור המובא למעלה, ואמר שכוונתו היה על הרה"ק מצאנז שהעיד שדבריו נכתבו ברוח הקודש.

׳א גוט געבענטשט יאר׳, אזוי האט ער געזעהן אז דער דברי חיים האט מרגיש געווען וואס ער האט געטראכט.

*

דעם ברוך טעם׳ס זוהן רבי יהושע העשיל האט געהאט א זוהן וואס האט געהייסן יחזקאל שרגא, ער איז געווען שפעטער דער קלאסנער רב (הגה״צ רבי יחזקאל שרגא פרענקל תאומים ז״ל אב״ד קלאסנא–וויעליטשקא), דער דברי חיים האט אמאל אריינגערופן נגידים, בעלי בתים, און געבעטן אז אזוי ווי מ׳האט אריינגערופן אין מיליטער דעם רבי יחזקאל שרגא דארף ער געלט פאר אויסלייזונג אים ארויס צו נעמען פון מיליטער, און מיט געלט האט מען אים געקענט אויסקויפן. און זיי האבן אים טאקע געגעבן דאס געלט.

איינער פון די נגידים וואס האבן באשטייערט איז נאכדעם אהיים געפארן מיט די באן, און ערגעץ אויפן וועג טרעפט ער דעם יונגערמאן אליין רבי יחזקאל שרגא (שעבורו אסף מתח הגה״ק מצאנז ז״ל את מעות הפדיון) און ער פרעגט אים ׳איר זענט דא?, איך הער מ׳האט אייך אריינגערופן אין מיליטער׳, זאגט ער איך וויים נישט פון דעם ׳מיך האט מען נישט ערופן׳ איז יענער שטיין געבליבן, פון איהם האט דער דברי חיים גענומען געלט ׳אויסלייז געלט׳ און דא זעהט ער אז ס׳הייבט זיך נישט אהן אזא זאך, זעהט ער דאך אז מען מאכט דא מעשיות מיטן רב. האט ער זיך אויפגעהויבן און איז צוריק געפארן קיין צאנז, ער קומט אריין און ער זאגט ׳דער רבי זאל מיר מוחל זיין איך מוז זאגן פארץ רבי׳ן, מ׳דערציילט מעשיות פארן רבין, דער רבי האט פון מיר געבעטן געלט, איך קום יעצט פון וועג און איך האב געטראפן דעם יונגערמאן, און ער אליין זאגט מיר אז ער וויסט נישט דערפון.

זאגט אים דער דברי חיים ׳מיר האט זיך גע׳חלומ׳ט ראש השנה אויפדערנאכט, אז איך זעה אים מיט מיליטערישע קלייד׳ער....! (ולכן אסף כסף הפדיון להקדים רפואה למכה).

לא היו ימים מועטים ס׳איז אדורך געגאנגען א שטיקל צייט, און מ׳האט אים אריינגענומען אין די מיליטער, ס׳איז געווארן א גרויסער בהלה, מ׳האט געשיקט א טעלעגראם קיין צאנז, און דער צאנזער רב האט געהאט גרייט דאס געלט און דאס גלייך אפגעשיקט, און מען האט אים מיט דעם אויסגעלייזט.[11]

*

יעדן טאג אין חודש אלול איז דער צאנזער רב געגאנגען אין שטאטישן שוהל דאוועננען, און ער פלעגט זאגן אכצן קאפיטלעך תהלים, דאס עצם גיין אין שוהל פלעגט מאכן אזא התעוררות אינעם שטאט.[12]

ראש השנה פלעגט ער אויך גיין אין די שטאטישע שוהל צו בלאזן שופר.[13] פאר תקיעת שופר, ס׳איז געווען א שטאטישע שוהל, און ער האט געהאט א בית המדרש ביי זיך. אלע רבנים פלעגן גיין אין די אשכנז׳ישע שוהל, אויף ׳כל נדרי׳ אויך.

דער זיידע (הגה״ק בעל עצי חיים ז״ל) אויך, ער איז געגאנגען אין סיגוט אין שוהל, די דרשה וואס ער האט געזאגט כל נדרי האט ער געזאגט אין שוהל, און נישט אין בית המדרש. ס׳זענען געקומען אפיציעל די גבאים פון שוהל אים אפנעמען, ס׳איז געגאנגען מיט א פראטאקאל, די זעלבע ווי ראש השנה, פאר תקיעת שופר זענען געקומען צוויי גבאים עמטליך נעמען דעם רב אין שוהל, און געזאגט די דרשה און געבלאזן שופר.

---

11 ויש לציין שנדפס ספר ׳דברי יחזקאל עה״ת׳ מחידושי הגה״צ מוויעליטשקא זצ״ל נדפס פעם ראשונה בשנת תרס״ט בעיר פאדגורז קראקא ע״י נכדו ההגה״צ בנש״ק ה״ר שמחה פרענקיל תאומים זצ״ל האבד״ק סקאוויען פאדגורז בהסכמת דו״ז מרן הקדוש האבד״ק שיניאווא אשר בו מעיד כי דבריו יקרים ונחמדים וכוונתו לשמים, וכן מביא המו״ל בהקדמתו בשם מרן הקדוש משיניאווא זצ״ל שאמר לו בשם רבו הרב הגה״ק רשכבה״ג מרן ר׳ שלום זצלה״ה מבעלזא שאמר על המחבר הנ״ל שנשמתו היתה נשמה חדשה אשר הופיעה על ארץ, וגם שהי׳ חביב מאד אצל כל קדושי וצדיקי הדור, ובפרט אצל כ״ק זקני הרב הגאון הקדוש צי״ע רבן שכבה״ג מרן ר׳ חיים זצלל״ה הלברשטאם האבד״ק צאנז... ונדפס בפעם השנית בשנת תש״כ לפ״ק.

12 וז״ל (באות צ״ט) בחודש אלול היה רבינו הולך בבוקר להתפלל לביהמ״ד של העיר, והיה הציבור אומרים בציבור ח״י קאפיטלעך תהילים, מלבד ביום עש״ק שאז היה הציבור אומר ביחד כל ספר תהילים קודם אור היום.

וכותב - אינני יכול לתאר לכם גודל הפחד שהיה בכל העיר כשהתחיל רבינו לילך לביהמ״ד של העיר להתפלל, כי היו כל אנשי העיר מרגישים שהוא חודש אלול.

13 עיין בס׳ דרכי חיים (מנהגי קודש ממרן הדברי חיים שכתב המשב״ק ר׳ רפאל צימעטבום ז״ל - אות קא) רבינו הקדוש התפלל לפני העמוד בר״ה פסוקי דזמרה, ומוסף ב׳ ימים, וגם הי׳ בעצמו בעל תוקע, והי׳ הולך גם כן לביהכ״נ ולביהמ״ד דהעיר, ותקע שם תקיעות מיושב, ואח״ז הי׳ תוקע בביהמ״ד שלו תקיעות מיושב, וגם התקיעות בשמו״ע בלחש, והתקיעות של שמו״ע בקול רם הי׳ מצוה לאחר לתקוע,, ואחר כל התפילה היו תוקעין מאה קולות, ורבינו הק׳ היה המקריא...

דער פעטער ז"ל איז אויך געגאנגען ראש השנה אין די שטאטישע שוהל, ער האט געזאגט צוויי דרשות (שהי' רגיל לדרוש בר"ה מקודם בביהכ"נ האשכנזים לפי דרגתם, ואח"כ דרוש דרש בבית מדרשו לעדת צאן מרעיתו).[14]

*

אין ראצפערט איז געווען א איד א בנש"ק א קאסאנער אייניקל, ר' מענדעלע האט ער געהייסן, וואס ער האט געקענט נאכמאכן דעם בעלזער רב, דער בעלזער רב האט דאך געוואוינט אין ראצפערט, איינמאל איז דער בעלזער רב אריינגעקומען אין בית מדרש אין ראצפערט און ער הערט ווי אזוי ר' מענדעלע מאכט אים נאך 'ונתנה תוקף', האט אים דער בעלזער רב געזאגט 'דו וווייסט אז ווען איך זאג 'וחיל ורעדה יאחזון' דרייען זיך אין מיר אלע בני מעיים....?!'.

14

ע' בס' המאזרינו חיל מהרב החסיד המפו' ר' חנני' יו"ט ליפא שווארץ ז"ל (בחלק הסיפורים) שמתאר עבודת קדשו של מרן רבינו הק' זי"ע באמירת ב' הדרשות בר"ה, וז"ל: "ומידי שנה בשנה הלך רבינו לשם בראש השנה לומר דרשה לפני תקיעת שופר וגם היה הבעל מקריא בעת התקיעות, רבינו הופיע אצלם לפני שהתחיל להתפלל שחרית, כי היה צריך להגיע לשם בזמן המדויק, והופיע מלובש בקיטל מעוטר בעטרה מכסף ופני קדשו האירו באור יקרות, ובבואו היה נגש אל מקומו בכותל המזרח וכנהוג אצל האשכנזים היו יושבים הרבנים ופניהם לצד מערב פונה כלפי העם, רבינו עמד שם עד שגמרו קריאת התורה, ואז עלה על הדוכן ודרש לפניהם דרשת תקיעת שופר בדברו לפני קהל האשכנזים דברי מוסר לפי דרגתם, ועורר את בית יעקב אלו הנשים שלא ילכו עם ביי האר רק יגזזו שערות ראשם ויכסו ראשן בשייטלען וכדו', ואחר כך בשעת התקיעות היה רבינו הבעל מקריא, והיה נשאר בבית המדרש עד אחר שגמר החזן תפילת "הנני העני ממעש" שקודם תפילת מוספין, ואז מיהר צעדיו לבית המדרש של החסידים היכן שערך עבודתו בקודש בקרב עדת אנ"ש.

אחר שרבינו הופיע לבית מדרשו התחילו להתפלל, והש"ץ הקבוע לתפילת שחרית היה הרה"ג ר' חיים שמואל פריעדמאן זצ"ל חותנו של הגה"צ מראחוב זצ"ל, ורבינו התפלל שם תפילת מוספין.

אאמו"ר הרה"ח ר' עזריאל זצ"ל שימש כשליח ציבור למוספין בבית המדרש הראשון שהיה בעיר סאטמאר, שגם מרן הייטב לב זי"ע התפלל שם פעם אחת, וכמובן שהתפללתי שם ביחד עם אאמו"ר ז"ל, ומכיון דשם כבר גמרו התפלה בשעה אחת אחה"צ, עלתה בידי להיות נוכח בב' הדרשות הן בבית המדרש הגדול והן בבית המדרש של רבינו.

מה נאמר ומה נספר מעוצם דרשותיו של רבינו בראש השנה בבית מדרשו אין לשער ואין לתאר, רבינו דיבר בהתעוררות נוראה שבל יתואר ובל ישוער, וממש זרק את כל גופו כלפי ארון הקודש בשעת הדרשה מגודל ההתעוררות".

וועז דער ר' מענדעלע האט נאר פראבירט נאכצוזאגן דעם 'ונתנה תוקף' האבן זיך אים אנגעהויבן צו דרייען זיינע קישקעס, אזא יראה איז אריין אין אים, כ'האב געהערט די מעשה פונעם טאטן ז"ל.

'וחיל ורעדה יאחזון' גייט טאקע ארויף אויף די מלאכים, אבער אזוי האט דער בעלזער רב געזאגט אויף זיך אז 'עם דרייען זיך אין מיר אלע בני מעיים'.[15]

*

ס'איז געווען א מורא'דיגע מעשה ביים ליסקא רב, ס'איז געקומען אמאל א איד א ארימאן, און דער ליסקא רב האט אים זייער מקרב געווען, האט עמיצער געפרעגט דעם ליסקא רב פארוואס ער איז אים אזוי שטארק מקרב, ס'איז געווען עפעס אויסטערליש א מילתא דלא שכיחא, האט דער ליסקער רב פארציילט, וועז ער איז געווען א יונגערמאן האט ער באקומען חשק צו זיין ראש השנה אין בעלזא, געלט האט ער נישט געהאט, איז ער געגאנגען צופים, און אזוי גייענדיג האט ער זיך מיט געכאפט ווי ער האט געקענט, שוין געווען ערב ראש השנה וועז ער איז אנגעקומען קיין לעמבערג, האט ער געהאט א געשוואלענעם פים פון אזוי פיל גיין צופים, ממש אזוי פיל

15

בהזדמנות אחרת תחת אחד השיחים כשסיפר רבינו שליט"א עובדא זו, המשיך ואמר כדלהלן:

פארוואס ציטערן די מלאכים? ווייל עס שטייט (בראשית מח, יב) והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים 'בו', די מלאכי אלקים האבן א עליה און א ירידה דורכ'ן מענטש, און במילא וועגן דעם ציטערן זיי (הובא בייטב לב פ' וישלח).

די גמרא זאגט אין מסכת שבת (דף פח:) אז די מלאכים האבן געזאגט 'מה לילוד אשה בינינו', טייטש דער בינה לעתים (ח"א דרוש ב' לשידת היום) אז די מלאכים האבן נישט פארשטאנען ווי אזוי א ילוד אשה זאל זיין 'בינינו', א ממוצע צווישן די מלאכים מיטן באשעפער.

אין ייטב לב (פ' וישלח עה"פ ויצו אותם) ברענגט ער אראפ א מורא'דיגן טייטש, אז די גמרא זאגט (סוטה לג.) אז מ'טאר נישט מתפלל זיין בלשון ארמי, ווייל מלאכי השרת אינם מכירין בלשון ארמי, און די גמרא איז מסביר אז דאס איז ווייל די מלאכים דארפן מעלה זיין די תפילות, זאגט ער אז דאס איז ביי סתם א איד, אבער ביי יעקב אבינו וואס די מלאכים האבן אים אפגעהיטן, האט ער נישט געדארפט אז זיי זאלן מעלה זיין זיינע תפילות, נאר ס'איז געווען פארקערט, יעקב אבינו האט מעלה געווען די שירות ותשבחות פון די מלאכים צום אויבערשטן, און דאס איז טייטש 'ויפגעו בו מלאכי אלקים', [ויפגעו הוא מלשון פגיעה שהוא אחד מעשרה לשונות של תפילה] אז די מלאכים אלקים האבן געדאווענט דורך יעקב אבינו, צדיקים זענען לפנים ממחיצתן של מלאכי השרת, יעקב אבינו איז געווען א העכערע מדריגה ווי א מלאך.

איז ער געגאנגען. הכלל ס׳איז שוין ערב ראש השנה און ער איז נאך אין לעמבערג, האט ער פראבירט צו פרעגן צו ס׳פארט א וואגן קיין בעלזא, האט מען אים געזאגט יא נאך א שעה ארום, איז ער געגאנגען פרעגן וועה ס׳פארט און אז ער וויל מיטקומען, האבן זיי געזאגט זייט מוחל און באצאלט א חלק, אבער ער האט נישט געהאט, האט ער מחליט געווען ער וועט גיין נאך געלט, נו ווי זאל ער גיין, איז ער געגאנגען אין די געשעפטן, בימים ההם אז מען איז געגאנגען נאך געלט, אמאל האט מען געגעבן געלט, אמאל האט מען געגעבן סחורה, מען איז געגאנגען אין א געשעפט, האט מען געקענט באקומען א נאדל, נאדיר א נאדל, דעם נאדל האט מען געקענט פארקויפן און עפעס באקומען, אזוי איז מען געגאנגען פון איין געשעפט צום אנדערן, מען האט געפרעגט ווילט איר סחורה אדער געלט, אזוי האט מען געגעבן, דער האט אים געגעבן א נאדל, דער האט אים געגעבן א שטיקל פאדעם, דער האט איהם געגעבן א שטיקל שמאטע, דא האט ער געזהען אז די צייט ריקט׳זיך, שפעטער איז ער אריין געקומען אין נאך א געשעפט, יענער האט אים אויך געוואלט געבן עפעס, אזוי האט ער געזהען אז ער וועט דעם וואגן שוין נישט קענען מאכן, ער האט זיך ציווויינט.

פרעגט אים דער איד וואס וויינסטו אזוי, זאגט ער, ער פלאגט זיך אזוי שוין א לאנגע צייט, אזויפיל געגאנגען צופיס, און ס׳איז ערב ראש השנה און איך האב נאך איין וואגן וואס פארט קיין בעלזא, און איך האב נישט צו צאלן, די גאנצע האראוואניע גייט לריק, דער איד האט אים זייער געשוינט, און אים געפרעגט וויפיל קאסט דאס, ס׳איז נישט געווען קיין גרויסע געלטער, נאר ער האט עס פשוט נישט געהאט, האט ער אים געזאגט איך געב אייך דאס גאנצע וואס פעלט, איך זעה איר זענט אזוי בצער, איך שוין אייך זייער, ער האט אים געגעבן דאס געלט, און ער איז געפארן קיין בעלזא. דער איד איז שפעטער געווארן א גרויסער יורד, ער איז געפארן נאך געלט, יעצט איז ער אנגעקומען דא צו מיר אויף שבת, זאל איך אים נישט מכבד זיין, ער האט זיך אויסגעדרייט צו דעם איד, אפשר געדענק איר די מעשה, זאגט ער אז יא.

*

רבי דוד׳ל דינוב׳ער איז געווען אויף א שבת אין דזיקוב ביי רבי אליעזר׳ל, עס איז געווען אין די דריי וואכן, דארט איז געווען א מנהג אז מ׳האט געזינגען ביים טיש דעם פייט פון ראש השנה ״שמו מפארים״, אזוי איז געווען דער מנהג אין דזיקוב.

ווען רבי דוד׳ל האט געזהען ווי מ׳זינגט דעם פייט האט ער זיך אנגערופן א וועלטל צו זיין שכן וואס איז געזעסן נעבן איהם, צי מ׳גייט אויך פאלן כורעים?!...

ווען דער דזיקוב׳ער רב האט דאס געהערט האט ער געהאט זייער א גרויסע הקפדה, עס האט אים זייער ווייי געטון, אז מ׳מאכט חוזק פונעם טאטנ׳ס מנהגים. רבי דוד׳ל האט זיך פארענטפערט אז ער האט נישט געמיינט גארנישט, ער האט נאר געמאכט א וועלטל, אבער ער האט איהם נישט געוואלט אנקוקן.

נאך שבת ווען רבי דוד׳ל איז אוועקגעפארן האט זיך דער וואגן איבערגעדרייט, האט ער פארשטאנען אז עס איז דא אן הקפדה, האט ער געזאגט ׳איך פאר נישט אהיים, איך מוז צוריק פארן קיין דזיקוב׳. ער איז צוריק געקומען און געזאגט פאר רבי אליעזר׳ל אז ער איז צוריק געקומען און ער ווייל מפיים זיין.

האט אים דער דזיקוב׳ער רב געזאגט ׳דאס האב איך געוואוסט אז איר וועט פאלן כורעים... ווען נישט דאס וואס ער האט געהאט אויף אים א רוגזה גאנץ שבת וואלט א גאנץ ביינדל נישט געבליבן׳.

כ׳האב שוין אריינגעטראכט, וואס איז דאס ענין פון זינגען דעם פייט פון ראש השנה, וואספארא שייכות האט עס מיט די דריי וואכן, נאר מ׳זעהט אז ס׳איז דא די צעהן טעמים אויף תקיעת שופר פון רבי סעדיה גאון, איין טעם איז צו דערמאנען חורבן בית המקדש, און אויך די אנדערע טעמים, צו דערמאנען שופר של משיח, ווייל ביום ההוא יתקע בשופר גדול.

מ׳זאגט דארט (בפיוט ׳שמו מפארים׳) ׳נדיבי עמים ינוחמו בכפליים׳ (ע״ש הכתוב (ישעי׳ מ, א) נחמו נחמו עמי ודרשו חז״ל (איכה רבה א, נז) נחמה בכפלים).

דאס איז א גוטער טעם, א מנהג פון ראפשיצער רב איז דאך א הייליגער מנהג, מ׳דארף פאר דעם האבן דעם גרעסטן דרך ארץ.[16]

---

16 עיין בקובץ עץ חיים (קובץ ו) שסיפר הגאון רבי נתן גאלדבערג זי״ל אב״ד לימנוב שפעם איקלע הרה״ק רבי משה מוראוויודוב זצ״ל לצאנז בא׳ השבתות שבימי בין המצרים, ובאמצע ערוכת השוה״ט שאלו מרן הד״ח זי״ע האם שמעתם מכבוד אביכם טעם על שירת פיוט ׳שמו מפארים׳ בשבתות אלו, וענהו הרה״ק מוראוויודוב על דרך משל, לאב שהכה את בנו ואח״כ מתרצה אהבתם, (לכן הזמן קצרים לפא״ר את שמ״ץ בימים אלו אחרי

*

די וועלט פארציילט א אינטערסאנטע מעשה, אז דער קדושת לוי האט פארציילט אויף זיך, אז ער איז איינמאל געווען ראש השנה אויבן אין הימל, און ער האט געזען ווי דער שטן ברענגט גאנצע פעקלעך מיט עבירות, ליידער איז אזוי געווען, און דער שטן איז געגאנגען ברענגען נאך, דער קדושת לוי האט געזען אז ס׳איז נישט גוט, דארט איז געווען א טיהר צום גן עדן און א טיהר צום גיהנם, האט דער קדושת לוי געזען מיט פעקלעך אין דאם אריין געווארפן אין גיהנם, ווען דער שטן איז צוריק געקומען האט ער געזעהן אז איינער האט עם געגנב׳ט האט ער פארשטאנען אז דער באדיטשוב׳ער רב האט דאם געטוהן, האט ער געזאגט ער זאל באצאלן, ואם אין לו ונמכר בגניבתו, די אבות הקדושים האבן אים געוואלט אפקויפן, אבער דער שטן האט געגעבן א העכערע פרייז, ער האט שוין לאנג געהאלטן א אוץ אויף אים, דא האט זיך אים געמאכט א גוטע געלעגנהייט, איז געקומען הקב״ה אליין און געזאגט לי הכסף ולי הזהב איך האב די מערסטע איך קויף אים אפ, מיט דעם האט דער קדושת לוי געטייטשט ׳לקונה עבדיו בדין׳, ס׳איז הפלא ופלא, אבער אויפן קדושת לוי קען מען דאם גלייבן.

*

דער טאטע איז אנגעקומען קיין אמעריקא ראש השנה שנת תש״א,[17] אינעם זעלבן טאג ווי דער פעטער ז״ל.

דער פעטער ז״ל איז געקומען פון ארץ ישראל (אחרי שזכה ביום כ״א כסלו שנת תש״ה בעזהשי״ת לצאת מתחת ידי הרשעים, התעכב במדינת שווייץ י׳ חדשים, ובאמצע חודש אלול תש״ה נסע לעיה״ק ירושלים, והי׳ שם שנה שלימה, ומשם נסע עם ספינה לארה״ב). און דער טאטע איז געקומען פון אייראפע.

דער פעטער איז אנגעקומען אום ראש השנה, די שיף איז אנגעקומען שבת, דאנערשטאג און פרייטאג איז געווען ראש השנה, און איז געבליבן ביז מוצאי שבת אויף די שיף, ס׳זענען געווען אידן וואם זענען ארויס געגאנגען שבת צו די שיף, כ׳האב געהערט פון אידן וואם זענען ארויס געגאנגען, רבי יהושע געלדצעהלער (ה״ה הגאון נשיא ישיבת אור ישראל זצ״ל מוא״ם קדשי יהושע על סדר קדשים) האט אויך דערציילט אז ער ארוים פון [ישיבה] תורה ודעת.[18]

---

17 כידוע שההשגחה העליונה סיבבה שהני תרי מנהיגי הדורות יגיעו למדינת אמעריקא ביום אחד, כי באותו יום שירד מרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל מן הספינה מדרכו מארץ ישראל, הגיע גם מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל עם פליגער ממיאמי מדרכו הארוכה מעיר סיגעט, משני קצוות תבל אל ארץ נושבת (בפעם הקודמת נפגשו בשב״ק פרשת וישלח שנת תש״ד בעיר פעפס), ומרן רבינו בעל ברך משה ז״ל בא אצל אכסניית דודו מרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל, כשדודו הק׳ הלך לקראתו ובשתי זרועותיו אחז בו מתוך שמחה ואהבה, ורבינו בעל דברי יואל ז״ל ענה ואמר מתוך התרגשות, ״א פלא מיר זענען אנגעקומען אין איין טאג א יעגם גאלדענעם אמעריקא...״.

[וע״ע בס׳ ומשה היה רועה ח״ג בפרק ל״ז ׳אני לדודי ודודי לי׳ עוד כמה פרטים נפלאים אודות פגישתם הראשונה של מרן רביה״ק הדברי יואל עם מרן רביה״ק הברך משה על אדמת אמעריקא].

18 ולחיבת הקודש נעתיק כאן מתוך שיחת קודש של מרן רבינו שליט״א בניחום אבלים אצל הרב הגאון רבי יהושע געלדצעהלער זצ״ל ע״פ זוגתו הרבנית ע״ה יום ב׳ פרשת ויצא שנת תש״ע לפ״ק:

רבינו: כ׳האב געהערט דערציילן אז איר זענט ארויס געגאנגען צו די שיף ווען דער פעטער ז״ל איז אנגעקומען קיין אמעריקא ראש השנה שנת תש״ז?

הגר״י: יא, דעם צווייטן טאג ראש השנה, כ׳האב דעמאלטס געלערנט אין תורה ודעת (הגר״י הלך או עם כמה בחורים מישיבת תורה ודעת בווילליאמסבורג עד מקום שהגיע האניה במאנהעטן-וועסט סייד בראנוס 42).

רבינו: דאנערשטאג און פרייטאג איז געווען דעמאלטס ראש השנה.

הגר״י: מוצאי שבת בין איך געווען ביי ר׳ פייש מאשקאוויטש (בעל האכסניא של מרן רבינו ז״ל בשכונת קראון הייטס) און מ׳האט שלום געגומען (ובאותו אכסניא בא מרן רבינו ז״ל בעל ברך משה לפגוש את דודו מרן רביה״ק ז״ל).

רבינו: די שיף איז אנגעקומען ראש השנה, און ער איז נישט ארויס געגאנגען פונעם שיף ביז נאך שבת.

הגר״י: אונז זענען מיר נישט ארויף געגאנגען אויפן שיף.

יום הקדוש האט דער פעטער ז"ל געדאוונט אינעם סטאלינער בית המדרש – דארט וואס ס'איז היינט די נייטרא בית המדרש – זיי האבן אים איבער געגעבן דאס בית המדרש.

דער טאטע האט דעמאלטס געדאוונט שחרית פארן עמוד יענעם יום הקדוש.

דער טאטע האט דערציילט אז ווען ער האט געדאוונט פארן עמוד, האט אים דער פעטער געקוקט אין פנים אריין.

דער טאטע (רביה"ק הברך משה ז"ל) האט דערציילט אז מוסף פלעגט ער דאוונענען (באותן השנים שהיה אב"ד זענטא וכן אחרי המלחמה בעיר מעמעשוואר), אבער שחרית האט ער קיינמאל נישט געדאוונט, ער איז נישט געווען רגיל אין דעם, און דער פעטער האט אים געהייסן צוגיין, ווען ער איז צוגעגאנגען צום עמוד האט ער זיך דערמאנט תנועות פון רבי שלמה העללער (דומ"ץ בעיר סיגוט, חתנו של הגאון הגדול בעל ערך ש"י ז"ל), וואס פלעגט דאוונענען שחרית אין סיגוט.

די אכסניא איז געווען ביי ר' מרדכי פליישמאן.[19]

*

דער זיידע ז"ל דער ייטב לב איז געווען א גרויסער בעל תפילה און א בעל מנגן, ער האט אפיר געזוכט אינעם דאוונענען ספעציעלע ניגונים, אינעם הייליגן טאג ביים דאוונענען ביי 'וכך היה מונה' האט ער געזינגען 'אחת ואחת', ער האט אפיר געמומען א ניגון וואס איז מיוחס צום קדושת לוי, דער ניגון פון 'אום אני חומה', דאס איז דער זעלבער ניגון.[20]

דער זיידע ז"ל דער ייטב לב האט געמומען ניגונים וואס ער האט געהערט ביים רבין ר' הערש,[21] ער איז דאך געווען אין רימנוב און פון דארט האט ער געמומען זיינע ניגונים,[22]

רבינו: אה, מ'איז נישט ארויף געגאנגען אויף די שיף, מ'איז נאר געגאנגען מקבל פנים זיין, ווען ער איז אראפ געקומען פונעם שיף.

19 הרה"ח ר' מרדכי פליישמאן ז"ל מסר את דיתו לרבינו ז"ל בעל דברי יואל, וזה הי' ברחוב ראדני ממול בית המדרש דחסידי קארלין סטאלין, ורבינו ז"ל בעל ברך משה הי' לו בית דירה מוכן ע"י תלמידי אביו העצי חיים ז"ל שדאגו לו על כל צרכיו.

20 ולחיבת הקודש נעתיק כאן בענין זה מתוך דברות קודש אשר השמיע כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א לפני תלמידי ישיבה"ק סניף "ייטב פנים" בקרית יואל ביומא דהילולא קדישא של מרן הגה"ק בעל ייטב לב ז"ל ו' אלול שנת תשע"ג לפ"ק, וזל"ק: "אז מען רעדט צו בחורים, ס'איז יעצט פאר די הייליגע טעג, עטין האט שוין אמאל אריינגעטראכט אין דעם ניגון וואס מ'זינגט דעם הייליגן טאג יום הקדוש, אויף וכך היה מונה אחת ואחת, האט עמיצער אריינגעטראכט וואס פאר א ניגון מ'זינגט? אז מ'טראכט אריין, דער ניגון איז דער זעלבער ניגון וואס מ'זינגט אויף די ווערטער 'לאמיר דערציילן די מעלות פון אידישע קינדער', וואס מ'זאגט אז דער ניגון האט דער קדושת לוי געזינגען, און דאס האט דער ייטב לב געזינגען אויף אחת ואחת.

כ'האב שוין אמאל אזוי אריינגעטראכט, ס'איז דאך די עבודה פון הייליגן טאג יום הכיפורים, האט דער ייטב לב געמומען דעם ניגון וואס דער קדושת לוי האט געזינגען אויף 'לאמיר דערציילן די מעלות פון אידישע קינדער', און ער האט דאס אריינגעלייגט ביי די עבודה פון כהן גדול אין יום כיפור ווען ער האט געמאכט די הויה אחת למעלה ושבע למטה, וואס דער ניגון האט אין זיך א תוכן פון מליצה ישרה אויף כלל ישראל.

פארוואס דערציילt איך דאס, ווייל איך וויל ארויסברענגן וואס הייסט א ניגון, דער זיידע האט געוואלט - ווען ער דאוונעט פארן עמוד און ער איז א שליח ציבור פאר כלל ישראל - זיך מקשר זיין מיטן קדושת לוי דער סניגורן של ישראל, וואס האט געזינגען מיט דעם ניגון די גרויסקייט פון כלל ישראל, איז דאס א הייליגער ניגון, איז דאס א הייליגע זאך. אט דאס הייסט א ניגון.

ביים זיידן איז נגינה געווען א גרויסע עבודה, מ'פלעגט יעדעס יאר מאכן נייע ניגונים אויף די הייליגע טעג, און ס'איז פארבליבן אזוי דער מנהג עד היום, ער האט עהאט א גבאי וואס האט געהייסן ר' אשר גבאי, און ר' אשר גבאי האט געמאכט ניגונים יעדעס יאר, פאר די הייליגע טעג איז ער אריינגעקומען און ער האט פאר געזינגען די ניגונים פארן ייטב לב, ער זאל דאס הערן פאר יו"ט. ביים פעטער ז"ל איז דאך אויך אזוי געווען די מנהג, אז די מנגים זענען אריינגעקומען פאר די הייליגע טעג, און מ'האט געזינגען די נייע ניגונים, און ער האט דאס גוט אויסגעהערט, און ביים מאטן ז"ל איז אויך אזוי געווען.

21 בהזדמנות אחרת הרחיב רבינו שליט"א את הדיבור בענין זה כדלהלן: "דער מאטע ז"ל פלעגט דערציילן אז דער ייטב לב פלעגט אסאך פארן צום רבין ר' הערש, ער האט געהאט שוועריגקייטן זייענדיג רב אין אהעל, ווען ער איז געווען ממלא מקום דארט פון ישמח משה, ווייל די ראשי הקהילה זענען געווען אשכנזים און זיי האבן נישט פארנומען די דרכי החסידות, זיי האבן איהם נישט געלאזט פארשידענע זאכן, ווי דאוונענען פארן עמוד שבת ויו"ט וכדומה, איז ער אוועקגעפארן קיין רימנוב אויף די ימים טובים, עטליכע יארן איז ער דארט געווען אויף די ימים טובים. דער ייטב לב האט אסאך מקבל געווען אין רימנוב פון רבי'ן ר' הערש, פארשידענע ניגונים און נוסחאות, דער רבי ר' הערש איז דאך געווען א גרויסער בעל תפילה".

22 כמה ניגונים שהיו מזמרים אצל רבותינו הק' עצי התמרים ז"ל מקורם היא מהרה"ק הרבי ר' הערש מרימנוב ז"ל כדוגמת ה"אהבה רבה ניגון", הניגון שמזמרים אצל תפלת "גשם וטל", והניגון שמזמרין אצל "בבואו מאדום" בסעודת רעוא דרעוין, כולם ניגונים מלאים דביקות געגועי קודש והתעוררות רב. ויש אומרים שגם הניגון שמזמרין בימים הנוראים על "ובכן צדיקים" גם כן מקורו מהרה"ק מרימנוב ז"ל.

כמו כן כמה מנהגים הנוהגים בחצר בית סיגעט קיבל מרן הייטב לב ז"ל מעבודתו של הרבי ר' הערש, כמו אמירת שמע ישראל בסעודה שלישית

מ׳זעהט אז ס׳איז שטארק רגש׳דיגע ניגונים, אזא ניגון גייט אריין בעמקי הלב, אזא ניגון גייט אריין טיף אין הארץ, מ׳זעהט דאס מציאות, ס׳איז דא מענטשן וואס הערן די ניגונים און ממש מ׳לאזט טרערן פון די אויגן.[23]

דער מאור ושמש ברענגט (סוף פרשת קרח ד״ה ועבד הלוי) אז ווען א איד איז ארויף געקומען אין בית המקדש און געברענגט א קרבן און די לוים האבן געזינגען די שירה האט עס אריין געברענגט אזא מין הרהור תשובה.[24]

מ׳זעהט דאס מציאות אזוי. אבער עם וועגדט זיך ווער דער מחבר פונעם ניגון איז, אויב איז דאס א צדיק א חייליגער איד, צי אפילו פשוט א וואוילער ערליכער איד, איז דער מחבר, ס׳דארף זיין מקורו טהור.

ביים זיידן ז״ל דער ייטב לב איז געווען א מעשה, ס׳איז צוויי מעשיות פאסירט, אבער בערך די זעלבע מעשה, פאר וי״ט איז אריין געקומען דער גבאי מיט די משוררים, מ׳האט אים געזינגען די נייע ניגונים, יעדעם יאר האט מען פארן ייטב לב פאהר געזינגען די נייע ניגונים בעפאר די חייליגע טעג, האט דער ייטב לב געזאגט אויף איין ניגון, ׳דער ניגון שפירט זיך עפעם...׳, ער האט געניצט עפעם אזא לשון נקיה, אז ס׳שפירט זיך נישט גוט, האט דער גבאי געזאגט אז ער איז געזיצן אויף אן אומריינעם ארט, און דארט האט ער געקלערט און עם איז דעמאלטס ביינעפאלן דעם פאל פונעם

---

23 אשר הרבה צדיקים אמרו רק ב׳ פעמים ד׳ מלך, ורבותינו נהגו לומר גם שמע ישראל כמנהגו של הרבי ר׳ הערש, ויש אומרים כי גם מה שאנו אומרים ביום שב״ק ״הכל יודוך״ פסוק בפסוק, ג״כ מקורו טהור מהרבי ר׳ הערש, אשר מרן הייטב לב הסתופף אצלו וכך נשארו מנהגים אלו בחצרות קדשינו לדורות עולם, אבל ראוי לציין אשר רביה״ק הברך משה ז״ל הי׳ רגיל לומר שהמנהג לומר הכל יודיך פסוק בפסוק מקורו היא מזידיטשוב. גם על מנהג רבותינו כאשר ירדו לפני התיבה בתפילת שחרית של שבת להתחיל בקול מ״עד הנה״ מקורו טהור היא מהר״ר הערש, וסיפר רבינו שהרבי ר׳ הערש הי׳ דרכו להתחיל מתחילת נשמת, ואמר הייטב לב שאין הוא מחזיק עצמו במדריגתו להתחיל מתחילת נשמת, אבל כאשר מגיע ל״עד הנה״ שוב אין בכוחו להתאפק בנפשו מלהתחיל לומר בקול רם.

בענין סגולת ניגוני צדיקים יש להעתיק מה שמובא בזה סיפור נפלא בס׳ זכר צדיק לברכה (ח״א אות קל״ד), בשם הגה״צ מפאיע אשר היה נוכח שם בשעת מעשה בבית מרן רביה״ק זי״ע, וז״ל שם:

״אין ווילאמסבורג האט געוואוינט א איד וואס איז געקומען פון גאליציע, און ער האט פאר די מלחמה נישט געהאט קיין שום שייכות מיטן רבין זי״ע.

דער אידס א טאכטער איז ל״ע קראנק געווארן, דער מצב האט זיך נעבעד פארערגערט און זי איז געווארן מסוכן קראנק, די דאקטורים האבן זיך שוין מייאש געווען פון איר.

דער איד איז געווען זייער צובראכן, האט אים זיין אידענע געזאגט, עטליכע נאסן פון דא וואוינט דער סאטמארער רבי, מ׳קומט צו אים פון איבעראל, און דא וואוינען מיר נישט וויט פון אים, פארוואס זאלן מיר נישט אריבער גיין צו אים נאך א ישועה.

דער איד האט מסכים געווען אריבער צו גיין צום רבין און מיט טרערן אין די אויגן האט ער דערציילט דעם מצב אז די דאקטורים האבן שוין אויפגעגעבן האפענונג, און ער האט געבעטן אז דער רבי זאל אויס׳פועל׳ן א ישועה פאר זיין טאכטער וואס געפינט זיך אין א גרויסע סכנה.

האט דער רבי זי״ע געפרעגט דעם איד: פון וואו זענט איר? האט ער געענטפערט, כ׳האב געהאט א זיידן א מפורסם, מ׳פלעגט אים רופן ״דער בלינדער יחיאל׳יש״. האט אים דער רבי געזאגט: ״אה, איר זענט דעם בלינדן יחיאל׳ישנס אייניקל? ער פלעגט דאך צו זינגען המבדיל אין צאנז, אפשר קענט איר מיר זינגען דעם ניגון״.

דער איד האט געמיינט אז ער גייט אוים פאר צער, דא קומט ער מזכיר זיין א קראנקע טאכטער וואס די דאקטורים האבן שוין אויפגעגעבן האפענונג אויף איר, און דא הייסט אים דער רבי ער זאל זיך שטעלן זינגען א ניגון.

זיין אידענע האט אים אבער געווינקען אז ער זאל זינגען, דער איד איז אויך געווען א שיינער בעל מנגן, און ער האט זיך געמומען זינגען דעם שיינעם ניגון וואס זיין זיידע האט געזינגען אין צאנז.

24 וז״ל שם: והנה איתא בספר ברית מנוחה שבשעה שהיו מביאים קרבן לבית המקדש היה מסתכל הכהן העובד בבעל הקרבן והבין מחשבתו, ואם הבין שאינו עושה תשובה כראוי עדיין אזי רמז הכהן העובד ללויים שיזמרו ניגון לעורר בעל הקרבן להרהר בתשובה ואזי הלויים בשירם ובזמרם הביאו לבעל הקרבן שיהרהר בתשובה, עיי״ש באריכות.

וועז דער איד האט געענדיגט זינגען, האט זיך דער רבי זי״ע אנגערופן: ״אפשר זינגט איר נאכאמאל איבער דעם ניגון?״.

דער איד איז ווידער צומישט געווארן און נישט געוואוסט וואס צו טוהן, ער איז גענוג און איבעריג אנגעצויגן פון זיין טאכטער׳ס צושטאנד, און דא הייסט אים שוין דער רבי צום צוויייטן מאל זינגען, אבער זיין עקרת הבית האט אים ווידער געוואונקען ער זאל פאלגן דעם רבין און איבער זינגען דעם ניגון.

וויבאלד ער האט געענדיגט זינגען דעם ניגון דאס צווייטע, איז אריין געקומען אין רבי׳נס שטוב דער גבאי הרב ר׳ יוסף אשכנזי ז״ל און געזאגט, אז מ׳האט יעצט געדרופן פון דעם איד׳ס שטוב און מ׳בעהט אז ער מ׳זאל גלייך צוקומען צום טעלעפאן.

די פרוי איז צוריק געקומען צום רבין אין שטוב און דערציילט די גוטע בשורה, אז יעצט האט דער דאקטער געדרופן און געזאגט אז די סכנה איז פאריבער און די מחלה איז אוועק פון איר, און לויט ווי עס זעהט אויס איז דא געווען א טעות, און איר מצב איז נישט אזוי געפערליך.

זייענדיג מלא שמחה האט דער איד באדאנקט דעם רבין פאר׳ן מכבד זיין מיט דעם ניגון וואס זיין זיידע האט געזינגען ביים חייליגן דברי חיים ז״ע. און פון דעמאלטס און ווייטער איז דער איד נתקרב געווארן צום רבין זי״ע.

ניגון, און דער ייטב לב האט דאס מרגיש געווען וועז ער האט דאס געהערט זינגען.

א צווייט מאל וועז מ׳האט געזינגען א ניגון, האט ער אים געגעבן א זאג: ׳קול באשה ערוחז!׳, בקיצור די מעשה איז געווען אז דאס ווייב האט אים צוגעהאלפן צו מאכן דעם ניגון, האט דער ייטב לב דאס מרגיש געווען וועז ער האט דאס געהערט און ער האט געזאגט ׳קול באשה ערוה׳.

דער זיידע ז״ל דער ייטב לב רעדט פון רבי ר׳ שמעלקא, דער רבי ר׳ שמעלקא איז געווען א גרויסער א גרויסער בעל תפילה, שטייט אין ייטב פנים (מאמר שפת חיים, דרוש י״ג) אז וועז דער רבי ר׳ שמעלקא האט געדאווענט פארן עמוד האט ער געזינגען ניגונים, ער האט אליינס נישט געווואוסט וואספארא ניגונים ער זינגט, אזוי שרייבט ער, פון הימל האט מען אים אריין געגעבן ניגונים אין מויל, און נאכ׳ן דאוועגען האט ער אליינס נישט געווואוסט פון די ניגונים וואס ער האט געזינגען, עפעס אזא בחינה פון שכינה מדברת מתוך גרונו. אזוי שטייט אין ייטב פנים, ער האט געזונגען ניגונים נפלאים ׳שלא שמעו אותם אוזן מעולם׳, אזוי שרייבט ער.[25]

*

אין די שטאטישע שוהל זענען געווען חזנים, דארט האט געזינגען א חזן, נישט אין בית המדרש, אין שוהל האבן געדאווענט פראסטע מענטשן און זיי האבן געהאט א חזן.[26]

אין סיגוט איז אויך געווען א חזן, מ׳האט דארט אויפגענומען א חזן, און וועז ער איז אוועק געגאנגען האט מען געזונגען א נייעם חזן.

ר׳ יאסעלע רוזנבלאט האט קאנדיטירט אלץ חזן אין סיגוט, און זיין קאנדידאטור איז אדורך געפאלן, ער איז נישט געפעלן פאר די בעלי בתים דארט, מ׳האט געמאכט א פראבע, און ער איז אדורך געפאלן ביי די פראבע, דעמאלטס האט מען אים אויפגענומען אין מונקאטש, אין סיגוט האט מען אים נישט געווואלט, ער האט נישט געטויגט... ׳אזוי האבן זיי געהאלטן׳, האט מען אים אויפגענומען אין מונקאטש.

די רבי׳ם האבן נישט געהערט די חזנים.[27]

דער זיידע ז״ל (מרן העצי חיים) האט געדאווענט אין ביהמ״ד, און די חזנים האבן געדאווענט אין שטאטישן שוהל.

דער טאטע ז״ל האט אמאל פארציילט, אז ס׳איז געקומען די חזנים זיי האבן געדאווענט אין שוהל, און דער זיידע ז״ל איז דאך געגאנגען יעדן שבת מברכין אין שוהל, מוסף האט געדאווענט דער חזן פארן עמוד.

ס׳איז געווען מ׳האט אמאל אויפגענומען א חזן דארט, איז ער געקומען פרעגן וואס רב האט אים אהנצוזאגן בנוגע זיין פאסטן, האט דער זיידע געזאגט אז ער וויל אים אנזאגן אפאר זאכן, ער זאל עסן מיט א גאפל, און ער זאל זיין א ווארט׳ם מענטש. ער איז געווען אזוי איבערראשט, האט ער געפרעגט, רבי, כ׳בין נישט קיין ציוויליזירטע מענטש?. האט אים דער זיידע געזאגט: דו זאלסט עסן מיט א גאפל, און נישט דאוועגען מיט א גאפל (כלי שהחזנים משתמשים בהם לכוון על דקדוק הקול והנגינה)..., און דו זאלסט זיין א ווארט׳ם מענטש, וועז דו זאגסט א ווארט זאל עם זיין א

---

25 וו״ל שם: אז ישיר משה ובני ישראל וגו׳ ויאמרו לאמר אשירה לה׳. מה שכפל ויאמרו לאמר. אפשר לומר בו רמז למה ששמעתי מפי מוזלה״ה שהגה״ק ר״ר שמעלקא זלה״ה כשהיה עומד בתפלה בשבתות וימים טובים ובפרט בימי נוראים בעת העבודה כשאמר וכך היה מונה אחת אחת ואחת וכו׳ וכדומה„ היה מכוון הכוונת והסודות בין תיבה לתיבה, ואז היה מאריך ומנגן נגונים וז״ל שם: אז ישיר משה ובני ישראל וגו׳ ויאמרו לאמר אשירה לה׳. מה שכפל ויאמרו לאמר. אפשר לומר בו רמז למה ששמעתי מפי מוזלה״ה שהגה״ק ר״ר שמעלקא זלה״ה כשהיה עומד בתפלה בשבתות וימים טובים ובפרט בימי נוראים בעת העבודה כשאמר וכך היה מונה אחת אחת ואחת וכו׳ וכדומה חדשים פלאי פלאים אשר לא שמע אותן ולא שמעו אוזן אדם מעולם, והוא לא ידע כלל מה הוא מנגן ואיזה ניגון מנגן, כי היה שוטט במחשבתו דבוק בעולם העליון, והקול יוצא מפיו בניגונים נפלאים ערבים לשומעיהן ומקבליהן חכו ממתקים וכלו מחמדים, עד כאן דבריו. והמשכיל יבין אשר אין זה כי אם מתת אלקים הוא. וז״ש אז ישיר משה ובני ישראל וגו׳ ויאמרו לאמר, באמירה בעלמא בלא כוונה לנגן.

26 עיין בס׳ השיחות להרי״צ מליבאוויטש (שנת תש״ד) שהרה״ק המהר״ש ז״ל אמר שיש שלשה מיני ניגונים, ניגון חזנים - על אודות ניגונים אלו אין אנו מדברים כלל, ניגון של תפילה – בא מתוך כוונה, ניגון חסידי – יוצר את הכוונה.

27 ויש להעתיק דברי הרה״ק מצאנז ז״ל בתשו׳ דברי חיים (ח״ב סי׳ י״ז) שכתב תוכחת מגולה לא׳ מראשי קהילה אחת שנמנו וגמרו למנות חזן, וז״ל״ק: ....ונפלאתי מאוד מה זה עולה על לבבם הלא הרבה יגעו אבותינו עדי הסירו את המספחת הואת מבני ישראל, ותהלה לאל בקהל חסידים לא נמצאו מתפללים בהכנת שיר וזמר נעים כבבתי טרטיאות, רק בוחרין באדם כשר השופך לבו נגד ה׳ בתפילה... ואיך עתה נהפך לבבם להביא פסל לבית אלוקינו... עיי״ש שמאריך בדברים כדרבונות, ולבסוף כתב ...ותרתי בלבי למה עלתה לו זאת למע״כ, ואולי כי כבור לא ראה פני אדם יראה ה׳ גדול הדור... ולזה באתי להעיר לבבו שיזכור נא ימים הראשונים אשר היה מקבל פני הצדיקים....

וואלט, נישט איבער'חזר'ן..., און ער האט אים געזאגט אז ער זאל דאוונענען מיטן טלית אויפן קאפ.

און דער זיידע ז"ל איז אמאל געווען אין שוהל, און דער חזן האט געדאוונט פאר"ן עמוד, און ביי כתר האט ער אראפ גענומען דעם טלית פון קאפ, ער זאל זיך גוט הערן אזוי, ווייל ביי כתר האט ער זיך געגארגלט אזוי, דער זיידע האט דאס באמערקט און ער האט א שריי געטוהן: 'שייגא'ץ, כ'האב דיר געזאגט דו זאלסט דאוונענען מיטן טלית אויפן קאפ!'... ער איז געווארן אינגאנצן מבולבל..., און האט שנעל מסיים געווען...[28]

מיטן חזנות פלעגן זיי אזוי איבערזאגן וועלכער ביים דאוונענען. און דער זיידע האט דאס נישט געוואלט, ער האט זיך געשטעלט אויף דעם, האט ער געזאגט ער זאל זיין א וואלט'ס מענטש, און נישט איבערזאגן.

ס'איז דא אין מהר"ם שיק א תשובה (או"ח סי' ל"א) וועגן איבער זאגן וועלכער ביים דאוונענען, ער איז אויך מחמיר אויף דעם.[29]

---

28 עי' באר הי טב (או"ח סי' ח' ס"ק ג') מש"כ בשם הרדב"ז (מ"א סי' קצ"ו) דצריך לכסות ראשו בטלית מתחלת התפלה עד סופה כדי שיתפלל באימה, עיי"ש. [דבר זה נאמר לכל אדם, וק"ו לבעל תפילה, וק"ו בתפילת כתר].

29 עיי' בשו"ת מהר"ם שיק (או"ח סי' ל"א) שמברר האיסור ע"פ ד' הגמ' בר"ה (כ"ח ע"ב) שכהן שעלה לדוכן ואמר להוסיף ברכה עובר משום בל תוסיף, ולדעת התוס' שם (ד"ה מנא) יש לחוש גם בתיקון חז"ל, ואף שחלק הראב"ד על הרמב"ם (פ"ב מהל' ממרים ה"ט) שאיסור בל תוסיף חל דוקא בדאורייתא ולא בגזירת חכמים, וגם קיי"ל בברכות (ל"ג ע"ב) האומר שמע שמע משתקים אותו משום שתי רשויות, ולא משום בל תוסיף, ומצינו בתוס' ר"ה (ט"ז ע"ב ד"ה ותוקעים) שלא שייך בל תוסיף בעשיית מצוה אחת פעמיים. מיהו מראשונים משמע שאסור להוסיף על נוסח חז"ל, כי כל התפלות הן במדה ומספר, ולכן אף שאין בזה משום בל תוסיף מה"ת, מ"מ אסור משום בל תוסיף דרבנן, ובמנחת חינוך (מצוה תנ"ד) הביא ראי' לשיטת הרמב"ם מש"ס סנהדרין (כ"ט ע"א) מנין שכל המוסיף גורע שנאמר אמר אלקים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו, וברש"י על ידי זה נכשלה, ולהרמב"ם ניחא שאדם עשה שלא כדין במה שהוסיף, שאילו הי' אומר לה שזה רק סייג ולא מפי השי"ת לא נכשלה, אבל לראב"ד לא עשה עבירה כי לשיטתו רשאי לומר על דרבנן תורה.

ועוד הביא מהר"ם שיק טעם שסברת מודים מודים משתקים אותו שייכת גם בשאר דברים שאין פיו ולבו שוים, שנראה מעיקרא לא התפלל בכוונה ועתה מתפלל בכוונה, ועוד טעם שיש בזה משום הפסק כמבואר בשו"ע או"ח (סי' ק"ד ס"ה) אם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, ועוד טעם לפמ"ש הט"ז או"ח (סי' תק"ס סק"ה) שאותם המזמרים קדיש וקדושה, עליהם אמרו ז"ל בסנהדרין (ק"א ע"א) שהתורה חוגרת שק ואומרת לפני הקב"ה רבש"ע עשאוני בניך ככנור כו' ומורידים עם איז געווען אמאל אזוי, זעהט אויס די חזנים האבן זיך געטוישט, אדער איז ער געגאנגען אין א גרעסערע שטאט, ר' יאסעלע רוזנבלאט איז געווען אפאר יאר אין מונקאטש, און נאכדעם איז ער אוועק געגאנגען, ער איז געגאנגען קיין פרעשבורג, ווייל פרעשבורג האט בעסער באצאלט ווי מונקאטש, איז ער געגאנגען פון מונקאטש קיין פרעשבורג. עכ"פ איז געווען א חזן, ס'איז געקומען יעדע וואך חזנים אויף פראבע, ביז קהל אין סיגוט האט באשלאסן וועמען מ'נעמט אויף, בקיצור, מ'האט איינעם אויפגענומען פאר חזן, און נאכדעם איז ער געקומען צום רב, אזוי האט זיך געפאסט, איז ער געקומען צום רב, האט אים דער רב געזאגט, כ'האב געוואוסט אז מ'וועט 'דיך' אויפנעמען, האט ער געפרעגט, פון וואו האט דער רב געוואוסט אז מ'וועט מיך נעמען? דער רב האט אזוי הנאה געהאט ווען ער האט געהערט אז איך דאוונען אזוי גוט?, האט ער געזאגט: 'נעה, פון אלע חזנים וואס זענען דא געווען האב איך געזעהן אז דו ביזסט דער קלענסטער צדיק, האב איך פארשטאנען אז מ'וועט דיך אויפנעמען...'

די שוהל אידן זענען געווען שוואכערע אידן. די פשוטע אידן האבן דארט געדאוונענט.

דער קול ארי' איז געווען רב אין בערגסאז, און איז אוועק פון בערעגסאז, און איז צוריק געגאנגען קיין מאד, ווייל ער האט געהאט צוטוהן מיט א חזן וואס ער האט נישט געוואלט ער זאל דאוונענען פאר"ן עמוד.[30]

בקודש, ועוד טעם אם יאמר איזה בקשה לפני מלך בשר ודם ויכפיל וישלש התיבות מי ישמע לקולו ובקשתו, ק"ו לפני ממ"ה הקב"ה אינו ראוי לעשות כן.

30 עיין בס' תולדות קול אריה שכשכיהן הגאון בעל הקול ארי' זצ"ל ברבנות עיר בערעגסאז, כידוע נתהוה כל העיר כמרקחה היות שאנשים ריקים ופוחזים החליטו להביא לשם חזן א', אשר כידוע הבאת חזן לבית המדרש היה אצל חסידים ויראי ה' דבר מתועב ומשוקץ, ובפרט שרוב החזנים היו קלי דעת.

והגאון בעל הקול אריה יצא ללחום נגדו במלחמת חרמה וטען שהאיש הלזה הוא טמא ומטמא ואסור לעבור כלל לפני התיבה, אמנם החטאים האלו בנפשותם שעמדו בראש הנהלת הקהילה אטמו אוניהם משמוע והביאו את השקץ בהיכל ה' לירד לפני התיבה על נגד רצונו של הקול ארי', ולא זו בלבד אלא וישטמוהו ורובו בעלי חיצים ורצו להביא דיין חדש שיפסוק בתוככי הקהילה מבלי רשותו ונגד דעתו, והכל רק כדי להצר צעדיו של הגה"ק הנ"ל, והמחלוקת נתלקחה עד לב השמים, והגה"ק סבל הרבה רדיפות מהאנשים ההמוניים, עד

דער קול אריה האט געזאגט דעמאלטם א ווערטל, ער האט געהאט צוטוהן מיט די פראסטע מענטשן, די שוסטערס און די שניידערס, זיי האבן איינגעפירט אז מ׳דארף האבן א חזן אין די שוהל, האט ער געזאגט, אז די אידן זענען געווען אין מדבר, און מ׳זעהט אז זיי האבן זיך אפגעריסן פון דעם אויף דעם, זיי האבן אלעם געוואלט, מ׳זעהט אבער נישט אז מ׳זאל בעטן א חזן..... נאר זיי האבן נישט געדארפט א חזן, ווייל אין מדבר איז געווען ׳שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה׳ (דברים ח, ד), איז דאך נישט געווען קיין שוסטערס און קיין שניידערס, האבן זיי נישט געדארפט קיין חזן.

אין די קלייניע שטעטלעך זענען די שוחטים געווען חזנים, און ווען מ׳האט געזוכט א שוחט האט מען געלייגט מער דגוש וואספארא חזן ער איז, ווי וואספארא שוחט ער איז, האט דער קדושת יו״ט נישט געגליכן אז די שוחטים זאלן זיין חזנים.

דער שם שלמה איז געווען בעל תפילה אין צאנז. ער איז געווען א גוטער בעל תפילה. דער צאנזער רב האט אים שטארק מקרב געווען, שטארק מחבב געווען, ער האט אים געהייסן דאוונענען פארן עמוד וועז ער פלעגט צו קומען.

אויסמאל איז געווען וועז ער איז געקומען קיין צאנז, און אויפן וועג האט ער זיך עפעס פארקילט, וועז ער איז אנגעקומען קיין צאנז האט ער נישט געהאט קיין שטימע, אינדערפרי פארן דאוונענען איז צוגעקומען דעם דברי חיים׳ס גבאי, און האט אים גזאגט אז דער רב איז אים מכבד צו דאוונענען שחרית פארן עמוד, האט ער גזאגט אז ער קען נישט רעדן ער איז פארקילט, האט ער אים אפגעלאזט, און ער האט זיך געשטעלט דאוונענען פסוקי דזמרה אזוי פאר זיך, אזוי וויסענדיג אז ער דאוונענט נישט פארן עמוד.

שפעטער אינמיטן ׳נשמת׳ שפירט ער ווי עמיצער קלאפט אים אויף די פלייצע, ער דרייט זיך אוים און ער זעהט דעם דברי חיים אליינם, און ער וואונקט אים אזוי מיט די האנט אז ער זאל צו גיין צום עמוד, האט ער נישט געהאט קיין ברירה, איז ער צוגענאנגען צום עמוד און ער האט אנגעהויבן ׳שוכן עד׳ כאחד האדם, ווי עם וואלט גארנישט געווען.[31]

אין צאנז איז אויך געווען א חזן, און דער דברי חיים האט אמאל מכבד געווען דעם חזן צו זינגען, אין צאנז איז אויך געווען א שטאטישע שוהל, און די האבן אויך ליב געהאט

שהיה צריך לברוח מן העיר וחזר לעיר העדיעליך-מאדע ושם נתקבל לרב.

והגה״ק התרה אז בראשי הקהילה שאם לא יאבו לשמוע בקולו וימנו את החזן הלז יצטרכו אח״כ ללבן את המקום שהוא עמד שם (מעין ועטר דארפן גלייכן דאס פלאץ וו דער חזן וועט שטיין), אמנם כאמור לא אבו לשמוע בקולו, ואכן קללת חכם נתקיימה ופרצה שריפה ל״ע וכל הבית המדרש נהפכה למאכולת אש, ולבסוף נתדרדר החזן עד הדיוטא התחתונה ונפל לשכרות רח״ל עד שמצאוהו מתגולל באשפה ונעשה בעל עגלה בחרפה גדולה.

ואז בשעת המחלוקת בבערעגסאז עמדו הרה״ק הייטב לב ז״ל והגאון המהר״ם שיק ז״ל לצידו של הקול אריה ולהגן על כבודו, ועיין בתשו׳ מהר״ם שיק (סי׳ שי״ג) שכותב למרן הייטב לב שיאזור כגבור חלציו ללחום בעד כבודו של הגאון הקול ארי׳ וז״ל: וכל ת״ח המכירים את הרב הגדול הגאון המובהק מו״ה אברהם יהודא הכהן נ״י העידו שהוא ת״ח וגאון גדול ומופלג בדורו, וא״כ המורה ללא רשותו וקובע בית המדרש ללא רשותו בפ״ע, הוא כחולק על השכינה ואסור לשמוע הוראתו, והוראתו אסורה וכו׳ עיי״ש.

וגם הגאון בעל הקיצור שו״ע זצ״ל והגאון רצ״ה אורנשטיין זצ״ל יצאו ללחום מלחמת ה׳ למען כבודו של הקול אריה ואסרו הוראת הדיין שבא נגד רצונו של הגה״ק הקול אריה, ועיי׳ בתשו׳ אבני צדק שיצא להגן על כבודו של הגאון בחרב ובחנית.

---

31 כס׳ שיח זקנים (ח״ה) מסופר שמרן רבינו בעל דברי יואל ז״ל סיפר שפעם אחת נסע הרה״ק ר׳ שלמה ממונקאטש ז״ל בעל שם שלמה להסתופף בצילא דמהימנותא על ימים האחרונים של חג הפסח, ובמשך היום טוב דימה במחשבתו כסדר שהיום הוא חג השבועות, [ובל״ק: עס האט זיך אים נאר געדאכט אז היינט איז שבועות], והיה מצטער על מה שמשתבש בדמיונו לחשוב ככה ששבועות היום, הלא פסח היום, אולם כשירד מרן הק׳ לפני התיבה לתפלת מוסף [של יו״ט] וכשהגיע באמצע הזרת הש״ץ לותתן לנו וכו׳, אמר ואת מוסף יום חג השבועות הזה [כפליטת פה], ותיכף חזר ואמר חג המצות הזה, ושמח השם שלמה על כך שכיוון לדעתו הק׳ שגם הוא דימה בדעתו שהיום חג השבועות, ולכן בעת עריכת השלחן הטהור צוה להכריז שהוא מעמיד מאה בקבוקים יין.

באחד השנים ביו״ט שמיני עצרת בתפלת מוסף אצל רבינו, כשאמר רבינו אדיר אדירנו נתלהב מאד [האט ער זיך זייער צוקאכט], וכשסיים רבינו הקל הקדוש אמר תחילה ״המלך״, ותיכף אחר כך אמר ״הקל הקדוש״. לאחר התפלה ניגש הרה״ח ר׳ בערל אמסעל ע״ה (תלמידו של מרן הקדושת יום טוב ז״ל, והי׳ מבדחה הרבה פעמים את רבינו) אל רבינו, ואמר לו, כששמעתי אדיר אדירינו, נדמה לי שהיום הוא ראש השנה, וכששמעתי שהרבי אמר המלך וכו׳ ראיתי שכיוונתי. ועל זה סיפר לו רבינו, העובדא הנ״ל, ושאל רבינו את ר׳ בערל, הכי תעמיד גם כן מאה בקבוקים של יין? וכן בעת עריכת שלחנו הטהור, שאל לר׳ בערל, וואו זענען די הונדערט פלעשלעך ווייַן?!.

חזנים, און דער דברי חיים האט אים געהייסן עפעס זינגען, און עס האט אים נישט געגלוסט צו זינגען, האט ער אים געזאגט, 'דו מיינסט אז איך האב נישט ווער עס זאל זינגען? כ'האב ווער ס'זאל זינגען, כ'האב אביש מאיר,[32] ווען ער זינגען', דער אביש מאיר איז בכלל נישט געווען קיין בעל מנגן, און ער האט אים געזאגט, כ'האב ווער ס'זאל זינגען, אביש מאיר ווען זינגען, און אביש מאיר איז דעמאלסטם געווארן א גרויסער בעל מנגן...

דער דברי חיים האט געזאגט, 'אביש מאיר זינגט פון היכל הנגינה', ער האט נישט געקענט קיין נאטן. און אויף די אנדערע האט ער געזאגט אז זיי זינגען פון נאטן נישט פון היכל הנגינה.

דער שינאווער רב האט אויך צוגעשיקט יו"ט גוטע בעלי תפילות,[33] מ'האט אמאל צוגעשיקט דארט א בעל תפילה, און ער איז געווען א שוואכער בעל תפילה, און דער שינאווער רב האט געפרעגט דעם גבאי'ן 'פארוואס האט מען אים היינט צוגעשיקט דעם בעל תפילה', האט ער געזאגט, אז ער איז זייער אן ערליכער איד א ירא שמים, האט דער שינאווער רב געענטפערט 'אזוי?! זאל ער גיין קלויבן קרויט..!' (שמכיון שהוא ירא שמים אפשר לסמוך עליו על בדיקת הכרוב), ער האט געוואלט מ'זאל נאר צושיקן א גוטן בעל תפילה, ובפרט אום יו"ט.

ס'איז געווען איינמאל, איז אויך איינער צוגעגאנגען אזוי, ער האט אויך נישט געקענט, אבער ער האט געהאט יארצייט, האט דער שינאווער אים געפרעגט: 'פארוואס האסטו געדאווענט פארן עמוד?' זאגט ער, אז ער האט יארצייט, האט דער שינאווער רב אים געזאגט, אין יענע צייטן איז געווען א מארק, ס'איז געווען אינמיטן שטאט ערגעץ ווו ס'האט געהייסן 'דאם–פלאץ', דארט אינמיטן שטאט איז געווען א מארק, איינמאל א וואך איז מען זיך צוזאם געקומען יעדער איינער וואם האט געהאט עפעס צו פארקויפן האט ארויף געלייגט אויפן טיש, ס'האט געהייסן א 'וואכן–מארק', איינמאל אין די וואך איז געווען דער מארק. האט ער געזאגט, 'איינער האט זיך אויפנעשטעלט, וואם האסטו צו פארקויפן? האט ער געזאגט איך פארקויף אייער, וואם האסטו צו פארקויפן? ער פארקויפט הינדלעך, דער פארקויפט בארן, דער פארקויפט עפל, אזוי יעדער איינער וואם ער פארקויפט, און איינער וואם מ'וועט אים פרענגן וואם האסטו צו פארקויפן? 'ער האט יארצייט'....

האט דער שינאווער רב געזאגט אזוי, 'ס'איז דא איינער וואם האט צו פארקויפן אזוי, ער איז א תלמיד חכם, איינער איז א ירא שמים, דער איז א גוטער בעל תפילה, אבער דער האט פארקויפט אז ער האט יארצייט...'

*

כ'האב געהערט אז דער זיידע רבי שלום אליעזר'ל האט נישט געלאזט מוצאי ראש השנה אז א אבל זאל דאווענען פארן עמוד, דאם איז געווען מיטן אודווארייער רב (הגה"צ רבי שלום קרויז ז"ל מח"ס שו"ת דברי שלום). מוצאי ראש השנה ער האט נישט געוואלט אז דאם יאר זאל זיך אנהויבן מיט א אבל ל"ע.

ר' מאיר שטיין איז דאך א ראצפערטער, ער האט עם דערציילט.[34]

---

32 ה"ה החסיד ר' אביש מאיר בראנדסדארפער ז"ל אשר היה מחבר ניגונים והבעל מנגן אצל הרה"ק מצאנז, ועיין בס' חמדה גנוזה (ח"א) שמביא כמה סיפורים ממנו, וכידוע שהיה לו חזקה לנגן בכל ס"ג הזמר דרור יקרא ושב היום לה'.

אגב, עיי' בס' לעטר פתורא (עמ' צ"ז) המובא שזמירות בש"ק "דרור יקרא" ו'שבת היום" שרו בשינאווא שני אנשים, ומה שבצאנז היה המנהג לכבד את שתי הזמירות לבעל מנגן אחד, הסביר הרה"ק משינאווא משום שמרן הדברי חיים ז"ל כיבד אחד מנכדיו לומר לפניו מדרש, ואח"כ כיבד את רבי אביש מאיר לומר דרור יקרא, ומיד עשה הכנה דרבה לעבודת אמירת דברי אלקים חיים, ונתעלו מחשבותיו הק' בדביקות עצומה ובהתלהבות נוראה והתרומם מעל כל הויות עוה"ז, לפיכך לא היתה דעתו נתונה אז לכבד איש שני בשבת היום, אלא רבי אביש מאיר זימר גם זה ביחד ואחרי כן דרש מרן ז"ל מצאנז על דברי המדרש.

33 עיי' בס' אוהל קדושים וז"ל: כתב לי ש"ב הה"צ מחבר ספר שם הכהן שליט"א אשר תמיד כשהיה אביו הה"צ הגאון המפורסם אב"ד אמסאנא ז"ל בשינאווא היה מתכבד בתפילת קבלת שבת, ופעם אחת כאשר התפלל כבר לפני התיבה והתחיל לנגן לכה דודי עזב כ"ק אא"ז משינאווא זי"ע את בית המדרש והלך החדרה עם מתפללים להתפלל שם קבלת שבת וכו', וכיון שהוא ידע שלא היה באותו יום ועש"ק לטבול במקוה כי היה חולה הבין אשר מסתמא הרגיש בזה שלא טבל במקוה, מפני זה רצה כ"ק אא"ז משינאווא זי"ע להתפלל בביתו להעמיד שם בעל תפילה לפני התיבה שטבל במקוה, הלך אחרי התפילה והצטדק לפני כ"ק אא"ז הה"צ זי"ע שהרופא פקדו שלא יטבול במקוה, ע"ז השיב לו כ"ק אא"ז זי"ע שיש לו קבלה מרבותיו שטבילה פעם אחת בימות החול ופעמיים בערב שב"ק לא יזיק ח"ו.

34 הרה"ח המרומם ר' מאיר שטיין ז"ל היה ש"ב של הגה"צ מאודווארי ז"ל שהי' חתנו של הרב החסיד ר' ישראל בער שטיין ז"ל מראצפערט אבי אביו של ר' מאיר ז"ל.

דברות קודש

מאת כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

בימי ראש השנה שנת תשפ"ג לפ"ק

ליל א' דר"ה - לפני ברכת לשנה טובה

בתהלים (מזמור כד ה) ישא ברכה מאת ה'. ומנהגינו על פי האריז"ל (פרע"ח שער תפלות ר"ה פ"ז) לומר מזמור זה בליל ראש השנה.

וי"ל בטעם הדבר, על פי מה שכתב א"ז זללה"ה זיעועכ"י בייטב לב (פ' נשא עמוד כח) בענין ברכת כהנים, כי הם נצטוו לברך ברכה כללית המשולשת בתורה לכל ישראל, אבל באמת צריך כל אחד ואחד ברכה פרטיות, לא ראי זה כראי זה, זה בני וזה חיי וזה מזוני וזה רפואה וזה חירות וכדומה, ואי אפשר לבן אדם לומר ברכה אחת שיהיה סובל ברכת כל אחד בפרטיות כפי הצריך לו, אבל הענין כי ברכת כהנים המשולשת בתורה יוצא מפי השכינה, ולכך סובל ברכה פרטיות לכל אחד ואחד הצריך לו, על דרך (ראש השנה כז.) זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה יכול לדבר. לכך אם כי הכהן מברך להכלל, עם כל זה יש בו ברכה פרטית לכל אחד ואחד, יברכ"ך וישמר"ך דייקא, וכדאיתא במדרש (במ"ר פי"א ס"ה) יברכך בבנים, יברכך בממון, לכל אחד ואחד לפי הצריך לו, עכ"ד.

והנה כתב בשל"ה הקדוש (מסכת ראש השנה פרק תורה אור) בשם האריז"ל (פרע"ח שער השופר פ"ב) בסוד תקיעת שופר, כשיתקע יכוון בשם הוי"ה הנעשה בקול שופר בזה האופן, **י** הוא פיו הקצר, **ה** הוא הבל המכנים, **ו** הוא קול הנמשך בתוך השופר, **ה** הוא הבל המוציא, עכ"ד.

ולפי זה יש לומר כי בשעת תקיעת שופר יורד הברכה מאת הקב"ה בכבודו ובעצמו, ועל כן יש בו ברכה הן לכללות ישראל והן ברכה פרטית לכל אחד ואחד.

ולזה אנו פותחים ואומרים ישא ברכה מאת הוי"ה, היינו שיוריד שפע ברכה מאת הקב"ה בכבודו ובעצמו, וזה בכח מצות תקיעת שופר המעורר שם הוי"ה ב"ה, וממילא יתעורר ברכה פרטית, ויבא השפע לכל אחד די מחסורו אשר יחסר לו.

ובהתחדש השנה הזאת הבאה לקראתינו לשלום, אצוה את ברכתי לכל העם הנאספים פה, תחל שנה וברכותי"ה בלשון רבים, שיתברכו כל ישראל בברכה כללית, ובברכה פרטית לכל אחד ואחד, לשנה טובה תכתב ותחתם לאלתר לחיים טובים ולשלום, ותזכו כולכם לשנה טובה ומבורכת, שנה מתוקה שנת אורה ושנת שמחה, ימלא ה' כל משאלות לבבכם לטובה ולברכה, בברכת הבנים ורפואות ואריכות ימים, פרנסה ושידוכים טובים ונחת דקדושה מבנים ובני בנים, וכל מילי דמיטב אמן.

סעודת ליל א' דראש השנה

ישא ברכה מאת ה' (תהלים כד ה). המנהג על פי האריז"ל (פרע"ח שער תפלות ר"ה פ"ז) לומר מזמור זה בליל ראש השנה, והוא מסוגל לפרנסה.

ויל"פ על פי דברי הקדמונים (הביאו החיד"א בראש דוד פ' תצוה בשם מהר"ש פרימו) על אמרם ז"ל (תנא דבי אליהו זוטא פי"ט) שיעקב ועשו חלקו בשני עולמות, יעקב נטל עולם הבא ועשו נטל עולם הזה. וקשה דלפי

זה איך מצאנו ידינו ורגלינו לעשות חיל ולאכול חלב הארץ, והלא יאמרו גזל הוא בידינו כי שייך כולו לעשו. והתירוץ דאיתא במס' שבת (דף פח.) אמר ריש לקיש, מאי דכתיב (בראשית א לא) ויהי ערב ויהי בוקר יום הששי, ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם יקבלו ישראל התורה אתם מתקיימים, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתוהו ובוהו. ואם כן אלמלא קבלו ישראל התורה מוט התמוטטה הארץ ונמצא העולם אבד, וכאשר באו ישראל וקבלו התורה קיימו הארץ ומלואה, וקי"ל (בבא מציעא כד.) המציל מזוטו של ים ומשלילותו של נהר הרי אלו שלו, ועל כן בזכות קבלת התורה מגיע לנו על פי הדין להנות מעולם הזה, עכ"ד.

אך הא דאמרינן שהיתה תנאי במעשה בראשית תלוי בפלוגתת המדרשים, דבגמרא ילפינן ליה מאות ה' דיום הששי, אמנם במדרש (ב"ר פ"ט ס"ד) דריש, יום הששי, אמר רבי יודן זו שעה יתירה שמוסיפין מחול על הקודש ובה נגמרה מלאכת העולם, על כן כתיב הששי (בה' יתירה). ואם כן אי דרשינן ה' יתירה לתוספות שבת אינו מיותר הה' לענין התנאי, אבל אי לא דרשינן הה' לתוספות שבת, שוב מיותר אות ה' למילף מיניה שהיתה תנאי במעשה בראשית על קבלת התורה.

אכן איתא במכילתא (יתרו פ"ז ס"ד) זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ ח), זכור מלפניו ושמור מלאחריו, מכאן אמרו דמוסיפין מחול על הקודש, ופירש במרכבת המשנה דדריש ליה מדאמר קרא את יתירה, לרבות דמוסיפין מחול על הקודש, עי"ש. ובמס' פסחים (דף כב.) שמעון העמסוני היה דורש כל אתין שבתורה, כיון שהגיע לאת ה' אלהיך תירא (דברים ו יג) פירש וכו', עד שבא רבי עקיבא ודרש את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים.

ומעתה י"ל דהא דאמר ריש לקיש שהיתה תנאי במעשה בראשית, אתיא שפיר רק למ"ד דדרשינן את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, דאז ילפינן תוספות שבת מקרא דזכור א"ת יום השבת, ושוב אייתר אות ה' יתירה דיום הששי למילף מיניה התנאי במעשה בראשית, ומהאי טעמא מותרים אנחנו ליהנות מטוב עולם הזה, כי על ידי קבלת התורה קיימנו ארץ ומלואה, ויש לנו דין כמציל מזוטו של ים, ואין זה גזל מחלקו של עשו.

והנה כתבו א"ז זללה"ה בייטב פנים (אבני זכרון אות ס) ובתפארת שלמה (לראש השנה) ברמז מאמרם ז"ל (שבת קיז:) תקיעת שופר ורדיית הפת חכמה ואינו מלאכה, כלומר שעל ידי תקיעת שופר מוריד הפת הוא שפע פרנסה, וזה שאמר (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר וגו' כי חק לישראל הוא, חק לישנא דמזוני (ביצה טז.), שעל ידי תקיעת שופר בא פרנסה, עכ"ד.

ולכן לעת כניסת האי יומא דראש השנה יום תרועה אשר בו נמשך שפע פרנסה, ויש חשש שיתעורר המקטרג לומר שטובת עולם הזה שייך כולו לעשו, על כן אנו פותחים ואומרים הפסוק ישא ברכה, פי' שיבא אלינו הברכה, מא"ת ה', כלומר מהא ددרשינן את ה' אלהיך תירא לרבות תלמידי חכמים, וממילא ילפינן תוספות שבת מזכור א"ת יום השבת, ואייתר אות ה' דיום הששי וילפינן מיניה שהיתה תנאי במעשה בראשית, וכאשר באו ישראל וקבלו את התורה נתקיימה על ידם ארץ ומלואה, ושוב אין כאן טענת גזל, כיון שיש להם דין כמציל מזוטו של ים, ולכן ישא ברכה מאת ה' בשפע רב, פרנסה בניקל ובהרחבה גדולה, שיהיה לנו ולכל ישראל, אמן.

דרשה לפני תקיעת שופר יום א' דר"ה

במס' ראש השנה (דף טז.) אמר רבי יצחק, למה תוקעין בראש השנה, למה תוקעין, רחמנא אמר תקעו, אלא למה מריעין, מריעין, רחמנא אמר (ויקרא כג כד) זכרון תרועה, אלא למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן. וכתבו התוס' (ד"ה כדי) בשם הירושלמי, כד שמע קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין, אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד

קטגוריא. ויש להבין מדוע מתערבב דוקא בתקיעות השניות.

ב) **איתא** במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ג) יהודה ברבי נחמן פתח (תהלים מז ו) עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים, דכתיב ה' בקול שופר, אימתי בחדש השביעי באחד לחודש (ויקרא כג כד). וצריך ביאור.

ויש לפרש בהקדם מה שכתבו חכמי האמת (הובא בבאר היטב או"ח סימן תקע"א סק"א) שכל המצות ומעשים טובים שאדם עושה ותורה שלומד בעודו רשע ומלוכלך בחטא ח"ו, טורפין הסטרא אחרא מפניו ומנכין לו מזכיותיו. נמצא לפעמים האדם מייגע עצמו לקיים מצות ומעשים טובים כל ימי חיותו והוא טורח עצמו בטירחא דגופא וטירחא דממונא, אבל כיון שלא השגיח על עצמו ונכשל בחטא, נשאר בערום ובחוסר כל, ואין לו יתרון מכל עמלו אשר עמל תחת השמש, הן בקיום המצות והן בלימוד התורה כל ימיו ושנותיו, כי באו מלאכים משחיתים וחטפו ממנו כל מצות ומעשים טובים שלו. וככל החזיון הזה מצינו בגלות מצרים, שהעיד הכתוב על מצבן של ישראל (יחזקאל טז ז) ואת ערום ועריה, ופירש"י ערום מן המצות. ולכאורה קשה הלא במדרש (שמו"ר פ"כ סכ"ח) נמנו כמה זכותים שהיה להם במצרים שבזכותם נגאלו, אך כיון שנכשלו בחטאים ועוונות, לכן חטפו החיצונים מידם כל הזכיות, ונשארו ערומים מן המצות.

וכתב בסידורו של שבת (ח"ב דרוש ד פרק א) בפסוק (במדבר ה י) ואיש את קדשיו לו יהיו, פי' ואיש את קדשיו, היינו מה שהאדם מתעסק בקדשים בתורה ומצות ומעשים טובים, לו יהיו לקנין עצמי, אבל עסקי חול אשר לא בקודש המה, לשל אחרים יהיה נחשב בעיניו, עכ"ד. ולכן אנו אומרים (בסליחות) לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך, כדלים וכרשים דפקנו דלתיך. כי אנו יודעים היטב את המצב שלא נשאר לנו כלום, הי תורה והי מצוה דמגנו עלן (ברכות לא.), שהכל נחטף על ידי החיצונים ח"ו. וזהו לא בחסד ולא במעשים באנו לפניך כדלים וכרשים דפקנו דלתיך, שנשארנו דלים וריקנים מכל המצות ומעשים טובים שקיימנו, ולא נמצא בידינו כלום.

ובדרך זה יש לפרש הפסוק בקריאה דיומא (בראשית כא כה) והוכיח אברהם את אבימלך על אודות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך, דהנה מים כינוי לזכיות מצות ומעשים טובים (תקו"ז דף עז:), וזהו והוכיח אברהם, דא כנסת ישראל, את אבימלך זה הקב"ה (סידור האריז"ל על לדוד בשנותו), על אודות באר המים, אלו הזכותים מצות ומעשים טובים, אשר גזלו עבדי אבימלך, הם השרים החיצונים אשר לקחו מאתנו הכל, ונשארנו ערום בלא מצות, אוי לנו מיום הדין כו'.

והנה איתא בגמרא במס' קידושין (דף מ.) תנו רבנן, לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי, עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו לכף זכות, עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, עי"ש.

ובעמדינו כהיום הזה, אשר היום יעמיד במשפט כל יצורי עולמים לפני הקב"ה בוחן כליות ולב היודע מעשי כל איש דיבוריו ומחשבותיו, תאחזנו אימה ופחד, כי פלס ומאזני משפט לה' (משלי טז יא), ועל המאזנים מונחין זכיות מצד זה ועבירות מצד זה, אמנם אם ח"ו נכשל האדם בעבירה אחת, אזי חוטפים החיצונים כל המצות שלו, ונשאר צד הזכיות ריק מבלי כלום, כל אחד יודע בעצמו נגעי לבבו ואין צורך לפרש לשום אחד את המצב שלו בפרטית, ובמה נזכה להכריע הכף מאזנים לזכות ולהוציא לצדק דיננו.

אכן מצאנו תרופה במאמר הרה"ק מהרי"ד מבעלזא ז"ל זיעוע"י על המדרש (פתיחתא דאיכ"ר ס"ב) אמר הקב"ה הלואי אותי עזבו ואת תורתי שמרו, שהמאור שבה היה מחזירם למוטב, ביאור הדבר, דאע"ג שיש להסטרא אחרא שליטה על המצות שעשה האדם בטרם שעשה תשובה, אבל על לימוד התורה אין להם שום שליטה, אף על פי שלמד בעוד שלא זכה לתשובה שלימה, עכ"ד.

ובזה אמרתי לפרש מאמרינו בסליחות לערב ראש השנה (בפיוט זכור ברית שיסד רבינו גרשום מאור הגולה) ואין לנו שיו"ר רק התורה הזאת, הכוונה, כי בעוה"ר חטפו ממנו כל המצות ומעשים טובים שלנו, ולא נשאר לנו מכל ידיעתינו בעבודת ה', רק התורה הזאת, כי על לימוד התורה אין להם שליטה, ובזכותה אנו נגשים ליום הדין.

ועל פי זה יש לפרש מה שהתפלל דוד המלך (תהלים קיט צא) למשפטיך עמדו היום, ובמדרש רבה פרשת אמור (ויק"ר פכ"ט ס"א) מפרש הפסוקים בעניני דיומא ראש השנה, ולזה אמר לולי תורתך שעשעי אז אבדתי בעניי, כי מצות לימוד התורה נשאר לו גם אם ח"ו נכשל בחטא, והוא יכריע אותו לזכות.

וזה שאנו אומרים בתפלה (מוסף לימים נוראים) באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט וצדקינו במשפט המלך המשפט. ולכאורה אינו מובן, כי באם אין לנו מליצים טובים שימליצו בעדינו, מהו הבקשה וצדקינו במשפט. אמנם לפי האמור יתפרש, שאין לנו מליץ ופרקליט שימליץ בעדינו כי כל המצות שלנו נחטפו על ידי החיצונים, ועל זה אנו מתפללים, תגיד ליעקב דבר ח"ק ומשפ"ט, רמז על התורה, כמ"ש (שמות טו כה) שם שם לו חק ומשפט, כי הדברי תורה אינם יכולים לחטוף, ובזה יצדקינו במשפט.

אמנם כתב החיד"א בראש דוד (פ' מטו"מ) כי הקב"ה שומר משמרתה של תורה (ירושלמי ראש השנה פ"ג ה"ג), ומקיים מצות השבת אבידה, כי כאשר האדם חוזר במצות תשובה, הקב"ה מוציא יקר מזולל ומשיב המצות שחטפו החיצונים ומחזירן לבעליהן, עכ"ד. ובזה יש לפרש מאמרינו (בתפלת אבינו מלכנו) נא אל תשיבנו ריקם מלפניך, שאנו מתפללים בזה שהשי"ת יחזיר לנו האבידה כל המצות שאבדנו, שלא נהיה ריקם ממצות ומעשים טובים שקיימנו.

ובדרך זה יש לפרש מה דאיתא בשולחן ערוך (או"ח סימן תקפ"ג סעיף א) בליל ראש השנה יאמר יהי רצון שירבו זכיותינו. ויש להבין מה טיבה של תפלה זו, הלא אם לא סיגל האדם מצות ומעשים טובים בפועל המעשה, כיצד תועיל התפלה להרבות זכיותיו. אך לפי האמור יתפרש המכוון על אלו הזכיות שעשינו במשך ימי חיינו, רק ששלטה בהם ידי זרים רח"ל ולא נמנו בין זכיותינו, לכן אנו מתפללים יהי רצון שירבו זכיותינו, שיחזור לנו הכל, ובהם יוכרע כף מאזנינו לטובה ולברכה.

אך העיר החיד"א (שם) מהא דאיתא במס' בבא מציעא (דף ל.) והתעלמת, פעמים שאתה מתעלם, כגון זקן ואינו לפי כבודו. והכא נמי כיון שמצות אלו נשקעו במצולות טיט היון של הקליפות וכוחות הטומאה, אין כבודו יתברך ליטפל בו, ובכהאי גוונא פטור ממצות השבת אבידה. אבל כתב הרמב"ם (פי"א מהל' גזילה ואבידה הי"ז) ההולך בדרך הטוב והישר ועושה לפנים משורת הדין, מחזיר את האבידה בכל מקום, ואף על פי שאינו לפי כבודו. וזה שאמר דוד (תהלים כה ח) טוב וישר ה' על כן יורה חטאים בדרך, שהוא עושה הטוב והישר לפנים משורת הדין, לכן יורה חטאים בדרך ומטפל בהם אף שאינו לפי כבודו, עכ"ד.

ונחלקו בשולחן ערוך (חו"מ סי' רס"ג ס"ג) בדין זקן ואינו לפי כבודו, שהמחבר פוסק כהרמב"ם שמחזיר את האבידה לפנים משורת הדין, והרמ"א פסק כהרא"ש (בבא מציעא פ"ב הכ"א) שאין לו לזלזל בכבודו שהוא כבוד תורה במקום שאין חייב ולא יחזיר האבידה, עי"ש. וידועים דברי מרן הבעש"ט הקדוש ז"ל זיעועכ"י בשם המדרש (הובא בשלה"ק פ' משפטים) על הפסוק (תהלים קכא ה) ה' צלך, שהקב"ה מתנהג עם האדם כצל, ומודד לו כפי מדתו ועבודתו. ולפי זה י"ל שכאשר בני ישראל עושין לפנים משורת הדין, גם הקב"ה מתנהג עמנו לפנים משורת הדין לקיים מצות השבת אבידה אף שהוא זקן ואינו לפי כבודו, ובעת שאנו עושים תשובה, הקב"ה מחזיר כל המצות שלנו ומוציא יקר מזולל מיד החיצונים כל מה שחטפו ממנו.

ומעתה יתפרש מה שהשטן אינו מתערבב בתקיעות הראשונות, דאע"ג שהשופר מעורר לתשובה, עם כל זה הוא רק תשובה מיראה, כמו

שנאמר (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרד"ו, ובתשובה מיראה הזדונות מתהפכות לשגגות (יומא פו:) ואינם נקיים לגמרי מעבירות, וכמעט לא נמצא בידינו שום זכות, כיון שהחיצונים חוטפים את הכל, לבד מלימוד התורה, ועכ"פ עדיין לא הוציא את בלעם מפיהם, אותן המצות שהיה בידינו בטרם שעשינו תשובה מיראה בראש השנה, לכן השטן בהיל ולא בהיל, דבהיל מכח זכות של לימוד התורה אבל לא בהיל לגמרי, אך כל זה רק בתקיעות הראשונות שהם עיקר הדין ועל פי ההלכה לקיים מצוה מדאורייתא, אמנם אחר כך כאשר תוקעין ומריעין בפעם שני, הרי מוסיפין בזה על גופי התורה לפנים משורת הדין כדי לצאת כל השיטות והספיקות, ועל כן אז מתעורר למעלה שגם הקב"ה יתנהג עמנו לפנים משורת הדין, והוא מחזיר לנו כל המצות ונתרבו הזכיות, ולכן אז השטן מתבהל לגמרי.

וזה שאמר המדרש, עלה אלהים בתרועה ה' בקול שופר, בשעה שהקב"ה יושב ועולה על כסא דין, בדין הוא עולה, כי אז ידון את העולם אם רבו מספר הזכיות על העונות, ולא יחשבו אלו הזכיות שחטפום החיצונים, ובהיות כן כמעט אי אפשר ליצא בדימוס, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב וכו', ובשעה שישראל נוטלין את שופריהן ותוקעין לפני הקב"ה, היינו שתוקעין ומריעין וחוזרין ותוקעין ומריעין, ועושין לפנים משורת הדין, מתעורר למעלה שהקב"ה יקיים מצות השבת אבידה ויחזור כל המצות שחטפו מידינו, ומתרבין הזכיות, ומחמת זה הוא עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים, ורב חסד מטה כלפי חסד.

ועל פי זה יש לפרש מה שכתבו דורשי רשומות (חמרא טבא פ' תבא) בפסוק (דברים כח ט) 'יקימך ה' **לו לעם קדוש** גימטריא **שופר**. הכוונה, שעל ידי תקיעת שופר שאנו תוקעין וחוזרין ותוקעין, נעשינו בבחינת קדושים, ועל דרך שביאר הרמב"ן ז"ל (ר"פ קדושים) במצות קדושים תהיו, לעשות יותר מן החיוב, לקדש עצמו במותר, עי"ש. והיינו לפנים משורת הדין, ועל ידי זה מתבהל השטן בתקיעת שופר.

והלום ראיתי בתפארת שלמה (לראש השנה) כח השופר הוא להעלות כל התורה ומצות שנפלו בידי החיצונים אשר עשקו זרים, וזה שאנו מברכים לשמוע קול שופר, לשון אסיפה, כמ"ש (שמואל-א טו ד) וישמע שאול את העם, כי כן סגולת השופר להיות מאסף לכל התורה ומצות ומעשים טובים מכל השנה, עכ"ד. ולדברינו היינו על ידי תקיעות דמעומד דוקא.

*

חיים אנחנו בדור קשה, יש הרבה נסיונות, וכל איש מתייגע הרבה כדי לקיים מצות ומעשים טובים, ומצפה שזכיות אלו יכריעו אותו לכף זכות, אבל כמה יש לו לחשוש אם נשארו אצלו כל אלה, או נחטפו על ידי מלאכים רעים ח"ו, ועל זה אנו מתחננים בשעה זו, שבזכות מצות תקיעת שופר יקיים הקב"ה השבת אבידה, וישיב לנו כל מצות ומעשים טובים.

ובזכות קיום מצות תקיעת שופר יומשך לנו השפעות טובות, ישועות ורפואות, כמה אחב"י מצפים לישועה מן השמים ובפרט בעניני רפואה, הן רפואת הגוף, ועוד יותר מזה לרפואת הנפש, השי"ת ישפיע רפואה שלימה לכל חולי ישראל, ויהא רעוא שבשנה זו שאנו נכנסים בה יוושעו כולם ברפואת הנפש וברפואת הגוף, כי כן **והעלה רפואה שלמה** בגימטריא **תשפ"ג**, וימלא ה' כל משאלות לבבות ישראל לטובה, וכמו שאמרנו (אתמול בברכת לשנה טובה) פירוש הפסוק (מזמור כד ה) ישא ברכה מאת ה', שאם יורד הברכה על ידי שם הוי"ה ב"ה, נמשך ברכה בכל ענינים, ברכת הבנים ופרנסה ולראות נחת מבניו ובני בניו ושידוכים טובים, ותהא השנה הזאת הבאה לקראתינו לשלום שנה טובה ומבורכת. ובזכות מצות תקיעת שופר יתעורר למעלה, שהשי"ת יקיים בנו מצות השבת אבידה, כלל ישראל נחשבים נאבדים בתוך הגלות ועל דרך הכתוב (תהלים קיט קעו) תעיתי כשה אובד, ויוציאנו מגלות החל הזה, ונזכה לגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

סעודת יום א' דראש השנה

במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ד) אמר רבי יאשיה כתיב (תהלים פט טז) אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון, וכי אין אומות העולם יודעים להריע כו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה. וצריך ביאור למה רק בני ישראל יכולים לפתות את בוראן בתרועה.

ויל"פ בהקדם מה שכתב בבני יששכר (תשרי מאמר ד דרוש א) בביאור הגמרא (יומא פו:) גדולה תשובה שמביאה רפאות לעולם, כי עיקר התשובה הוא פשפוש במעשיו אשר הכעיס את השי"ת בעברו רצונו, ותיכף כל מה שמוצא בבדיקתו מעשה אשר לא טובה, יקיים מצות ביעור מביתו ומרשותו, לעזוב החטא לגמרי ולהתוודות לפניו על העבר ולבקש רחמים שיכפר, ויסלח אל טוב וסלח, והנה אין בכח האנושי שיזכור כל המעשים אשר חלפו ועברו עליו להתחרט ולהתוודות עליהם, ועל זה אמרו בזוה"ק (בלק דף קצה:) בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו ודיו, כי על ידי התשובה על הנזכרות, השי"ת יסלח גם על הנשכחות אשר לא ביקש עליהם בתורת חסד ונדבה. וזה שאמר גדול"ה תשובה, היינו שיש בכח התשובה ממדת הגדולה והחסד, על דרך הכתוב (דברי הימים-א כט יא) לך ה' הגדולה והגבורה, שמביאה רפאות הרבה לעול"ם, פי' אפילו לדברים הנעלמים והנסתרים שלא ביקש הבעל תשובה עליהן סליחה בפירוש, כי כאשר ישוב בתשובה על הנזכרות, תרפאהו התשובה גם על הנשכחות, עכ"ד.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב לב (ר"פ בא) בביאור ההבדל בין אותיות שלנו לאותיות של אומות העולם, כי אותיות של כל אומה ולשון אין באותיותיהן שום מילוי זולת הנכתב, אבל אותיות לשונינו הקדושה יש בכל אות מילוי מלבד הנכתב, כי יסוד דת הישראלי להאמין בלבו הנאמר בקבלה מאבותינו ואבות אבותינו, יותר ממה שעינינו רואות בחוש ויותר ממה שמשיג בעין השכל, כי אם מכח אמונה, מה שאין כן לשונות העמים אינו משמיע לאזניו מילואי האותיות, שמאמינים רק במה שעיניהם רואות ולא מה שאזנינו שמעו מאבותינו, וזה שורש המינות ואפיקורסות. ובזה ביאר הכתוב (בראשית מא מה) ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח, ותרגומו דמטמרין גלין ליה, כי איתא בגמרא (סוטה לו:) דיוסף אשתעי בלשון הקודש ולא הוה פרעה ידע מאי קאמר, אמר ליה אגמרן, אגמריה ולא הוה גמר. ביאור הדברים, שלמד אותו מתחלה אל"ף בי"ת האותיות ומילואיהן כנהוג בישראל, ולא הוה גמר, כי זה דרכו לבלי להאמין בנעלמות שאין עיניו רואות על כן לא קבל ממנו, אבל הוא ראה וידע שיוסף יודע הנגלה והנעלם. וזה שאמר דמטמרין, היינו מלואי האותיות של לשון הקודש שהן מטמרין, גלין ליה, אבל הוא לא גמר ממנו, כי זה דרכו לבלי להאמין במה שלא ראו עיניו, עכ"ד. (וע"ע בייטב פנים שפת הים אות ה).

ובזה יש לפרש הכתוב (דברים כט ט) אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלהיכם וגו' טפכם נשיכם וגו'. הכוונה על דרך דאיתא בזוה"ק (בא דף לב:) היום דא ראש השנה. וזה שאמר אתם נצבים היו"ם, כלומר שיש לכם תקומה בדין בראש השנה, וזהו בזכות טפכם, היינו בזכות לימוד תשב"ר, שמלמדים אותם אל"ף בי"ת היינו האותיות עם המילוי, ואתם מרגילים את בניכם להאמין בנגלה לו ובנעלם לו, מדה כנגד מדה הקב"ה מוחל על עונות הנגלות וגם על הנעלמות מכח שכחה.

וזה שדרש המדרש אשרי העם יודעי תרועה, שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, כי דוקא בני ישראל המאמינים בהנעלם ומילוי האותיות, לכן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, שבשעה שעושין תשובה על הנזכרות, הקב"ה מוחל להם גם על הנשכחות, מה שאין כן אומות העולם שאינם מאמינים בהנעלם, צריכים לעשות תשובה על כל דבר בפרוטרוט, ואינו מתכפר להם הנעלמות בלא תשובה.

סעודת ליל ב' דראש השנה

ישא ברכה מאת ה' (תהלים כד ה). מנהגינו על פי האריז"ל (פרע"ח שער תפלות ר"ה פ"ז) לומר מזמור זה בליל ראש השנה, והוא מסוגל לפרנסה.

וי"ל בהקדם מה שכתב א"ז זללה"ה בקדושת יו"ט (פ' חקת) על מאמרם ז"ל (ספרי פ' ראה) יכול יהא יושב ובטל, תלמוד לומר (דברים טו יח) וברכך ה' אלהיך בכל אשר תעשה. מדקאמר תעשה, משמע דמן הצורך לאיזה עשיה דוקא, אבל בלא עשיה אין הברכה בא מעצמו. ויש לומר שזה תלוי בפלוגתא (סנהדרין עח.) אי כל משמע כל דהוא או משמע כולו ממש, דאי אמרינן כל משמע כולו, צריך לעשות הרבה מצדקי וכל מה שבידו בעד פרנסתו, אבל אי אמרינן כל משמע כל דהוא, אין צורך לטרוח בטירחא יתירה, ואפילו בדיבור בעלמא יפעול זה, עכ"ד.

ולי נראה להכריע ותורת חסד כל לשוני דכל משמע אפילו כל דהו, דבהך פלוגתא במס' סנהדרין, רבנן סברי כולן פטורין דכל משמע כולו, ורבי יהודה בן בתירא סבר האחרון חייב דכל משמע אף כל דהו, והרמב"ם (פ"ד מהל' רוצח ה"ו) פסק כרבנן דכולן פטורין וכרבנן, אמנם כתב בספר דינא דחיי (על הסמ"ג לאוין קס"ג) וכן הוא באור החיים הקדוש (פ' וישב) דדוקא בדיני אדם פטורין, אבל בדיני שמים חייבין. הרי דבדיני שמים נקטינן דכל משמע אף כל דהו, ואם כן גם אם יעשה האדם עשיה כל דהו בשביל פרנסתו, יבא אליו הברכה מן השמים.

והנה כתב א"ז זללה"ה בייטב פנים (אבני זכרון אות ס) ובתפארת שלמה (לראש השנה) ברמז מאמרם ז"ל (שבת קיז:) תקיעת שופר ורדיית הפת חכמה ואינו מלאכה, כלומר שעל ידי תקיעת שופר מוריד הפת הוא שפע פרנסה, וזה שאמר (תהלים פא ד) תקעו בחודש שופר וגו' כי חק לישראל הוא, חק לישנא דמזוני (ביצה טז.), שעל ידי תקיעת שופר בא פרנסה, עכ"ד.

ובכן בהאי יומא ראש השנה יום תרועה אשר בו נמשך שפע הפרנסה, אנו רוצים שיוריד השפע בניקל בלא הצטרכות לטורח ויגיעה רב, והנה עומדת לנגדינו האי קרא וברכך בכל אשר תעשה, ומוכח מיניה שצריך עשיה, לכן אנו אומרים ישא ברכה מאת ה', שיבא אלינו הברכה כאשר נפסק בדיני שמים דכל משמע כל שהוא, והכי נמי בכל אשר תעשה סגי בעשיה כל שהוא, וממילא יומשך שפע של פרנסה בלי טורח ועמל, אלא בעשיה כל דהו כבר יהיה די והותר, ונזכה לכל מילי דמיטב ולגאולה שלימה במהרה בימינו אמן.

דרשה לפני תקיעת שופר יום ב' דר"ה

כתיב (תהלים פט טז) אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניך יהלכון. איתא במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ד) אמר רבי יאשיה, וכי אין אומות העולם יודעים להריע, כמה קרנות יש להן כמה בוקינוס יש להם כמה סלפירגסי יש להם, ואמרת אשרי העם יודעי תרועה, אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכסא דין לכסא רחמים ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים, אימתי בחודש השביעי. וצריך ביאור במה יכולים בני ישראל לפתות את בוראן יותר מן שאר האומות.

ב) במס' ראש השנה (דף טז.) אמר רבי יצחק, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין, ותוקעין ומריעין כשהן עומדים, כדי לערבב השטן. וכתבו התוס' (ד"ה כדי) בשם הירושלמי, כד שמע קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין, אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא. ויש להבין מדוע מתערבב השטן בתקיעות השניות יותר מבתקיעות הראשונות.

ונ"ל בהקדם מה ששנינו במשנה במס' אבות (פ"ו מ"ב) בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ובזוה"ק (נשא דף קכו.) איתא, שהכרוז יוצא ואומר (ירמיה ג כ) שובו בנים שובבים ארפא משובותיכם. ואמר מרן הבעש"ט הק' זללה"ה זיעועכ"י (הובא בתולדות יעקב יוסף פ' ויקרא) בענין הבת קול, דלכאורה ממה נפשך, אם אי אפשר שישמע אדם הכרוז הזה למה יוצא בת קול כלל, ואם אפשר שישמע מדוע באמת לא נשמע לשום אדם, וביאר כי מה שמגיע לאדם הרהורי תשובה בכל יום הוא מן הכרוז ההוא, ואם יטה אוזן לשמוע קול הקריאה

אפשר לכל אדם שישמע והיינו במחשבה, אבל הפתי כשבא לו הרהורי תשובה מהכרוז, הוא דוחה אותו, עכ"ד.

אמנם כתב בזרע קודש (פ' וארא) שיש כמה מדריגות בשמיעת בת קול זו, שהצדיקים הקרובים אל ה' מרגישים יותר בשמיעה ממש, ששומעים את הקול, ויש עוד מדריגה שבאמת אינם שומעין רק שמרגישין בלבם איזה הארה מזה הקול, וכל מה שמתרחק מהקדושה, מתרחק אצלו כח ההרגשה והשמיעה, ועל דרך זה כולם, עכ"ד. ומזה יוכל כל איש להתבונן, וזאת ישיב אל לבו לעיין בעצמו ולהסתכל אם הוא שומע הבת קול מדי יום ביומו, ובאם הוא מתחזק ביתר שאת ומתעלה בכל יום בתשובה ובעבודת ה', כי באם לא הרי לך לאות שהוא רחוק מן הקדושה, ולכן אינו שומע כלום.

אך כתב בספר חרדים (פרק ע"ג) לא יזכה לשמוע בת קול הלזו, רק השומע קול החכם המוכיח, והיינו דכתיב (שמות טו כו) והיה אם שמוע תשמע, כלומר אם תשמע למוכיח באוזן בשר, תזכה לשמוע באוזן הלב כרוז מלכו של עולם, עכ"ד.

והסברא נותנת שגם במצות תקיעת שופר ישנו סגולה זו, כי טעם הפשוט של מצות תקיעת שופר מפורש בטעמי רב סעדיה גאון (ענין השני) להכריז ולהזהיר כל הרוצה לשוב ישוב, וכן כתב הרמב"ם ז"ל (פ"ג מהל' תשובה ה"ד) כלומר עורו ישנים משינתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם, וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה, עי"ש. ובכן על ידי שהאדם מקיים מצות תקיעת שופר כהלכה, והוא מתעורר לתשובה באתערותא דלתתא בשומעו קול המוכיח שהוא קול שופר של בשר ודם, זוכה לשמוע גם הבת קול היוצאת מהר חורב, שהוא התעוררות לתשובה באופן גבוה באתערותא דלעילא.

ועל פי זה יש לומר בטעם שתקנו חכמים לתקוע שני פעמים תקיעות דמיושב ותקיעות דמעומד, כי כתב באמרי נועם (פ' תבא) בענין מצות תקיעת שופר, לבל ידמה האדם בנפשו אשר הקול יוצא מכח הבעל תוקע, רק ידע כי כביכול בעצמו ית"ש הוא המשמיע קול השופר לעורר לבב האדם, כמו שאמר (תהלים מז ו) ה' בקול שופר, אשר כביכול בעצמו הוא בקול השופר, ולזה אמר (דברים כח א) והיה אם שמוע"ע, היינו כאשר יגיע הזמן של מצות שמיעת קול שופר, אז תשמע בקול ה' אלהיך, שתדעו שהוא קול ה' בעצמו היוצא מקול השופר, עכ"ד. אך יש לומר שזה דוקא בתקיעות דמעומד, כי לאחר ששמע קול המוכיח וקיים מצות תקיעות דמיושב, זוכה בתקיעות דמעומד לשמוע קול ה' היוצא מתוך השופר, שהוא מעין אותו כרוז בת קול היוצאת מהר חורב לעורר לבבות ישראל לתשובה, וקול ה' חוצב להבות אש (תהלים כט ז) יורדת ונוקבת לחדרי בטן, להתעורר לתשובה שלימה מפנימית הלב בחרטה אמיתית וקבלה בלבב שלם.

ובזה יתפרש מה שהשטן מתערבב בתקיעות שניות דוקא, כי בתקיעות הראשונות השטן אינו מתבהל לגמרי, שעדיין לא נתעוררו כולם לתשובה אמיתית, ועדיין יש מקום לבעל דין לקטרג, אבל בתקיעות שניות, שגם הרחוקים מן הקדושה בכל השנה זוכים לשמוע הבת קול ולהתעורר לתשובה על ידי קולו של הקב"ה, הרי כולם זוכים לתשובה מעולה ושלימה, ולכן הוא חושש שמא על ידי תשובה הלזו של תקיעות דמעומד יזכו ישראל לגאולה, שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה (סנהדרין צז:, רמב"ם פ"ז מהל' תשובה ה"ה), ומטא זמניה למתבלע, ומשום הכי מתבהל לגמרי.

ובלכתינו בדרך זה יש לפרש דברי רש"י (ר"פ נצבים) כששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום. ולדרכינו יש לומר, כי כאשר שמעו ישראל דברי תוכחה היוצא מפה טהור של משה רעיא מהימנא נתעוררו כולם לתשובה שלימה, אלא הוריקו פניהם בראותם תוקף הגלות שהדורות מתדרדרים והולכים, ועל זה אמרו מי יוכל לעמוד בכל אלו, כלומר כיצד יזכו בדורות הבאים לתשובה שלימה כאשר לא יהיו בהם צדיקים שיעוררו אותם, התחיל משה לפייסם אתם נצבי"ם היו"ם, ומפרש כ"ק מרן

אמו"ר זללה"ה בברך משה (פ' נצבים עמוד רח) שזה רומז על מצות תקיעת שופר בראש השנה, דאיתא בזוה"ק (בא דף לב:) היום דא ראש השנה, ותקיעת שופר צריך להיות מעומד (או"ח סי' תקפ"ה ס"א), עכ"ד. והיינו שעל ידי קיום מצות תקיעת שופר יזכו בתקיעות דמעומד לשמוע קול ה' היוצא מתוך השופר, ובה יזכו לתשובה שלימה.

אך יש לומר כי רק בני ישראל אשר עמדו רגלם על הר סיני בשעת מתן תורה, הם זוכים לשמוע הבת קול היוצאת מהר חורב ולהתעורר לתשובה, וגם בתקיעות השניות זוכים לשמוע קולו של הקב"ה היוצא בקול השופר ועל ידי זה מתעוררין לתשובה שלימה, אבל אומות העולם מעולם לא היו זוכים לזה.

ובזה יובן דברי המדרש, אשרי העם יודעי תרועה, שיודעין לפתות את בוראן בתרועה, כי בני ישראל זוכין להתעורר לתשובה שלימה עכ"פ בתקיעות השניות כאשר זוכין לשמוע קולו של הקב"ה היוצא בקול שופר, ובזה הן מפתין את בוראן, אבל אומות העולם שלא עמדו רגליהם על הר סיני אינם זוכים לשמוע הבת קול ואינן מתעוררין לתשובה שלימה, ולכן אינן מכירין לפתות את בוראן בתרועה.

*

עוד יש לפרש דברי רש"י, כששמעו ישראל מאה קללות חסר שתים הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד באלו, התחיל משה לפייסם אתם נצבים היום.

וי"ל הכוונה, כי בשומעם התוכחה של משנה תורה, הבינו מזה את כל הצרות ומכאובין שיעברו על עם ישראל במשך הגלות עד סוף כל הדורות, וגם רובי הנסיונות אשר יעברו על בניהם וצאצאיהם, ולכן הוריקו פניהם ואמרו מי יוכל לעמוד בכל אלו, מי יוכל לראות בצערן של ישראל, כמה אבות ואמהות בוכים ומיללים על בניהם התועים בדרך לא טובים, והנם כמו תפוחים שנפלו מן האילן רחוק הרבה. התחיל משה לפייסם ואמר אתם נצבי"ם היו"ם, וכנ"ל שזה רומז על מצות תקיעת שופר בראש השנה, והיינו שהזמן מסוגל לפעול דבר זה בשעת תקיעת שופר בראש השנה.

ולזה תקיעת שופר נחלק לשלשה, דאיתא בגמרא (ראש השנה טז.) תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, ומנהגינו על פי דברי האריז"ל (כמבואר בשל"ה) לכפול תקיעות דמעומד, שתוקעין בתפלת מוסף בלחש, וחוזרין ומשלשין לתקוע בחזרת הש"ץ בקול. והענין, כי אנו מתפללין ונהיה אנחנו וצאצאינו וצאצאי צאצאינו זרע קודש עוסקים בתורה ובמצות. ולכן בתקיעות דמיושב אנו מתפללין עלינו, ובתקיעות דמוסף בלחש אנו מתפללין על בנינו, ובתקיעות דחזרת הש"ץ אנו מתפללין על בני בנינו, ושיזכור לנו הקב"ה ההבטחה שנאמר (ישעיה נט כא) לא ימושו מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך.

ועתה כאשר אנו נגשים לקיים מצות תקיעת שופר, אנו מתפללים לפני הקב"ה, הרי עוברים עלינו כל נסיונות הזמן, אנא ה' הושיענו, אחת היא בקשתינו, שנשאר יראים ושלימים, אנחנו וצאצאינו, שיהיו בנינו יראים ושלמים העושים רצונו יתברך, ותקוותינו שעל ידי תקיעת שופר נזכה לפעול זאת, שנוכל להתחזק נגד הנסיונות כל איש בפרטית, ולראות נחת מבנינו ובני בנינו.

וגם נוכל להתחזק נגד גלי הנסיונות בכללית, בימינו אלה לדאבונינו עמדו מבני עמינו ואכלו קורצי בי מלכא כדי להרוס החינוך הטהור, והם מבקשים לשנות דרך החינוך המקובל לנו דור אחר דור, ועל זה התפללנו היום אבינו מלכינו בטל מחשבות שונאינו, אבינו מלכינו הפר עצת אויבינו, ובעז"ה בכח של מצות תקיעת שופר נזכה לשבר את כוחם, תעיר ותריע להכרית כל מריע, ותטה לב המלכות עלינו לטובה, ולא יהיה להם שום שליטה ח"ו, ואנחנו נעמוד איתן כחלמיש לחנך הלאה את דורותינו בלי שום שינוי כלל. והשי"ת יעזור שכל אחד יראה נחת מכל בניו ובני בניו, ונזכה שיקויים תפלתינו תקע בשופר גדול לחירותינו, ובנערינו ובזקנינו נלך לקראת הגואל צדק במהרה בימינו אמן.

סעודת יום ב' דר"ה (וסעודת ברית מילה)

זכינו לקיים מצות ברית מילה בשני ימים אלו, אתמול קודם תקיעת שופר, והיום לאחר התפלה קודם פנות היום לעת ערב, אתמול ברכנו תחלה כורת הברית (בשעת ברית מילה) ואחר כך זוכר הברית (בשעת התפלה בברכת זכרונות), והיום תחילה זוכר הברית ואחר כך כורת הברית.

תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגינו, כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב (תהלים פא ד), ובמס' ביצה (דף טז.) דרשינן האי חק לישנא דמזוני. וכתבו א"ז זללה"ה בייטב פנים (אבני זכרון אות ס) ובתפארת שלמה (לראש השנה) דמצות תקיעת שופר משפיע פרנסה.

וי"ל בטעם שמצות שופר מסוגל להשפיע פרנסה, בהקדם מה דאיתא במס' ראש השנה (דף טז:) אמר רבי יצחק, למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב השטן. וכתבו בתוס' (ד"ה כדי) בשם הירושלמי כד שמע השטן בראש השנה קל שיפורא זימנא חדא, בהיל ולא בהיל, וכד שמע תניין אמר ודאי זהו שיפורא דיתקע בשופר גדול ומטא זימניה למתבלע ומתערבב. ונתקשו המפרשים מדוע מתערבב השטן בתקיעות השניות יותר מבתקיעות הראשונות.

וביאר החתם סופר (דרשות כ"ה אלול דף שמט:) על פי קושית התוס' (ד"ה ותוקעים) איך חוזרין ותוקעין, הא קעבר משום בל תוסיף, ותירץ הרשב"א דבדבר שתקנו חכמים ליכא משום בל תוסיף, שכבר נאמר (דברים יז י) על פי הדבר אשר יורוך. והנה תקיעת שופר הוא לעורר העם לקבל עול מלכות שמים, כמו שאמרו חז"ל (ראש השנה טז.) המלכוני עליכם, ותוקעין אחר קריאת התורה, לקבל עלינו תחילה עול התורה, ופורקים ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ (אבות פ"ג מ"ה), ובהיל השטן. אך לא בהיל לגמרי, כי אולי לא קבלו על עצמם רק תורה שבכתב, ולא כרת הקב"ה ברית עם ישראל אלא על תורה שבעל פה (גיטין ס:), על כן בהיל ולא בהיל, אמנם כשחוזרים ותוקעים על סדר הברכות שתקנו חז"ל, דסדר הברכות דרבנן, וחוזרים ותוקעים שם, והרי עוברים על בל תוסיף, ועל כרחך דברי חכמים הם בעינינו כתורה גמורה ככל אשר יורוך, הרי קמן שקבלנו עלינו עול מלכות דרבנן, אז בודאי בהיל, עכ"ד. (וע"ע בדרשות חת"ס ר"ה דף ו.).

ויש להוסיף נופך על דבריו ולפרש בזה מה שהשטן חשיב דמטא זימניה למתבלע, על פי מה שכתב בבינה לעתים (דרוש מב) שהקב"ה נשא את ישראל עם קרובו כאשר ישא איש את אשתו בחופה וקידושין, וכמו שדרשו חז"ל (במד"ר פי"ב ס"ח) ביום חתונתו זה סיני. ומשעה ההוא נתחייב הקב"ה לנו בעשרה דברים שמתחייב אדם כשנושא אשה שהן מזוני וכסות ורפואה וכו' כמבואר בשלחן ערוך (אהע"ז סימן ס"ט), ומחמת זה הוא מחויב לגאלינו מן הגלות כדין בעל לאשתו שנתחייב בפרקונה (כתובות נא.), עכ"ד.

וידועים דברי מרן הבעש"ט הקדוש ז"ל זיעוע"י בשם המדרש (הובא בשלה"ק פ' משפטים) על הפסוק (תהלים קכא ה) ה' צלך, שהקב"ה מתנהג עם האדם כצל, ומודד לו כפי מדתו ועבודתו. ואם כן כאשר בני ישראל מקיימים מצות דרבנן, גם השי"ת מקיים חיובי כתובה שהם מדרבנן.

ובכן בתקיעות השניות על סדר הברכות, שאנו מקבלין עלינו תורה שבעל פה ולקיים דברי חכמים, מתעורר שגם הקב"ה יתנהג כן ויקיים חיובי כתובה דרבנן, וחד מהנהו חיובים הוא חיוב פרקונה, דהכי התנו בכתובה אם תשתבאי אפרקינך (כתובות נא.). ועל כן כד שמע השטן תקיעות השניות מתבהל לגמרי, כיון שאז מתעורר החיוב של פרקונה, ואז יעשה הקב"ה דין ומשפט עם היצר הרע כמבואר בגמרא (סוכה נב.), ועל כן חשיב השטן דמטא זימניה למתבלע ומתערבב ולית ליה פנאי למעבד קטגוריא.

והנה גם זאת מחיובי הכתובה, שהבעל חייב לזון את אשתו, ושיעור מזונות הוא כפי היכולת של הבעל, ובמכובד הכל לפי כבודו (כתובות סד:), ועל כן כיון שקיימנו מצות תקיעת שופר כפי תקנת חז"ל, תוקעין וחוזרין ותוקעין, מדה כנגד מדה יקיים הקב"ה תקנת חז"ל, ויתן לכל בני ישראל כל חיובי כתובה שחייב

הבעל לתת לאשתו, ולכן סגולת השופר להשפיע פרנסה בהרחבה גדולה, כפי היכולת של הקב"ה מידו הרחבה והמלאה בלי שיעור וקצבה, וכמו כן מחיובי כתובה הוא לרפאותה (כתובות נב:), וסגולת השופר הוא להמשיך רפואה לחולי ישראל.

והשי"ת יעזור שיבא עלינו שנה טובה, שנה שמח, שנת בריאות, וכל בני ישראל יהיו בריאים, ויהיה להם פרנסה, ימלא ה' כל משאלות לבבם לטובה, ותקותינו איתנה שבודאי ישמע השי"ת לתקיעת שופר של בני ישראל וישפיע לכל בני ישראל שנזכה לשנה טובה מבורכת ומאושרת בכל הענינים, תענוג ונחת מכל יוצ"ח בלי עגמת נפש, עדי נזכה לקבל פני משיח צדקינו במהרה בימינו אמן.

*

איתא במדרש (ויק"ר פכ"ט ס"ד) אשרי העם יודעי תרועה (תהלים פט טז), וכי אין אומות העולם יודעים להריע וכו', אלא שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה. וצריך ביאור למה דוקא בני ישראל יכולים לפתות את בוראן בתרועה.

ויל"פ על פי מה דאיתא במס' יומא (דף פו:) גדולה תשובה שדוחה לא תעשה שבתורה (לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה), והקשה בתוספות יום הכיפורים מאי אולמא עשה דתשובה, הא בכל התורה כולה קי"ל דעשה דוחה לא תעשה. ותירץ דבכל עשה שדוחה הלא תעשה, מי שדוחה הלא תעשה הוא המקיים את העשה, וגדולה תשובה שהאדם מקיים העשה דתשובה והקב"ה הוא הדוחה הלא תעשה. והקשה האלגאזי בשארית יעקב (פ' האזינו עמוד תצט) הרי אינו בדין שיעבור הקב"ה הלא תעשה כדי שיזכה השב, דהא קי"ל (שבת ד.) דאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך.

ויש ליישב על פי מה דאיתא בזוה"ק (אחרי דף עג.) קוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, וכיון דחד הוא לא שייך להקשות וכי אומרים לו לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך, שהרי אינו חבירו, אלא כביכול הקב"ה בשביל עצמו הוא מקיים העשה לדחות לא תעשה שבתורה.

ונקדים עוד מה שכתב ביערות דבש (ח"א דרוש ו) ענין שופר, כי עצמותו של שופר הוא מורה בדמותו וצלמו על ו"ו, ואות וי"ו יש לו ג' אופנים בכתיבה, וא"ו הוא א' באמצע המחברן בחבור גמור, ולכך וא"ו בגימטריא אחד, שהוא אחדות גמור, והיא תקיעה פשוטה, וכן נכתב ו"ו בשני וי"ן בלי חיבור והוא פירוד גמור כי אין דבר מחברן, והוא שברים, דיש הבדל ופירוד בין תקיעות, והם שני וי"ן שהם נפרדים, אמנם יש וי"ו שמחבר ביו"ד אבל אינו חיבור כל כך כמו באל"ף, ולכך היא תרועה, עכ"ד.

ונודע מאמר קדוש אחד מדבר ז"ל (הובא בטיול בפרדס) לפרש החרוז (אזמר בשבחין בזמירות ליל שב"ק) בווין תתקטר, כי יש ג' מילואים באות ו', וזה מורה על דביקות קוב"ה אורייתא וישראל, דהיינו ו' במילוי אל"ף כזה וא"ו גימטריא י"ג כמנין אח"ד מורה על אחד יחיד ומיוחד הקב"ה, ובמילוי יו"ד כזה וי"ו גימטריא כ"ב מורה על כ"ב אותיות התורה, ובמילוי ו' כזה ו"ו גימטריא י"ב כמנין י"ב שבטי יה, וזהו בווין תתקטר, שיתקשר תלת ווין כחדא קוב"ה אורייתא וישראל, עכ"ד. וכעין זה כתב במגן אברהם (פ' תולדות).

ובזה יתבאר המדרש אשרי העם יודעי תרועה, שהן מכירין לפתות את בוראן בתרועה, כי תקיעת שופר מורה על הני תלת ווין, שהם מורין על זה דקוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, אם כן מועיל תשובה לכפר על כל עוונותינו, דעשה דתשובה דוחה לא תעשה שבתורה, ולא קשה וכי אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חבירך, דכיון דקוב"ה אורייתא וישראל חד הוא, נמצא כביכול הקב"ה בשביל עצמו הוא מקיים העשה לדחות לא תעשה שבתורה.

נו"נ ע"י ועד להוצאת ספרי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א
ותשוח"ח להם שמסרו לנו החידו"ת לזכות את הרבים

Cong. Yetev Lev
D'Satmar
Kiryas Joel

קהל יטב לב
ד'סאטמאר
קרית יואל יצ"ו

ביהמ"ד הגדול | ביהמ"ד אבני צדק | ביהמ"ד ישמח משה | ביהמ"ד אהל מיבא | ביהמ"ד ברך משה | ביהמ"ד בית ברוך | ביהמ"ד בית מרדכי | ביהמ"ד שמואל בנימין | ביהמ"ד עטרת זקנים | ביהמ"ד בית דוב | ביהמ"ד ויואל משה | ביהמ"ד דברי חיים | ביהמ"ד רב טוב | ביהמ"ד דברי יואל | ביהמ"ד בית שמואל | ביהמ"ד קדושת יו"ט | ביהמ"ד מהרש"א | ביהמ"ד בית אלעזר | ביהמ"ד בית מנחם זאב | ביהמ"ד בית חיים דוד | ביהמ"ד לידענסק

Main Office: 16 Garfield Road | Monroe, NY 10950 | **Tel.** 845.774.4040

בעזהשי"ת

ערב ראש השנה תשפ"ד לפ"ק

זמנים לראש השנה תשפ"ד

בצל כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

ערב ראש השנה

זמן סליחות 5:00

ראש השנה

עריכת שלחן הטהור לילי ראש השנה.....11:00

בבנין מבצר הכוללים

יום א' ראש השנה

אמירת תהלים 6:00

תפילת שחרית 8:00

דרשה ותפילת מוסף.....1:00

מנחה ושלש סעודות 7:00

יום ב' ראש השנה

אמירת תהלים 6:00

תפילת שחרית 8:00

תקיעת שופר לנשים.....12:45

בבנין מבצר הכוללים

דרשה ותקיעת שופר.....1:15

מנחה יום ב' דיו"ט - בשעה 7:15

ואח"כ סיום שלחן הטהור בביהמ"ד הגדול

בברכת כוח"ט

הנהלת הקהלה



גדולה הכנסת אורחים

בפרוס ימי החג הבעל"ט ותושבי קרית יואל יצ"ו אשר חבלים נפלו להם בנעימים לחסות בצל הקודש במשך כל השנה על כל שבתותי' ומועדי' ולהתבשם מנועם זיו תורתו ועבודתו בקודש של כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א, וכמו בשנים האחרונות מתכוננים גם עתה לקיים מצות הכנסת אורחים בהידור רב, ובבחינת "החזרת עטרה ליושנה", אחרי תקופה ארוכה של עשרות בשנים שטרחו בטירחא דגופא וטירחא דממונא להטלטל העירה להסתופף בצילא דמהימנותא של כ"ק מרן רביה"ק בעל ברך משה זי"ע, ואחריו יבדלחט"א בממלא מקומו מרן רבינו שליט"א, זוכים מעתה לעורר אהבת ישינים מתקופת התייסדות הקרי' שפתחו שערי בתיהם לרווחה לאלפי הנוהרים אל העיירה הקטנה לחסות בצל הצדיק, והוה פקיעי שמייהו למכניסי אורחים במלוא ההידור, וכאז גם עתה יפתחו לבם וביתם להמשתוקקים לבא אל הקודש, הננו להעתיק כאן איזה מאמרים יקרים מרבותינו הקדושים אשר מפיהם אנו חיים בגודל יקרת חשיבות המצוה כדי להתחזק בה אף אם אינו עולה כל כך בניקל שצריכין להצמצם בהדירה לפנות מקום לאורחין וכדומה, וזכותה גדול עד אין לשער.

גדולה הכנסת אורחים - יותר מקבלת פני שכינה

'ויאמר, אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר מעל עבדך' וגו' (יח ג). דרשינן בגמ' (שבת קכז.) 'אמר רב יהודה אמר רב: **גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני שכינה**, דכתיב (יח ג) 'ויאמר, אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבר'' וגו'[1]. והדבר צריך ביאור, היתכן שתהא הכנסת אורחים גדולה יותר מהקבלת פני שכינה.

אכן, מצינו בחידושי אגדות למהר"ל (שם) שביאר סודן של דברים, וזו לשונו 'ורב יהודה אמר, גדולה הכנסת אורחים

---

[1] **בדברי מאיר** (מתורתו של הרה"ק ר' מאיר מפרימישלאן זיע"א, פרשתן ד"ה ויאמר אדונ) מובא בזו הלשון ''ויאמר אדוני, אם נא מצאתי חן בעיניך, אל נא תעבור מעל עבדך'. וקשה, הן אמת כי אמרו חז"ל שבת קכז. 'גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה', ולמדו זה מאברהם אבינו ע"ה, אבל אברהם אבינו ע"ה מהיכן ידע לומר להקב"ה שימתין עד כי יכניס האורחים.

ואמר הרבי מאיר ז"ל, כי נודע שאברהם אבינו ע"ה קיים כל התורה כולה עד שלא ניתנה - אף עירובי תבשילין, כדאיתא ביומא כח:, והכוונה הוא, כי אברהם אבינו ע"ה קידש כל רמ"ח אבריו ושס"ה גידיו לעבודתו יתברך שמו, וממילא היו אבריו מלומדים כל אבר להמשיכו אל המצות השייכת לו, והגידין לא הניחו לעבור על שום לא תעשה, כגון בפסח שלא לאכול חמץ רק מצה, ובסוכות לקיים מצות סוכה, וכדומה בכל המצות. וכאן כשראה האורחים, רגליו רצו בלי שום פעולה לקראת האורחים כמנהג כל אבריו הקדושים, על כן מזה הבין אברהם אבינו ע"ה כי גדולה הכנסת אורחים יותר וכו', על כן אמר אל השי"ת 'אדני אל נא תעבור' וכו', כי לא היה יכול לעכב את רגליו לעמוד על מקומו, כי רצו מעצמן אל המצוה רבה זו, ומזה למדו רז"ל לומר באמת כי גדולה יותר מהקבלת פני השכינה (בספר שיחות צדיקים)'.

מהקבלת פני שכינה. וכל זה מטעם אשר אמרנו, כי האדם נברא בצלם יוצרו, ואלו הקבלת פני שכינה אין זה כבוד שכינה, כי לא יראני וחי. ואין דבר זה כמו הכנסת אורחים שהוא מכבד האדם כאשר באו אליו פנים חדשות, וחביב עליו האדם שנברא בצלם אלקים כאשר נראה אליו, [והוא מתחבר לגמרי אל צלם אלקים הזה], והוא יותר מקבלת שכינה, [כי אין חבור אל השכינה]. ויש לך להבין דברים אלו מאוד ההפרש שיש בין הכנסת אורחים והקבלת פני שכינה, כי אין לכתוב יותר מזה'[2].

הכנסת אורחים - מצוה ראורייתא

וראה מה שהאריך השל"ה (ריש פרשתן) במעלת מצוה זו, וזו לשונו "וירא אליו ה' וכו' עד גמר הענין. **הכנסת אורחים**

המוזכרת בפרשה זו בפירוש היא מצוה, אע"פ שאינה מצוה פרטית מתרי"ג מצות, מכל מקום היא בכלל מצות עשה ד'והלכת בדרכיו'. וזה לשון סמ"ג בחלק עשיין במצוה ז': 'ללכת בדרכיו הטובים והישרים, שנאמר (דברים כח ט) 'והלכת בדרכיו', ואומר (שם יג ה) 'אחרי ה' אלוקיכם תלכו', ומפרש בפרק קמא דסוטה (יד.) אחרי מדותיו תלכו, מה הוא מלביש ערומים, שנאמר (ג כא) 'ויעש ה' לאדם ולאשתו כתנות עור וילבישם', ומבקר חולים, שנאמר (יח א) 'וירא אליו ה' באלוני ממרא'. ומנחם אבלים, שנאמר (שם כה יא) 'ויהי אחרי מות אברהם, ויברך אלוקים את יצחק בנו', וקובר מתים, שנאמר (דברים לד, ו) 'ויקבר אתו בני', **אף אתה עשה כך**"[3].

הקב"ה מכנים אורחים בכל רגע מחיינו בעולם הזה

ולהלן מוסיף השל"ה בעומק הדברים, וזו לשונו 'ונראה בעיני פשוט, שמכל שכן מצות הכנסת אורחים שהיא בכלל מצות עשה ד'והלכת בדרכיו', נוסף ע[ל]ה] שהיא מעלה גדולה ממעלות המדות. וזה לך האות, שהאריכה התורה בסיפור הכנסת אורחים דאברהם אבינו, ורמזה לנו מענין שכרה, שכל מה שעשה [אברהם] בעצמו לאורחים עשה הקב"ה בעצמו ובכבודו לבניו, ומה שעשה על ידי שליח 'ויקח נא' וגו' (יח ד), עשה הקב"ה על ידי שליח (בבא מציעא פו:).

ולא תימא שהיא מדה[4], אלא המקיים אותה מקיים מצות עשה ד'והלכת בדרכיו', ויש לו שכר כמצווה ועושה – ככל מצוה מן תרי"ג מצות. **וזה, כי הקב"ה מכנים אורחים בכל זמן ועידן, בכל שעה ובכל עת ובכל רגע, כי אם לא היה מכנים אורחים ברגע כמימרא, היה העולם אבד. רצוני**

---

2 בספר היחס מטשערנוביל (עמ' 52) מובא בזו הלשון 'פעם אמר הרה"ק המגיד מטריסק זצוק"ל בדרך הלצה, מעולם לא הבנתי הפירוש מה שאיתא 'גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה', עד שבא מעשה לידי. שפעם אחת הייתי נוסע בדרך בימי החורף, והיה קור גדול למאוד. עד שממש היה כמעט כלות הנשמה חלילה, ובאתי באמצע הלילה לבית המשתה יי"ש (שענק) שהיה מחזיק יהודי, ודפקו אצלו ולא רצה לפתוח, עד שאמרו לו הגבאים מי הוא הנוסע והדופק, ואז פתח לי, ונכנסתי להבית. ואז אמרתי כי הפירוש הוא כך: גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, כי כביכול להשכינה הק' אין קרירות בשום פעם, אבל אצל בני אדם היא סכנת נפשות מחמת הקרירות'...

עוד מסופר על גדול אחד (יש אומרים שמעשה זה היה עם הגה"ק רבי יהודה אסאד זצ"ל), שמידת טובו וחסדו היתה גדולה מאוד, ואם היה צורך לא היה נמנע מלכתת את רגליו להסתובב בעיירות בכדי לאסוף מעות לצרכי צדקה. גם גדולי הקמצנים ידעו לפתוח כיסם בעין יפה כשהיה דופק על דלת ביתם. והנה פעם אחת, כשסובב לקבץ מעות עבור עני הגון ותלמיד חכם, היה בדרכו לבית של נגיד שהיה ידוע כקמצן גדול. וכשהנגיד ההוא ראה את הגאון מתקרב לעבר ביתו, מיהר להסתתר מאחורי הבית. וכשפתחו בני הבית את הדלת לא מצאו את בעל הבית. נענה אליהם הגאון ואמר: אנא תמסרו ישר כוח לבעל הבית על שזיכני בביאור מאמר חז"ל (שבת קכו.) 'גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה', דהנה מצינו אצל משה רבנו ע"ה, שכשקיבל את פני השכינה לא הסתיר אלא את פניו, כמו שנאמר (שמות ג ו) 'ויסתר משה פניו כי ירא מהביט', ואילו בקבלת פני אורחים מצינו לבעל הבית שהסתיר את כולו... הא לכם ראיה, שגדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני השכינה.

3 מסופר על הרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זיע"א, שכשהיה אברך צעיר לימים, היה סמוך על שולחן חותנו שהיה עשיר גדול והיו בביתו משרתים לרוב. ועם כל זאת, כשהיו אורחים באים אל חותנו, היה הרה"ק ר' לוי יצחק דואג להם בעצמו ומסדר להם את המיטות וכו'. פעם שאל אותו חותנו, למה לך לטרוח בעצמך, הלא יש לי הרבה משרתים נכרים, ומדוע שלא יטרחו הם. השיבו הרה"ק בתמיהה ואמר: 'וכי אני אכבד את הגוי במצות, ועוד לשלם לו שכר בעבור זה'...

4 כלומר, מידה טובה ולא מצוה מצד עצמה.

לומר, כי כל העולם אורחים הם לגבי השי"ת, כאורח נטה ללון כי גרים אנחנו והוא מכנים, וקיומם בהשפע שמשפיע עליהם, וכהרף עין אם לא השפיע עליהם והכניסם לקיום, אז הכל אבד.

וזהו הענין שפירסם הכתוב באורך מעלת הכנסת אורחים שהיתה באברהם, ושהוא גדול מהקבלת השכינה, כדאיתא במסכת שבת בפרק מפנין (קכז.) 'אמר רב יהודא אמר רב, גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, דכתיב 'ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור' וגו'[5].

והזוכה לקיים מצוה זו, נהנה מפירותיה בעולם הזה והקרן שמורה וקיימת לו לעולם הבא, כלשון הברייתא (קידושין לט:) 'אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן: כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, **והכנסת אורחים** וכו'[6].

---

[5] עד היכן מגיעים הדברים, יש ללמוד מן המובא בתולדות יעקב יוסף (קונטרס אחרון, ד"ה עוד שמעתי) בזו הלשון 'עוד שמעתי ממורי ביאור 'גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה' (שבת קכז.). והקשה. **והעולה, שלפעמים הכנסת אורחים הוא ביטול תורה או ספורי לשון הרע וכו', מ"מ גדולה הכנסת אורחים'.**

[6] בספר אור ישרים (מהגה"ח ר' משה חיים קליינמאן זצ"ל, עמ' עז) מסופר על הרה"ק ר' משה מקאברין זיע"א בזו הלשון 'בהיותו ילד בן שבע שנים והוריו ז"ל היו דרים בהכפר והיו עניים מדוכאים ויהי רעב גדול בכל מדינת ליטא ויפזרו עניים מערי ליטא על פני תבל המה ונשיהם וטפיהם לכלכל את נפשם מהרעב ונסעו שיירות מעיר לעיר ומכפר לכפר לבקש אוכל למו. ומדי יום ביומו נסעו שיירות דרך הכפר, ואמו ז"ל היתה צדקת והיתה בעצמה טוחנת ברחיים של יד ואפתה לחס בכל יום ומבשלת תבשילין ונותנת לעניים שבאו להכפר.

ופעם אחת בא שיירה גדולה ולא היה לה לחם עבור כולם, אך התנור כבר הוסק אז והעיסה היה מונחת בכלי הלישה, ותקח מהעיסה ותעש רקיקין, ותתן בתנור לאפות בפני השלהבת במהרה עבור העניים, והעניים היו אז רעבים מאד ולא יכלה להספיק לכולם די מחסורם בפעם אחת טרם שאפתה, והיו בתוכם עניים עזי פנים ויחרפו אותה ויקללוה בקללות נמרצות, ויחר לה מאד, ותחל לבכות באשר היא באמת מתאמצת בכל כחה במסירת נפשה לטובת העניים, ומדוע עוד יקללוה. ויאמר לה מרן ז"ל: אמי אל תיראי מדבריהם, את עשי מלאכתך, ואדרבה אף אם יקללוך ואת תעשי שלך ואז תיעשה המצוה כהלכתה ובשלימות למען מצותו יתברך, לא כן כאשר העניים ישבחוך ויברכוך, לא תהיה אפשר המצוה בשלימות למען ה'.

[7] מסופר על הגאון הגדול בעל בית הלוי זצ"ל, שכשהיה נוסע בדרכים, היה פושט את בגדי הרבנות שהיה אנוס ללבשם בעירו, ובמקום מגבעתו הרבנית היה לובש קאסקעט כדרך בעלי בתים שבאותם ימים (וכך נהג אחריו בנו הגאון רבי חיים זצ"ל).

פעם אחת, באחד מלילות החורף הקשים, נסע הבית הלוי אל העיר בראנוביטש, ובאמצע הדרך הקור חדר לעצמותיהם באופן שלא יכלו להמשיך אל מחוז חפצם, ומשום כך הם נאלצו לסור לפונדק יהודי שעמד על אם הדרך. כשהגיעו לפתחו של הפונדק, הם התדפקו על הדלת, אך אין קול ואין עונה. אך מכיון שסכנת נפשות ודאית היתה להישאר בחוץ, פקד הבית הלוי על העגלון שידפוק בדלת בכל כוחותיו.

למשמע הנקישות העזות, קם בעל הבית ממיטתו ובפנים זועמות פתח להם את הדלת והודיע להם שבעוד זמן מה עומדים לבוא אליו אורחים מוזמנים ולפיכך אין לו מקום לינה עבורם. משמעו את דבריו, התחננו על נפשם, שאינם יכולים להישאר עוד בחוץ מפני הקור הנורא, ואולי לכל הפחות יתן להם קורת גג להיסתר מהקור - עד שיבוא הבוקר. לאחר השתדלויות ותחנונים רבים, ניאות להם בעל האכסניה בקושי רב, ונתן להם את רשותו להיכנס ולשכב על הרצפה בפרוזדור ביתו.

נכנס הבית הלוי אל הבית, וכשהתיישב, הדליק את הנר ועיין בלחש בספר קודש. אך מיד נשמע קולו של בעל הבית בגערה: 'כבה מיד את האור ואל תפריע את מנוחתנו'. שמע הבית הלוי וכיבה את הנר והמשיך לשנן את לימודו בעל פה -כששפתיו נעות אך קולו לא ישמע.

לאחר כמה שעות נשמעו קולות של עגלות מתקרבות ונעצרות ליד הפונדק. מיד הזדרז בעל הבית להעלות את האור, והלך ופתח את דלתות ביתו בלבביות, ובסבר

ישתדל בהכנסת אורחים - שאין לך מצוה גדולה הימנה

וראה מה שכתב בעל מנורת המאור (פרק א צדקה) 'והמשובח שבצדקה היא הכנסת האורחים ושכרה גדול **עד מאד**. דתנן (אבות פ"א מ"ה) 'יוסי בן יוחנן אומר: יהי ביתך פתוח לרווחה, ויהיו עניים בני ביתך'. וגרסינן בבראשית רבה 'שורשי פתוח אלי מים וטל ילין בקצירי', **אמר איוב: על ידי שהיו דלתותי פתוחות לרוחה היו הכל קוצרין יבשות ואני קוצר מלילות'**. ובמאירי (שבת קכז.) כתב **'לעולם ישתדל אדם בהכנסת אורחים, שאין לך מצוה גדולה הימנה'**[7].

פנים יפות קיבל את אורחיו - הרבי הרה"ק אהרן מקוידנוב זיע"א יחד עם קבוצה מחסידיו.

בעל הבית יחד עם בני ביתו נחפזו להגיש כוסות תה חמים לאורחים. ולאחר שנחו קצת מעמל הדרך והתחממו מעט מהקור העז, קם הרבי להכין את עצמו לתפילת מעריב. ויהי כאשר חלף בפרוזדור כדי לרחוץ את ידיו, הביט על היהודי ששוכב על גבי הקרקע, וגילה לפניו את הגאון ר' יוסף דב בער הלוי - רבה של בריסק. מיד נתן קולו בהתרגשות ואמר: 'ר' יושע בער, בריסקער רב, מה אתה שוכב כאן'.

כשמוע בעל הבית את קריאות הרבי, תקפה אותו חלחלה וכל כולו התמלא בושה וכלימה, במי הוא נהג מנהג קלון זה, בגאון ישראל, רבה של בריסק. ניגש בעל הבית בברכיים כושלות וביקש מהבית הלוי שיסלח לו, כיון שלא ידע מיהו האיש אשר לפניו. נענה אליו הבית הלוי והודיעו שאינו מוחל לו כי אם בתנאי מוקדם, שיבוא אל ביתו שבבריסק ויתארח אצלו למשך שבועיים ימים, ושם ילמד פרק בהלכות חסד והכנסת אורחים.

בהזדמנות זו פנה הבית הלוי לבעל האכסניה ואמר לו: מצינו בפר' וירא שני סיפורים על הכנסת אורחים. הראשון, הכנסת אורחים של אברהם לאורחיו. השני, הכנסת אורחים של לוט למלאכים. ולפלא הדבר, מדוע התורה והמדרשים מאריכים לספר ולהחשיב את מצות הכנסת אורחים שקיים אברהם אבינו ע"ה - יותר ממצות 'הכנסת אורחים' שקיים לוט מתוך מסירות נפש וסכנת חיים. וכן כל הצלת לוט מסדום היתה בזכותו של אברהם. ולכאורה מדוע מצות הכנסת האורחים שקיים עם המלאכים במסירות נפש, לא די בה כדי להינצל בזכותה.

אך התירוץ הוא, שאצל אברהם האורחים נדמו כערביים, ועם כל זאת טרח למענם בזריזות ובמסירות מופלאה. אך אצל לוט, מהרגע הראשון הוא ידע שאורחיו הבאים בצל קורתו הינם מלאכים משרתי עליון, וא"כ אין זו גבורה לקיים מצות הכנסת אורחים עם מלאכים. וגם אין זה פלא מה שהיה מוכן למסור נפשו למענם, כיון שידע שלא יאונה לו רע מחמתם. ואז סיים הבריסקער רב ואמר לבעל האכסניה: 'אין זה תירוץ לומר: ואנכי לא ידעתי כי רבה של בריסק מתדפק על דלתי'...

בעל הבית קיבל עליו לקיים את תנאי המחילה ונסע לבריסק והתאכסן בבית הרב, וכששהה שם ראה בעיניו כיצד הבית הלוי מכניס את עניי העיר, עד כמה רבה חמלתו עליהם, ועד כמה רבתה מסירותו להחיות נפשות נדכאות ושבורות. וכחלוף ב' השבועות ששהה במחיצת הבית הלוי, התהפך טבעו להיות בעל חסד בכל רמ"ח איבריו ושס"ה גידיו, ולאחר שחזר לביתו נעשה לבעל חסד גדול – עד שיצא שמו כמכניס אורחים הגדול ביותר בכל סביבתו (כצאת השמש בגבורתו עמ' קעא).

הכנסת אורחים מכפרת בקרבנות

מעלה יתירה למדנו במצוה זו, שהיא מכפרת לחוטא כאילו הקריב קרבן לכפרתו, כמו שאמרו חז"ל (מנחות צז.) 'ר' יוחנן ור' אלעזר דאמרי תרוייהו: בזמן שבית המקדש קיים – מזבח מכפר על אדם, ועכשיו שאין בית המקדש קיים – שולחנו של אדם מכפר עליו'. ופירש רש"י (שם) **'שולחנו של אדם מכפר עליו – דנותן פרוסה לאורחים'**[8].

זכות מצות הכנסת אורחים עמדה למיכה אפילו שעבד עבודה זרה

עד היכן מגיעה מעלת מצות הכנסת אורחים, יש ללמוד מתשובת הגמ' (סנהדרין קג:) על השאלה, מדוע לא מנה התנא בכלל אלו שאין להם חלק לעולם הבא את 'מיכה', והלא הוא הקים את 'פסל מיכה'. וזו לשון הגמ' 'מפני מה לא מנו את מיכה. **מפני שפתו מצויה לעוברי דרכים** וכו'. תניא, רבי נתן אומר: מגרב לשילה שלשה מילין[9], והיה עשן המערכה ועשן פסל מיכה מתערבין זה בזה. בקשו מלאכי השרת לדוחפו, אמר להן הקב"ה: **הניחו לו, שפתו מצויה לעוברי דרכים'**.

והרי זה נורא נוראות, שמיכה הרשע מרד בבורא כל עולמים ועבד אל נכר רחמנא ליצלן, ואף התחלל על ידו שם שמים באופן נורא ואיום – בשעה שעשנו של המזבח שהקריב עליו לעבודה זרה התערב יחד עם עשנו של משכן שילה, ועם כל זאת, אמר הקב"ה למלאכי השרת להניח לו מפני שהיה מכנים אורחים. ואף לאחר מיתתו, הוא אינו נכלל יחד עם אלו שאין להם חלק לעולם הבא, והכל בזכות 'שפתו מצויה לעוברי דרכים'.

---

8 ובזוה"ק (פר' תרומה קנד.) מובא בזו הלשון **'שולחן דבר נש קיימא לדכאה ליה לבר נש מכל חובוי. זכאה איהו מאן דאלין תרין קיימין על פתוריה: מלי דאורייתא וחולקא למסכנין מההוא שולחן'** (בתרגום ללשון הקודש: **שולחנו של אדם עומד לטהר אותו מכל חטאיו. אשרי מי שאלו השניים נמצאים על לחמו: דברי תורה וחלק למסכנים מהשולחן ההוא**).

9 פירש"י (שם ד"ה גרב) 'גרב מקומו של מיכה, בגרב הוה פסלו של מיכה קבוע, ובשילה היה המשכן'.

וְלֹא אָמַר אָדָם צַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאָלִין בִּירוּשָׁלַיִם׃

יעדער

קרית יואל'ע משפחה

נעמט אריין געסט

אויף יו"ט שמחת תורה!



קרית יואל האָט זיך
געבויעט מיט געסט,
יעדער תושב קרית
יואל בימי רביה"ק
זי"ע האָט געהאַט
יעדע יו"ט אַקופירט די
גאַנצע הויז מיט געסט,
שפירנדיג די גרעסטע
זכי' צו זיין די מכניסי
אורחים פונעם רבי'נס
געסט אויף יו"ט,

קרית יואל
איז ממשיך
די הייליגע
הכנסת אורחים

וואָרט נישט אַז מ'זאל אייך קאַלן פֿרעגן

זייט מקדם בברכה
די חשובע אורחים

לאָזט שוין יעצט אייערע קרובים וידידים

אין ברענגט אַריין אַ
ברכה אין שטוב פֿאַר
די גאַנצע יאָר

- מיר האָבן די זכי'
- מיטצוהאַלטן די
- גאַנצע יאָר בצל הקודש
- יעצט לאָמיר זיי
- אויך געבן די זכי'

NUAH 845.513.0001

קול ששון וקול שמחה מוסדותיו בארה"ק תי'





קול צהלה ורינה, שפתותינו תרננה נברך לאלוקינו,
שהשמחה במעונינו עת הזמיר הגיע בגבולינו

ובהדרת קודש ובאותות כבוד ואהבה, נשגר בזה ברכת מזלא טב"א, אל מול פני הדרת גאון מאורינו ומאליפנו, המסור מריחוק מקום וקירוב הלב למעינינו, שר התורה והיראה, לוחם מלחמת ה' בעוז ובגבורה, משריש בלבות רבבות אלפי ישראל מסוף העולם ועד סופו השיטה הברורה, מלהיב לבבות בני ישראל בדברים אהובים, היורות זיקים ושביבים, חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, נהורא נפישא

כבוד קדושת מרן רבינו הגה"ק שליט"א

◆ לרגל השמחה הכפולה שבמעון קדשו ◆

שמחת אירוסי נכדו החתן החשוב

הרב **חיים יחזקאל שרגא טייטלבוים** שליט"א

בן בנו הגה"צ רבי יואל טייטלבוים שליט"א

רב ביהמ"ד "בית ברוך" בקרית יואל יע"א

עב"ג הכלה ב"ק תחי'

בת הגה"צ רבי יואל הלבערשטאם שליט"א

רב ביהמ"ד "בית שמואל" שכונת דברי חיים קר"ל

בן כ"ק הגה"צ מטשאקעווע זצ"ל

וחתן הגאון הצדיק רב דקהלתינו ב"פ שליט"א

ושמחת הולדת הבן אצל נכדו

הרב **נפתלי אלימלך לאבין** שליט"א

חתן חדב"נ הגה"צ רבי ברוך טייטלבוים שליט"א

רב דביהמ"ד "ברך משה" בקרית יואל יע"א

ומצלאין אנו לחיי מלכא מרנא ורבנא, יזכהו השי"ת לנהל את עדת מי מנה, מתוך נחת והרחבת הדעת, על מי מנוחות ינהלינו ובמעגלי צדק ינחינו, ויזכה לרוות רוב נחת דקדושה, לראות שלשלת הזהב נמשכת במדה גדושה, מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה במהרה לרגלי מבשר צדק משמיע ישועה, ומלכינו מרן שליט"א בראשינו בב"א

המברכים בקידה חמש מאות

הנהלת קהילות ומוסדות סאטמאר בארה"ק

ירושלים ◆ בני ברק ◆ בית שמש